This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

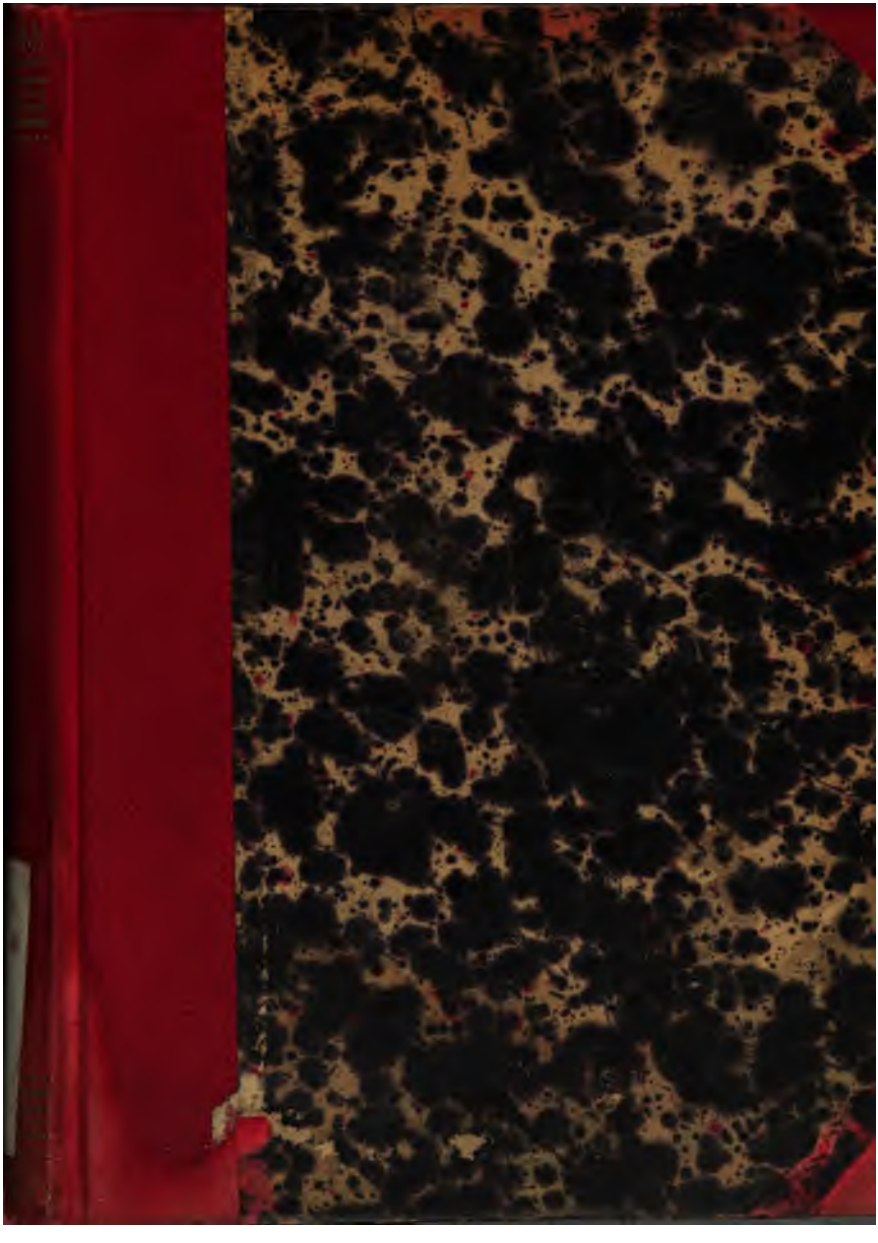

E 74133

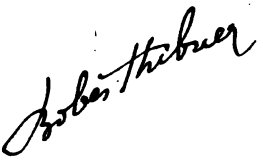

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ

ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH.

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL ŠEDESÁTÝ DRUHÝ.

SPISY JOSEFA KAJ. TYLA.

SVAZEK DVANÁCTÝ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1880.

JOSEFA KAJ. TYLA

SEBRANÉ SPISY.

SVAZEK DVANÁCTÝ.

Báchorky. — Básně a besední čtení. — Místní a pocestní arabesky, obrazy a zprávy. — Satyrické a obranné články.

(NOVÁ SBÍRKA.)

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1880.

PG5038
T9
1867
v. 12

Veškera práva vyhražuje si nakladatelstvo.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

BÁCHORKY.

Militka

čili

báchorka o skleněném kopci.

(Psáno roku 1833.)

Za pradávných časů byla živa žena, a ta byla srdce dobrého, mysli nábožné. Říkali jí paní Bolena. Manžel jí byl umřel, i živila se pracně, ale poctivě. Zůstávala v malé chyši u černého lesa. Lidé ji měli za chudou; paní Bolena však sama sebe nazývala bohatou, kdykoliv pohleděla na své dcerušky. Byly to dvě perly, Laskava a Militka, nejspanilejší dívky v celém okolí. Starší, Laskava, měla zlaté vlásky, modré oči, tělo bílé jako lilium, všecka byla tichá jako beránek. Mladší, Militka, byla černovlasá, černooká, červených tváříček, malého sice, ale něžného zrostu, veselá jako roční kůzlátko. Staré, zkušené ženy sí povídávaly, že Laskavu i Militku štědrá večernice Boleně přinesla. Obě byly však duše nábožné, matku ctily a sebe měly rády jako holoubátka. Byly jediná radost paní Boleny. Ale paní Bolena byla už letitá, i nemohla té radosti užívati na věky. Churavěla i rozstonala se. Ach, to bylo kvílení dobrých dcerušek! Sná-

šely kořínky, vařily léky, ale ani co byly snesly, ani co byly svařily, nemohlo staré matince navrátit sílu panenskou. Ubohé holky plakaly, div že jim srdéčko nepuklo.

„Neplačte, berušky," těšila je paní Bolena, „neplačte, děťátka! I když mi oči zatlačíte, bude se duše má snášeti okolo vás. I Pán Bůh na vás hledí, zlatá děťátka — Pán Bůh — a ještě někdo." — „Že ještě někdo?" táží se holky. „A kdo pak, maminko?"

„Když jsi v kolíbce ležela, Laskavo, co třídenní děcko, přišla k nám — tenkráte jí ještě nebožtík otec dvéře otvíral — přišla k nám na noc neznámá žena. Byla veliká, spanilá, ale smutná. Pravila se býti chudou, a protož jsme jí jen na zaplať Pán Bůh všeho dali, co měla potřebí. Za to mne, ubohá, po několik dní obsluhovala, jakkoli viděti bylo, že službě nezvyklá; než nedbala na má slova, jimižto jsem jí ve práci neobvyklé bránila. A ta žena, když odcházela, milá Laskavo, ta tě vzala z kolíbky na ruku, modlila se nad tebou, a zdálo se nám, že ti požehnání dávala. Nerozuměli jsme jí, neboť mluvila jazykem neznámým; hrůza nás ale jako při slovu božím obešla. Na prahu pak nám ještě zvěstovala, že bude šťastno naše prvorozené, a pak se ztratila; nebylo po ní památky. Ale když otec po dvou letech po klobouce sahal, chtěje tobě, drahá Militko, sousedku pozvati za kmotru, opět přišla žena neznámá a prosila, bychom jí novorozeňátko při křtu na rukou držeti nechali. Byla veselejšího pohledu, než kdy jsme ji poprvé viděli, a slova její zněla tak líbezně, že jsme jí prosbu odepříti nemohli. Do vínku ti dala černou slepici, naši Kokošku. „Více nemám," řekla; „ta slepice bude však dobrým bůžkem vašeho dítěte. Dokud s ní běhati bude, netkne se jí nemoc, netkne se jí nehoda, netkne

se jí žalost. Ať jí po celý věk hledí jako nejdražšího pokladu; jí se stane dítě vaše šťastné. — Tak, milá děťátka," promluvila žena neznámá, a pak odešla, aniž jsem ji od té doby více viděla. Vy obě jste ale rostly zdravě jako rákosí, mně pak často napadlo, že snad ona neznámá žena neviditelná jakousi mocí nad vámi bdí, a bdíti bude, i když matce své zatlačíte oči."

Rády poslouchaly dcerušky podivnou povídku o neznámé kmotře, o jejím daru a o její přípovědi; ale když matinka opět o brzkém hrobě mluviti začala, daly se zase do hořkého pláče. Usedavě plakaly, když je paní Bolena posledníkráte napomínala, posledníkráte líbala. Ach, jakoby ubohým sirotkům srdéčko z těla trhali, bylo Laskavě a Militce, když matinku v rakvi odnášeli, a bolestnějšího zvuku nebyly ještě opuštěné dcerušky slyšely, jako když se černá hruda na matinku v rakvi sypala. Na celém světě nebylo pro ně jiné útěchy, leda zpomínati na matinku anebo rozprávěti o neznámé paní kmotře. Když bylo po práci, chodívaly k matince na hřbitov a u hlavy a u nohou jí sázely květiny.

„Ach, milá matinko, drahá matinko!" modlívala se zlatovlasá Laskava, „zlatá matinko, podívej se na dcerušky s jasných oblaků!" — „Ach, milá paní kmotřinko, drahá kmotřinko!" vzdychávala černooká Militka, „ach zlatá kmotřinko! drž nad námi ruku!" Militku byla povídka o neznámé ženě podivně pojala. Plna byla jakési nové, pevné naděje. Černou Kokošku měla za drahou přítelkyni; se slepicí jídala, pívala, se slepicí hrávala, Kokoška vedle ní na bidélku sedala.

Sestry milkovaly se jako hrdličky. „Já zůstanu na věky u tebe," říkala Laskava. — „Nic mne od tebe neodloučí, leda smrt," odpovídala Militka. — „Milujte se;

buďte si radou i skutkem věrně na pomoc: tomu nás učívala nebožka matinka. Tys ale ohlednější, odvážlivější, Militko; tebe se nespustím. Sama bych ve světě zašla.“ — „Hleďte se vystříhati hříchu; jedna kárejte druhou a vespolek se mějte k dobrému: tak nás napomínávala nebožka matinka. Tys ale srdce lepšího, rozumu jasnějšího, Laskavo! Nepůjdu od tebe. Sama bych poklesla!“ — „Věčně zůstanem pospolu!“ zvolaly obě, Laskava i Militka, a upřímně se objaly.

Jednoho dne Laskava před chaloupkou seděla a předla. Militka byla v zahrádce a opatřovala záhonky. Tu jel okolo krásný kočár; byl zlatem vykládaný ten kočár, a koně měli zlatá udidla, zlaté uzdy a zlaté řemeny. V kočáře seděl neznámý pán. Pohled jeho byl milostný, tvářnost spanilá, šat ozdobný. I uviděl zlatovlasou Laskavu a rychle zastaviti poručil. Slezl s kočáru a s dívkou líbezně rozmlouvati počal. Laskava povstala ze své přeslice, učinila poklonu a tichými slovy odpovídala. Celá se rděla jako jarní růžinka. Srdéčko jí mocně tlouklo, neboť nebyla prostá dívenka ještě s tak vzácným a milostným pánem mluvila. I vzal ji cizinec za ruku, a tu se ubohá holka po celém těle třásti začala, nevědouc, má-li ruku vztáhnouti, má-li ji cizincovi ponechati čili nic. Ale v tom přišla sestra Militka, a za ní sobě vyšlapovala černá Kokoška.

Černooká Militka však sotva že neznámého pána spatřila, podivením zastavila se, Kokoška pak rozběhla se proti němu, a rozčechravši svoje černé peří, počala velmi kvokati a kdákati. Ulekla se Militka nerozumného zvířete, ježto byl strach i hněv pojal před mužem neznámým; domýšlela se, že jakási tajná moc v slepici jest, a proto se i na cizince ani přívětivě podívati ne-

mohla. Uleknul se však i cizinec černé slepice, obratně se ale opět k Laskavě otočil a řekl: „Doufám, že vám, krásná panno, zastavení moje s nelibostí nebylo, a že vás budu směti opět spatřiti.“ K Militce řekl: „Nadál jsem se od spanilé sestry přívětivějšího uvítání — zatím se ale budoucnosti těšiti musím, kdežto se lépe seznáme.“ Nad slepici pak se pozastavil a jakási nesrozumitelná slova na ni zamumlal. I rozčepejřila se Kokoška na to ještě víc, a ještě víc kvokala a kdákala, ba i na cizince skákati a klobati po něm začala. Musil pán rychle do kočáru sednouti, a pozlacený kočár, pěkní koně a neznámý pán tak opět nenadále zmizeli, jakož byli nenadále přijeli.

Dlouhou ještě chvíli hrabala se Kokoška na místě, na němžto byl muž neznámý stál. Militka sestře výstrahu dávala, by se s cizincem do rozprávky už nepouštěla, by ho, přijde-li ještě, na kvap odbyla, a Laskava plakala, i že nikdy už pána cizího viděti nechce, slíbila. Když ale o samotě byla, když do postýlky lehala a po nábožném „Otčenáši“ modré očinky zamhouřila: předce jí bylo, jakoby se před ní v noční tmě cizincova podoba míhala; a když ráno dívenka opět s postele slézala, očí ani pozdvihnouti sobě nedůvěřovala, neboť na ní strach byl, aby sestra Militka nepoznala, že se jí o cizím pánovi ve snách pěkně zdálo.

Uplynulo ale několik dní, a pomocí nábožného modlení a pevného předsevzetí neznámého mládence z paměti zcela vypudila. A tak se opět jednoho dne samotna procházela ve skrovné zahrádce, brzo se zastavujíc u keře růžového, brzo u něžné violinky, brzo s bujnou zeleninou se obírajíc anebo s ourodnými stromy. Aj, tu najednou, jako s nebe spadlý aneb ze země vystouplý, tu na-

jednou se před ní opět onen podivný cizinec okázal. I ulekla se ho dívka a chtěla uteci, ale cizinec ji pevně za ruku pochytil; ona chtěla křičeti, on ji do náruči sevřel a ústa lichotivě zacpával. Prosil tak sladce a tak pronikavě, že Laskava sice v zahrádce zůstala, panenská její ale hrdost zůstala s ní také. Připadlať jí na mysl Militka, i Militčina výstraha, i vlastní, Militce učiněný slib; a hned i potajmo uzavřela, že na slova cizincova dbáti nebude.

„Spanilá dívko, já tebe upřímně miluji, miluj ty mne opět!“ řekl neznámý, a řeč jeho byla líbezná jako slavičí zpěv. Laskava ale zakroutila zlatovlasou hlavinkou a odpověděla: „Já vás milovati nemohu.“ — „Bohatý jsem, a tebe po pansku, jako kněžnu chovati budu; odejdi se mnou!“ — „Já s vámi, pane, odjíti nemohu.“

I počal se muž neznámý hněvati. Hladké tváře se mu tmavě zarděly, jasné čelo zakabonilo a pěkná ústa se zpříčila. „Mocný jsem, a mohu násilím dokázati, že se stane po vůli mé!“ zvolal hlasem hrozivým, a Laskava se zhrozila, spolu však ji také před cizincem oškliwost pojala.

„Odejdi, oukladný člověče!“ zvolala přestrašená holka, „odejdi a nepokoušej mne! A nepůjdeš-li, zavolám sestru Militku na pomoc.“ — „Ani slova mi nemluv o této sestře Militce!“ zkřikl cizinec všecek rozsápaný. „Právě tuto Militku a tu její proklatou slepici neuvidíš nikdy víc!“ — „Já že bych nikdy víc neuviděla sestru Militku a její slepičku? Ó ty ošklivý lháři, ty zlomyslný člověče! Raději na živě nezůstati, nežli pro tebe snad nespatřiti sestru Militku. Nenávidím tebe, zlý člověče!“ — „Já tebe ale miluji, krásná zdrahalko, a že i ty mne milovati budeš, dokáži!“ Tak zařval posléze cizinec a

dupnul do země levicí a dupnul pravicí, a říkal přitom tajná, neznámá slova. A když levicí do země dupnul, začala se zahrádka pod ním třásti, a když pravicí dupnul, otevřela se po obou stranách země, a ze země vystoupil kouř, a z toho kouře vyhrnuly se dva velikánští draci. Ti draci měli oči jako ohnivé koule a zuby dlouhé na půl lokte. I třásla se ubohá Laskava leknutím a strachy jako osyka: cizinec ji ale v polou těla uchvátil, kouř, vystupující ze země splynul se v tuhé mračno, z mračna se udělal větrný vůz, a do vozu sednul cizinec s uchvácenou dívkou. A jak do něho sednul, hnuli se drakové, zdvihli se, a za nimi se zdvihnul také větrný vůz a draci a vůz a cizinec a Laskava odletěli povětřím, daleko z malé zahrádky, daleko od chaloupky u černého lesa.

Čekala sestra Militka na sestru Laskavu, ale sestra Laskava nepřicházela. I běžela dívenka černooká do zahrádky hledat holku zlatovlasou, nebylo však místa, kde by ji byla nalezla. Běžela za ní také černá Kokoška, a když na místo přišly, na němžto byli ze země vystoupili draci, strhla slepice náramný křik. I ulekla se dívka Militka, a veliká ouzkost na ni připadla. Začala běhati, hledati a volati; po sestře Laskavě nebylo však ani památky.

„Laskavko! milá sestřinko! ozvi se, kde jsi! Laskavo, nenaplňuj bázní sestru, svoji Militku; ozvi se!“ Tak volala dívka černooká; holka zlatovlasá se však neozývala. I vyběhla opuštěná ze zahrádky do širého pole, a po celý den hledala sestru po polích; druhý den hledala ji po lesích a skalinách; třetí den po vodách. Hledali s ní všickni dobří lidé, ale ani na polích ani v lesích a skalinách, ani ve vodách nenašli Laskavu. „Ach, co si teď počnu, já ubohý sirotek! Tatínka nemám, matinku

nemám, sestru nemám! Smrt mi vzala tatínka i matinku, sestru mi snad odvedli zlí lidé. Pomoz ty mně, milý Bože! podívej se ty na mne, milá matinko; zpomeň si ty na mne, neznámá kmotřinko; smiluj se nade mnou, světe, a navrať mi sestru Laskavu!“ Takto naříkala osamotnělá Militka; lítostí klečela na holých kolenou a spínala běloučké ručinky.

Tu začala za ní černá Kokoška hlasitě kvokati. Obrátila se dívenka s uplakanýma očima i spatřila, že Kokoška po ní krk natahuje a černým očkem na ni pohlíží; potom že se ke dveřím rozbíhá, opět navrací a zase na ni pohlíží, jakoby říci chtěla: „Pojď, hospodyňko, pojď za mnou!“ — „Dovedeš mě k sestře Laskavě, milá Kokoško?“ zvolala Militka s veselou tváří, a Kokoška zakvokala, zakývavši chocholatou hlavinkou, jakoby odpovědít chtěla: „Ano, hospodyňko, dovedu tě k sestře Laskavě!“ I popadla Militka honem bílou loktuši, a tu si otočila okolo hlavy a podvázala pod bradou, a potom vzala na ruku košíček s ovocem, a podkasala si sukničku, a potom běžela s plnou nadějí za černou Kokoškou.

Šly první den, a tu přišly na velikou zelenou louku. Na té louce bylo síla panen, a ty panny veselily se při líbezné hudbě. Měly na sobě krásné, bílé šaty, ve vlasech a za ňadry měly voňavé kvítí, a tváře jejich byly radostné jako nejkrásnější jarní den. Veliké měla Militka potěšení, an se těm krásným pannám a jich plesům dívala, a tu líbeznou hudbu slyšela; když na ni ale volaly: „Pojď, raduj se s námi!“ tu se odvracela dívenka, i zacpávala si uši, a zvolala: „Radujte se samy; já musím hledati sestru Laskavu.“

Šly druhý den, a tu přišly do velikého, rozkošného

sadu. Zde stály stromy plné drahého ovoce, keře překrásného kvítí, a pod stromy a mezi kvítím byly stoly se skvostnými mísami, a tu se hotovilo síla hostů k radostnému kvasu. I drahá roucha, zlaté prsteny ležely pohotově, kdokoliv se ozdobiti chtěl. Radostí plesalo Militčino srdce, an se dívala takovým přípravám; ale když na ni hosté volali: „Pojď a vesel se s námi!“ odvrátila uší a očí a řekla: „Veselte se sami, já musím hledati sestru Laskavu.“

Šly třetí den, a tu přišly do velikého, ouhledného města, a v tom městě je opět jiné a jiné vnady vábily. Šly čtvrtý a pátý a šestý den, a tu jim i hrůzy cestu zastupovaly; ale Militka se ani vnadám ani hrůzám nepoddala, pokaždé řekla s pevnou myslí: „Pryč ode mne, vy mamičové lidských smyslů! Já musím hledati sestru Laskavu.“

A šly hrozně, hrozně daleko. Kokoška stále před Militkou, a upřímná sestra stále za černou slepicí. A když přišlo sedmé jitro a slunéčko vycházeti počalo, uviděly před sebou veliký blesk. A když se přiblížily k tomu blesku, poznaly, že to veliká, lesknoucí se ranním sluncem skleněná hora. S podivením pohlížela Militka na tu skleněnou horu; ale ach! jak se zarmoutila ubohá dívka, když se posléze až k samé té skleněné hoře přibrala. Kam jen oko dostihlo, nebylo nic leda lesknoucí se, hladké sklo. Dostati se nahoru, nebylo pomyšlení. Byl to kopec náramně příkrý a skluzký. I začala se upřímná sestra tesknit. „Ach, ty milá Kokoško! ty věrné zvíře, kam jsi mne to zavedla!“ Takto naříkala holka, na slepici hledíc, která se byla pod kopcem usadila, jakoby se z místa už více hnouti nechtěla.

Kokoška však na to dlouhou chvíli jako nic. Na-

jednou ale křídla roztáhne a jako kdy se doma pod okny anebo na zahrádce v písku hrabávala, i tak tady sebou hýbati a perutma do hory tepati počne. I zazvučel skleněný kopec, a ze zvuků těch jakoby se lidský hlas utvořil, a hlas ten promluvil srozumitelnými slovy: „Nenaříkej, Militko! blízko jsi u své Laskavy.“ Lekla se Militka, neboť slyšela lidský hlas, ale žádného neviděla; a když konečně dle zvuku seznala, že by to z hory vycházelo, a žeby to vyvodila Kokoška, bázlivě jaksi ucouvla, i bázlivě se ptala: „Jakž pak se ale k Laskavě dostanu?“ A černá slepice opět křídloma do sklenného kopce zatepala, i opět se ozývají slova: „Zabi Kokošku, kůstky její před sebe klaď po kopci, a kamkoli položíš kůstku, pohodlný stupeň se udělá.“ I zhrozí se dívka jemná takových slov, ale Kokoška opět do sklenného kopce zatepá, i opět se ozývají slova: „Zabi Kokošku!“ Počne Militka plakati, ale černá slepice roztáhnuvši po třetí křídla, po třetí jimi do vrchu bije, a po třetí je slyšeti: „Zabi Kokošku — jinak se nedostaneš k Laskavě.“ Ach, jakž měla ubohá dívka smrtnou rukou sáhnouti po drahém zvířátku, po dárku neznámé paní kmotry, z něhož jí blaho vykvesti mělo? Jakž měla zabiti družku svých her, svou naději a nyní voditelku svoji? Ale sesterská láska je mocnější nad všecky jiné vazby — tomu byla Militku nebožka matka pilně učila — a protož i zdařilé dítě po slepici sáhlo a z košíčku malý nožejček vyňalo.

Hlasitý a usedavý pláč vedla Militka, když Kokošce po hladkém krčku sahala — věrné zvířátko se ani nehnulo; — hlasitý pláč vedla, když jí chřtánek ostrým nožejčkem podřezávala, a veliké slzy padaly jí z krásných očí, a ty slzy kapaly na nebohou slepici, a byly tak horké, že se peří spařilo, kamkoli padly. A pláč dívčin

se množil, a slzy tekly hojněji, a proud jejich celou slepici zalíval a sežíral, tak že konečně jen pouhá kost Militce v rukou zůstala. Z holých těch kostí ulomila nyní holka první kousek, položila na příkrý kopec, a ve skluzkém skle prolomil se stupeň, a na stupeň mohla holka vkročiti a o krok postoupiti na horu. A s podivením patřila na to dívka, a rychle ulomivši druhý kousek, položila opět na kopec, i opět se o krok povznesla. Samou radostí zapomněla na všecken zármutek a na všecku ztrátu; zapomněla na Kokošku, a jenom už u Laskavy se octnouti dychtěla.

I lámala-kůstku po kůstce a kladla na skleněný kopec. Dělaly se před ní pohodlné stupně, a po stupních se brala dívka na horu. Před ní se rychle cesta krátila, za ní dloužila. Již má Militka poslední v ruce kůstku, již poslední kousek na horu klade, na poslední stupeň vstupuje a posledním krokem vršek hory dostoupiti hodlá — tu náhle pozdvihne oči, a běda! ještě aspoň jedna kůstka jí schází, ještě veliká mezi ní a svrškem prostora. Leknutím se v holce zarazí krev; ubohá ani slova promluviti nemůže. Již myslí, že marna byla její obět a práce. Zoufanlivě se kolem ohlíží; do předu hledí a do zadu hledí, a z předu a zadu naděje žádná. Z předu je prostora velká, ze zadu — ach, to nové leknutí! ze zadu je prostora ještě větší! Stupně byly zmizely, kůstky jako smeteny větrem; stojí opuštěná holka na posledním a to jedinkém stupni, a nesmí krok udělati, aby nesklouzla po hladkém skle. Ale — „Radší celý kopec vlastními kostmi obsypati, nežli se k tobě nedostati, sestřinko!“ — tak tu nyní žalostná dívka zvolala, u svém hoři a u své lítosti všecka zapálená opět po nožejčku sáhla, v kloubech si levý malíček

uřízla, na kopec jej pustila — a hle! i po malíčku stupeň se utvoří, dívka naň kročí, a už i na svršku hory stojí. Ale jak se tam postavila, seslablou silná mdloba přepadla, a v té mdlobě všecka klesá i na horu padá. Hora se s ní zatřese a s velikým hřmotem propadne. —

Ale jak mile upřímná Militka opět smyslů nabyla, spatřila se ve velké mramorové síni. Kolem do kola stály v té síni pozlacené sloupy, po stěnách visely zlaté obrazy, a uprostřed síně lesknul se zlatý trůn s krásně protkávanou oponou. Na trůně seděla neznámá paní jako královna, jí po stranách stály po pravé Militka a po levé — ó, té radosti! po levé stála ztracená Laskava. Ach, jak se tu nyní objímaly upřímné sestřinky! Radostně dívala se jim paní na trůnu, potom ale vstanouc Militku i Laskavu za ruce pojala. „Buďte šťastny," řekla, „ctnosti vaše zasluhují odměnu! Já jsem neznámá tvoje kmotra, Militko, a věrně vyplním tobě i sestře tvojí, co jsem nebožce vaší matce slíbila. Mocnou paní byla jsem povždycky, ale pouhá mocnost neblaží; dobré skutky blaží. Avšak i sobě zasloužiti i hodna učiniti musí se člověk dobrých skutků. Vy, zdařilé dcery, jste statně obstály, aniž moje, aniž matčina o vás od mladosti péče byla zmařena. Věčně za to u sebe pobuďte, a radost a rozkoš pobuď s vámi!"

Slzíce děkovaly zachráněné sestry mocné paní kmotře, a procházely se s ní po síni, a ze síně vešly do skvostných pokojů a do rozkošných zahrad, a všude byla hojnost, pěkný oděv, veselé tváře, ochotné ruce, všude byla krása, jenom u brány ležel, na řetěze uvázán, ošklivý pes. „Jaká je to šereda!" zvolala rozveselená Militka, a Laskava se jakai bázlivě stranila. „Nebojte se, dítky!" řekla vzácná paní kmotra; „to je tvůj pronásledovník,

Laskavo! Takto se zlé činy trestají. Nebude pán víc kouzedlných kousků provádět! Skleněný jeho kopec je rozbořen, síla jeho rozvrácena.“ I stranily se holky šeredného psa; někdy jen přiblížily se a outrpně mu drobty a zbytky házely.

Až do smrti byly živy upřímné sestry v krajinách mocné paní kmotry, až do smrti pobývaly jedna u druhé, a po jich smrti ještě povídávaly matky po mnohá leta dceruškám svým o sesterské lásce černooké Militky a zlatovlasé Laskavy.

Rozpustilý Janeček

čili

báchorka o vodníkovi.

(Psáno roku 1834.)

Pasačka Borohradská měla jediného synka Janečka; leč jediný ten synek Janeček nadělal jí větších starostí nežli jiné matce desatero dcer. Byltě Janeček pacholík rozpustilec, a v Borohradech nebylo děvčete, kterého by nebyl poškádlil, a matky nebylo, která by nebyla na rozpustilce žalovala pasačce Dorotě. „Kmotra Doroto!“ přikulhala se výmínkářka Bětuše, „Janeček mi zastrčil včera večer petlici kolíkem, že jsem dnes celého půl dne na sousedku volati musela, nežli možno bylo ze sednice vytáhnouti nohu.“ — „Pasačko Doroto!“ zabručel na návsi rychtář, „dopadnu-li Janečka, že mi do holubníka poleze, strčím ho do chladu.“ — „Milá Doroto!“ stěžovala si hospodského Anička, „Janeček pouští na nás o půlnoci strašáky.“ A takž den co den zvonilo se: Kmotra Doroto, pasačko Doroto, milá Doroto; a den co den plakala matka Dorota. „Vezmi na kluka žílu!“ radíval jí bratr pastucha; leč matinka Dorota

bála se udeřiti synka rozpustilce, aby nezaplakal ubohý, a synek rozpustilec věděl o bázni matičně a prováděl rejdy svoje bez strachu. Ani roditelku svoji nešetříval škádlením. Pouštíval se za kozami na nejvyšší skaliny, a matka Dorota stávala pod skalinami a volávala z plného hrdla: „Navrať se, Janečku!“ a srdce jí ouzkostí pukalo. Janeček ale dodrápal se až na vrchol, na vrcholu uchopil se pravicí slabounkého křoviska, i celým tělem napnul se se skály, že se zdálo, jakoby visel v povětří, jakoby padal, jakoby se drtil na hranatém kamení. A matku Dorotu popadla závrať, a když ji popadla, vykřikla ústa: „Kristovy rány!“ a oudové zkáceli se jí na zemi ve mdlobách. A když se ubohá pasačka ze mdloby zpamatovala, držel ji Janeček rozpustilec v náručí volaje: „Prokoukni, matinko, prokoukni!“ A když matinka prokoukla, vyskočil synek, otočil se na patě a tleskaje rukama, výskal: „Matinka je živa! Matinka je živa!“ A matinka pasačka nechopila se žíly a nevynala roupy rozpustilci Janečku. „Jak jsi mě polekal, nešťastný hochu!“ zdálo se jí dostatečnou metlou na milounkého synáčka.

Největších ale úzkostí natropil matce Dorotě pacholík rozpustilec na velikém rybníku. Mezi hrázemi nebylo místečka, kde by se nebyl až na dno podíval. Ve hladké vodince mrskal sebou, točil se a skoky prováděl, jako za teplého dne hraví kapříci; a po břehu vylézal na kmenovité vrby a s nejtenších i nejvyšších větví pouštěl se po hlavě do studené hlubiny. „Janečku, Janečku!“ říkávala matka. „Nechoď na rybník; padl bys vodníkovi do sítě.“ — „Já se vodníka nebojím!“ zasmál se pacholík, a běžel do lesa, a v lese nasbíral mošinku jahod anebo košík holoubků; neboť matka Dorota jahody s mlé-

kem anebo misku dušených hub ráda jídala; a kdykoliv tyto pachoutky na stole mívala, nekárala Janečka, a Janeček běhával na rybník.

I máčela jednoho dne mlsná pasačka holoubky, zkluzce a ryzky, a Janeček rozpustilec pustil se k rybníku a vyběhl na hráz a rovnýma nohama vrhl sebou do hladké voditky. Ve vodince začal sebou třepati, a brzo se potopiv, nohu vystrčil, a brzo se obrátiv, hlavu vytýčil a ruce roztahoval, jako ve smrtelných ouzkostech o pomoc volaje. A když takto volal, skočili za ním lidé rolníci a uchvátivše kluka rozpustilce za vlasy, vytáhli ho na hráze. I ležel tu kluk rozpustilec bez života; nehýbal sebou, nedýchal. A lidé rolníci položili jej na břich, aby tím spíše voda z něho vytekla, a nevědouce, jak jinak pomoci, rozběhli se, jedni pro matku pasačku, druzí pro lazebníka. Matka pasačka právě první sousto dušených ryzků do huby vkládala, když jí lidé rolníci smutnou novinu o nešťastné koupeli donesli. I pustila leknutím dřevěnou lžíci a rozvlasatěna, s ubledlou tváří letěla na hráz, k nešťastnému Janečku; avšak Janečka nešťastného nebylo na hrázi, a nadarmo hledali tělo nebohého mezi křovím, nadarmo po polích, nadarmo ve vodách. Přišel tmavý večer, a matka Dorota s uplakanýma očima, s rozervaným šatem vstoupila do jizby své, a s ní přicházely těšící sousedky; neboť jakkoliv mezi nimi Janečkova rozpustilost hluboký příkop kopávala, matčino neštěstí vystavělo přes mezeru tu schodný most. Přicházely nešťastnou potěšit. Sotva že ale do sednice vstoupily, pojala je hrůza, a hrůza ta vyrazila jim z hrdel křiky, a s křikem obrátily se ženy a pádily ze dveří volajíce: „Duch, duch!“

U stolu seděl rozpustilec Janeček; na stole stál

hořící kahánec, a vedle kahánce kouřilo se z mísy, a na míse červenaly se dušené ryzky. Janeček tepal plnou chutí do ryzků, a zuby jeho zatínaly se rázně v lahodnou krmi. „Nešťastný kluku!“ zvolala matka Dorota, dílem i podivením, spatříc nenadálého hosta, dílem i leknutím, vidouc zmařenou pochoutku. „Jesti to věc dovolená, jednati tak s matkou?“ — „Je ti, mámo, líto, že jsem se dostal na ryzky?“ zachechtal se synek a vyskočiv na stůl, na bobek se posadil a bradu o dlaně podepřev, zaklebil se na matku. „Aby tě vodník uchvátil!“ rozpáliła se pasačka Dorota, co živa poprvé, a ubledlé její tváře polily se okamžitým plápolem. Leč v tom už i opět jako stěna zbledly, neboť okénkem do jizby zarochtalo: „Stane se!“ a když to zarochtalo, matka se ohlídla, i spatřila v okně vyzáblá líce, a spatřila na nich jedovatý úsměch. A kluk rozpustilec skočil se stolu a popadl matčinu hůl a s holí v ruce vyřítil se z chatrče. Tmavým večerem viděl před sebou utíkati postavu. I rozpřáhl se holí a mrštil jí za postavou; leč hůl nedaleko zaryla se do země, a zdaleka ozval se smích, a mezi smíchem bylo zřetelně slyšeti: „Stane se! Stane se!“

I bylo to jednou za dne letního. Slunéčko zahřívalo role a sady, a zahřívalo potoky a rybníky. A po hrázi okolo rybníka proskakoval si Janeček rozpustilec, pacholík pasačky Dorotky, a hvízdal si a svláčel kabátek, chtěje se pustit do lahodné vodinky. A po té vodince plavala kytice, kytice pohledu krásného a vábícího, a nedalo se rozeznati, zdaliže složena z kvítí samorostlého anebo vyhotoveného z drahých kamenů. A jakoby se ta kytice na Janečka usmívala, i mluvila k němu: „Pojď a ulov mne, a já tebe potěším až do smrti,“ tak vábila kytice krásná pacholíka rozpustilce. Leč pacholík byl

chytrá liška, i zvolal: „Ustroj si jiné vnadidlo, pane vodníku! Tenkráte jsi pletl kytici nadarmo, vodníku hlupáku! Zastrčímť ji sobě za klobouk, nohy si nezmočím!“ Tak zvolal Janeček a ulomiv dlouhou větev na blízké vrbě, napnul se s hráze a kytici ku kraji dostati hodlal. Než jak se i s dlouhou větví napínal, kytice krásná vzdalovala se od kraje, a Janeček pocítil hněv i pocítil žádost, a pomalu studenou vodinkou za kyticí postoupal. Ani nevěděl, že již do prostřed rybníka dostoupil: takž jej kytice vábila. Teď ji však dlouhou větví postihl, k sobě přitáhl a už už i rukou pochytil. Leč jak ji pochytil, sáhl i rukou v tenounké sítě, které byl vodník okolo kytice navlíknul, a jakkoli pacholík rozpustilec kořist svoji přitahoval k sobě, přitahovaly ho sítě na spod vodinky, a jakkoliv by posléze Janeček rád byl kytici pustil — pro sítě nemohl; neboť sítě vodníkovy co zachvátí, to drží pevně. I počal sebou Janeček ouzkostně házeti a křičeti z plného hrdla: „Pomozte, lidé, pomozte! Vodník mě topí!“ Ale lidé rolníci, ač i křik slyšeli, s mrzutostí odvrátili uši řkouce: „I aby tě, rozpustilče, utopil!“ A kluka rozpustilce to vždy hlouběji potápělo, a už už se dělaly nad ním blabunky, a na blabunkách se houpal mužík v zelených šatech, a mužík ten, plný jedovatého chechtu, odpovídal lidem rolníkům: „Stane se, stane se!“

Pasačka Dorota čekala toho dne nadarmo na synka Janečka; i celou noc na něho darmo čekala. A když na druhý den z jitra okolo rybníku po hrázi běžela, hledající drahého rozpustilce, spatřila tu ležeti Janečkův klobouk, i kamizolku jeho, i košili, a s bolestí poznala, proč byla na synka nadarmo čekala. I byla by se za ním lítostí vrhla do chladné vodinky, leč útrpné sou-

sedky bránily v tom zoufanlivé pasačce. S pláčem tedy sebrala matka Dorota šaty, zbytky po nešťastném rozpustilci, a materská láska nasadila místo zoufalosti odvážlivost v srdce její, a pomstu místo nářku. I splítala po devět dní houžev z devatera lýčí, a s houžví tou, mocně spletenou, posadivši se u rybníka do křoví, bedlivě čekati umínila sobě, až kdy vodníka uhlídá. „Vyčkám-li třikráte sedmera dní, bude tělo moje jako stín, a zlý vodník neuhlídá nepřítele svého.“ Takto se těšívala Dorota rozmluvou sama s sebou, a čekala třikráte sedm dní. A tělo její seschlo jako stín, a jen materská láska držela ji na živě; ta láska byla jediná její potrava, jediná posila.

Chodívá vodník devětkráte za rok ze studených hradů svých, vystavených pod hlubinou vodní; chodívá na teplou zemi, aby vyhledal, kohož by nejprvé opět přivábiti měl do chladného lůžka. I poslouchá v ten čas klení zoufalců, prostopášná slova odvážlivců, a jednou jenom pokaždé zastaví se oko jeho u člověka tichého, připadlého mu za obět nevyvratnou mocí osudův. Chodívá vodník po zemi v zeleném kabátě, a pokaždé, co jej oko lidské spatřilo, kape mu z levého šosu. I tenkráte, když pasačka Dorota na hrázi ve křoví seděla — ona pak tam seděla déle už nežli třikráte sedm dní — i tenkráte vyšel mužík v zelených šatech z vody, a srdce pasačky počalo tlouci, a ruce její počaly se třásti, an první krok učinil na tvrdou zemi, kdež vláda jeho netrvá. Potichu vykradla se matka pasačka z křoví a pouhý stín kročila ve stopu zlého vodníka. A když kráčela po stopě té vodníka zlého, navlekla z houžve devatera lýčí pevné oko a oko to hodila mužíkovi zelenému na nohu, an právě skok udělati chtěl přes příkop okolo polí. A jakž mu je na nohu hodila, utrhla mu i levý

šos, a prost všeliké moci, trhal sebou vodník jako trkavý beran a řičel jako divoký kůň. A matka Dorota vlekla jej na houžvi do chatrče svojí, a pilně vyhýbala se každé kalužině, aby se na mokro nedostal vodník. A přišedši domů, přivázala těžkým uzlem hosta zlého ku kamnům a do kamen naložila suchého roští, a kamna rozpálená brzýnko dýchati počala, hůře než letní slunce o dobách poledních. I začal vodník naříkati, a pasačka přistoupivši k němu, začala zpívati: „Vodníku, vodníku! Navrať mi synka, navrať mi Janečka!“ Leč vodník nechtěl tu píseň poslouchati a ošklíbal se na ženu. Ale když neustávala žena do kamen přikládati a neustávala zpívati, ztrácel zlý host horkem vysušený jarou svoji sílu i mladou podobu a ve škaredého starce se měnil. A přicházela na něho s podobou stověkosti choroba i bolest věku vysokého, a dychtě po svobodě, pověděl matce Dorotě, jak by synka Janečka opět spatřila i jakž by jej z hradů vodních vyvedla. Ona však i napotom vodníka propustit přislíbivši, s dobrou nadějí na cestu se vydala.

I přišla matka pasačka syna hledajecí na hráze k rybníku a nad vodami vyřekši dle vodníkova návodu: „Studnice matice, slyš, co praví pán: Otevři se do kořán!“ spatřila, jak se hladina po rybníce rozstupuje a mezi rozstupem tím jak se vodové stupně dělají, na dno vedoucí do tmavé hloubky. A na ty stupně pasačka Dorota zmužile kročila i po nich do hloubky se brala, a čím dále ji stupně vedly, tím vyšší zrůstaly podle ní stěny jako ze světlého křišťálu. Ale stupně se oužily, stěny se nížily, a těsný byl průchod i stínu matky Dorotky, až se posléze kroky její stavily velikou, zelenou žabou. I řekla opět pasačka Dorota dle vodníkova návodu: „Žabice babice, slyš, co praví pán: Rozpukni se

do kořán!“ A sotva to vyřekla, rozevřela se tlama žabina, rozevřela se jako vysoká brána, tělo zvířecí stalo se postrannými sloupy lesknoucími se jako z drahých zelených kamenů, a nad nimi zářili zrakové rozpuklé žáby jako dvě slunce. Branou dostala se pasačka do síně veliké a vysoké jako největší a nejvyšší chrám, jakého kdy byla spatřila. Stěny pokládány byly skvělým sklem, a skříně stály okolo nich, bílé a skvoucí jako z čistého stříbra, a ve skříních byla síla malých oddělení, a v těch počítalo se drobných hrnéčků taktéže stříbrných takové množství, že pasačka sprostá nebyla by dovedla vysloviti náramný jich počet. Krásná to byla síně; studeno však bylo v ní a ouzko.

Temné skučení a bolestné vzdychání ozývalo se po ní, a skučení to a vzdychání vystoupalo z hrnéčků, pod nimiž byl vodník uschoval utopenců ztracené duše. Ouzké bylo to vězení nešťastníků, a doléhající na vězně s takovou těžkostí, jakoby hříchy obtížené svědomí.

S bázní a nadějí, prstem nakřiveným počala matka Dorota klepati na stříbrné hrnéčky. „Jsi-li zde, synku, Janečku?“ tázala se hlasem třesoucím. — „Já jsem Vít, trápený zde na věky, že jsem ve vlnách odlevy hledal, nemoha déle živ býti s dračicí manželkou, an se mi jiná byla zalíbila lépe.“ — „Jsi-li zde, synku, Janečku?“ — „Mně říkali Vojtěch; ošidiv sirotky, nevěděl jsem, jak jinak sobě pomoci: utopil jsem se.“ — „Jsi-li zde, synku, Janečku?“ tázala se pasačku dále, i dostala odpověď, a za odpovědí přicházelo vzdychání a skučení vždy bolestnější a hlasitější, a srdce ženino naplňovalo se ouzkostí.

A ubohá žena zaklepávala po devětkráte devět dní na stříbrné hrnéčky; neboť zlý vodník jí nebyl dobře popsal, kde hledati Janečka, a utrmacená, unavená, okem

bázlivým hleděla na dva poslední hrnéčky, na které poklepati ještě zbývalo. „Jsi-li zde, Janečku?“ tázala se nyní hlasem skoro zajíkavým, a sotva že se pro zlé tušení prstem schránky dotkla. A sotva že se dotkla, zazněl hrnéček, jako když se na prázdnou nádobu ťukává; i zazněl hlasitě, ale nelibě pro sluch ubohé pasačky. Neboť znění to podobalo se člověčím hlasům, a zdálo se, jakoby pravili člověčí tito hlasové: „Zde není Janeček; leč místa je zde uchystáno pro matku, kteráž odchová rozpustilce synáčka.“ I padl po těchto slovech na duši pasačky Doroty hrozitanský strach a smyslové ji míjeli. V uších ji hučelo bolestné stonání, smíšené s hlasitým posměchem; před očima se hýbalo všeliké množství stříbrných hrnéčků, a to stonání a ten posměch taktéž i z hrnéčků vycházely, jako ubohé pasačce řkouce: „Zde není Janečka, leč místa zde uchováno pro tebe.“ A celá ta veliká síně točila se kol a kolem s Dorotou.

I bylo jí, jakoby už už měla do mdloby sklesnouti. A v těch ouzkostech a v těch slabostech zdá se jí, že z posledního hrnéčku úpěnlivé vzdychání vystupuje, a vzdychání to podobalo se hlasu ztraceného Janečka, dokud ještě doma líhával a dělaje se nemocným, škuhrával: „Ach, pomoz, matinko, pomoz!“ V těch právě slovech ozývalo se nyní z posledního hrnéčku, a slova ta navrátila matce Dorotě smysl a s duší zvědavou, rukou rychlou pozdvihla hrnéček, a z úzké schránky vyskočil rozpustilec Janeček. „Abysi v bahně uvízla, zdlouhavá mámo!“ osopil se na ni vysvobozený synek; leč matka zakochaná v synku rozpustilci, nezaslechla bohaprázdná jeho slova; s lítostí jenom pohlížela na vyzáblé jeho tváře, na vpadlé zraky, na zmodralá ústa, na kostnaté ruce, a slzami zmáčela celé hubené, ztrápené tělo.

„Ach, což pak jsi tu jídal, ubohý kloučku?“ — „Vodník mne krmil bolestmi.“ — „Ach, což pak jsi pival, ubohý kloučku?“ — „Vodník mne napájel bolestmi.“ — A jakoukoli učinila matka Dorota otázku, pokaždé za odpověď měla: „Bolesti!“ A srdce jí pukalo, a nový strach ji obklopil, aby na synka ještě bolesti nepřišly. I sevřela rozpustilce v náručí a odnášela jej z vodníkovy síně, a neustála v běhu, až byla proběhla skrze žabí bránu, po úzkých schodech, mezi křišťálovými stěnami na vrch rybníku, až dostoupila na zelenou hrázi. A na zelené hrázi složila drahé břemeno svoje, položila Janečka v měkkounkou trávu, a posadila se vedle drahého a hladila tváře jeho a slaďounká slova mluvila k němu. Ale Janeček rozpustilec tu seděl s tváří zasmušilou, škaredou, nic neodpovídaje žvatlavé matce Dorotě, a očima hleděl neustále do země. Až kdy matka Dorota vypravovati začala, jak byla na vodníka upletla houžev z devatera lýčí, jak byla naň číhala, jak ho lapila i u kamen přivázala: tím vypravováním začervenaly se Janečkovi tváře o mnoho více, nežli čerstvým povětřím, a oči jeho zajiskřily o mnoho živěji, nežli po slaďounkých matčiných hubičkách.

„A máš-li pak vodníka až dosaváde u kamen?“ zvolal Janeček a rychle se země povstal. „I arci že mám,“ odpověděla matka Dorota. „Devatero lýčí nepřetrhá vodník, a uzel nedovede rozvázat.“ — „A máš-li doma ještě ostrou sekeru?“ ptal se opět Janeček. — „Mám. Leč k čemu tobě potřeba sekery?“ — „Mně ne, ale vodníkovi potřebí rána za ucho.“ — „I zachraniž tě dobrý duch! Já slíbila vodníkovi, že ho propustím.“ — „Že jsi slíbila?“ zařval Janeček. „Slíbila jsi, nerozumná mámo? Aby Janečka opět polapil, aby také tebe uchvátil?

„Ne, ne! Ten zloboh mi se více nenavrátí do studené síně, leč bys ho tam bezhlavého donesla.“

A po slovech těch rozběhl se Janeček a po hrázi zaměřil k chatrči matky pasačky. A matka pasačka sotva že postačila krokům jeho. Běžela, pachtila se za ním, aniž déle zbraňovala synkovi ve zlém úmyslu jeho, neboť neslušná starost pojala opět srdce její a Janeček byl jí pokladem nejdražším, pro Janečka i svolila k hříchu. A sotva že přiběhli do chatrče, popadl Janeček ostrou sekeru — ostrou, ač i těžkou, na vyzáblé tělo, a s ostrou tou sekerou skočil do sednice, kdež u kamen přivázaný byl vodník. „Nu, pane vodníku! Nemáš-li pak zde strakatou kytici, abych ti z ní umrlčí věnec upletl?“ zařval Janeček a pomstou prahna, vyzdvihl sekeru. — „Haf, haf!“ zaštěkal vodník a proměnil se v černého, chlupatého psa, i zuby na něho vyšklebil. A kluka rozpustilce popadl hněv znova, a matka pasačka se ulekla i zkřikla: „Udeři ho, potvoru!“ a Janeček rozpřáhna se mrštil sekerou po chlupatém psu. Leč pes vodník byl bystrého zraku i uskočil stranou, a sekera zatala se do houžve devatera lýčí a přeťala ji, a pes vodník, prost tuhé vazby, skočil mimo Janečka skokem rychlým na dubový stůl, kde pasaččin žbán s vodou stával. I nebylť po ten čas, co byla matka Dorota na hrázi ve křoví seděla i co byla poklepávala na stříbrné hrnéčky — nebyl vysechl na dno. Jediná ještě kapka leskla se na dně, a na tu jedinou kapku pes vodník pazourem šiápnul, a opět se mu navrátila podoba bývalá, podoba mladá. I převrhl žbán, a z něho z jediné té kapky vylil se proud, jako v horách letní lijavec, a okamžikem naplnil sednici hlavými vodami. A u vodách těch potápěli se rozpustilec Janeček i nekáraná matka Dorota, i oba ouzkostně, zou-

fanlivě volali o pomoc, jakž jim se vlny draly a hrnuly do nešťastných hrdel. A vodník s jedovatým úsměchem kráčel po vrchu vln a podal Dorotě i Janečkovi ledovou svoji ruku; ale jakž uchopil ruce jejich, vrhnul sebou ke dnu a propastí probral se až k studené svoji síni, a zde opět nešťastné dvě duše uzavřel pod úzké hrnečky,

Na místě, kde byla stávala chatrč pasačky Doroty, po mnohá leta bylo viděti hluboké, černé jezero, a lidé okolní vypravovali okolojdoucím poutníkům, že v jezeře tom hynou matky, které z dětí svých vyvádějí takových nezvedenců, jako býval rozpustilec Janeček.

Báchorka o svévolné dcerušce.

(Psáno roku 1834.)

Za oněch časů, když ještě prapradědové otců našich po lukách se honívali jako malá pacholátka — za těch pradávných, zlatých časů bydlelo v české zemi kníže, a to bylo kníže dobré i bohaté i vážené. Lidé mu říkali „náš bělovousý tatíčku".

Vlastně ale byli knížeti tomuto na křestu svatém dali jméno Lidumil, a byltě i napotom tentýž pan kníže Lidumil srdce jemného, lidumilého, ba i paní kněžna, manželka jeho, byla napotom rovnou vahou srdce lidumilovného, měkkého. A lid radostí výskával, kdykoli se mu okázala ta dobrá knížata; neboť kudy koli jich vodívaly kroky, všude stála pěkná stavení, všude kvetla bohatá role, a všude se usmívalo blaho na tvářích. I knížata páni se radovávali, kdykoli plesával jich lid: ale tentýž upřímný lid plesával také, třeba i pánů svých neviděl, neboť se mu dobře vedlo času každého: knížata však se tenkráte neradovala, neboť nebydlila radost v jich skvostném ale tichém paláci. Bůh byl až dosaváde nepožehnal manželské jich lože, a leta jich vršila se mírou vysokou, a nadarmo až dosaváde byla volání jejich k nebesům. Nebesa neslyšela ani proseb jejich ani proseb lidu.

A bylo modlení po všechněch krajinách knížete Ludmila, i bylo po veškeré zemi české, a nebesa konečně vyslyšela vroucí to volání; neboť jsou nebesa milostivá, a byť i smrtelníků někdy zkoušela, předce jim otevrou bránu milosti. A pověst radostná začala se rozcházeti po krajích; neboť samo kníže bylo kázalo oznámiti lidu věrnému, že mu jest naditi se radostí otcovských, a bylo opět modlení po veškeré zemi české, ale modlení to bylo radostné slzení a vroucí díkučinění. A veliké slavné přípravy děly se na oslavu dne, který měl vešken národ potěšiti narozením nového knížete nebo kněžny, žádaných dědicu celého kraje. I sešli jsou se k tomu dni vladykové a lopotové, učení mužové a zběhlí v tajnostech přírody, ba i čarodějové jsou se vynašli v knížecím paláci, a bylo vítaných hostů ze všech končin takové množství, že se musily po zahradách knížecích vystavěti veliké a krásné besedy, a v těchto besedách pobývali na ten čas i nejvzácnější hosté.

Ale ach! kdož na zemi říci může: „Ty můj milý dašku! ty se mi skonči — poroučím tobě — skonči se veselým večerem?“ — Kdo s jistotou smí uchystati sklep na zralé ovoce vida, že jabloň hojným květem osypána jest? — Na paní kněžnu dolehla nebezpečná nemoc, a jakkoliv zkušení lékařové, ba i čarodějníci s uměním svým k nemocné pospíchali, pospíchání to nebylo nic naplat; ničehož nedovedše, ramenoma krčili páni lékařové i čarodějníci, a paní kněžnu do vůle a moci vyšší odevzdávajíce, pravili, že umře ona i prvorozené děťátko. I hořekoval milý pan kníže velice; hořekoval hůře, nežli by snad byl učinil na ztrátu celého knížectví, a trvalo hořekování to od bílého rána až do tmavého večera, ba i noční své lůžko „bělovousý tatíček“ hořkými slzami

pokropil. A když mu konečně — ačkoli s velikou bázní — zprávu o smrti kněžny manželky přinesli, rval si šedivou bradu, a starou lebku hrozil roztlouci o stěnu, a hrozil i počínal sobě tak divoce, že mu ve všech komnatách stěny potáhnouti musili dvojími čalouny a měkkými poduškami.

Vidíš, vidíš, bělovousý tatíčku, jak jsi usiloval míti synáčka! Nepomyslil jsi, že veliké blaho zakoupiti musíš velikou ztrátou. Neplač, neplač! Oslepl bys spíše, nežli běh světských věcí zastavil! — „Neplač, milé kníže!“ těšili ho přátelé; „neplač, milý pane!“ těšila he na smrtelném loži paní manželka; ale to jich upřímné těšení ani slzinku nezastavilo, a to milé kníže předce plakalo, div že si oči nevyplakalo. Jenom když mu opět zprávu přinesli, že se novorozeňátko zdrávo nachází, zasmál se opět pan Lidumil, a radostí a smíchem poskočil, a nedada se zdržeti, běžel do komnaty, kde zavinovaly děťátko, a přiběhna tam, vyrval je chůvám z náručí, a také je líbal, že je až dlouhými vousy popíchal a ubohé děťátko rozplakal. Tomu však se milé kníže jenom smálo, a hopkujíc kolem a rukama tleskajíc, každému jak tu kolem stáli, každému darovalo samou radostí předrahý prsten; neboť prstenů zlatých s dobrým kamením nosilo na všechněch prstech několik.

I nehnul se od té chvíle šťastný bělovousý tatíček z komnaty, kde děcká kolébka stávala; i stávalť před kolébkou celé dlouhé dny, a kolíbal a díval se děťátku, ano se usmívalo, a to usmívání bylo mu nejmilejší věcí na světě; kdykoli se ale děťátku jen dost málo zastesklo, musil se hnouti celý palác k pomoci. A paní kněžna srdce lidumilovného dávno již prachnivěla v bohaté kryptě, ve stříbrné rakvi, ale na paní kněžnu ne-

zpomínal pan Lidumil; a lid jeho, lid upřímný a věrný, začínali zlomyslní vladykové utiskovati; ale na ten věrný lid nezpomínal bělovousý tatíček. Neměltě on smyslu nežli na své děťátko, a pro to své děťátko nechal v zemi činiti bezpráví a nechal kraje hynouti. On si liboval tolik v děťátku, a kdokoli jej usiloval od děťátka na čas odtrhnouti a mysl knížecí obrátiti k věcem důležitějším, toho nazval nepřítelem svým a zrádcem.

Nešťastný bělovousý tatíčku! Ach nešťastní tatíčkové, jenžto slepě a přílišně milujete dítek svých! Slepá láska splítá železný bič na rodiče i na dítky, a oboje posléze zažene v časný hrob; ale moudrá láska vystavuje rodičům i dítkám bránu k blahoslavenství.

Byloť ovšem děťátko knížete Lidumila krásné děťátko — byla spanilá holčička. Tvářičky měla, jakoby vedle sebe dvě růžová poupátka položil, a zdraví na nich jen hrálo; a tu malou hubinku měla co zralý šípek — věčné usmívání okolo ní létalo; očinka jako tmavou chrpu — jako dvě okénka do nebeské říše; a celé to tílko, to měla jako z čistého, bílého vosku, utvořené co nejkrásněji. A bělovousý tatíček byl tuto dcerušku svoji nazval Světoslávkou, a čím více milá Světoslávka zrůstala, tím více zdálo se tatíčkovi k pravdě podobno, že bude dceruška jeho skutečnou světa oslavou. Měl ji nad nejdražší poklad, i domníval se ve své pošetilosti, že kdyby se byl i pouhým žebrákem narodil, pro dcerušku svou že by se byl předce stal panem knížetem.

Poslyšme ale, jaký to pan kníže byl! — Sedávalať mu dceruška na kolenou jako na koníku, a tatíček houpal ji na kolenou a zpívával: „Hoj, koníčku, hoj!“ — a dceruška se chechtávala, a pro větší kratochvíl škubala tatíčka za bradu, že ubohému bolestí slzy po tváři

kapaly. A holeček tatíček se smál té kratochvíli a nechal si rváti vousy, ba nechal na sebe vyplazovati jazyk, nebylo-li dceruške něco po vůli. A tato neucta rodičův, a ta nedovolená rozpustilost zrůstala s holčičkou, i velikého stupně dosáhla, an se byla Světoslávce prsínka vyklenula okrasou panenskou a tatíček rozmluvu o budoucím ženichu počínal. — Já bych byl nechtěl býti Světoslávčiným ženichem.

Já bych byl, pravím, nechtěl býti Světoslávčiným ženichem; ale takto nesmýšlelo jiných deset i sto mládenců; neboť mládencové jsou slabá stvoření, srdéčka mají jako z másla, i rozhřejí se jim jedinkým slunečním pobleskem, a očka Světoslávčina byla jsou dvě celá, opravdivá slunéčka: jakž by tedy nebyla rozehřála ta mládenecká srdéčka? I byli spanilí jonákové, byli synové vsácných lopotů a pánů, byli bohatí dědicové úrodných krajin, jenžto přicházeli do knížecího paláce k panu Lidumilovi a jeho dceruške, poklony činíce a o lásku dívčinu se pokoušejíce. Ale nadarmo činili jsou poklony a nadarmo jsou se pokoušeli o lásku. Světoslávka tropila s nimi jenom žerty, vodila je jako slabá dítka na vodítkách, a když s nimi pohrála jako s neživými panáčky, poslala je domů, každému darujíc na cestu pěkný košíček. A ti milí mládencové, jenžto zprvu byli zaplesali, an se na ně oko Světoslávčino bylo usmálo — ti ubozí mládenci vraceli se napotom s tváří zarmoucenou domů, s těžkostí vlekouce košíček.

I byly jsou strojeny hody a kvasy na knížecím paláce „bělovousého tatíčka“ — byly jsou strojeny ke cti a k rozveselení svévolné dcerušky; ale ani hod ani kvas, ani prosba ani hrozba nepohnuly kamenným jejím srdéčkem. „Prosím tě, Světoslávko,“ říkávalo kníže, „prosím tě, moje beruško! Shoďiž pak to železné oděnní s panen-

ských prsou a dovoliž, aby sobě sladinká láska vyvolila hnízdečko.“ — Ale milá dceruška nechtěla o hnízdečku takovém ani slyšeti a osopila se na bělovousého tatíčka, třeba byl i sebe důvěrněji rozmlouval. „Co je ti do mého srdéčka a do lásky, šedivá makovičko?“ řekla, oběma rukama se přitom podeprouc o boky, a oči se jí přitom svítily, jako se svítívají ve tmách oči koček, a nic na nich nebylo, co by se bylo podobalo milostnému podívání dívčímu. Ale pan Lidumil byl zaslepen v lásce k svojí dcerušce, a v této své pošetilé zaslepenosti smál se ještě hříšné dívčí svévoli, a nazýval Světoslávku čtveračívou svojí beruškou.

Ale po krajích páně Lidumilových mluvilo se s nelibostí o nezvedené dcerušce, a s nelibostí rozprávělo se o pošetilém otci. A po krajích domácích i po vlastech sousedních povstala víra, že zlí duchové vládnou srdcem mladé kněžny Světoslavy, a ti že nedovolí, aby se k ženichovi naklonila láskou, alebrž u nich jen potrvala myslí a srdcem. A po dlouhý čas nehlásilo se mládenců, ni mladých, ni starých, a kněžna Světoslava hospodařila s bláhovým otcem ve skvostném paláci a hospodařila o samotě, neboť hosté nescházeli se zhusta, nemohouce snášeti podivných rozmarů dceruščiných; a lid se nehlásil ku knížeti pánu, neboť se nemohl pro slabost jeho míti k němu více jako dítě k roditeli svému, páni a vladykové nasázeli trní na cestu k srdci jeho, a málo kdy jen ozvalo se po krajích: „náš bělovousý tatíček“.

I přihodilo se, že za těchže dnů jiné kníže sezení svoje mělo na sousední Moravě, a byloť i toto kníže bohaté i dobré, byloť i moudré a v rozličných tajných uměních zkušené. I slyšeloť ono také pověst o svévolí české Světoslávky, a poněvadž mladé bylo, milenky pak

dosaváde nepoznalo, odhodlalo jest se na cestu v kraje pana Lidumila, aby se vlastníma očima i vlastníma ušima přesvědčilo o tom, cokoliv se mu bylo povědělo o krásе i co o povaze Světoslávčině. A poněvadž samo bylo mladé i tváře ozdobné i dobře se znalo v kouzlech, smálo se dívčí tvrdošijnosti a, že ji na jiné myšlénky přivede, pevně se domýšlelo. I vyjelo tedy s hojným zástupem čeledi, a ta čeleď vedla s sebou vozů a koní, že to byl řad k nepřehlédnutí. A v takovémto řadě přijeli jsou šťastně až před paláce knížete Lidumila, a domácí s podivením pohlíželi na to nenadále množství neznámých hostů a na jich veliké bohatství; leč i hosté s nemalým zalíbením prohlíželi knížecí palác, neboť podobného stavení nebyli na celé cestě spatřili. Jenom oči pana knížete moravského klopily se smutně k zemi, neboť co byl na pouti krajinou „bělovousého tatíčka“ o bývalých a nynějších časech zaslechnul, rozbolelo mu srdce. Nyní se ale předce vzchopil a vyhladiv si obličej do jasna, předstoupil před knížete Lidumila a dceru jeho Světoslávku. A spatřiltě s nemalým úžasem, že spanilost dívčina všelikou pověst daleko ještě přesahá, a počal se hned o milost její ucházeti; srdce mu však zabolelo bolestí velikou, an v krátkém čase poznal, že se mu zde není blahosti nadíti.

I pokoušelo se tedy milé kníže všelikými prostředky, aby sobě naklonilo svévolnou Světoslávku, leč ty všeliké prostředky — jakož jsou knížecí dary, hudba, honba, veselí a jiné rozmanité počínání, pro něž chudina ani slov nemá — ty všeliké rozmanitosti nehnuly dívkou více, než jako večerní větérek pevně zakořeněnou lipou pohýbá. I začaloť se zamilované knížátko ucházeti o přízeň otcovu a lichotíc mu, žádalo, aby dceruše trochu domluvil. A staré kníže bylo by rádo bohatého zetě mívalo, a slíbilo

jest domluviti dcerušce. A předstoupivši před ní, řeklo pokorně: „Můj zlatý beránku, prosím tě, smiluj se nad knížetem moravským a vezmi sobě bohatého manžela!“ Dceruška však zajiskřila očima, jakož v nectném obyčeji mívala, kdykoli se něco nelibého s jejím sluchem potkalo, a zapauvši obě ruce v boky, jala se zlostně mluviti: „Nechci ho, nikoli! A dříve musí tyto moje tváře scvrknouti se jako suchá třešně a tyto ruce moje seschnouti se jako listí na podzim, nežli se kdy mužovi zasnoubím. Nechci žádného.“ Nebyloť sice vždycky spanilé Světoslávce okolo srdce, jakž tu mluvila ústa, neboť mnohý ze statných jonáků byl se jí zalíbil, avšak zalíbení to nebylo vhod svévolné hlavě, a hlava ta svévolná překřičela milostnější srdce. — „A nechci — nechci žádného!“ slibovala sama sobě, i slibovala si to tvrdohlavě, byť i bylo srdéčko přitom pukalo.

A slzavě oznámil pan Lidumil dceruščinu vůli mladému knížeti, a to se zapálilo nemalým hněvem. „Prosby a dary vynaložil jsem, abych obměkčil kamenné to srdce, a prosby a dary byly jsou nadarmo!“ takto rozprávěl sám s sebou nově povrhnutý ženich. „Činil jsem, cokoli jen láska dovoleného činiti kázala — ajta, panno svévolná, panno vlčí! zkusme, jestliže jinak srdéčkem nehneme!“ A promluviv takto sám s sebou, vzal outočiště svoje k tajnému umění a ke kouzlům, a pomocí těchto vyvedl jest překrásné i převeliké zrcadlo, jakého tenkráte viděti nebylo po celých Čechách. A jakž je sluhové nesli do paláce pana Lidumila, sbíhali jsou se lidé po ulicích a divili jsou se skvostnosti hlasitým pokřikováním, a mnohá dívka potajmo si žádala, moci stávati každého dne před tím lesknoucím se zrcadlem, neboť marných holek bývalo od jakživa na světě.

A jakž ti milí sluhové to překrásné zrcadlo do paláce přinesli, předstoupili hned před starého pana knížete, a učinivše hlubokou poklonu, řekli pokornými slovy: „Ještě jeden dárek posílá milostivý náš pán spaniłé dcerušce tvojí, pane a kníže milostivý! Račiž jej přijmouti!“ I zasmálť se starý kníže pán velmi povděčně, jak na skvostné to zrcadlo pohleděl; neboť se nedomníval jinak, nežli že ten vtipný dar srdéčkem ženským zajisté pohne. I věděl také ženich z Moravy, že dárek ten srdéčkem ženským pohne, leč on se pilně chránil vyzraditi, o čem jest věděl; neboť nedobře vždycky mluviti o věcech dříve, nežli se okáže účinek.

A svévolná Světoslávka, sotva že byla o novém daru uslyšela, s opovržením přistoupila ke skvostnému zrcadlu, a jakkoliv ji toto pěkným svým vroubením a množstvím drahých kamenů velice vábilo i těšilo, předce s opovržením přistoupila k němu; neboť nechtěla dárce potěšiti ani vděčným pohledem. Ale takž jest na světě! že z čistých častokráte oblakův bije hrom a pevná skalina se utrhuje pod nohou! Škoda Světoslávko, škoda, že jsi na to nepomyslila! —

Jak mile dceruška svévolná do zrcadla očkem hodila — i hodilať jím jenom rychle a nad míru pánovitě — ale předce i hned jí bylo, jakoby k tomu skvostnému zrcadlu neviditelnými řetězy přikována byla. I nemohlať více odvrátit hlavu, nemohla otočit zraků, kouzlem držána byla pozorlivost její na tu skvoucí se hladinu. A v srdéčku jí počala klokotati krev, a tlouklo jí to ubohé pod žebírkami velmi hlasitě. Tváře ji pálily, a oheň jakýsi, oheň líbezný i bolestný rozpaloval všechny její žíly. Bylo jí jako do pláče, i bylo jako do smíchu, a tatíček starostlivě se díval, an mu dceruška brzo bledne jako stěna,

brzo jako růže červená, a ouzkostlivě po ní roztáhnul ramena, chtěje drahé děťátko přivinouti k prsům: ale drahé děťátko nevšímalo si hrubě tatíčka a utrhnuvši se objmutí jeho, s pronikavým vykřiknutím přivinulo se k zrcadlu, a běloučké ručinky roztahovala, jako když holčinky naše objímají milánka; i skláněla tváře na kouzelné zrcadlo, jako když holčinky naše hlavinku sklánějí ženichovi na prsa. Nevidělať Světoslávka ničeho, leč podobu svoji v zrcadle, nižádného neměla smyslu pro jinou věc, leda pro pěknost postavy a tváře své. Zamilovalať se ubohá do svého vlastního obrazu! — A takž tu sedala před čarodějným zrcadlem celý den, ba sedala před ním celou noc, a trápila se náramnou milostí, trápila se po sobě, a když to zpozoroval otec, počal vésti nářek nový, a bědoval a hořekoval nad nešťastným osudem. A kázalť jest sháněti se po knížeti moravském, po tom proklatém čarodějníku, ale milé knížátko bylo jest dokonalo svou mstu, a nedlouho zdrželo se po zaslaném daru v krajině pana Lidumila, nýbrž domů jest se potají bralo i s komonstvem a čeledí.

A dceruška pana knížete Lidumila nepřijímala ni nápoje ni stravy; ba i spánku se bránila, by jenom neustále pohlížeti mohla v lesklou zrcadla hladinu a kochati se ve vlastním obraze. Ale na otce starostlivého doléhala jest veliká staroba, že by drahý jedináček posléze zajíti musil pouhou touhou a marnou milostí, a pokusil se prosbami odvesti děťátko od nešťastného zrcadla. Byly však prosby a všeliké domluvy jeho daremné, a dceruška tím náruživěji přitiskovala se k zrcadlu, čím dotíravěji tatíček na ni doléhal. A když pak se pokusil násilně jí kouzelný ten stroj vyrvati, zapálila se dívka hněvem nelidským a hrozila jest ublížiti sobě, i kdokoliv se k ní přiblíží.

A s očima slzavýma odvracel se šedivý tatíček a nevěda jiné rady, kázal svolati černokněžníků, jenžto přebývali v krajině jeho, a kázal jim kouzla prováděti nad nešťastnou dceruškou. Ale kouzla jich byla neplatná, jako ranní mlha k rozboření skalin; neboť kníže moravské bylo jest zasvěceno v tajnostech, v jakové zasvěceni bývali mužové po sto letech jednou. — A marné toužení po obraze, jejž ve skutku nikdy obejmouti nemohla, sežíralo život zamilované dívky, a tváře jí bledly, očka zhasínala, ústa se neotvírala k slovům, alebrž jen ke vzdechům. A srdce tatíčkovo soužilo se s dceruškou, a mysl jeho obrácena byla na pomýšlení, jak by berušce svojí pomohl. A nevěděltť sobě pomoci jiné — neboť přísně, ba ani moudře neuměl s dítětem porozprávěti — ale uchvátil to nešťastné zrcadlo, když bylo seslablou holku přemohlo spaní, a pohroužiti dal z něho tisíce střepů do hlubokých vod, aby všeliký kousek zanesly po dalekých březích.

Když pak se ale dceruška ze spaní opět protrhla, nové trápení nastalo souženému tatíčkovi, a trápení to bylo tím žalostnější, protože od dítěte pocházelo, o jehožto štěstí tatíček předce vší mocí pečoval. „Kde je milánek můj? kde je ženich můj?“ volala holka plačící a rukama při tom lomila, jakoby nebylo již pomoci při ztrátě její, a na otce knížete obořila se zuřivě: „Dej mi milánka, dej mi ženicha!“ volajíc. A otec kníže nevěděl v ouzkosti té co počíti, aby uspokojil zamilovanou dcerušku, leda že kázal všechněm jonákům, co jich koli spanilých nalezeno bylo po domácích krajích, předstupovati před nešťastnou dceru, zdali by z nich některý nevešel v srdce dívčí na místo pouhého obrazu. Ale co jich koli po krajinách domácích sehnáno a cokoli po sousedních i zdálených poprosíno, nižádný z nich ne-

vešel v srdce dívčí na místo pouhého obrazu. A dívčí touha zmáhala se denně, a zlobivost její zrůstala každým jitrem, a trápení otcovo zmáhalo se a zrůstalo zároveň s dívčí touhou a zlobivostí. Krása dceruščina opadávala jako svadlý na palčivém slunci květ, a vlasy tatíčkovy leskly se již samou starostí jako padlý sníh na zimním výsluní. I kázaltě opět po veškerém kraji hotoviti zrcadlo, které by snad ulevilo lásce dívčí, i zhotovilit jsou za drahé peníze zrcadla, jaková se posavád byla neviděla po zemích českých; ale když jsou zrcadla postavili před zamilovanou Světoslávku, nepomohla jí, alebrž rozpálila k většímu ještě hněvu; neboť nespatřila v zrcadle kvetoucí tváře, ale spatřila vyhaslé oči, vypuklé ve tváři kosti, ubledlá líce, zmodralé rty. A hněv její nabýval takové prudkosti, že nemohl již ani tatíček s ní obstáti, a želeti počínal porodu jejího.

„Jdi a táhni po světě," osopila se na tatíčka holka nezvedená, „jdi a vyhledej mi ženicha!" A tatík pošetilec vstal jest a kázal zapřáhnouti pěkné koně do vozu, a s mnohou čeledí jest vyjel po krajích blízkých a dalekých vyhledávat dceruše ženicha. Čeled ale se bláznu otci smála, a lid v krajinách domácích reptal na bělovousého tatíčka. Když pak nějaký čas jezdil nadarmo po světě, rozprchla se čeleď a chudáka slabého knížete nechala o samotě v širém světě, a lid v krajinách domácích shlukoval se a nechtěl nic více věděti o panu knížeti, jenžto po celý dívčí věk nebyl dbal o jeho blaho. A pan kníže Lidumil v bídě stál za cizími dalekými horami; lítost mu užrala srdce, i umřelť, a lidé cizí jsou mu z outrpnosti postavili na hrob kámen. Světoslávku pak byli vyhnali z otcovského paláce; neboť nechtěli déle mezi sebou trpěti původkyni mnoholetých utiskování, a dceruška kní-

žecí musila jest bosa se pustit do širého světa. A širý ten svět stal se jí dobrou školou, i tu naučila se holka litovati otce, oplakávati bývalých dnů, v bídě a nouzi obrácena jest mysl její k poznání svých vad. Dvéře po krajinách domácích se jí zavíraly, a prchnouti musila mnohým protivenstvím za cizí, daleké hory, až k hrobu otcovu.

Bylo to času zimního, an se za hory přibrala, a sněhu leželo na výšce a v nížinách. Krvavé šlépěje znamenaly cestku, po nížto se brala Světoslávka, a červená ta znamínka podivně vypadala na bělavé půdě. A hlasitý nářek vypouštěla svévolná dceruška, když v dálce zahlídla tatíčkův hrob, a rychlým krokem pospíchala k němu. A na hrobě lesknul se na ranním slunci kámen, plný sněhu, v podivné záři, a zdálo se dívce, že tu zrcadlo stojí plné drahých kamenů. I zdvojnásobnila holka kroků svých, s obvyklou touhou se ženoucí po skvělém zrcadle — i přichvátala jest: — a hle! kámen opravdu zaskvěl se podobou zrcadla a dívka sebe spatřila v jeho hladině. Ale spatření to bylo smrtelné leknutí; neboť nepodívala se naň podoba, pro nížto byla slepou vášní zahořela, nýbrž učiněná smrt jest pohledla na ni, a byloť to poslední Světoslávčino pohlednutí do zrcadla. Ustlali dívce cizí vedle muže cizího. —

Až dosaváde stojí za cizími, dalekými horami kámen mezi dvěma dolíkoma, v nížto se byly dělkou času hroby „bělovousého tatíčka“ a „berušky“ jeho sesuly. Poctiví lidé jsou mi vypravovali, že v celém okolí ani svévolné dcerušky ani pošetilých v lásce rodičů nenaleznu, že jim tento kámen a příběhy pod ním pochovaných na výstrahu bývají.

Báchorka o vodní růži.

(Psáno roku 1836.)

Panovalo jednou v krajích českých mladé kníže. Ani nejstarší pradědů našich nezná již vnuků jeho; neboť panovalo za oněch časů, když prý ještě předkové naši věk svůj nepočítali na roky, alebrž jaro trávili po po zimě vědouce, že po vázání snopů česání ovoce přichází. A kníže ten milovalo národ svůj, i miloval národ kníže; neboť spravedliví se milují vespolek; ale jakkoliv kníže národu svému blaho pěstovati se snažilo — samo sobě vypěstovati je neumělo. Byloť mladé kníže, a mladost bývá veselá; leč kníže nebylo veselo — jemu na srdci ležel zármutek.

Ale nebylť bez příčiny zármutek, co ležel na srdci jeho; neboť bylo kníže dítě dobrých rodičů, a rodiče milovali jsou dítky své, i vychovali syna s dcerou v pěkné a upřímné lásce. A když posléze otec i matka do krajů jasných putovati museli, odkud se ještě žádnému na zemi opět šlápnouti nezachtělo: miloval bratr Božepor sestru Milavu, jakž jej byli naučili dobří rodiče, a sestra byla jediná rozkoš jeho na světě; národ pak se radoval z obou krásných pupenců, které byl vydal kmen knížecí.

Nacházeli se však za oněch časů také lidé mezi národem, jenž byli svazek uzavřeli s mocnostmi tajnými a ve svazku tom prostředků vyhledávali k dosažení prudkých žádostí, k čemuž síla lidská nestačovala. Říkali těm lidem čarodějníci.

Takový čarodějník spatřil Milavu, a spatřiv ji, cítil, že sám také očarován jest; neboť byla dívka na těle i na duši jako skvělá dennice, i musel ji milovati, kdo k ní očí pozdvihnouti směl. A čarodějník mocný domníval se, že k ní očí pozdvihnouti smí. I přijelť na zlatém voze a přivezl darů, jakých jen vtip jeho i služebných duchů vymysliti mohl, a sliboval i lákal: ale marné byly dary i sliby a lákání; neboť srdce dívčí podobalo se při slovech jeho tvrdé skále, na nížto se nižádné zrno neujme, ačkoli jindy tvrdou skalou nebylo a každé dobré símě se v něm ujalo.

I ucházel se čarodějník u bratra, však opět nadarmo se ucházel. Bratr nemohl ruku sestřinu vložiti v ruku muže, jenžto se zabýval věcmi bázeň a hrůzu plodícími; a čarodějník stáhnul obočí a zaškarediv zlými tvářemi, bratru i sestře začal vyhrožovati; oni ale domnívali se, že stojí pod štítem nevinnosti, a nepomyslili, že zloba někdy i tu střechu bourává.

Stály pak rozkošné sady podle domu knížecího, a zelenalo se tam množství libostinných lip a bělokvětných štěpů i sladkých bezinek; na výsluní se tam lesklo rozmanitých květin, v hustých křovinách žalovali slavíci i radovali se sedmihláskové; a když se na to všecko s modrých nebes slunéčko dívalo: smálo se všecko jako v ráji. Byly také rybníky na sadech, a po těch na loďkách plouti bylo zvláštním zalíbením knížete Božepora i kněžny Milavy; neboť plavbu milovali jsou ve-

škeří národové slovanští dříve, než jiní koráb a lodi teprva seznali.

I vyšly jednou bratr a sestra knížecí z domu, chtíce na loďky sednouti; a sluha i služka nesli za nimi košíčky plné pěkných jablek a medem potřených koláčů, neboť jsou chtěli páni na vodě povečeřeti. Ale u domu stála vetchá stařena, prosící o dárek. A jakž prosila, vzala Milava košíčky a nejpěknějších jablek i nejchutnějších koláčů obravši, ženě darovala. Žena pak lakominou si zamlaskla, i zplakala radostí a děkujíc zvolala: „Chraň se studené vodičky, Milavo!“ — A jakž tak zvolala, před očima stojících tu zmizela — a bázeň vstoupila v srdce kněžny i nohsledův.

„Nepůjdu na lodičku!“ strachovala se Milava, a: „Nechoď na lodičku!“ prosil sluha se služkou. Ale bratr, kníže Božepor, byl veselé mysli a smál se bázni dívčí, hněval se na stařenu zlozvěstnou i přivábil sestru až k loďce. A sestra, vidouc bratra na tichém rybníce pod jasnou oblohou proháněti se po lesknavé hladině, vstoupila také na loďku, a vedle sebe plovali ve dvou loďkách bratr a sestra. I smáli se posléze bázni a smáli se stařeně. A jakž byli ve smíchu nejsrdečnějším, začaly pod nimi vlny jako varem klokotati a ze dna hlubokého ozýval se ryk divokých koní a hrčení těžkého vozu; a jakž plavci uleknutí loďku obraceli ku břehu: zastřela je kolem veliká tma i obklíčilo je rachocení hromu — z té veliké tmy pak šlehaly blesky a rachocením hromu pronikali hlasové; byly pak blesky, ohněm sršící, oči divého spřežení před vozem z mraků a kouře, hlasové pak vycházeli z úst čarodějníka, sedícího na voze. I chechtal se zlý muž smíchem pekelným, a takto znělo z hrdla jeho: „Mne jsi nechtěla do lože manželského, dívko tvrdo-

hlavá — nuž, tedy tobě zvláštní lůžko uchystám. Tady pobudeš, rostlina nevidomá, nemluvná, nepatrná v smrdutém stanu, dokavad vysvoboditel tvůj lebkou mojí nevyváží tuto černou bažinu!“ — A po těch slovech hrozný vichr zaskučel i lehké lodi uchvátil; a jako v pobouření všech živlů zmítali se kníže Božepor a jeho nohsledové, až se octli na břehu. Když se však okolí před nimi vyjasnilo a nad rybníkem mrákotná záclona se protrhla: shledali jsou s novým leknutím a hrůzou, že se změnila lesknavá hladina vodní v černou krvavou tekutinu a z loďky kněžniny že se stal písčitý ostrůvek, na němž ubohá Milava se chvěla v podobě bílé vodní růže.

Nadarmo kníže rukama lomil a povětří nářkem naplňoval. Nadarmo volal se břehu: „Sestro — Milavo — duše moje!“ — Větérek jenom pohyboval vodní růží, jakoby od věků s ní co s rostlinou byl zahrával; ale odpověď nepřinášel bratrovi. A bolest a touha zrodily se v ňadrech bratrských, i nebyloť od té doby kníže veselo.

Milovalť pak národ kníže a vyhledával, jakž by pomohl kněžně ubohé; ale marné bylo vyhledávání. I strojil knížeti plesy a radovánky, ale kníže neplesal ani se neradoval; ba zanedbávalo národ a starosti o blaho jeho nebyly veliké. Národ pak se začal rmoutiti, a rádcové zkušení radili knížeti, aby ducha odvrátil od přílišného zármutku; neboť počínal národ reptati: mát prý kníže toliko národu obětovati život svůj, i jasné i chmurné svoje dny.

I řekl Božepor starcům zkušeným: „Spravujte vy po jednu i dvě zimy národ můj; já půjdu hledat sestře pomoci.“ — I vydal se na cestu, a sám a sám po celý den kráčel, až v noci do hustého lesa dorazil. Bylať pak studená noc, a hlad svíral vnitřnosti pocestníkovy. I roz-

dělal tedy oheň pod vysokým dubem, aby okřály ztuhlé oudy jeho a zvěř se upekla, kterou byl na cestě zastřelil.

A když takto vedle ohně seděl a sedě na plamen i zvěřinu pohlížel, křoví za ním zašustělo a z houští vystoupila vetchá stařena. Božepor hned ženu poznal, jenž byla varovala sestru před nešťastnou plavbou; i lekl se. A ona začala hlasem třesavým: „Zima, synáčku, zima!“ — On pak odpověděl: „Matko, ohřej se!“ — A stařena přisedla k ohni, i okusila zvěře, a obveselila se na mysli. A když hvězdy nad nimi ukazovaly, že půlnoc táhne po zemi, vzchopila se stařena a knížeti bledé tváře pohladíc, tři prsteny mu darovala. — „Tu máš tři prsteny, mé dítě!“ pravila. „Jdi a neunav se! A když v nouzi budeš vězeti, prsten přes hlavu přehodiš, a já tobě na pomoc přispěji. Jen jdi chutě za sluncem a ptej se po knížectví umrlých!“

A Božepor vstal na druhý den i ptal se za lesem po knížectví umrlých, a šel za sluncem po třikráte tři dni, až přišel k velikému městu, jenž bylo celé potaženo černým suknem. Lidé pak, staří i mladí, stáli po ulicích v černém obleku, a dlouhé řady vojska stály po náměstí v černém odění; žádný z nich ale, jakž tam stáli, ani oudem nepohnul ani hlasu nevydal; bylo v městě jako u velikém hrobě, takže zvolati musil příchozí: „Tu jest knížectví umrlých!“ — A s podivením i postrachem kráčel smutným městem dále, až se kráčeje k místu přiblížil, kdež buchání jako těžkého kladiva a šumění jako spádu divé řeky uslyšel. Bylo však buchání a šumění toliko tlapání a dýchání náramného ještěra, který se nyní na Božepora vyřítil. Ten pak rychle odhodlán, meč svůj vytasil a s vytaseným proti ještěru se postavil. Ještěr očima strašlivě zajiskřil, hrozné řvání vydal a skokem

se na kníže uvrhnul. Štěstí, že kníže stranou skočilo! — neboť meč jeho ze silné ocele jako třískа se na šupinách ještěrových přelomil, takže se bezbranné kníže útěkem chrániti muselo. Utíkajíc slyšelo však stále za patama protivníka svého hřmotně spěchajícího, a již již mu k dalším krokům dechu i síly ubývati začalo. — „Milavo, duše moje!“ zkřikl tu bratr žalostně, a jakž takto zkřiknul, vetchá stařena mu na mysli se namítla a on rychle hodiv jeden prsten přes hlavu, zvolal opět: „Pomoz, matko, pomoz!“ — A jakž prsten přes hlavu hodil, pronásledovníka svého za patama více neslyšel. Neboť z prstenu, jak mile na zem padnul, strašlivý had zrostl, a ten se mrštně okolo ještěra otočiv, tak jej utiskl, že se zlostná potvora s hrozným řváním v polou přetrhla a černá krev se kolem kouřila. Had ale na to jakoby se byl propadnul anebo v dým a páru rozplynul: památky po něm nezbylo.

Za to však zahynutím zlého ještěra život vešel v celé knížectví umrlých; černý pokrov zmizel, a lidé počali se hýbati. A nežli se Božepor nadál, veselými tvářemi se obklopena spatřil, a řady vojska se zástupy lidu jej uváděly do krásného domu, kde připraven stál knížecí trůn i roucho s korunou; na trůn pak jej posadili, rouchem a korunou přiodili a skláněti se před ním začali, radostně volajíce: „Budiž zdráv, pane a vysvoboditeli náš!“ — Ale bratr Božepor zpomněl si na sestru Milavu, a vzdychna odpověděl zástupům, i řekl jim: „Nemohu pobyti mezi vámi, neboť povinnost bratrská mi uložila další pout.“ — I pověděl jim neštastný osud sestry Milavy. A zástupové, učiniviše mezi sebou poradu, opět se počali před ním skláněti volajíce: „Budiž zdráv, pane a vysvoboditeli náš!“ I slíbili jsou čekati do jednoho i dvou podzimků, až by

se Božepor navrátil. Potom uvedli jej do skvostné knížecí zahrady, kdež pod kmenovitou lipou jasná studánka se prýštila, a z této studánky do stříbrné láhvice vody nabravše, po třetí se před Božeporem skloniti řkouce: „Viz, tato studánka vždy po sedmém odkvetení lípy vodou divotvornou se naplní, a pro ni nás byl závistný čarodějník okouzlil.“

Na to mu láhvíci s vodou divotvornou darem podali a přáli šťastnou cestu. „Jdi a neunav se!“ pravili. „Jdi za sluncem a ptej se po knížectví churavých!“ — On pak přijal divotvornou vodu, se zástupy obživlými se rozžehnal a jda za sluncem, ptal se po knížectví churavých.

I šel takto Božepor za sluncem devatero dní, až mu bylo města dojíti, kdež nebesa byla mrakem zastřena. mlhavý se ploužil den, stromy se k zemi klonily, zvířata v prachu se plazila a lidé s bledou opuchlou tváří po městě se potáceli. Poznalť příchozí, že se octl v knížectví churavých.

Bylať tam zlá čarodějka očarovala kněžnu, ve které se bylo knížeti zalíbilo, nechtícímu zamilovati sobě škaredou čarodějnici. Porazila nevinnou kněžnu bolestným neduhem, a neduhové sklíčili celé knížectví, aniž jaké pomoci bylo, než vodou z divotvorné studánky — tak byla oznámila čarodějnice. Avšak nadarmo z knížectví churavých zmužilejší pro vodu jsou posílali; ještěr všecky odvážlivce roztrhal. I zaradoval se tedy v duchu Božepor, že byl jím co prostředníkem ještěr přemožen, a vešel s divotvornou vodou ke kněžně, aby se podíval na bolestný neduh. Jak se ale naň podíval, lítostí jej slzy polily; neboť na smrt ubledlá, vymořená, s vyhaslýma očima a s hubenými oudy ležela dívka nevinná na loži a žalostně úpěla. Ale Božepor položil jí na rty stříbrnou

láhvičku s divotvornou vodou a blahodějného toku jí nalil do hrdla. A hned přestala dívka kvíleti a v tichý spánek upadla. Mezi spánkem utišilo pak se i vzdychání kolem po městě, se stromů, zvířat a lidí padala choroba, den se objasnil, a slunéčko s oblohy modré usmívalo se na uzdravené knížectví, a radost jeho i hlasitých slov nabyla, an kněžna Libice ze sna procitla. Praví se, že po tom snu tváře její prokvétaly září nejrannějších červánků, když se na čistém sněhu zhlížejí. Ale tyto tváře její, ač i barvou byly sníh, studeností prý předce sníh nebyly. Vřelé byly jako pěkná šíje, jako plná ňádra, jako celé tílko labutí; a když obě ruce povznesla, chtíc obejmouti svého uzdravitele, zdálo se Božeporu, jakoby jasný bůžek, u ráje stojící, rozprostíral bleskuplné peruti — „Pojď a vejdi!“ — volaje.

I vložil kníže Božepor ramena svá okolo kněžny Libice, a kněžna Libice, kníže Božepora za ruku vedouc, před národ předstoupila, zvolajíc: „Ejhle, to manžel můj a kníže váš!“ — A národ zavýskav radostí, zvolal hlasem velikým: „Ejhle, to manžel tvůj a kníže náš!“ — Ale Božepor, jakž jej i krásná Libice vábila i národa vůle těšila — Božepor zpomněl na sestru, a zpomena odhodlaně zvolal: „Nelze mi býti manželem tvým ani knížetem vaším, dokavad bratrská upřímnost neposlouží neštastné sestře.“ A jakž i Libice slzy vylévala i národ prosil: bratr Božepor nemohl se kochati v blahostech, dokavad se vodní růže chvěla na černé bažině.

A když viděli vespolek, že se nedá bratr Božepor pro bratrskou svoji upřímnost zdržovati, slíbili jsou mu, že budou do sta i do dvou set dní čekati, až se navrátí; a Libice mu darovala nejdražší věc z knížecího pokladu, stříbrnou píšťalku. — „Tuto píšťalku vezmi,“ pravila,

„jdi za sluncem a neunav se; alebrž chutě po knížectví veselých panen se poptávej!“ — A Božepor nemeškal rozloučiti se; alebrž hned na druhý den vstal před sluncem a po celý den kráčel za ním, poptávaje se po knížectví veselých panen. Musel však jíti dlouho — dlouho, až dny počítati zapomněl a tvář jeho vousy zarostla. Šel přes louky a lesy, přes hory a doly, přes pole a vody, až k vysoké skále přišel, kdež byla veliká, tmavá jeskyně, a v té byl vchod do knížectví veselých panen. Ale v jeskyni hučel vodní proud, a bratr Božepor musil se života odvážiti pro neštastnou sestru, uvázati se na veliké dřevo a v tmavé jeskyni se pustiti po proudě. A proud nesl dřevo dále, i nesl Božepora, až se tmy kolem plavce začaly trhati a jasný den se rozbřesknul a dřevo i s plavcem na břehu se zarazilo, kdež byla rozkoš na zemi šlápnouti. Po tisíci a tisíci květin, červeně a bíle, modře a žlutě se lesknoucích, poletovalo tu strakatých motýlků; na zelených stromích rděla se zlatá jablka; ptáčkové tu hlasi ěji štěbetali, než kde na zemi; z lesíků vykukovaly černýma očima krotké laně, a v čistých potůčkách honily se zlaté rybičky.

I nemohl se Božepor těm krásám dost nadiviti. Posléze myslil, že tady proto rozkošno, poněvadž tu dvojí slunce svítilo — jedno na nebi, a druhé na zemi. I pustil se Božepor rovnou cestou za sluncem na zemi, neboť bylo neobyčejné velkosti a jasnosti; ale jakž blíže přicházel, poznával, že to není slunce na zemi, alebrž veliký hrad ze samého stříbra a drahých kamenů, jenžto sluncem na nebi zářil, jakoby sluncem byl na zemi. A jakž Božepor ještě blíže přicházel, po lučinách kolem hradu děvčata poletovati uviděl; a potěšil se, že jest mezi veselými pannami. A veselé panny sotva že příchozího zočily, již s

„Hleďte, hleďte hudebníka!“ volaly a takto volajíce, přepodivné skoky tropily. A na jich volání vyhrnulo se panen z hradu ještě síla nesčetná, všecky v bílém rouše, s pěknými tvářemi, a ty se kolem Božepora, obdivem kamenícího, sbíhaly. Tak někdy na jaře kolem jednoho kamene na sta bílých motýlů se honívá, i usedá, i opět uletá.

„Zahraj, hudebníku, zahraj! — My jsme na tebe dávno čekaly!“ zvolala nyní všecka ta ústa panenská, a nohy panenské se už chutě po květinách houpaly a oči hořely. A Božepor vyndal stříbrnou píšťalku, a jak z ní první zvuky vyloudil, začaly panny zpívati a rukama tleskati, a jako větrem kolem do kola se vznášeti. A chtěl-li Božepor přestávku udělati, aby nabyl oddechu, již opět všecky: „Hrej, hrej!“ — volaly, a Božepor kníže musel hráti veselým pannám, jako sprostý pištěc. V tom se ale hrubý křik ozval na stříbrném hradě, a z brány, ohnivými granáty pokládané, vyběhl muž divé postavy a řičel na veselé panny, aby jej nebudily ze spaní. Ale panny se daly do smíchu a tancovaly bez ustání; a když divý muž u prostřed panen pištce uviděl, začal hroziti a rozběhl se naň. Nepoznal jej ale, neboť byla tvář jeho vousy zarostlá; pištěc ale muže z hradu stříbrného poznal, neboť to byl zlý čarodějník, jenž byl zaklel sestru Milavu.

Na stříbrném hradě bydlel ten zlý čarodějník a tam své čáry prováděl. I byl tam sílu krásných panen nashromáždil, ježto se ženské skvostnými dary snadno zaslepí — a mezi těmi zaslepenými trávil život v rozkošech. Brzy ale měly všecky rozkoše zhynouti. Božepor mu strojil pomstu, a sotva že ho poznal, již i hněvem začal ještě hlasitěji pískati. A jakž první zvuky ucho čarodějníkovo dosáhly, začal ten zlý ženich potvorné skoky prováděti a tlusté nohy vyhazoval jako dva špalíky, a rukama okolo

sebe tloukl jako posedlý. Tak by asi huňatý medvěd skákal, kdyby chtěl laškovati mezi hejnem bělorouných beránků.

A takž tancoval tedy zlý čarodějník mezi pannami, a panny tancovaly okolo Božepora knížete. Ale když jim takto tancujícím hudbu dělal, zpozoroval, že chtivosti mezi nimi neubývá ani že se oudy jejich unavují; leč poznával, že jemu samému prsa slabnou a že už dlouho nepostačí pískati. I namáhal se tedy znova; ale dech se předce krátil, a jak se dech krátil, přestávali i zvukově, a čarodějník ramena svá natahoval po pišťci. A pištěc knížě nevěděl jiné pomoci, leč mezi panny skočiti a čarodějníku se ukrývati, až by opět síly nabyl, aby mohl pískati a zlého čarodějníka zemdliti. Ale čarodějník, sotva že zvuky přestaly, dlouhým krokem, jako čáp, pustil se za Božeporem a mezi pannami se honil za bezbranným knížetem. Ouzkostí tlouklo srdce v ubohém Božeporu, a již cítil, že jej ruka zlého čarodějníka za rameno popadá, a tvář mu zbledla, z úst pak mu vyklouzlo: „Milavo — sestro — duše moje!“ — A jakž mu toto z úst vyklouzlo, vetchá stařena mu na mysl padla; on pak strhnuv prsten, hodil jej přes hlavu, a v tom i cítil, že pustil čarodějník jeho rameno. Neboť prsten byl padnul čarodějníkovi na prsa a, jakž tam padnul, v žhavý uhel se proměnil i hned se čarodějníkovi do vnitřnosti vpálil. A pálil i sežíral maso po oudech jeho, že sebou zlý ženich o zem hodil a v krutých bolestech křičeti začal, až si panny hrůzou uši zacpávaly, strachem se dadouce na outěk.

A země se třásti začala, obloha se černala, vichrové hučeli, a hrad stříbrný se bořil; ale mstitel sestry Milavy stál neohroženě u hynoucího čarodějníka i díval se na muka jeho, ježto sežírala tělo jeho, že nezůstaly po něm než holé kosti leżeti. A když Božepor ty holé

kosti spatřil, rychle po lebce sáhnul a zdvihna ji do povětří, vesele zvolal: „Raduj se, Milavo!“

V tom jej ale nová hromová rána zastrašila, i zdálo se mu, že se celý svět naň boří, a kolem něho celá krajina se změnila. Octlť se na břehu černé krvavé tekutiny, kdežto se u prostřed na písčitém ostrůvku chvěla vodní růže. Stalo pak se, že šli kolem lidé z knížectví, ale knížete svého nepoznali; neboť byla tvář jeho vousy zarostlá. Ti lidé šli však se zbraní i pověděli Božeporu, že jdou volit nové kníže, an byli na bývalé po jednu i dvě zimy nadarmo čekali. I zkřikl Božepor: „Já jsem kníže vaše!“ — ale lidé se mu vysmáli. A Božepor zvolal opět: „Jděte a zvolte si kníže nové! Pro sestru se rád slávy světské odřeknu.“ A na to posadil se na břeh a lebkou čarodějníka začal nabírati černou bažinu i vyhřezati za sebou do písku; a mokrota v písku se ztrácela, aniž se nová bažina za ním činila. A však dobrý bratr tam seděl a nabíral bažinu po celý den, i po druhý den, a nejedl a nepil a snášel denní parno a noční mráz; ale černé tekutiny ještě neubývalo — stejně vysoko stála pořáde pod břehem. Ouzkost počala svírati dobrého bratra. Obnovilť sílu svou a lil neunaveně za sebe; avšak bažiny předce neubývalo.

„Milavo — sestro — duše moje!“ začal ubohý bědovati, neboť jej opouštěla síla; devětkráte bylo nad ním zahořelo polední slunce, a mdloby jej počaly obkličovati. Ale jakž na sestru zvolal v té své ouzkosti, i vetchá stařena mu na mysl připadla, a on třetí prsten s prstu stáhnuv, přes hlavu jej přehodil a zvolal: „Pomoz, matko, pomoz!“

A jakž takto zvolal, obklopila jej temnost k neproniknutí, a hučení větrů nastalo po černé bažině, i bylo,

jakoby žena ve mraku, co v plášti křídlatém, letěla přes tekutinu a obrubou pláště svého smítala tu krvavou hladinu. Za ní ale, kudy letěla, objasnila se hladina, a ostrůvek na ní začal se pohybovati i měnil se v loďku, a vodní růže začala zrůstati, z větviček se táhly outlé ručinky, a z květu pukala milostná hlavinka. Dech větrů pak poháněl loďku ke kraji, kdež třesoucí se ruce rozpínal bratr Božepor, až mu do náručí klesla sestra Milava. A s mraků a větrů sestoupila vetchá stařena, jež byla drahně od kněžny jablka a medem namazané koláče dostala; ale opět nebyla vetchá stařena, neboť byla pěkné, mladé podstaty, celá živoucí, a ta požehnala bratru upřímnému i sestře vysvobozené. Od východu pak přicházeli zástupové, i přicházeli od západu, a všichni hlasem vysokým volali: „Zdráv buď kníže Božepor!“ U prostřed pak jela na skvělé brůně spanilá Libice, a srdce Božeporu zaplesalo, an se octnul mezi sestrou a nevěstou. Ti pak, již byli šli volit jiné kníže a nyní zaslechli zástupy volající: „Zdráv buď Božepor!“ — ústa taktéž otevřeli a zvolali: „Zdráv buď Božepor!“ — Na to pak nastalo hodování a radování, zpívání a tancování po všech krajinách, a bylo tak upřímné, že ničeho nelituji, než že jsem byl tenkrát ještě na houbách, a ničeho nepřeji, než aby trvalo ještě a já se tam mohl rozběhnouti.

Panna jezerní.

(Psáno roku 1840.)

Před dávnými časy byli živi dva manželé u veliké lásce a svornosti. Měli jedinkého syna, a ten byl obraz vší krásy, jak na těle, tak na duši. I milovala jej ovšem dobrá matka jako zřetelnici oka svého a pečovala o něho jako o blaženost duše své — a tu se vedlo Janečkovi dobře. Ale dobrá matinka zemřela, a tatínek, ačkoliv po smrti milované manželky dlouho bědoval — předce posléz opět se oženil, hezounký Janeček dostal macechu — a tu se mu vedlo zle. Neboť, jak obyčejně bývá, zanevřela tato zlá žena na synáčka po první manželce a utiskovala jej, kde mohla; to však zvláště proto, že byl nebožce matce podoben, kterou Janečkův otec posud v srdci nosil. A nenávist člověka zaslepuje. I zapomínala se macecha zlá tak velice, že nevinné pachole hrdla zbaviti všelikou práci vynakládala; ale Bůh, který nevinnost ochraňuje, uváděl hanebné zámysly její v nivec a vždycky hezounkého Janečka zachránil. Člověk však v zaslepenosti ducha neví, co počíná, a nezřízenou vášní dá se unesti, jako pírko silnou vichřicí. Zlá macecha vidouc snažení své o bezhrdlí dítěte pokaždé zmařeno, zahořela

žádostí po mstě a krvi tak nevázaně, že i manžela ku zkáze Janečkově ponoukati začala.

„Vyžeň mi toho kluka z domu," říkala zlá žena; „já s ním nemohu pod jednou střechou bydleti; a neučiníš-li vedle vůle mé, odejdu od tebe."

Manžel a otec lekl se ovšem těchto slov i nahlížel bezbožnost jejich; ale nejlepší mužové bývají slabi, když do rukou zlých žen upadnou, a Janečkův otec byl si mezi tím druhou manželku tak oblíbil a tak jí přivyknul, že se obával, že by bez ní živ býti nemohl, a ustanovil tedy, že vedle vůle její učiní.

„Vždyť se mu nic zlého nestane!" těšil se pošetilý. „Pán Bůh je všude — a ten ho zajisté k dobrým lidem přivede."

I vzal tedy jednoho dne Janečka za ruku a vedl jej daleko do hustého lesa, i vodil jej semotam chtěje, aby si chlapec cestu pamatovati nemohl. A když přišli do největší hustiny, řekl: „Počkej tady trochu, Janečku! Mně se zdá, že jsme zablondili. Podívám se, kady cesta vede." — A s těmi slovy odešel.

Janeček se posadil do trávy a sbíral zatím pěkné červené jahody, kterých tu kolem hodná síla rostlo. A to jej těšilo. Ale jahod počalo kolem ubývati, a tatínek se ještě nevracel. Janečkovi zašla chuť, i začal kolem obcházeti volaje: „Tatínku — milý tatínku!" — Ale milý tatínek se neozýval; a když to hodně dlouho trvalo, poznal synáček, že je opuštěn, a dal se do pláče.

Pláč ale ulevuje bolestem a odlehčuje srdci. Když se tedy Janeček vyplakal, vylezl na strom; neboť se chýlilo již k večeru a doma byl slýchal, že po lesích divoká zvířata běhají. Bál se tedy, aby ho neroztrhala. Když ale na strom vylezl a pohodlnou větev si vynašel,

začal se ještě ohlížeti — a hle! uviděl, že v dálce hoří. Byl to veliký oheň, rozdělaný jako na nějaké pasece, a protož myslil Janeček, že u něho také někdo bude, kdož jej rozdělal. Na pustinách není člověku nic vítanějšího, než stopa člověčí. Protož i Janeček hned se stromu opět slezl a k milému ohni zaměřil. Když přišel k němu blíže, uviděl, že nějaký stařec u plamenu sedí, a ten byl veliký a strašlivý obr. I zděsil se pacholík jeho pohledu, ale nouze dodává srdci lidskému smělosti a bída otužuje mysl bázlivou, a protož tedy i Janeček v stavu svém opět srdnatosti nabyl a hezky blízko, až k ohni se přiblížil. Tam ještě poněkud bázlivý otevřel ústa i zvolal: „Tatínku! — tatínku!“ — Ale stařec obrátil zpovolna hlavu, podíval se bystrýma očima na pacholíka a řekl hlasem hlubokým: „Já nemám dětí! Neříkej mi tatínku!“

Tu začal Janeček hořce plakati a prosil: „Ach, neopouštěj mne, tatínku! Já nemám tatínka; ale ty budeš mým tatínkem!“ — A stařec obrátil opět hlavu a pohledl ještě jednou na pacholíka. Potom řekl: „Neopustím tebe! Budeš míti tatínka.“ — A Janeček se zaradoval, zatleskal rukama, přiskočil ke starci — a od té chvíle měl tatínka. I miloval starce, a ten jej učil věcem rozličným, zvláště ale honbě a lovectví.

Janeček zrostl a byl z něho statný jonák. Zvěř honiti a luk napínati byly jeho jediné radosti. Když ale začal sám a sám do lesů vycházeti, dal mu stařec napomenutí řka: „Nestřílej havrany!“ A Janeček si pamatoval slova starcova, i slíbil, že se podle nich zachová. Mladá krev snadno sliby učiní, ale snadno je také zruší. Následek nedělá jí starosti.

Jednoho dne vyšel si krásně urostlý mládenec do lesa, i nezůstalo v hustinách zvířete ani v povětří ptáka,

aby nebyl podobného zastřelil. Jediný havran nenacházel se mezi jeho kořistí. Ale věc zakázaná chutná nejlépe, i dráždí nejvíce, a žádosti lidské neposlouchají vždy rady rozumu. I neměl Janeček od té chvíle pokoje, až konečně předce jednou zimního času havrana zastřelil. A když k němu přišel, aby ho zvedl, spatřil na sněhu tři krvavé krůpěje a černé pírko. I pozastavil se nad tím a zvolal: „Ó kéž mám pannu s tílkem bílým jako sníh, s tvářemi červenými jako krev a s vlasy černými jako havraní peří!“

Když se ale domů navrátil, bylo mu předce líto, že nezachoval napomenutí otce svého, i vyznal mu, čeho se byl dopustil řka: „Odpusť mi, tatínku! — zastřelil jsem havrana.“ Stařec se rozhněval i nadal mu neposlušných, vida však lítost jeho, opět se udobřil. A mládenec opakoval nyní slova, která byl venku zvolal, když havrana zvedal, řka: „O kéž mám pannu s tílkem bílým jako sníh, s tvářemi červenými jako krev a s vlasy černými jako havraní peří!“

Stařec tatínek se zasmál této žádosti; neboť věděl, že v každých mladých prsou mužských časem svým podobné přání se ozývá, i řekl: „Kdybys lépe poslouchati uměl, mohl bys takovou pannu dostati!“ — I sliboval Janeček ovšem, že bude poslouchati co nejlépe, a stařec vida ochotnou vůli jeho, vyšel s ním daleko do lesa, ukázal mu veliké jezero a řekl: „Tuhle v té jeskyni se schovej a čekej, až bude pravé poledne! Potom sem přijdou tři panny jezerní, které se tady koupávají, a ty budou míti na hlavách krásné koruny. Dřív ale, nežli do vody vejdou, složí koruny na břeh; ty pak na to okamžení počíhej a když budou již ve vodě, pozorně se přikrad, popadni první korunu a běž domů! Pamatuj si ale, že se nesmíš ohlídnouti — nechť se děje co děje!“

I stalo se tak, jak byl stařec pověděl. Šťastně popadl Janeček zlatou korunu a dal se na útěk. Ale v patách za ním byla hned panna jezerní, jíž to koruna patřila, i začala za ním volati: „O postůj, mládenče spanilý, a pohledni na mou podobu! Tělo mé je bílé jako sníh, tváře červená jako krev a vlasy moje černé jako havraní peří!“ — A hlas její zněl tak líbě, jako šplouchání malého potáčku, i nemohlť mu jinoch nezkušený odolati. Zapomněl na slova starcova i zastavil a ohlednul se. V tom ho ale panna jezerní dohonila, korunu mu vytrhla a zmizela.

Truchlivě navrátil se Janeček oklamaný domů a žalostně pověděl starci, co jej bylo potkalo. I zamračil se stařec a pravil: „Tvá vina! — proč lépe neposloucháš! Neřekl jsem ti, abysi se neohlížel?“ — Když ale Janeček velice smutil, že nemůže pannu podle srdce svého míti, řekl opět stařec: „Nabuď mysli a jdi ještě jednou k jezeru! Můžeš druhou pannu dostati!“ A Janeček šel po druhé k jezeru. Schoval se, a když panny do vody vešly, uchytil druhou korunu a dal se na útěk. Ale panna, které koruna zlatá patřila, byla hned zase v patách za ním, i volala naň jako předešlá, a hlas její podobal se znění stříbrných strun. A roztoužený mládenec nemohl odolati, ohlídnul a zastavil se, a v tom ho panna dohonila, korunu mu vzala a zmizela.

Ale vroucí láska nedá se odstrašiti. Láska vymýšlí a zkouší. Láska neustává. Třetího dne šel Janeček zase k jezeru a vzal korunu panně třetí, a když ho tato sladkými slovy opět stíhala, otužil srdce své, neohlídnul se a doběhl šťastně domů. Panna vešla za ním; on ale dal korunu starci tatínkovi, aby ji schoval — a sám si vzal pannu chytře ulovenou za ženu.

Dobrým lidem plyne vespolek život líbezně a letí

rychle jako střela. I byltě Janeček již několik let živ s manželkou v míru a pokoji, a ona mu porodila dva syny. Jednoho času byli oba manželé pozváni na svatbu, kdež bylo mnoho veselí a tance. Ze všech nejkrásněji tancovala ovšem bývalá panna jezerní; neboť nožky její sotva že se země dotýkaly a ona celá byla více létavému motýlku než postavě lidské podobna. A svatebčané nemohli se dosti nadívati, a nemohli ji dosti nachváliti.

To když ona slyšela, řekla manželu svému: „Milý mužíčku, půjč mi ještě jednou mou zlatou korunku! To budou lidé teprva viděti, jak mi tanec sluší!“ — A Janeček dal si říci, doskočil domů a přinesl korunu; neboť měl velikou radost, že lidé ženu jeho chválili. Ale sotva že ona korunku na hlavu posadila, již cítila, že ji zvedá do výšky, a tu jí teprv napadlo, že musí odletět, jak mile koruny se dotkne. I lekla se toho velice, neboť milovala manžela svého i dítky své, a chytla se těchto posledních, jakoby se jimi na zemi udržeti mohla; ono to však nic nepomáhalo. V každé ruce jedno dítko držíc, pozdvihla se od země, a sotva že jí času zbylo, aby zvolala: „Chceš-li mne, milý manžele, ještě uvidět — najdeš mě s dítkami za ohnivým potokem!“

Po této příhodě se Janeček velice zarmoutil; neboť miloval upřímně manželku svou, i ležela mu poslední slova její tak hluboce na srdci a v mysli, že nemoha doma vydržeti, s otcem starým se rozloučil a do světa se pustil hledat ohnivý potok a za ním milou manželku s dvěma dítkami.

I šel dlouho přes hory a doly, přes šíré pole, až se do pustého lesa dostal. Tu byla křižová cesta, a na ní se rvali tři skalní duchové, i vadili se a tropili podivné křeky a kozelce. Ale Janeček se jich nehrozil;

slýchával arci: Nepleť se do rvačky, ať se nesvalí na tebe! — ale pro milou manželku byl by, jak říkáme, do pekla vlezl, a protož i zmužile ke skalním duchům se blížil doufaje, že u nich třeba nějaké zprávy o své drahé nalezne.

„Hej — pánové — počkejte!“ zvolal na ně. „Proč pak se tak melete?“ — A ti sotva že hlas jeho zaslechli, již i hned od rvačky upustili a okolo něho se shrnuli.

„Tatík nám zemřel,“ volali jedním hrdlem, „a ničeho nám nezůstavil krom tohoto klobouku, pláště a holi. Teď se ale o ty věci nemůžeme nijak rozdělit; nebo každý z nás by nejraději všecko měl.“

„Ale,“ ptal se Janeček dále, „co pak ty věci za to stojí, že se bratří o ně rvou?“

„I to věřím!“ odpověděl jeden z duchů skalních; „neboť kdo tuto hůl v ruce drží, může jiného v solný sloup obrátit.“

„A kdo si tento klobouk na hlavu dá,“ řekl druhý, „může i s císařem z jedné mísy jíst, a nikdo ho neuvidí.“

„A kdo se večer do tohoto pláště zaobalí,“ doložil třetí, „a řekne: Ať jsem zejtra tam a tam! — také se tam octne!“

Toto když Janeček slyšel, velmi se podivil, a láska vdechla mu dobrou myšlénku. „Totoť jsou ovšem věci velmi pěkné,“ řekl, „i nedivím se, že se o ně perete; ale boj mezi bratry nevede k dobrému konci, a protož chcete-li, rozhodnu mezi vámi, kdo ty věci dostane.“ A duchové byli tomu povděčni i svolili, zachovati se podle jeho vyřknutí.

„Jděte ž tedy tamto na ten pahorek a čekejte, až vám znamení dám! Potom se dejte do běhu; a kdo z vás

ke mně nejdřív doběhne, tomu všechny tři věci připadnou. Pláš, klobouk a hůl nechte ale zatím pod mou ochranou."

Chtivost přivádí ke škodě a lakomost nemá požehnání; obě zaslepují moudrého. I sami duchové uběhli do škody; neboť když učinili, jak jim Janeček poradil, a na znamení čekali, proměnil on je všechny tři v solné sloupy. Na to pak sebral ty tři věci dědičné a pustil se zas na cestu.

I šel, až konečně k jedné chalupě přišel. V té seděli rolník a žena jeho u plné mísy a jedli. Jak mile to Janeček zahlídnul, dal si klobouk na hlavu, posadil se ke stolu a jedl s nima. Když ale měli sněděno, řekl rolník k ženě: „Pán Bůh nám pomoz! Dnes jsme toho měli předce hezkou mísu, a nejsme nasyceni." Protož přinesla žena ještě jednu mísu, a neviditelný host jim zase pilně pomáhal. „I bodejž do toho!" rozzlobil se pak opět rolník. „Toť musí s námi sám rárášek jíst, že jsme pořád hladovi!"

Tu se jim Janeček okázal a slíbil, že jim všeho nahradí; nežli se oni však zpamatovali, již opět zmizel a byl na cestě.

K večeru stál na širém poli. I vyhledal si pohodlné místečko a zaobaliv se do pláště, lehl si na zem s tou myšlenkou: „Ať jsem zejtra ráno před obydlím své milé ženušky!" A jak si pomyslil, tak se i stalo. Ráno, sotva že oči otevřel, spatřil, že leží před chyší, kterou jak živ neviděl, a za sebou zaslechl veliké hučení. I ohlednul se a poznal, že to hučí ohnivý potok. S dobrou nadějí přikročil tedy k chyši a zaklepal na dveře. Ty se otevřely, a krásný pacholík vystrčil z nich hlavu, a sotva že Janečka spatřil, dal se do křiku, volaje: „Tatínek! tatínek — maminko!"

Na ta slova vyšla z chyše krásná paní s druhým

pacholátkem na ruce, a to byla ztracená manželka jeho. I padli si okolo krku; neboť se vespolek milovali, a bývalá panna jezerní plesala, že se opět k manželu svému dostane. Po celý den bylo v chyži veselo; neboť kde se lidé milují, nebývá nikdy smutno, a když přišla noc, prostřel radostný Janeček plášť svůj na zemi, lehl si naň s manželkou i s dětmi řka: „Ať jsme zejtra na úsvitě v obydlí starého tatíka mého!“ A jak řekl, tak se stalo.

Ráno, dřív nežli vlašťovička štěbetati začala, probudil se Janeček, a tu stál před ním veliký stařec, tatínek jeho, podávaje mu ruku, i radoval se, že se miláček jeho šťastně navrátil. A pak byli všickni pospolu živi ještě dlouhá leta; neboť život dobrých lidí sám sebou se prodlužuje, závist mu neupijí krve a zlost mu nekope hrob.

Pohádka o zlatém jablku.

(Psáno roku 1848.)

Vysoko na vrcholu starého stromu viselo zlaté jablko, a to bylo velmi hrdé. Když vanul větříček a jím potřásal, volalo hned: „Větříčku, kolíbej mě!“ Tím chtělo druhým jablkám okázat, jakoby mělo větru co poroučet. Přišel-li déšť a krůpěje po větvích a po lupení tekly: zvolalo zlaté jablko: „Vodičko, umej mě!“ Dělalo totiž, aby svět myslil, že si pro déšť vzkázalo a ten že musí poslouchat.

A když se něco takového dlouho vyvádí, posléz to nejenom jiný, ale i sám ten věří, kdož to vyvádí.

I přišlo tedy konečně také zlaté jablko na tu myšlénku, upevnilo jí sobě a namluvilo též druhým, že je ono skutečný a pravý potomek z prastarého jádra, které bylo před mnohonácte lety do země vsazeno a z něhož pak jabloň vyrostla. A toto prastaré jádro pocházelo prý zrovna z onoho jablka, kteréž otec Adam se svou nejmilejší v ráji snědl. Alespoň se jablko neostýchalo toto dotvrzovati.

V této myšlénce potvrdila pak zlaté jablko i jeho tělesní stráž, které říkali medáci. Ti měli na sobě pěknou uniformu. V poledne o dvanácti hodinách držívali

na výsluní pravidelně parádu, a sice blízko něho na listech; přitom dělali milounkou muziku, a housenky vystrkovaly ve vší tichosti hlavy a dobře přitom zažívaly. Někdy přitáhl také zástup hulánů, které jmenovaly vosy; a ti byli tiši a nikdy se dlouho nezdrželi, a dali každému pokoj, kdo jim uctivě a rychle z cesty ustoupil; meč nosili pořád v pochvě, leda když mělo přijít k nějaké věci, která se cti týkala.

Nikdo ale, ani medák ani vosa, neodešel dříve, pokud zlaté jablko vroucně nezulíbal, a pokaždé, když tito páni odcházeli, zdálo se zlatému jablku, že je mu jaksi mdlo, že je náramně sesláblé.

Tu si stěžovalo milé staré přítelce, hodné velké mouše, která měla černý šat a zlaté jablko vždy pod večer navštěvovala, potom mu něco zpívala, aby mohlo usnout. Tu bzučívala: „Pozdravuje a líbá tě panna muškatelka tamhle naproti ze sousedovy zahrady; ach! ona toužením po tobě skoro umírá. Dotíravé kožené jablko, jenžto na blízku zůstává, rádo by si ji namlouvalo; ona ti ale zůstane věrná, ona je také tak rozmile žlutá jako ty; tu — tu máš od ní hubičku!“ — „Ouvej, ouvej, to bolí! ty si zavadila právě o bolavé místo!“ zabědovalo zlaté jablko; moucha ale nepřestala a líbala je a přitom pilně cucala; a když měla dost, pravila: „Ty stůneš láskou. — „I nevěř!“ odpovědělo zlaté jablko. „Já cítím, že mi něco vnitřnosti užírá; ouvej! to to řeže! Bude-li to dlouho trvat, ještě zahynu: a k tomu mě dopalujou ta jablka pode mnou, ta s těmi bloupými červenými tvářemi! Ona se opovažujou říkat, že jsou také tak pěkná a dobrá jako já, že jsou z tohož kmene a že rostly a zrály na větru, na slunci a na dešti jako já.“ — „Jenom nedávej těm opovážlivcům na sobě znát, že

stůneš!“ bzučela moucha; „však my ti pomůžem. Já mám starého známého, doktora Housenku; to je učený pán, a neslezl ještě ze žádného lupenu, aby ho nebyl úplně pochopil a pojal; teď se zavřel, ba říkaje zapředl do své tajné komůrky, a nevím, co zamýšlí; až z ní ale vyjde, dozajista ti pomůže.“

V noci na to cítilo zlaté jablko v těle náramné bolesti, ale čím hůře se mu vedlo, tím větší pýchu okazovalo, a volalo dolů na jablka, která potají s lupením šeptala: „Mlčte, vy nezralí, zelení a červení poddaní, vy nezralá stvoření! Já jediné jsem zralé a mám vám co poroučet.“ Jablka ale na to nedbala, a zlatoušek křičel zlostí.: „Jen počkejte, až přijdu dolů, však já vás zporážím.“

Z rána, když se všecko rosou třpytilo, přiletěla moucha: „Doktor přijde hned! Ach, ten se změnil, není ani k poznání! To není ten bývalý učený pán, co byl tak usedlý, že z místa nemohl a každý lupínek do nejtenší žilky proskoumal! Z toho se udělal neposedlý lítálek. Na cestě se zastavil jen u hloupé růže, která nic neumí, nežli že kvete a trochu voní; chce prý jí dát dobré jitro. On je všechen jiný; teď se obírá s každým malým kvítečkem, a na velké stromy ani nezpomene. Nu, konečně je tady!“

Motýlek přiletěl a spatřiv zlaté jablko, posadil se vedle něho na lupínek, složil křidélka, vrtěl hlavičkou a mlčel. Když letěl ale zas pryč, doprovázela ho kousek cesty moucha i ptal se, jak to s nemocným jablkem vypadá. A motýl odpověděl: „To má červa a zahyne, nežli slunce zajde.“ Sotva to moucha zaslechla, letěla nazpátek a pomyslila si: „Tak? Je tomu tak? Nu tedy ještě užiju, co se dá užít.“ I nedávala mu více

hubičky, ale napájela se do syta, jakž jen hrdlo ráčilo, navzdor že jablko vzdychalo a se svíjelo; konečně si ale utřela hubu a odletěla.

O poledňách, an slance vysoko na nebi stálo od mraků zakryto, přišli medáci, shledali, že jablko velmi stůně, a nežli se dali do muziky, pověsili se na ně, jak pravili, z lásky; bylo to ale jen proto, aby z něho poslední šťávu vytáhli.

Tu vystoupilo slance z mraků, parný paprsek padnul na zlaté jablko, štopka se ulomila od větvičky, medáci prchli do povětří, a jablko zašustilo lupením a padlo dolů do trávy. Tam se na ně shrnuli zas medáci a vosy, a žrali z něho podle chuti po vrchu, a červ je požíral u vnitř, až z něho skoro nic nezbylo. A moucha sedíc vedle něho na trávě, utírala si oči; neboť prý plakala ze samého zármutku nad šlechetným zemřelým. Jinák ale přetýkaly jí oči zlostí, že se nemohla k němu dostat, poněvadž na něm mnoho ostře ozbrojených sedělo.

Tak to vypadlo se zlatým jablkem. Zdravá jablka visí ještě na stromech a jsou teď bezpochyby zralá.

Hlídač vinohradu.

Pověst tyrolská.

(Psáno r. 1841.)

V zemi tyrolské je plno kapliček, křížů vedle cesty, a kam oko pohledne, visí na sloupku obrázek — visí u silnice, vedle mostu, na lesní pěšince, a v pustých horách. Nábožná mysl tamějšího lidu věsí je na tesaný kámen nebo na tlustý kůl, a tyto obrázky jsou pak domácí kronikou celé krajiny a bydlícího v ní pokolení. Kde náramná hrouda sněhová chyši zasype, kde utržená skalina role podrtí, kde rozvodněný potok hravé děcko uchvátí, kde se vražda spáchá nebo kde hoží posel udeří — všude stojí takový němý památník, maje pocestnému příhodu na paměť uvesti a k modlitbě ho pohnouti.

Někdy stojí ale takový sloupek, i kde štěstí hospodařilo, kde nepřítele porazili nebo kde anděl strážce mrazem křehnoucího člověka uchránil. Dojímavě mluví tyto prosté obrázky, vzdávajíce díky za úrodu a požehnání nebes nebo za vyslyšení vroucích modliteb v těžké nemoci.

Jinde stojí zase kůl s obrázkem, jemuž mimojdoucí hned neporozumějí. Visí tu však jistě na památku události, která v ústech lidských z pokolení na pokolení

přechází. Takovýto sloupek s obrázkem je viděti také na hoře, na pěšince za starověkým Meranem. Jet tam vymalován hlídač vinohradu, jak se zlým duchem rozpráví.

Hlídač vinohradu je ale vůbec divná osoba. V měsíci srpnu začíná služba jeho a trvá, dokud se zrnko na vinohradech červená. Ani ve dne ani v noci nesmí z něho se vzdalovati — ani svůj podivný oblek svleknouti nebo si vousy holiti. Povinnost jeho jest hrozny hlídati, krádeži zabraňovati a nepovolané mlsáky zaháněti, slovem: má býti hotové strašidlo. Na mládež nosí v ruce hodnou metlu; vrabce straší hrozným třírohým kloboukem, který si velikánskými kytkami a veverčími ocásky okrášlí, a proti nočnímu lupiči postaví se s ručnicí a pikou. Mimo to visí mu přes rameno, přes koženou kazajku, notná píšťala, aby v čase potřeby své soudruhy na pomoc zavolati mohl.

Takovýto hlídač je tedy vypodobněn na obrázku za Meranem, a původ vyobrazení jeho je následný:

Před dávnými lety byl v tamějším okrsku člověk hlídačem, který pocházel z Haflinku. Totoť je však malá, ukrytá horní vesnička, vysoko nad Meranem, a z města vede k ní jenom příkrá stezička přes hory a strže. Na hoře v kamenném lomu, kde se již horní pláň začíná, stojí jako na stráži skrovný kostelíček svaté Kateřiny. A daleko za ním leží teprva Haflink, a člověk musí ještě přes hlubokou rokli, nežli může říci: „Pozdrav tě Bůh, milá vesničko!“

Jak tedy praveno, byl onen hlídač z Haflinku, a sice pacholek bohatého statečníka, který měl právo hlídače držeti. Tento pacholek jmenoval se Roméd, a byl považován za silného, ostražitého i chytrého chlapíka. Jen že se přitom poněkud lidu štítil, jsa často zamy-

šlen, jakoby jenom tělo jeho u sedláka sloužilo, duch ale někde v cizinách se toulal. Nač asi pořád myslil, nevěděl v celém dvoře žádný jiný pacholek, tím méně holka některá; nebo s těmi jak živ ani slova nemluvil.

V údolí pod horou stála chalupa. V ní zůstával starý člověk odněkud ze Švýcar. Za čas náboženských válek byl přišel do Tyrol, aby prý ve staré víře své živ býti a zemříti mohl. Lidé si povídali, že umí čarovati. I šel k němu tedy Roméd a řekl, že se mu každé noci na vinohradě zlý duch okazuje a že nechce před modlitbou zmizeti. Aby prý mu tedy Švýcar pověděl, jak se pekelný host zaklíná, aby musel odpovídati. Neboť prý by to mohla — bál se hlídač — také zakletá duše býti, která musí v černé postavě blouditi, dokud ji někdo nevysvobodí.

Co mu na to stařec pověděl, není radno veřejně oznámiti, aby se toho k něčemu zlému nepoužilo. Dosti na tom, že uměl Roméd brzy nějaká zaklínací slova a že se hned příští noci k vyvedení svého zámyslu přichystal. Byl totiž lhal, že mu pekelný duch pokoje nedává; on chtěl teprv ducha temnosti přivolati. Chtěl viděti ďábla, kterého již dávno v srdci nosil; chtěl jej viděti a s ním mluviti.

Počasí bylo příhodné; měsíc a hvězdy nesvítily a vítr šumivě skučel. Na konci okrsku, jejž Roméd hlídati měl, běžela křížová cesta. Za zády zaklínačovými vypínal se krásný kaštanový strom, a před ním prýštěl se čerstvý pramen z kamenného sloupu, jejž hustý zimostráz ovíjel.

Srdnatě začal pacholek čarovati, když v Meraně jedenáctá uhodila, až se mu pekelný host, mrzutě mumlaje, vyjevil. Svršek sloupu proměnil se v červenou šered-

nou hlavu, z hustého zimostrázu udělaly se ježaté vlasy, a červený jazyk té čertové hlavy chlemtal hltavě studenou vodu ze studně. Hlídač div neomdlel, když tu postavu spatřil, i poručil hned raráši, aby se jinák okázal. Divoce bručе poslechl podzemní pohůnek a vzal na sebe postavu tyrolského sedláka, až na klobouk, jenžto mu na hlavě jako síra žlutě svítil. Vesta se mu leskla tmavočerveně, a na pásu blýskala se muří noha.

„Nu, proč mě voláš, hluponi?“ jal se pekelník hněvivě tázati.

„Chci, abys mně sloužil!“ odpověděl hlídač, nemoha ještě bázeň docela přemoci.

„Mluv tedy, co chceš!“ zarochtal zase pekelník. „Darmo jsi mě bouřil, trulante! Právě jsem večeřel.“

„A co pak nevíš sám, co chci?“

„Ba, vidím to dobře, co ti mozkem krouti! Špetka rozumu tvého toulá se u děvečky v Haflinku. Holka ale nechce o tobě ani slyšet. Má jiného ráda — hocha z města, hezkého a bohatého Ulricha. Ten si ji hodlá vzít, jak mile svým vlastním pánem bude. Tebe to dopaluje — a rád bys to překazil. Ale právě teď zase leze jonák nahoru, aby si zamilkoval, jakož obyčejně dělává. Vidíš tamhle v lese tu pochodeň? To je on!“

„Vidím ji, vidím — a žluč mi srdce zalívá. Honem, leť a zakruť tomu klukovi chřtán!“

Pekelník se dal do smíchu. — „Zdlouha! zdlouha! — Našinec nemůže tak snadno člověku chřtán zakroutit. Dřív musí býti náš. Všech nás panovník na nebesích drží ochrannou ruku nad svými tvory. V naši moc upadne člověk jeňom tenkráte, když se nám z vlastní vůle oddá. Ty máš nad Ulrichem větší moc, nežli já. Zastřel ho! Ale arci — to nemůžeš, protože jsi baba!“

Hlídač svěsil uši. „A co bych získal, kdybych ho i zastřelil? Holka by mne pak docela nechtěla.“

Čertový sedlák vytáhl z kapsy dýmku, zapálil si ji na svítících vlasech, strčil ji do huby a začal dýmati, sedě na okraji studně a nohama sem tam houpaje.

„No? co pak to děláš?“ ptal se ho hlídač. — „Co to máš?“

„Kratochvíli. Tys až hanba zdlouhavý, roztomilý Roméde! Čert by u tebe usnul!“

„To je ošklivá, smradlavá kratochvíle. A jak to padá na prsa! Huh — h — huh!“

„Nevídáno! Za sto let bude mít celý svět na tom smradu zalíbení. Máš-li chuť — okus!“

„H — huh — fi! — Ptá! — to aby člověk pořád kýchal.“

„Tak, Romejdíčku, tak! — to otřásá mozečkem. Dělej, aby ti něco napadlo! Kohout začne brzy kokrhat.“

„Pomoz ty mně, ohnivý tovaryši! — pomoz ty mně!“

„To nechci.“

„Dej mi nějakou radu, lenivý satanáši! Dej!“

„Já nechci!“

„Přinuť holku, aby mě ráda měla a Ulricha aby nechala!“

„To nejde. Nemám nad ní žádnou moc.“

„Ty ale pranic neumíš! Pošli mi tedy nějakého ohebnějšího soudruha!“

„Když ale nechci!“

„I toť je k zbláznění! Řekni mi tedy alespoň —“

V tom ale zakokrhal kohout, a ďábel propadnuv se zmizel v plamenech. Hlídač zůstal o samotě všechen mrzutý. Zlobil se na osud, na nebe i na peklo. —

U kostelíčka sv. Kateřiny svítila mezi tím časem,

hořící louč zamilovaného pocestníka jako nějaká hvězda, až pak skromně před paprskem krásných očí zhasla, ježto jinocha z noční temnosti pozdravily.

„Jak jsem po tobě toužila, můj Ulrichu!“

„A co já se po tobě navzdychal, drahá Eliško!“

„Matce je zase hůř, a bojím se, že ani týden nepřečká.“

„Nabuď mysli, Eliško! Příště budu já tvou podporou. Byť i matka zemřela, jakožto kořist vysokého stáří, předce nám život nový rozkvete. Můj otec nemá již nic proti lásce naší. Má živnost se dobře daří; a jak mile otcovo hospodářství přejmu, uvedu si tě pod svou střechu, drahá děvečko!“

„A budeš mě věrně milovati, zlatý můj Ulrichu? — mne sprostou, neučenou selku takový vzácný městský pán?“

„Věčně věků — ať nejsem jinák spasen!“

„Věčně věků — bez ustání? bez pobízení?“

„Věčně, moje duše! — to ti přisahám. Hlavou otce svého, blažeností nebožky matky své — i svou vlastní se ti dokládám! Kdybych ti měl někdy věrnost porušiti — musil bych jen knížeti pekla do rukou padnouti. To je moje přísaha!“

Noční povětří, ježto líbě a lahodně po vysokých horách plynulo, an zatím v údolí vítr šuměl, proměnilo se náhle v horký dech vlaské vichřice.

I zhrozili se milenci, srdečně jeden druhého v náruči držíce. Z nedaleké rokle zavzněly hlasy jako zvuky pukajících zvonů.

„Mně se zdá, že matka volá!“ šeptala dívka polekaná.

„Běž tedy, Eliško! Zejtra o této hodině uvidíš mě opět.“

„Jistotně?“

„Spolehni se na to! Bůh tě provázej, má drahá!“

„Bůh tě uchovej!“

Když přicházel Ulrich k otcovskému domu, začínalo se již svítati, a v tu chvíli, když on potichu domovní dvéře otvíral, klepal Roméd na chalupu starého Švýcara. Ale klepání jeho bylo nadarmo. Starec byl se vydal někam na cestu, a nemohl mu tedy povědíť, jak se nějaký jiný, vlídnější a ochotnější ďábel zaklíná. Nevěda tedy, co počíti, zavolal příští noci zase téhož ducha pekelného, který mu předešlé noci poněkud vzdoroval.

„No, co pak se ti zase líbí?“ huhlal pekelník, ze země se vyskytnuv. Měl opět podobu sedláka; v černých drápech držel však velikou kytku, jejíž barvy strakatě a divoce se míhaly. — „Pořád mě vytrhuješ, an jsem právě u práce. Sotva že mi času zbylo, dušičku pěkně pod střechu dovesti — tu hezkou panenku, co byla dnes mou nevěstou. — Co jest tedy, Remédku? Hezky zkrátka — prosím!“

„Tys hloupý chlap, že neumíš ani člověka, jak náleží, pojmenovati. Od tebe nechci už žádné rady!“

„Dobře tak, Remejdku! Tak tě rád slyším.“

„Já dostal sám nějakou myšlénku.“

„Dobře tak, Remejdku! Sám a sám je vždy nejlépe. Pověz pak, holečku: co to je?“

„Podívej se... ale jak pak ti říkají, mrzutý čerte?“

„Jak se ti líbí, Remejdíčku! Mně je všecko jedno.“

„Nu, tedy ti budu říkat: Mrzuto.“

„Dobře tak!“

„Poslechni, Mrzuto! Já si to všecko jinák rozložil. Ulrich nesmí na žádný způsob holku dostat. Kdybych ho ale zabil, nic bych z toho neměl... také nemám

k tomu času, protože jsem dnem a nocí ve službě. Holce nemohu však udělat, aby mě ráda měla, a ty se k tomu také nemáš, abys mi pomohl. Bylo by snad tedy nejlíp, aby se ten městský hejsek do jiné zamiloval."

„To by bylo arci nejlíp, Remédku!"

„Kdyby k vůli jiné Elišku opustil — co myslíš?"

„To bude nejlíp, Remejdíčku!"

„Ženské jsou divný pronárod. Mrtvému zůstávají často věrné; ale ze zlosti na nevěrného vyberou si často jiného."

„To máš pravdu, Remejdku!"

„Snad by mně potom Eliška také ze zlosti ruku podala . . .?"

„Všecko dobře, Remejdíčku!"

„Dobře — dohře! To vím, čertový lenochu! Ty mi ale musíš pomoci; musíš také něco udělat. Snad předce dovedeš někoho zavest?"

„Nu, podíváme se, holečku! A koho pak mám zavest?"

„Svatá trpělivosti, neopouštěj mě! Koho pak jiného, nežli Ulricha! Ach, ty milý Mrzuto, ty jsi hrozný hlapák!"

Ousměšně vyplazil pekelník svůj dlouhý, červený jazyk, ušklebil se a řekl: „I co hlupák! Čert je také někdy roztržitý a zapomněnlivý — ale chytrák směje se k posledu. Jen poroučej! Pokusím se, abych vyvedl, co se ti zlíbilo. Mám právě v Bocenu panenku v záloze; ta se k tomu hodí."

V tom zakokrhal zase kohout, a pekelná audience byla u konce.

Ulrich měl příštího jitra nepokojné sny; bylo mu, jakoby na trní ležel. U jídla nedával pozor na moudrá slova otce svého, který s ním o budoucím hospodářství

rozprávěl, a po jídle ho zase všecko píchalo, jakoby na těle drátěnou košili měl. Traplivý nepokoj vyhnal ho z domu ještě před večerem. Eliška ho prosila, aby jí pomohl snésti matčinu poslední hodinku.

Nežli přišel na horu, bylo se zatím setmělo. Tam spatřil dívku v červených šatech s bílým závojem, an se procházela po pěšince. Ulrich k ní brzy došel a pohleduv jí ve tvář, shledal v ní navzdor večerním temnostem velikou spanilost, a srdce jeho začalo hořeti. S toužebným okem hleděl na ta bledá panenská líce. Potom se začal ptáti:

„Kam pak, spanilá slečinko?“

„Procházím se tady,“ odpověděl nejjemnější hlásek dívčí. „Je tu líbezný chládeček.“

„Odkud pak jsi, zlaté, osamělé děvčátko?“

„Z Bocenu jsem. Otec můj je bohatý kupec Wildenauer a poslal mě sem přes leto na čerstvé povětří.“

„Kde pak bydlíš, panno milostná?“

„Aj, to se nesluší, abych to mladému pánu pověděla.“

„Nedovolíš mi tedy, tebe navštívit?“

„Pán Bůh nedopouštěj! — Co pak vám napadá!“

„Kdybych tě ale chtěl zase viděti — to mi snad nezabráníš?“

„Bude-li vám líbo — na této pěšince najdete mě každý den z večera.“

Mezi tím ubíhala noc, a Ulrich zapomněl, kam byl pospíchal. Spanilá dívka byla mu všechny jiné myšlénky z paměti vypudila. Hvězdy již dávno se leskly, když na cestu k domovu pomyslil a se svůdnicí se rozloučil, která pak jako pára mezi zdmi vinohradu zmizela.

Jako opilý vešel Ulrich do své komnaty; večerní rozprávka zněla mu ještě v uších jako čarodějná hudba,

a hlava mu šla kolem, a srdce se mu obracelo. Najednou zdála se mu vesnička Haflink býti malá a bídná; a dívka vesnická neměla ani ducha ani bohatství. — „Je mi ubožátka líto!“ řekl sám k sobě. „Milujeť mě arci jako zřetelnici oka svého; ale ona se mi vtírá, an mě tato jako královna od sebe vzdaluje. A toto jemné zdráhání vábí více, nežli úplné vzdávání! Políbení Elišky jest arci horoucí; plamenem se celá třese, ana se ke mně vine, jakož k jedinému, jejž na světě má; — a pohled Kateřinin je chladný, řeč ledová, ruka jako kámen; — a však neznamenají studené ruce horkou lásku? — A není to rozkoš nebeská, když člověk plamenem nejsladší touhy takovou mramorovou pannu oživiti může?“ — A od té chvíle neměl ubožák, než jedinou myšlénku, a dva dni chodil s ní v patách za svou novou milou, a nadarmo čekala Eliška.

A však i Roméd, hlídač vinohradu, čekal nadarmo. Nedostával žádné zprávy, a div že netrpělivostí mezi vinicemi neumřel; neboť se nesměl vzdáliti, nechtěl-li do velikého trestu padnouti. Posléz nemohl to déle vydržeti, a zase ďábla zavolal. I zjevil se mu pekelník, ale náramně burácel. V jedné ruce držel bílý ženský závoj, v druhé červené ženské šaty.

„No, co pak to znamená?“ ptal se ho Roméd.

Mrzuta vyšklebil zuby. — „Což nemusím k vůli tobě krejčím býti? — a komornou rozmařilé panenky? U všech všudy rohatých! co pak ti zas napadá? Nemám času. Zamilovaná schůzka je tu, co nevidět. Čili se ti zdá, trulante, že je z Bocenu do Meranu slepičí krok, abych pořád semotam lítal a panenku přenášel? V lese ji nemohu nechati, sic by ji rosa, vítr a sluneční parno zkazily. Co pak chceš, babo?“

„Chci vědět, jak se všecky věci daří.“

„Dobře. Ulrich visí na udici. Holka čeká dnes čtvrtou noc nadarmo. Chceš vědět, jak je ten kluk zamilován? Hned s ním půjdu okolo tvého vinohradu.“

„To musí také Eliška vidět!“ odpověděl na to kvapně Roméd. „Potom bude mou zajisté.“

„To máš pravdu, Romejdíčku! Ale jak to uděláme?“

„Dej pozor, Mrzuto! — Já odsud nesmím odejíti, to víš. Učiň ale, aby tady Ulrich se svou milou kolem šel, a učaruj přitom, aby se nemohl nikdo z vinohradu knouti, dokud se nerozední.“

„To udělám.“

„A jak mile zde páreček bude, přiveď sem i holku ze vsi, aby viděla, jak se ženich její o půl noci s cizí poběhlicí mezi temným loubím prochází!“

„To je chytrá myšlénka, Romejdíčku! — A co počneš ty?“

„I což já! — Však já s holkou zatočím, a řeknu jí: „Vidíš pana Ulricha, jak je ti věrný? — To se podívej na Roméda, ten se ti nezpronevěří! Vezmi si ho tedy!“

„Dobrá. Nic více? — já pospíchám.“

„Leť tedy — a vezmi rozum do hrsti, aby ti neutekl!“

„I toť víš — jako obyčejně!“

Jedna, dvě, tři — a již byl pryč.

Ale na poloviční cestě do Bocenu napadlo mu, že neudělal čáry, ježto mu byl Roméd uložil, a jako vichr hnal se zase nazpět i učinil kolo čarodějné okolo vinohradu. Potom přinesl krásnou Kateřinu, vyšperkoval ji a vzav na sebe postavu její, čekal na miláčka na určitém místě. Kvapně přišel Ulrich a řekl: „Dlouho jsi dnes nepřišla. Již třikráte přešel jsem celou pěšinku.“

„Mám tuze daleko, miláčku! — Za to ale zůstanu dnes hodně dlouho u tebe.“

„Děkuji nastokrát! U tebe utekla by mně celá noc jako krátká hodinka.“

„Ach, vždyť je celá noc dosti krátká, můj Ulrichu! K tomu svítí měsíc tak nestydatě — pojď, půjdeme mezi vinohrady; tam je trochu stínu. Ráda bych nějaký hrozen; hlídač bude spáti.“

„Což je nám do hlídače? Sladší nežli vinný hrozen je slovo ze rtů tvých. Pojď, drahá — půjdeme, kam se ti líbí.“ —

Roméd zatím číhal a jazykem jako škodný had mezi rtoma semotem jezdě, pozorně se díval, an zamilovaný měšťák s pannou přicházel. Velikou radostí tlouklo srdce jeho. Nahnul se přes zeď vinohradu, popadl pika a přál si býti rybářem, aby mohl hodně čerstvě žádoucí kořist z proudu vytáhnouti. A však i bez jeho přičinění blížil se tento okamžik: jižjiž chtěl Ulrich a jeho družka do vinohradu vkročiti... tu napadlo ducha pekelnému, že zapomněl Elišku z Hafinka přinesti. Strachem, aby se Roméd s ním nevadil, pozbyl, jakož obyčejně, v nepravý čas smyslů a opustiv tělo dívčí, letěl netopýrovými perutmi pro Elišku. Až na smrt vyděšen zhlídnul Ulrich ohavnou postavu zlého ducha v povětří se vznášeti — a panna Kateřina svalila se na zemi, všecka sesinalá a mrtvá. I trhnul sebou, hrůzou zkřiknuv, a začal poznávati, že ho bylo pekle oklamilo. „Mrtva?“ zvolal, na dívčí mrtvolu pohlédaje. „Přidělaný nos a zápach hrobový? Běda! Kdož mě takto oslepil?“ I chtěl prchnouti. Tu zavzněl hlas Romédův: „Stůj — a neutíkej od své milé, nevěrný měšťáku — nebo tě zastřelím!“

Nevěda, co počíti, nehnul se Ulrich s místa, a z toho se Roméd radoval, nemoha sám také z vinohradu vyběhnouti, an jej nepozorné čáry mrzutého pekelníka držely.

Tuť se již opět čertový dravec v povětří vyskytnul, nesa nevinné dítě z Haflinku v pazourech. I pustil ve mdlobách ležící dívku do prostřené naruči kajicného ženicha a chtěl zase do mrtvé schránky Kateřininy vklouznouti, an začal Roméd křičeti. „Hrom a peklo!“ zuřil. „Sem — do mého náručí polož holku, čertový hlupáku — a pusť mě z kola! — honem!“

Eliška mezi tím procitla v rukou Ulrichových a se starou láskou v očích a ústech ptala se milence: „Nejsi nemocen, můj zlatý? Mně se o tobě zdálo, když jsem na matčině hrobě usnula. I viděla jsem tě v nebezpečenství, a bylo mi, jakoby mě divoký vichr k tobě zanášel. A však budiž Bohu chvála! — opět jsem u tebe a nebojím se všech snů pekelných, jsouc pod ochranou Rodičky božt a nejsvětější Trojice!“

„Sem! — sem, ke mně!“ řičel Roméd hlasem chraptivým, an přimrazený bleděti musel, jak se milenci objímají. Ale pekelný jestřáb nemohl mu již pomoci; neboť chtěje se s hůry spustit a Elišku zase uchvátit, rozpuknul se při jméně nejsvětější Trojice, jako ohnivý měchýř, rozplesknul se jako snop ohnivých jisker a zmizel s hrozným skučením. Zároveň ztratil se také Kateřinin mrtvol a veliká stopa pekelného mámení; — toliko Roméd stál tu ještě z jitra jako zkamenělý, obličej maje na zad skroucený a tváře černé jako Mouřenín. Tak se mu pomstil čert Mrzuta — a dobře se mu stalo!

Ulrich ale přišel k rozumu a polepšil se, a na památku toho příběhu dal v ta místa kamenný sloupek s obrázkem postaviti. Eliška pak nezvěděla ani za mák o pokušení svého milého, a byla s ním živa v šťastném manželství.

Báchorka o zamilované ústřici.

(Psáno r. 1836.)

Na kamenných stupních u veliké hráze přístavu v Bastii byl se usadil zbor hochů a děvčat. Slunce na ně své ranní papraky vysílalo, a z města se k nim zvuky svátečních zvonů donášely. Ticho bylo na moři, a ticho v přístavu.

Zbor, sedící na stupních, bezstarostně do dálky se díval. Tu náhle Kazimír povstal, vysoký, rázný mladík, začervenalých vlasů a bledých tváří. Ten povstal a rukou na loďku okazoval, ježto z dálky plula k přístavu. V ní seděla hezká, vystrojená dívka, a když k stupňům přistála, jonáci jí na zem pomohli; ona pak s mužem letitým, opodál již na ni čekajícím, k městu kráčela.

Sotva že byla zboru opět z očí zmizela, na stupních ji pomlouvati začali.

„I hleďme!“ zvolal Štěpán, „jak se ten vesní kotlík vyčistil! Nenapíná-li se jako princezka?“ — „I styď se!“ řekla Marie. „Nemůžeš zapomenouti, že ti košíčkem dala, a nyní za starého, bohatého — mlynáře Bonifáce se provdá.“ — „Ba věru!“ usmál se Petr; „ty bys byl rád mastnotu z polívky sebral.“ — Děvčata se smála. — „Myslíš-li tím její bohatství,“ odvece Štěpán zamračeně, „jsi na hrubém omylu a křivdu mi činíš. Na mou věru!

já nikdy chuti na to pekelné zlato neměl, jež byl praděd její nashromáždil.“ Spanilá, bělovlasá Zuzanka ptala se zvědavě: „Jaké pak zlato, Štěpánku?“ — „Vlastně to není zlato pekelné — alebrž vodníkovo,“ řekl mladík. — „I jen ven s pravdou!“ ozval se malý Tobiášek; „jeť to zlato po zamilované ústřici, z něhož Terezka nyní ještě tráví.“ — „Cože?“ prohlásil se Petr s tváří nadutou. „Kdo se opovažuje o takových věcech veřejně mluviti?“

I nastalo nyní všeobecné ticho, a mnozí přemýšleli, jakž by možná bylo, od ústřice zlato dostati. Zuzanka nejdříve hlavinkou vrtěla.

„Nikdy jsem ještě neslyšela, že by se ústřice zamilovaly aneb i zlato rozdávaly,“ řekla skromným, ale pevným hláskem. „Spíše to snad vodník aneb nějaká vodní žínka byla, o kterých mi ovšem babička povídávala, že zlato darem dávají!“ — „Nikoli!“ zkřiknul Tobeš, „nebyla to žínka; ústřice byla. Máte mě za takového sprostáka, že bych obě nerozeznal? Pravá, opravdivá ústřice to byla, ježto nevěstu mistra Jakoubka zamilovala a pak mu ji odvedla.“ — „I bodejž do tě —!“ chechtal se Petr. „Jaké hlouposti! Zdali kdo co takového slyšel?“ — „Ticho, ticho —!“ volala děvčata.

„Já řku“ — spustil Tobeš potichu; „jen se na Terezku hodně podívejte! Já na ní shledal velikou podobu s ústřicí.“ — „Já také,“ prohodil Štěpán; „onať pořád mořskou vodou zapáchá; a kdyby jí člověk hubičku dáti chtěl, tuším, že by na ni dříve půlku citronu vyceditи musil, jakož pamlskáři s ústřicemi činí.“ — „Nikoli,“ řekla Zuzanka; „já ústřice nejím — ani s citronem.“ — Dívky se smály, a hoši pošeptmo další hovor začali; jen Štěpánův hlas bylo mezi nimi slyšeti: „Nechci více do takového příbuzenství vstoupiti!“

„Nu — ale posléz," ozvala se pak Marie, „musíte nám předce ten příběh povědíti; neboť my bychom jej všecky rády slyšely." — „Ano, ano!" opětovaly dívky. „My jej chceme slyšeti." — A jedna k druhé blíže přisedla.

„Ale kdo pak nejlépe povídati dovede?" tázal se nyní Štěpán s důležitým pohledem. „Tobeš ovšem tatíkovy potrhané sítě zpraviti umí, ano ví také, jak v neděli klobouk na levé ucho posaditi: ale příběh o zamilované ústřici — ten nám jistě povědíti nedovede."

„Kazimír — Kazimír ať povídá!" zvolali všickni. A vytáhlý, zrzavý chlapík, jenžto byl na Terezčinu loďku ukázal, nyní pak zase již na stupních leže si hovil — na pozvání soudruhů svých kloboukem poněkud pohnul a nesrozumitelná slova zamumlal. — „Aha," řekl Petr; „ten jest opět ve psím rozmaru. Zajisté přemýšlí, kolik centnéřů sádla by z mrže vyškvařil." — „Musímeť ho trochou mořské vody občerstviti," zvolal Tobeš a stoje na nejnižším stupni, již se shýbal, chtěje rukou vody nabrati. Marinka tomu zabránila. „Ó, Kazimír je nejhodnější hoch na celém ostrově," zvolala lichotivě; „Kazimír umí nejlépe povídati, a vás všechny zahanbí, jen když se mu zlíbí. Vidíte — vidíte, již vstává. Udělejte mu místo, aby se do chládku dostal! — Ticho, již začíná."

A v skutku začal Kazimír vypravovati.

„Byltě jednou" — — „Ou, ou!" zakřikl jej Štěpán; „tak to nepůjde. Strýc můj také všecky své povídačky „Byltě jednou" začínal, a vímť dobře, jak se proto všechněm zpropadeně znechutil. Jiný začátek, tuleni!" — Kazimír se naň podíval. — „Nu, dobře tedy," začal pak za chvilku. „Za oněch časů, když ještě v Bastii přistřihnuté vousy, skládané límce a španělské pláštíky nosili — líbí se vám ten začátek?" — „U všech diblíků!"

zvolal Tobeš. „Tím způsobem bude muset milá Terezka ještě dlouho na ústřici čekati. To já, tuším, lépe dovedu. Poslyšte! Vždyť snad všickni kamenný klobouk znáte? Hle — tamto, zrovna před námi, na tichých vlnách ta černá homole — vypadáť jako tmavý lišej na bílém dívčím krku — to je ta skalina. A když k této skalině za jasného dne a tichého moře, tak jako dnes, připlujete a z loďky se hezky do moře nahnete, stranou, kam stín padá, ve vlnách, hluboko na dně, skleněný dům spatříte. A budete-li se naň hodně dlouho dívati, konečně podivnou, ale hezkou holčici v něm spatříte, anaž tam smutna sedí, s hlavičkou sklopenou a na lůně, v měkkých ručinkách velikou ústřici drží — ano, ústřici!“

„Ach,“ zvolaly dívky, z hluboka si oddychnuvše. „Totě věc přepodivná!“ — „Nu tedy jen povídej!“ řekl Kazimír. „Tyťs tak neohrabaně zrovna do prostřed povídky bouchnul, že mých přistříhnutých vousů a španělských pláštíků již potřebí není.“ — „Ale, milý Kazimíre!“ prosila Marinka; „myť pak předce až dosavad nevíme, jak se prababička ubohé Terezky na dno moře dostala.“

„Asi před dvěma sty lety,“ jal se Kazimír zas vypravovati, „žil byl v našem městě chudý rybák, jenž na nejnebezpečnějších místech korály lově, život dosti bídně trávil, an jich málo nalezal. Za to mu ústřice do rukou přicházely, ježto se za našich dnů tak hltavě políkají, tehdáž ale ještě za neplatné se pokládaly. Benedikt jich velikou sílu vždy zase z loďky do vody vyházel aneb je na svém malém dvorečku shníti nechal. Mnohá mlsná huba naší milé obce by se nyní oblízla, kdyby všecky ty pochoutky spatřila, jež tenkráte na zmar přišly. Ale nemělo to tak na vždy zůstati.

Toho času jakýsi divotvorec světem chodil, který na

veřejných místech kamení, zelezo, žhavé uhlí a tekuté olovo políkal. K těmto svým pamlskům náhodou jedenkrát i několik ústřic přiložil, které Benedikt denně lovil. Mezi vraždnými jeho zuby pukla tvrdá skořepina, a měkké vnitřnosti rozplynuly se mu po jazyku. On i hned jakousi líbeznou chuť pocítil. — a nález ten lidu oznámil. Ale každý se mu vysmál; on ale nedal se odstrašiti. Ústřici nyní pozorně otevřel a kolem vnitřnosti její okazuje, staré a mladé vyzýval, aby se s věcí tou lépe seznámili. Ale každému se ta malá, šedá, tekutá nestvůra ošklivěla, ačkoli v bílé a skvělé vydutině ležela. — „Nejezte, nejezte!“ volali někteří; „totě kousek zaobaleného prvopočátečního hříchu!“ — „Nejezte!“ křičeli jiní. „Je to ďáblův jazejček.“ — „Nejezte,“ hrozily ženy. „Jsou to srdéčka nenarozeňátek, zlým kouzelníkem začarovaná.“ Jiní opět jistili, že to kousek oněch divotvorných jater, z nichžto mastička na oči se dělá. A tak se vespolek hádali, a nikdo chuti neměl, ústřici vysrknouti, kterouž ohněžrout kolem podával.

Konečně i schytralý Benedikt mezi množství diváků se přikradl a zvolal: „Jesti to ouško nepoškvrněné, a kdo je spolkne, opět zmládne a zamiluje se.“

A sotva že tato slova vyřknul, celý zástup starých žen se pobouřil. Zvláště jedna babice davem se tlačila, berlou statně se ohánějíc; a byloť na ní viděti, že se léku schváleného v rukou ohněžroutových nebojí. Oči se jí leskly, a bylať by ústřici i se skořepinou pozřela. Chopilať se jí a jako sklenici vína hltavě ji vysrkla. Pochvalné pokřikování začalo se kolem rozléhati, a mladí, staří, kde kdo byl, okolo baby odvážlivé se tlačili. Pomalu i jiných se vyskytlo, jenžto se ústřici spolknouti osmělili, a brzo celý svět ústřice jedl.

Nejlépe dařilo se přitom Benediktovi; neboť nyní jiného nic nechytal než ústřice, a jimi zbohatnul. Ale v duši jeho spočívalo tuze mnoho chtivosti; po skromnosti pak a spokojenosti nebylo v ní ani památky. Nečinil dobře, že se vydobytým bohatstvím neuspokojil.

Jednou z večera, sedě nad obyčej dlouho na své skalině, oškraboval zlovené ústřice. Tu najednou vedle sebe jakýsi neznámý hlas uslyší, kteryžto zněl velmi podivně a v tato slova mluvil: „Ničemný škrabale! tedy den po dni se opovažuješ a přicházíš, abys dítky a poddané moje chytal a vraždil? Počkej — i tebe nyní můj hněv uchvátí; ani hodinu déle žíti nebudeš.“ —

Benedikt pochopiti nemohl, co se s ním děje; cítil totiž za soumraku, že něco po něm chňape, a s ouzkostí k skalině se tlačil. Tu najednou v kalných vlnách před sebou náramně velikou ústřici uviděl. Skořepiny její byly napolo otevřené, a z nich zaznívala slova, jež ho byla ustrašila. Z plného hrdla volal o pomoc, žádný mu ale v té dálce pomoci nemohl, a zajisté by byl pošel, kdyby se ústřice sama byla jinak nerozmyslila. I začala k němu co možná nejlaskavěji: „Ty máš hezkou dceru, plesnivče — mlč, dobře to vím! Často s tebou přichází a zchytané moje poddané do veliké nůše sbírá, jež pak na hebounkých ramínkách domů donesti musí. Takový jsi skrblík, že, ačkoliv jsi při mé škodě bohatství vydobyl, ani osla si nekoupíš a na vlastní dítě, outlou holku, břemeno nakládáš. I učiním konec jejím trampotám a za ženu ji pojmu. Připověz mi tedy, že mi ji odevzdáš, a já, života tvého ušetřiv, i bohatými dary tě potěším.“

Benediktovi krev se pobouřila při nestydatém požadování té mořské potvory; i sebral všecku svou zmužilost a tak hlasitě křičel, že ho až v přístavu slyšeti

mohli: „Raději peklu nežli tobě bych dceru dal!“ — „Nuž, dobře!“ odvece ústřice, do kořán své velké skořepiny otvírajíc. „Pojď sem tedy, ať tě spolknu!“ — Tu to Benediktem trhlo; i pozbyl zmužilosti a seslábnuv dceru svou ústřici přislíbil. Tato si potom několikkráte skalinu objela a pohltivši několik mořských pavouků, řekla posléze: „Řízení naše jest skončeno, úmluva se stala — běda tobě, jestli slovu nedostojíš. Na den sv. Benedikta přijdu si pro nevěstu!“ — Na to se opět zavřela a zmizela.

Domů se vraceje, na vzdor svému zármutku a přetrpenému strachu dal se Benedikt do hlasitého smíchu. Celé ty úmluvy zdály se mu nyní jen veselým nebo zšíleným kouskem. — „I ty skořepinovitý hejsku!“ zvolal — „ty lasturová mršino! — Podívejme se na toho zamilovaného bahnileza! — Sotva že jako odmrštěk tvůrci z ruky upadnul, a již hle! oči po mé holce obrací. I ty nezralý klučino, dříve se něčím pořádným a celým staň — pavoukem, červem anebo rybou, a pak si ženu sobě rovnou vyhledej! Chlapisko nemá ani ruce ani ústa; čím pak by dceru mou objímal a líbal? — Ha, ha, ha! A jak ho budu museti as přivítat? — I co nejponíženější služebník, pane blátojede! — jak se račme míti, uspíněná vašnosti? Co dělají tetičky vaše, panny žáby — a strýčkové, páni raci?“ — Takto dováděl Benedikt, i smál se a poskakoval na veřejné ulici, že jej mimojdoucí za blázna měli a s cesty se vyhýbali. A se smíchem a zpěvem přišel až domů, kdež naň Terezka s večeří čekala.

Terezka byla hezká; a když holka jest, ví celý svět, že také milovníka má. Terezka měla však již ženicha, a sice mistra Jakoubka, švarného chlapíka s dlouhými, hnědými vlasy, jež ve dvou vrkočích spletené nosíval.

Když se v neděli oblekl, vždycky široké, červené nohavice míval; okolo kolenou mu široké krajky visely, a tmavá jako kazaječka se žlutým vyložením byla pěkně ušita. I byltě to nejouhlednější Korsikán; ani v Paříži tak hezkého chlapíka nebylo.

Benedikt se jemu ani slovíčkem o příhodě s ústřicí nezmínil a Terezku s Jakoubkem živu býti nechal jako v nebi, dokud den sv. Benedikta nepřišel. Osudný to — zpropadený den! — Již časně ráno vstal Benedikt z lože svého s tváří tak zakaboněnou, jakoby s ním byl někdo právě hloupý žert provedl. Jako skála mu námluvy ústřice na srdci ležely, a když mu Terezka dobré jitro dávala, zamumlal cosi, jež ostatním bez smyslu býti se zdálo, předc ale smyslu mělo. I uzavřel tedy, že sebe a všecky domácí na dnešek uzamkne, aby žádnému nenapadlo, chtíť se u moře procházeti. Ale jitro ušlo, i bylo poledne, a Benedikt oumysl svůj změnil. Již po chvilkách okno otvíral, na ulici se dívaje, zdaliže kdosi nevítaný již neleze aneb neplove; vždy ale okno zas mrzutě zavřel. Posléz jej všecka trpělivost přešla; sobě sám starých pošetilců přezdělal a řekl: „Nikdo nepřijde, milý Benedikte; co po zemi chodí, na zemi zůstane; co v moři se koupá, tobě k vůli nevyleze!“

Ale tu náhle skvostný průvod ulicí přicházel. Z předu jel trubač a na dlouhé jakési, podivné troubě tak silně troubil, že mu div plíce nepukly; za ním na pěkných hřbnách jelo šest rytířů v zamodralém hedbávi, potom dvanácte pážat červeně oděných a skvostná nosidla v podobě lastury nesoucích, v nichžto na stříbrném sedátku maličký, sevrklý mužíček v šedivém atlasovém oděvu seděl. A když se vzchopil a malé své oudy natáhl, pážata jej zrovna u prahu obydlí Benediktova vyzdvihli. Zatím se

sběhlo lidu, a rychle se pověst roznesla, že vzácný pán přijel, aby Terezku za manželku pojal. A všickni se takovému štěstí divili; divili se však ještě více, an pážata kolem věci rozdávali, jenž jako nejkrásnější perly vypadaly a skutečně i perly byly. Takového něco nepřihodí se každý den, a protož lidé sotva že bráti postačili, derouce se přitom k malému princovi, aby mu šosy líbali, an do domu tchána svého vstupoval.

Nyní shledal Benedikt, že bude musit do tvrdého oříšku kousnouti; a protož vzav dcerušku stranou, slib a závazek svůj jí vyjeviv, toliko rod a stav ženicha nastávajícího jí zatajil. Ubohá Rezinka ovšem rukama lomila, a z očínek jí dva potoky slz proudily. „Ach, otče, otče!“ úpěla, „co jste učinil? Dítě svoje jste zaprodal, krev svou jste zaslíbil? Nuž, tedy mi aspoň řekněte: kdož můj ženich jest? odkud přichází — a kdy se o mne byl ucházel?“

Benedikt ale neměl mnoho chuti na všecky tyto otázky odpovídati. „Zpozdilá dívko!“ řekl; „nevidíš-li, že jsem tě výborně zaopatřil? Není-liž na tom dosti, že tvůj nastávající na celém ostrově největším boháčem jest? Živobytí jako v ráji povedeš, a načkoli si pomyslíš, rychle se ti vyplní.“ — „Ale ubohý Jakoubek!“ bědovala Terezka. — „Nevídáno, toho Kubíka — ty červené nohavice! z mysli ho vypusť! Beztoho bych byl nedopustil, aby tě ten mazlík za ženu byl dostal.“

Tak mluvil Benedikt s dcerou svojí. Mezi tím však stal se již princ i s čeledí svou nepokojným, a však nežli ještě noc nastala, posadili červení pážata ubohou, třesoucí se Rezinku do druhé, pro ni ustanovené lastury, a celý ten zbor v hlučném povyku pryč se ubíral. Množství lidu běželo za nimi až ku bráně; Benedikt ale do své komory

se zavřel, aby se pro dítě vyplakal — nebo, jakž jiní povídají, aby pytlíky s perlami přepočítal, jež tam byl nalezl a jimiž se brzo nejbohatším mužem v celé Bastii stal. Jisto alespoň jest, že se Benedikt v brzce potěšil; za to ale mistr Jakoubek žádné útěchy nenalezal.

Že pak starý hříšník napořád tvrdošíjně mlčel, nevěděl ošizený ženich, kde by svou ztracenou Terezku vyhledávati měl. I ušlať takto čtyry leta, aniž byl na tu nejmenší stopu přišel; až si jedenkráte, Bůh ví jakou náhodou, usmyslil v loďce tamto k černému skalisku plouti. A když hodně blízko u toho kamene se octnul, zemdlen veslo z ruky pustil a nevěda ani, co činí, pod sebe hleděl do mořské hlubiny. Tu najednou spatřil — a leknutím div že v jonákovi krev neustydla — spatřil totiž dvě oči, z mořských vln neustále naň hledící. I byl by radostí smyslů pozbyl, neboť to byly oči Terezčiny — věru! oči Terezčiny to byly. — Dole, v hlubinách mořských seděla právě tak, jak se ještě za našich časů povídá, že až dosaváde ve skleněném domě sedí.

Jakoubek se dlouho nerozmýšlel, nýbrž po hlavě z loďky do vody skočil a nevěda ani, jak se to stalo, v několika okamženích před Rezinkou se octnul, ježto se naň od paty až do hlavy hodně dívala; neboť nosil až posaváde vlasy ve vrkočích, červené své nedělní kalhoty a tmavobarevnou kazajku.

Takto stál na dnu mořském a chtěl právě: „I pozdrav tě!“ — zvolati, ana mu ubohá Terezka, na smrt uleknutá, znamení dala, aby pomlčel. — A nyní teprva shledal nešťastný milovník, že Terezka na klíně velikou, šedou ústřici drží a tři, čtyry malé ústřice že okolo ní na zemi leží. A bývalá milenka zvolna ústřici velikou odloživši, Jakoubka potichu za ruku vzala a dobře jej v malé jakési

komnatě ukryla. „Ubohý Jakoubku!“ řekla tu k němu hlasem polotajným, „jakýž to nápad? Jak jsi sem přišel? Ale povídej, co tam nahoře všickni dělají? Jak se vede mému zlému, miléma otci? Co dělají tety ve městě? Ach, ját se v slzách utopím!“

A po těch slovech padla mu okolo krku a jako dítě plakala. Když ale Jakoubek nalezený odpovídati chtěl, ústa mu rukou zandávala, řkoucí: „Až po druhé; neboť kdyby se manžel můj probudil a tebe tady uzřel, veta by bylo po tobě. Jeť zaklený princ a jedenácte měsíců do roka ve své ohyzdné postavě setrvati musí, ve dvanáctém měsíci však opět člověčí podoby nabývá, kteráž ale, bohužel, také nad míru vnadná není. Setrvej zde pokojně; mámeť jenom několik dní do změny jeho k přečkání, a pak tebe k němu uvedu a řeknu, že můj bratr jsi!“

„Jaké pošetilosti!“ mumlal Jakoubek. „A ty malé ústřice, Terezko, jež okolo tebe ležely — ? Kde se ty zde vzaly?“ — Terezka se začervenala. — „Aj, hanba!“ zkřikl Jakoubek a dupnul si, až se celý dům otřásl. „Tys vždycky vzorem poctivých holek bývala, Rezinko — “ „Jen se na ně v pravé jejich podobě podívej!“ prosila Terezka, chtíc jej obejmouti; on se ale odvrátil. I byltě mistr Jakoubek velmi mrzutý; a Terezka nic moudřejšího učiniti nemohla, než jej v jeho skrýši zanechati. Odtud pak viděl malou štěrbinou, jakž bývalá jeho nevěsta ony mladé ústřice jednu po druhé ze země beroucc, čerstvou vodou napájela a malými červy krmila. I mohlť hněvem puknouti. — Konečně pak přišel den proměny, a když Jakoubek ve své skrýši ráno procitnul, stála před ním — “ „Terezka!“ — zvolal Štěpán. — „Arciže,“ posvědčil vypravovatel; — „ne však samotna!“ — „Ale u všech!“ —

zvolal Štěpán prudčeji. „Což pak to ubohé dítě nevidíte, ježto již hodnou chvíli za námi stojí?“

Dívky se byly tak hluboko do záležitosti pověstné prababičky zabraly, že si živé Terezky ani okem nebyly povšimly. Nyní ji pozdravivše, s podivením se tázaly, co se jí stalo, an hlasitě plakala. Marinka ji k sobě přivinula, Zuzanka ji objala, a obě ji co nejlaskavěji prosily.

„Ach, kéž bych v mořských hlubinách spočívala!“ úpěla Terezka, „kdež moje okouzlená prabába žije; lépe by mi bylo, nežli zde mezi nemilosrdnými lidmi, v převráceném světě.“ — „Podívej pak se na tu ústřici!“ řekl Tobeš potichu a Štěpána loktem fuknul; ten se ale nevrle stranou odvrátil.

„Co pak tvůj ženich dělá, Rezinko?“ tázala se Marie. — „Z nás dvou nic nebude na věky,“ řekla dívka slzící. „Dnes, an jsem jej poprvé spatřila, stáří jeho, šerednost a protivná postava zmužilost ve mně vzbudily, že jsem otci řekla, že raději do moře skočím, nežli bych se za mlynáře provdala. Nuž, tedy skoč do moře, odvece otec ve hněvu, aby na tebe oči moje déle nehleděly! — Mějte se dobře, otče! řekla jsem já na to, a ruku mu políbivši, utíkala jsem ze mlýna — dál a dále, až jsem se k vám dostala. A nyní slovu svému dostojím. Ničeho nechci více na světě a na lidech; raději se k prabábě do skleněného domu uteku. Onať se také škaredé netvoře, jako mlynář jest, zasnoubiti musila; i budeť míti se mnou outrpnost a k sobě mě přijme. — Kdo mě doveze na lodi k černé skalině?“

Takto řekla a vzchopivši se odvážlivě vůkol sebe hleděla. Očka její, slzami ještě zalitá, nyní téměř divoce kolem se točila. Mladí jonáci však, na sebe toliko pohlížejíce, mlčeli.

„Rezinko!“ zvolala děvčata, družku zoufalou obklopujíce; „nebudeš snad blázniti?“ — „Budu blázniti!“ odpověděla ona, a krev jí tváře polila. „Není-li dnes den sv. Benedikta? Zdaliž v ten den, před dvěma sty lety, prabábu moji, jako nevěstu vystrojenou, také v moře neuvrhli? I já‘ jsem vystrojena — co mně milé bylo, nemám více — také půjdu do moře! Či-liž není tu žádný tak outrpný, aby mě ke skalině dovezl?“

Tu vstal Štěpán a slova nepromluviv, začal loďku odvazovati a sám pak do ní vstoupil. — „Ten tedy?“ řekla Terezka s ousměchem a hněvem se zarděla. „Raději bych věru byla, kdyby mi někdo jiný, jehož méně nenávidím, tuto službu byl prokázal.“ — Na to pak ještě jednou dívky kolem políbivši, hbitě do loďky vskočila.

Štěpán vesloval. Ostatní se mlčky na sebe dívali. Kazimír, u prostřed vypravování vězeti zůstav, jakoby ve snách za loďkou se díval řka: „Co to znamená?“ — „Jakého divu!“ zvolal Tobeš; „zamilovaná ústřice vrací se, odkud byla přišla. Jen zas povídej!“ — „Netrop si posměchy!“ ozvala se Zuzanka. „Štěpán je s to: a nechá ji do vody skočiti, a ona — ach! patrně jsem jí na očích viděla, že se opravdově utopiti obmýšlí.“ — A jakž to v loďce daleko od sebe sedí!“ doložila Marie — „a jeden na druhého se ani nedívá.“

„Oč se ale založíme,“ zvolal Tobeš, „že se oba za půl hodiny navrátí? a pak si oba tak blízko k sobě přisednou, že budou musiti jeden druhému ruku okolo krku položiti a hodně do očí se dívati!“ — „Stane-li se to,“ prohlásily se Zuzanka a Marie pospolu, „dostaneš ode mne kytku na klobouk.“ — „A však nyní již loďku ani viděti není,“ podotkla Marie; „a nyní v skutku nevíme, jak se na ní oba porovnají; Kazimír by mohl zatím do-

povídati.“ — „I aby ďas dopovídával!“ bramlal Kazimír. „Člověka tak hloupě vytrhnouti! — Kde pak jsem zůstal?“ — „Jak se mistr Jakoubek probudil, a jak tu před ním stála —“

„Ano — tu stála před ním skvostná zahrada, v zahradě pak se lesknul krásný letohrádek, a oči mu skvělostí přecházely, i musel se chvíli rozpomínati, zdali bdí či ve snách leží. I pozoroval dále, že se na jakémsi ostrově nachází; neboť kolem v záři sluneční moře se lesklo a přeplněno bylo čluny a loďkami rozmanitými.

Leč mistr Jakoubek nedal se snadno na rozpaky přivesti; u nejbližší studánky poněkud oblek svůj uspořádav, hotovil se předstoupiti před prince a princezku, jež tu ve skvostném paláci přebývali. Ale jakž se ulekl, an mu z pozlacené brány Terezka v oustrety přicházela po boku malého muže, na němž mistr Jakoubek pražádné zalíbení nenacházel! Předce však se vespolek laskavě pozdravili, a princ domnělého svata svého pozval, aby se delší čas v zemích jeho pozdržel.

A v těchto zemích nyní velmi skvostné živobytí nastalo; plesy a kvasy napořád se stíhaly. I nacházeloť se tam také dosti zamilovaných panen a paniček ústřic, jež by si byly s hostem vzácným rády nějakou známost učinily; mistr Jakoubek měl však tu jedinou chybu na sobě, že své první milence věrným zůstával, ani největší krásou ústřicového ostrova pohnouti se nedaje.

Když ale opět čas truchlivého zaklení nastával, věrný milovník jednoho večera Terezku za ruku pojav, do vzdálenější komnaty ji uvedl; a když se o samotě octnuli, upřímně se políbili, hořké slzy prolévajíce. „Ach, duše moje!“ řekl Jakoubek hlasem se třesoucím, „ačkoliv tady královnou jsi, já pak matky své nejchudším synem zůstal,

buď mi předce i budoucně nakloněna, i pojď se mnou a budiž mou manželkou nahoře, na tom krásném, božím světě!“ Terezka bolestí ani odpovědíti nemohla a slzící otevřela postranní komnatu, z nížto tři hezká děvčátka vystoupila a milostně se k matce vinula. „Hle!“ zvolala Terezka. „Mám-liž tyto opustiti?“ — „Ale což pak já ti nejsem milejší?“ odpověděl Jakoubek a svýma modrýma očima se hodně důtklivě na ni podíval. „A na otce, Rezinko, i na celou naši milou obec jsi zapomněla?“

„Budiž dobré naděje!“ řekla mu potichu, „snad se mi ještě příležitost vyskytne, že vás budu moci navštíviti; leč, abych na světě vašem zůstala, toho na mně nežádej!“ — A přitom ho ještě jednou v náruč sevřevši, k odchodu jej nutila.

Na moři hemžilo se množství krásně ozdobených loděk; neboť jinák tomu princ nechtěl, nežli aby hosta svého nádherně ke břehům provodil. Hudba zněla a pochodně svítily, když se do loděk vstupovalo. Dvanácte komorníků v nejkrásnějším oděvu provázelo Jakoubka z obou stran ve zvláštních člunech. Terezka mu byla svěřila, že se při prvním poblesku slunečním opět všecko promění, ale na východě začínalo se již rozbřeskovati, v dálce bylo však ještě napořád osvětlené paláce viděti. Jakoubek se zabral do hlubokých a trudných myšlének — až pak se náhle ranou ze snů svých probuzena ucítil, jakoby byla loď k břehu přistála. A jakž se ulekl, an vůkol sebe nic jiného, než pusté moře a sebe na černém kameni sedícího, nespatřil! I protíral si oči, a že mu slunéčko právě na tvář i do nosu svítilo, musel třikrát kýchnouti, a z vln zaslechl potichu šeptající hlásek: „Pozdrav Pán Bůh!“ A tím je konec pohádky.“ —

„Nevidíš ještě loďku?“ — tázala se Marinka něžné

Zuzanky. — „Ach, arcit," odvece tato; „zdá se mi, jakobych ji viděla, a Jakoubka ubohého na ní." — „I bláznu, kdož pak o tom mluví! Ale věru! Kazimír ho nechal na skalině seděti, aniž víme, jak se zase do Bastie dostal." — „Jak se tam dostal!" zvolal Tobeš. „Zajisté obyčejnou cestou. V báchorce nesmí se všechno až na dno prohlížeti. To ještě jen budiž řečeno, že Jakoubek co živ žádné ústřice nejedl a že Terezka slovu svému dostála, často jej potají navštěvujíc. Benedikt za trest bídně zahynul; Jakoubek pak v poslední hodině života svého prý předpověděl, že kdyby se někdo z jeho aneb Terezčiných potomků v nouzi, nehodách a nebezpečenství nacházel, aby jen k černé skalině plul, tam že pomoci naleznе."

„Ale, Tobešku! co pak děláš?" zvolala tu Zuzanka. „Pozbyl jsi rozumu, že si tu hezkou pentli a kytku z klobouku strhuješ?" — Tobeš byl totiž na nejvyšší zábradlí okolo přístavu vylezl, a místo odpovědi nyní prstem na moře ukazoval. Všickni tam rychle zraků pozdvihnuvše, loďku navracující se spatřili. Štěpán a Terezka spočívali si v náručí, a ústa jejich často se k políbení setkávala. „A jakž to bídně veslují!" mumlal Kazimír. „Kdybych mořem byl, loďku bych jim zvrátil. Takové zamilované duše ani viděti nemohu. Zdaž ten kluk před malou chvílí o podobnosti s ústřicí a zápachu po mořské vodě nežvatlal — a ona o utopení nemluvila, a teď se hubičkují — jakoby to nikdy jinák nebylo bývalo!"

„To jest požehnání prabábino!" zvolaly dívky. — „To jest!" doložili Štěpán a Terezka, na břeh vystoupivše. — „Když jsme k skalině připluli," vypravovala Terezka, „najednou jsme oba poznali, že se již dávno upřímně milujeme a že nás jen vlastní zpozdilost a rodičův nu-

cení rozváděly.“ — „A pošetilost moje byla největší!“ zvolal Štěpán. „Jakž jsem se jen domnívati mohl, že starého mlynáře opravdu miluješ?“ — „Nikoli, moje chyba byla větší,“ přela se Terezka; „nemělať jsem se hned horšiti, an jsi mě jednou v hněvu ústřicovou princezkou nazýval.“ — „Pochválena budiž zamilovaná ústřice!“ zkřikl Tobeš. „Mně novou pentli a kytku zjednala.“ — „A mně hodnou ženu opatřila!“ doložil Štěpán, milenku svou objímaje.

Zvonilo se poledne, a děvčata s jinochy domů se vracela. —

(Bilder aus dem Seeleben in Mährchen u. Sagen, vom Freiherrn v. Sternberg.)

BÁSNĚ

a

besední čtení.

Vprovod.

(Úvodní báseň k nedokončeným „Listům z kroniky české Tyla Horníka.“)

Nastojte, a ves svůj um zbírejte!
Rukopis královdvorský.

(Psáno roku 1835.)

Národe můj, tebe velebím,
Nebe tvoje i peklo tvé zpívám;
Skutky a pověsti tvoje ctím,
Jméno po všech světa koncích vzývám!

Lide český! démantová dnů mých skálo,
Studně vzdechů mých a vřelých toužení,
V lůně tvém mládí moje kvetlo i zrálo,
V náruči tvé duch se mužně zplamení.
Přiviň mě k srdci, polib svatými ústy,
Odhal prsa krvavě zbodaná;
Pověz, kdy ti den svítal, kdy ležel pustý,
Pověz, kdy rakev byla chystaná?
Pouč dítě, aby hodnými slovy
Zapělo v novém věku i zpěv nový!

Rekové vzhůru — z temnosti neznámých hrobů,
Zatřeste krunýřem, i zazvučte meči!
Hlásati budu slavnou bojů vašich dobu,
Vaši pěknou o vítězný věnec péči;
Zalítne bázeň ubledlá z matných synů,
Páže se hotoví pro spásu svou k činu.

Procítněte děvy! — větrům zašeptejte,
Vlastí létajícím, zdobu české krásky;
Vy pak, naše dívky, na ty zvěsty dbejte,
Větry znají, co vás k vlasti pojí, pásky;
Svaté jsou to zvěsty, mluví drahá máti,
Vděčná vlasti dcera bude se k ní znáti!

Hlavo moudrá, bez pomníku zpráchnivělá,
Bystrý vtipe, ruko uměle tvořící,
Vás vyhledám s pochodní smutně hořící,
Vás, drahé ostatky, slza smeje vřelá;
Skvoucí pak provodím vás před oči světu,
Korunou okrásím zasloužených květů.

Závisti, v hrob si ustel, ostrozubá,
Seschni, ousměchu jedem napájený,
Hnáty slož, pomluvo ještěrozubá —
Sloup váš v prachu se válí převrácený!
Dlouho ve tmách tlely našich pokladů krásy,
Ve tmách pachtil se rod s utajeným dechem;
Mění se doby! Synové k otcům se hlásí,
Slavno je státi mezi národy Čechem!

Žižkův soud.

V život vešla Karla Otce snaha,
Čechy kvetly, v lesku stála Praha;
Ale v lůně rodil se již krutý boj; —
V krvi naší plemenil se cizí roj,
Byla zmalátnělost všeho stavu,
Jako mor se třela zkáza mravů,
Až vstal Hus a vypnul korouhev,
Aby pod ní zmladnul český lev.
Ale krutí světla odporníci
Ustlali mu zrádně na hranici,
Popel jeho metán do řeky,
Jméno jeho kleto na věky! —

Hrozný nářek letěl k nebes báni,
České hněvy řvaly ku povstání.
K pomstě zvaly zhanobenou zem,
Kalich Páně byl jim praporem.
V čelo reků postavil se vůdce
Jako skála, otužený v půtce,
A ten chtěl, by vstala z popele,
Nebo třeba ze krvavé koupele
Omlazená obec české země,
By se nově křtilo její plémě.
Bujně řádil houfů jeho proud,
Stíhal je však také přísný soud.

Blízko Hory trhnul ku klášteru
Sedlickému; den se klonil k šeru.
„Posviťme si na něj!“ zavzní hlas,
„Páni pleši dají tučný kvas!“
Chvíli na to šlehne plamen žravý,
Hltá stavení co lupič dravý;
Kolem rozlehne se divý křik,
Ples a pláč a smích a ryk.

Žižka hoří hněvem. „Kdo to ztropil?“
Zvolá hlasem vysokým. „Kdo zkropil
Půdu krví mnichů? Vystup ven!
Stříbrem bude na vždy nasycen!“
„Já to — já byl!“ zavzní chechtot žháře,
I hned vstoupí vůdci přede tváře.
Ten ho měří mlčky, potom dí:
„Tys těm brachům svítil, příteli?
Stříbro tedy sem! — a na oheň je dejte,
A pak žháři do chtivého chřtánu lejte,
Ať je sytý do smrti!“ — To řekne,
A kol kolem celý houf se lekne;
Běda žháři z divé bujnosti,
Žižka tresce — nedá milosti.

Jako požár suché listí sžírá,
Jako vichr silné duby stírá,
Jako řeka pevné břehy trhá,
Jako lev se na zvěř plachou vrhá:
Řádil Žižkův palcát, čistil obce,
Vršil z nepřátelských mrtvol kopce,
Svobodnou chtěl míti českou zemi,
Oslavenou paní nade všemi!

Europa se třásla; Zikmund zrádce
Blednul pod korunou jako krádce,
Vojska jeho byla potlučena,
Jeho doufání — jen bídná pěna;
Tu však kynul Pán — a jako dětem
Nejmilejším otec přede světem
Klade zkoušky nejtěžší — tak Čechům
Ustanovil zvykat ještě vzdechům;
Nežli na vždy vlast jich oslavil,
Rod jich v čelo jiným postavil,
Pokynul — a hlava svobodníků,
Vůdce mstitelů a kališníků,
Klesl — jeho prstem zdrcený!
Hroznou ranou je voj zděšený,
Volá, oupí, prosí, laje,
Pláčem otřásaj' se kraje —
Ale Žižka více nepovstane,
Hvězda jeho zchází, brzy zplane.

Leží v širém poli pod obloho
Nebes vzhůru s tváří,
Posledně naň boží slunce září.
„S Bohem, bratří! Stůjte v boji svatém,
Pro svobodu v prsou našich zňatém!
Zvítězíte — obec nezahyne —
Vida — Jan i Jeronym mi kyne — —
Stůjte, bratří! — naše duše s vámi —
Až počnete stavět — svobody své chrámy.“

Pohádka o rozptýlených dětech.

(Psáno roku 1849.)

Jednou byla jedna matka
A ta měla mnoho dětí —
Člověk ani nepodrží
Počet jejich na paměti!
Všecky byly hodné, pilné,
Milovníci zpěvů, žertů,
Přitom však, když bylo třeba,
Nebály se ani čertů!
Jen že časem, jakož bývá,
Když je doma mnoho synů,
Trošinku se škádlívaly,
Vespolek si kladouc vinu.
Takét bylo u kolíbky
Pro ně posléz místo malé,
Tiskly se — až jedny vstaly
A těm druhým daly: vale!

Darmo matka naříkala:
„Děti stůjte! nezbíhejte!
Cizina je macošina,
ní spásu nehledejte!“

Dětem jednou zavonělo
Povětří, co válo z dáli,
A takž brzo, bludné ovce,
Po končinách světa stály.
Matka zamkla dům, a v pláči
Sedla do kouta a chřadla;
Dům jí zpustnul, na zápraží
Zrostl mech a — střecha spadla!

Děti ale, zde i onde,
Jak se světem rozeběhly,
Zrovna jako mezi roje
Sršánů a štírů lehly.
Samy arci mnohým potem
Mnoho pustin přeoraly;
Sklízet ale přišli cizí,
Pak jim pod nos zaluskali;
Tu jim žravé pijavice
Do krve se zažíraly —
Tam je jako z lesů šelmy
Zrovna v klece zavíraly!

Ubožátka jako ovce
Dlouho těžké břímě nesly,
Až jim na smrt utahaným
Samou mdlobou nohy sklesly.
Konečně však pukla mázdra,
Co jim posud oči kryla —
Poznaly, proč milá matka
Nad bludnými slzy lila!
Pohromadě měly zůstat

Děti jedné, silné matky;
U ní byla by jim síla
Zrostla, zmnožily se statky!
Rády by to napravily,
Nevědí však, kde se hledat;
Hledí jenom po končinách,
Ruce, nohy nelze zvedat.

Aj, tu zavzní slovo ze rtů
Otce na královském trůnu:
A to slovo udeřilo
V zlatou vykoupení strunu!
Děti vstaly, spnuly ruce,
Zdvihly hlas a daly heslo,
Kteréž by je zase k matce,
Bratry k bratrům v domov neslo.

A hle, co je dříve dřeli,
Strachy už už skoro mřeli,
Vosy odlítaly,
Štíři zalízali —
Celým světem třese pověst,
Že to vypadne s ním bledě:
Děti zatím slaví *svátek*
Navrácení — na besedě.

My jen *zpěvně* k boji vstanem;
Po díle pak vykonaném
Vystavíme matce chrám — by
V nové záři zaplanula,
A v tom chrámu budem zpívat:
„Ještě Sláva nezhynula!“

Z p ě v c ů m.

(Psáno roku 1835.)

Aj, co mlčíte, ústa bázlivá,
Proč volně z prsou se nevine zpěv?
Proč v srdci trnoucím ustydá krev,
A harfa v prachu smutně doznívá?
Vymřely světy? — Zhynuli snové? —
Opadal květ — a v duše pustinách
Se nezardívají růže nové,
Leč býlí jen zrůstá v zříceninách?

Aj, my hrajeme —! — Hrajete, věru!
Což ale hra? — S hrou dítko umírá,
Hra outlé slabcův oudy vyžírá;
Nic hru, jinou si vyvolte měru!

Pryč harfu z rukou sebemilence,
Jenž světům hlásá, co jedl, co pil;
Tím-li kde zkvetou blahosti věnce,
Že ztrátu a žel vlastní objevil?
Rozbíte harfu duši bojácné,
Co hvězdám mužně v tvář se nedívá,
O sobě oupí a písně vzácné
Čechům na pospasy nezazpívá!

Zrak si, pěvče, protři a kolem hleď,
Kde dobrému se hanebné zpírá;
Tuť bílé s černým, tu zlato a smeť —
Tu zpěvům platným říš se otvírá;
A slovem, jako bouře drtícím,
Tmavé hříšníka skrýše rozrývej,
Shnilými zatřes, „vstaňte!“ hřmi spícím.
A co velkého, ohnivě vzývej.

Ty, Pane! — věčné žádoucích světlo,
Z něhož věřícím blaho vychází,
Berlo poutníkův, jimž síla schází,
Ty otcovská zaslepenců metlo,
Pramene, z něhož světy se řinou,
Plamene, jímž hvězdy ve prach hynou:
Ty, Pane, zpěvci mysl vyjasni,
Pochybenství jiskru v prsou zhasni,
Ať zoufalými zpěv důvěrný hne,
A zrak se nadějně k dnům příštím pne!

Co outlá panna, co rek mládenec,
Když pro vlast zápasil o věnec;
Co všickni šlechetní pro svatý mrav
V boji podstoupili, ti vítězí:
To, zpěvče, nepochlebnou písní slav,
Tím poutej kouzelnými řetězy!

Do rukou, zpěvci, harfy posvátné,
Věk zhoubný zpěvy vaše nezchvatne!

Čeští osudové.

(Fantasie na den Nového roku 1833.)

Aj Čechu, pohleď! hora zelená
Jak noční rouškou zastřená,
Jak šedé mračno po oudolí táhne!
Přeletí *Půlnoc* krajinou,
A tmy se rozplynou,
Do nichžto rukou čarodějnou sáhne.
Na hoře v černém klínu, jako lesk,
Co s nebes brány pochodí,
Zapálí blesk
A kolem světlo uvodí.
A zástupové valní, jako za dne,
Až někdy z boží váhy poslední
Soud na pozemské syny padne,
Stojí tu pod horou. Tam, Čechu, pohledni
A poslyš, jaký zpěv se zdola vine,
Zpěv známý: Pomiluj ny, Hospodine!
Utichne prosby zvuk,
Umlkne zemský hluk;
A jakby hudby nebeské tu zněly,
Jakoby andělové pěli,
Na hoře zní teď kouzedlný hlas.
Na hoře v jasné milostkvoucí záři
Vystoupí s věkostarou tváří
Všemocný světa vládce *Čas;*

A sluh je za ním dvěma řady jdoucích,
Zlé, Dobré svými bratry zvoucích.
V oudolí ze zástupu rolník vykročí,
A tichá řemesla se k němu přitočí.
„Dej zemi naší požehnání!“
Volají
A na kolenou odpovědi čekají.

„Slyš, kde české ucho k poslouchání!
V české rolí vznikne blaha,
České sady skrásí květ,
Aby spatřil vešken svět,
Že je věčná boží snaha,
Drahým pokladem by česká země byla,
U všech národů se chválila a ctila.“

Tak s hůry hlas. A ze sboru
Se stydným krokem tratí dívčina,
A za ní krásná družina;
Ty touhyplným okem hledí na horu.
„Dej lásce naší požehnání!“
Šeptají
A s roznícenou duší soudu čekají.

„Cit, kde české srdce k radování!
V českých prsou zrůstá pevný
Medolibé lásky stan;
V něm se kochá nebes Pán,
V něm je rozkaz jeho zjevný.
Sladko musí v zemi bohaté se žíti,
Má-li pro ni člověk pracovat a mříti!“

Tak opět hlas. A po třetí
Hle! jaký z davu sbor to vyletí?
A jaké břinkají to meče? —
To čeští bojovníci jsou!
Oděni jako do krvavé seče
Bouřlivým tahem k hoře jdou.
„Dej zbrani naší požehnání!“
Hlásají
A s okem žhoucím na vyřknutí čekají.

„Slav, kde jazyk český k zazpívání!
Českých mečů svět se leká,
A předc mír Čech neboří;
Ať svět zradou zahoří,
S Čecha Bůh tu skvrnu smeká.
Proti škůdci jen Čech brání dům a slasti,
Králům svým je brání, dětem svým a vlasti!“

Tak zavzní hlas. A vděčný ples
A zvučný zpěv se vzhůru nes;
Jeť na Dunaj tu krásné podívání,
Kde stříbrovlasý otec kraluje,
Kde národů svých štěstí chrání.
Již tedy denní zpěv ať jemu děkuje,
Zpěv oblíbený Čechům stále:
Bůh zachovej nám kmeta krále!

Zpěv Čechů při novém roce.

(1838.)

Všem nám buď blaho přáno!
Co hor a dolův Labe s Hanou váže,
Co jich pojímá Tater skalné páže,
Po všechněch svorně vyvoláno:
Všem blaho přáno!
Rok v hrobě leží — i prchly žalosti,
S novým se i nový život uhosti!
Duch po něm pálá — jen rámě natáhni
A směle, bratře, v poklad jeho sáhni:
Všem nám buď blaho přáno!

Všem nám buď jméno přáno!
Z končin nesou se národův pověsti,
Z končin v končiny musí se zanesti,
Z hrdel lidských k nebi voláno:
Buď jméno dáno!
Jaké to tváře v mrákotném věkův proudě,
Vážné i milostné, jako při soudě
Nad světy Pána? — Našich otců tváře,
A na syny zdárné padá jich záře:
Všem nám buď slovo přáno!

Všem nám buď slovo přáno!
Divoká směsice zvuků valí se
Zkvetlou Evropou — kde noha staví se,
Všemi ústy o právo dbáno:
Buď slovo přáno!
Bratří našinci! Pilné otců plémě,
S chutí o závod — krásnáť tvoje země —
Řeč máš, ducha máš — svět v obdivu žasne,
Pojav posléze žaloby tvé hlasné:
Všem nám buď slovo přáno!

Všem nám buď blaho přáno!
Z chrámu, kde pastvec vlastní ovci pálí,
Z hájů, kde zpěv známý bohy chválí,
Věčně bývá zemi žehnáno:
Všem blaho přáno!
Otuž se, koho zdřímání sesláblo,
Zpomeň se, právo tvoje neocháblo;
Ještě hlas náš v řadě lidstva platívá,
I jméno naše obor světa ctívá:
Všem nám buď blaho přáno!

Sbor bojovníků.

(Zpíváno při veřejné hudební zkoušce v Konviktském sále v Praze, dne 2. února 1838.)

Voď Bože nás!
Frašně bílý prápor vlaje,
Na praporci český lev;
V mužných oudech duše hraje,
Pro milou vlast vroucí krev —
Voď Bože nás!
Bouře hučí po horách — to Čechů zpěv;
Zbraně zvučí dolinou — to reků hněv!
Cizí škůdce matku haní,
Zhůru, bratří! s heslem k zbrani:
Voď Bože nás!

Voď Bože nás!
Krutě bitva polem seče,
Rozdivočen dáví lev;
Z věrných ňader proudem teče
Pro tři perly vřelá krev —
Voď Bože nás!
Král a *vlast* a *rodina* — to Čechů zpěv;
Zahyň cizí ukrutník — to reků hněv!
Zhůru, bratří! — poklad máme,
Statek, život za něj dáme —
Vod Bože nás!

Voď Bože nás!
Zbožně míru věnec kyne,
Ozdoben jím český lev;
Děsný hlahol bitvy hyne,
Setřena je s mečů krev;
Voď Bože nás!
Spasena je otčina — to Čechů zpěv;
Větrem k nebi díky jdou — to reků hněv!
V boji k věnci vítěznému,
V míru k blahu líbeznému
Voď Bože nás!

Granáty.

I.

Pravda bolí, pí[illegible] —
H[illegible] za [illegible]!
A přec[illegible] [illegible]
Ve [illegible] [illegible] [illegible].
Bolí Čechům, bolí,
Který skrývá uši.
Hledá-li si pravda
Cestu k jeho duši.

Zardějme se studem —
Chybit může každý,
Jen se chraňme pýchy,
Této [illegible]!
Stojí-li kdo pevně,
Nech se k zemi dívá:
U nejjistší cesty
Často propast zívá.

Kdyby jako písku
Na poušti a v moři
Nepřátel mých bylo —
Nepohnou mě k hoři!

Člověk může zradit,
Jejž svou krví kojím:
V loktech drahé matky
Věčný obr stojím.

Kdybych *tebe* neměl,
Drahá moje vlasti,
Dávno bych byl shodil
Břemeno svých slastí;
Ty mně ale kážeš:
Postůj, věrný synu!
A já stojím — snáším
Zlého světa vinu.

Polož *ty* se v rakev,
Ukryj ztuhlé oudy:
Zotvírám své rány,
Pustím krve proudy;
Dokud ale stojíš —
A to budeš věčně! —
Opru se svým škůdcům,
Nevděk splatím vděčně.

Čistá jsi tu panna,
A předc žerou raci
Na tvém drahém těle —
Červi křivolací!
Kde jsi, anděle s tím
Mečem plamenitým,
Abys potřel nevděk
S rodem plemenitým?

Slyšte, já syn český
Krev bych pro vlast vylil!
Ó jen křičte, hučte,
Aby svět se smýlil!
Křik nic nedokáže,
Když se večer svítí;
Ne dle slov, dle činů
Pozná Pán své děti.

II.

Vím, jak slavík tluče,
Jak se luna stkvěje;
Znám dech jarních růží,
I jak větřík věje:
Volím ale blesky,
Šípy, bouř a meče;
Budit Čechy ze sna,
To má denní péče!

Budit Čechy ze sna,
To má denní práce,
Aby hlas můj došel
Z chýše do paláce.
Mnohoť jich už bdí, však
Ještě víc jich dřímá,
Lenoší a tyje,
Ať i nebe hřímá.

Bledolící hošík
V bolestech se kroutí,
Že ho klame láska,
Že ho děvče rmoutí.
Potrhej své struny,
Jeť zde bolest větší!
Jsou zde rány vlasti,
Ty ať básník léčí.

Nevídáno slečny,
Skuhrání a stesku!
Já vím též, co pláč je,
Šlapal jsem tu stezku.
Já řku: Drahá Češko!
Ona se mi smála;
Mám se pro ni rmoutit?
Ta by za to stála!

Mračte na mne tváře,
Nebo šklebte zuby;
Darmo vaše hromy,
Marná prška huby!
Hrozte si, jak hrozte,
Já se nepoděsím;
Já jsem Čech a meč svůj
Na hřeb nepověsím.

Mluvte si, jak mluvte —
Krkem nebo nosem,
Šaťte se, jak šaťte —
Bez šosů neb s šosem:

Já si mluvím česky,
Jako Čech se šatím,
Tretky cizozemské
Rád na sobě tratím.

Ó ty sladká hudbo,
Jazyku mých dědů!
Jak to krásně letíš
A jak rychle k předu!
Darmo sama sobě
Tropí závist muka;
Tebe neuchvátí
Lidské zlosti ruka!

Ach, ty vlaská noci,
Květy, hrady, háje!
Stkvěte se jen, stkvěte,
Vychválené ráje;
Píď té drahé země,
Kde je hrob mé matky,
Dráže sobě cením,
Nežli světa statky.

Zrozený jsem žebrák,
Nocí dnem se mořím;
A předc láskou k vlasti
Trůny sobě tvořím.
Nesmějte se, páni,
Lásce žebrákově;
Z prachu rodívá se
Také spása nově.

Láska, moje láska
Ta mě bolí, mučí,
Protož ale předce
Ústa nezaskučí.
Snadno plakat! — snášet
Ale jako skála,
Až to praskne: to je
Vlastencova chvála!

Já bych hořce plakal,
Cedil krve proudy,
Kdyby zrostlo kvítí
Z neúrodné hroudy.
Rád bych slzy deštil,
Krev a život tratil:
Kdybych z duší tupých
Vlast svou obohatil!

Z n ě l k y.

Darmo hory sněhem ověnčené
Z Helvecie oku lahodí;
Darmo ducha k těše navodí
Louky Rýnskou vlnou zavlažené.

Mrtvě zírám rumy oslavené,
V nichžto Romulův duch vévodí;
Co zde krásného se narodí,
Zdá se býti dítko poskvrněné.

Zelenej se strome, květte háje,
Zpívej žídlo, stroj se květino,
A předc žádné nestvoříte ráje.

Div se tobě jiný, pocti draze,
Já ti nekořím se, cizino,
S tělem zde, a duchem bydle v Praze!

Krásně stojí růže v mladém puku,
O prut silný časně opřená;
Krásněj děva citem zardělá,
Milenci-li dává k sňatku ruku.

Kým tu nehne vážnost stinných buků,
Svá kdy v jedno sklání temena?
Nebo když dvou reků ramena
Drážděnému odpírají pluku?

Ve mně ale bouří smělé zdání
O krásnějším ještě podívání,
Před ním pokoří se divoch sám.

Pro krále tu v bouřném vlnobití
V chrabré pěsti české meče míti,
Z mrtvol vystavěti věčný chrám!

Blaze vám, jimž dáno k žertu lásky,
K ctnostným radovánkám pocitu!
Vám se nikdy strastmi Kocytu
Bodré neudusí v prsou hlásky.

Pějte, drazí, vnadu sličné Krásky,
Spolku ples a sladko soucitu,
Pokárejte mračných necitů,
Žádné jimiž nehnou blaha částky!

Ach, proč, bohyně má, položilas
Do vínku mi zrak, ten drahý dar,
A proč dítko zpěvu naučilas?

Smál bych se, než kamkoliv se dívám,
Straší zpousta, rakev, hroby, zmar:
Protož pohřební jen písně zpívám.

Mlčte, ať mi duše nekrvácí,
Pramének, jež v trávě bloudíte;
Pak i vy kéž písně skončíte
K tiché bolesti mé, hlasní ptáci!

Konec, větérkové, vaší práci,
An se po lupení honíte;
Zbledněte, co jaro slavíte,
Kvítkové, pak nejste žalu zrádci.

Ticho stůjte, jasná sklopte očka,
Černou na se berte oděvu,
Pěvec chudý zatím na vás počká.

Pro vás, neustupně se mnou jdoucí,
Podá cizí svět snad odlevu,
Po níž k bratru volám písní mroucí.

Hroznoť u velikém světě státi
Bez naděje v blaho budoucí,
A jen touhu věčně mladnoucí
V okovech, ač bez vězení lkáti!

Věčnou-li má srdce mukou pláti,
Na kořenech dravě žeroucí?
Svět je velký, všechněm kvetoucí,
Proč bych já měl výhost právům dáti?

Dome můj! — mé heslo, meči, štíte,
Kde tě v oné slávě uhlídám,
O níž duchové mých otců díte?

Nerozkvete jaro tvoje znovu?
Mluv, zda k plesu věnčiti se mám,
Zdali kytku objednati k rovu?

Šťastné hvězdy, ježto nezbloudíte
Drahou od věčnosti určenou;
Noc a den, rok leta zaženou,
Věrně zemi nuznou pozdravíte.

Hvězdy dobré! proč se netlačíte
V cestu sestrami si zvolenou?
Rovnou či jen stopou, spojenou
Všehomíra blahu vyhovíte?

Ó kéž bratry mé by stejná jala
Vůle, pilnost, jedno poznání,
Zhoubná by se závist v outěk dala!

Jen kdy láska vzejde v jarním květu,
Sjednocenost, svornost konání,
Zlaté navrátí se věky světu.

(Roku 1829 na břehu Dunajském.)

Složte korunky své v hrobek tmavý,
Vonné květy sladkých kořenů;
Zmiziž, páro vřelých pramenů,
Z nichžto mdloba nová pívá zdraví.

Proč si vplítáš, Aeskulape lhavý,
Do kadeří skvoucích kamenů?
Rozlí vody, uhas plamenů,
Rozbí schránky, změň i stav i mravy!

Jiným kouzlem já se z říše stínů
Mžikem octnul v jasné krajině,
A stan rozbil v květorouchém klínu.

Po světle se duše rozdychtila,
An ji ona slávská bohyně —
Rtoma na rty Čechům zasvětila.

Často z jara duch si s tvory hrával,
Van Dykem co ze sna povstali;
Jiné-li ho touhy objaly,
Nechav barvy, ku harfě se brával.

A tak dlouho jako ve tmách stával,
Kdež se pouzí snové míhali,
Až i honbou — an mu prchali —
Zchvátiv křídla, v tuhé mdlobě spával.

Ó, jak lehko zbloudí v leskném světu
Jinoch po osvětě žádoucí,
Jestli nemá, kdo mu řídí letu!

Díky, žes mě, bohyně má, jala
Před zblouzením v lokty horoucí,
A zpěv český za vůdce mi dala!

O n a.

Chtěl, jak na horách se budí ráno,
Jak si soumrak stele v dubině,
Chtěl jsem psáti, kým to v modřině
Lesknavých tam světel množství hnáno;

Byl bych skoumal, jaké roucho dáno,
Putujícím v rajské krajině,
Odkryl, co se zběhlo v cizině,
Neb co tajně bratrům v duši psáno.

Ji co ale znám — ač proti zvyku —
Mním, že zemi k plesu, nebi k díku,
O Ní by jen píseň zavzněla.

U Ní vidím v očích hvězdnou záři,
Soumrak po vlasech a jitro v tváři,
V lidské schránce s děvou anděla.

Jindy a Nyní.

(Na závěrek časopisu „Jindy a Nyní“ r. 1833.)

Dítko luhy české navštěvuje,
Někdy na Moravu zarejdí,
Časem v Slovansku se potuluje.

A to dítko, Pražské rozeňátko,
Kouty dříve doma vyšmejdí,
Nežli v svět se pustí pacholátko.

Divné dítko! doma nemá zdaru;
Byť i řádně s otcem pobylo,
Bez poutí svých došlo by jen zmaru.

Leč ty pouti koná s velkou chutí,
Hledá, kde by hlávku sklonilo,
V lidském srdci usadit se nutí.

Aj, toť tedy hříšný břichopásek,
Dotíravý mlsa darmotlach,
K pohoršení ošklivců i krásek?

Chyba lávky! — nemlsáť on zdarma;
V tobolce má čarodějný prach,
K zapuzení pozemského jarma.

Písně umí, libozvuké zpěvy,
Světské chová děje v paměti,
Lidské nálezy a boží hněvy.

Přírodu, jež půlnoc jiným svírá,
V kouzedlném plášti proletí,
V tmavém lůně drahých šperků sbírá.

A co umí, písně, povídačky,
Rádo po besedách zděluje,
Rodí žert a usmrcuje plačky.

S divnou přitom, chvalnou ochotností,
Co kde k zprávě přítel zvěstuje,
Městům nese, víškám k vědomosti.

A takž dítko, kde ho láska vítá,
Trojnásobně darů nahradí,
Jemu z lásky blahý život svítá.

Již se tedy, bratří, k hostu mějte,
Ať se na návštěvy navnadí,
Jemu sebe — jeho sobě přejte!

Otec jeho, pěstoun, vychovatel,
Způsoby mu pěkně ukrouží,
Aby všechněch bylo spolků znatel.

A byť přišlo někdy na opravu —
Až se z botek dětských vyplouží,
Jonák bude vlasti na oslavu.

Třebať máme statných bojovníků!
Na vlastenské roli bohaté
Sbor se toulá krutých odporníků.

Mé pak dítko, zakusivší lásku,
K vaší spáse, vděkem rozňaté,
V hrdinskou se upne zbraň a pásku.

Květy české.

(Úvod k časopisu „Květy české“ r. 1834.)

Kdy se jabloň z jara v stříbro šatí,
Sadů roucho kdy se zelená:
K rolníkům jde doba milená,
Čáka jejich v štědrý podzim platí.

Růži dokud vedro neutratí,
Dokud holka cudně plamená,
Ňádra plná, líce zbarvená:
Divnou září svět se kol ní zlatí.

V nevyvážný důl je s nebes krása
Rozprostřena zemskou dolinou,
Buď zisk její rozkoš jen, buď spása.

Nejvnadnější ale očím světů
Objeví se krása hodinou
V prvním rozvinutí svém a květu.

Kdož by věrnou nevzdal službu vlastem,
Zkvetlým už a nebo v poupěti —
Kdož by nepomáhal jejich slastem?

Pro matku buď bedro opásáno,
Krev i tělo hbité k oběti,
Synem darů nejlepších buď dáno.

Nám i rez ať pevné přilby sžírá,
Stroj se duch jen vlasti k posluží;
K potřebám se statně otuží,
Slabýť mezník české umky svírá.

V tahu svém ať léčných květů sbírá,
Ku pospáse těžkých neduží,
Vděčný sobě národ zadluží,
S něhož posměch cizozemců stírá.

Kouzelné jsou, rozmanité sady,
Jimiž lidský duch se proletá;
Niva hustým kvítím posetá,
Z růží, lilií tu skvělé hrady.

Však i klamné jsou těch květů vnady,
Z nich i zkáza kytku uplétá;
Ruka hledá, hloubá, odmétá,
Noha zatím tlápne mezi hady.

V stobarevné říši obraznosti
Těžko volit květy u věnec
Ruce jedné — všechněm ku platnosti.

Jednoť oko barvu jednu líbí,
Kde však moudrý k ruce společnec,
Krásné dílo národu se slíbí.

Věrných podejte si ramen, bratří!
K silné spasitelné jednotě,
Slovák, Čech i Moravan k ní patří.

Jedenť jazyk naše srdce pojí,
Ač už drahně tonul v cizotě —
Hleďmež, ať se v trupel nerozdvojí!

Nechme slídných, zahraničních letů,
Doma roli máme bohatou;
Nad ní bděmež péčí rozňatou
Národům svým novou na posvětu.

Zdárné plody užaslému světu
Poskytnem pak pílí sepjatou;
Pověst rodů bude odplatou
Věrným pěstitelům „Českých květů".

Úvod do České Včely na r. 1838.

Včelko, včelko — duše pilná!
Odkud létáš libě páchnoucí?
Po českém se kvítí houpám,
V sladké krvi ústa smáčím,
V české rose křídla koupám;
Tamo létám libě páchnoucí,
Medu nosíc vděčným krajanům.
I kdy slunko za horami,
Za modrými jasně svitne,
Zatřepetám křidélkoma,
Sednu na květ libovonný
Po peřestém sadě cizím.
V sladké šťávě ústa smočím,
Medu nosíc vděčným krajanům!

Včelko, včelko — duše pilná!
Kamo spěcháš zlostně bzučící?
Kolem květů v sadě českém
Polétati ostražitá,
Sladké krve květů českých
Obhajovat nebojácná —

Tamo spěchám zlostně bzučící,
Ať se z dálky nebo z blízka
Ruka blíží záhubivá,
Zatřepetám křidélkoma,
Napnu osten proti zradě,
Smočím v krvi nepřátelské,
Prudkým letem zlostně bzučící,
Medu hájíc vděčným krajanům!

Proslov o Prandlovské slavnosti v Hoře Kutné

dne 26. a 27. září 1842.

Jako sosna na křovité pláni,
Jako měsíc na nebeské báni,
Jako růže na květnatém sadě,
Jako zlato v kovoleské řadě:
Stála jednou Hora Kutna — stála,
Vlasti drahý šperk a pevná skála,
Skvostných věků nepřelomné veslo,
Slavných mužů oblíbené heslo.

Divé, pusté uplynuly věky;
Prýštila se krev a plály vzteky,
V kořenech se česká země chvěla,
V prach se uklonila jasná čela:
Ale Hora vyšla z krutých bojů,
Z plamenů a loupeživých rojů,
Jako pták, jenž poznovu se rodí,
Když se v požíravém ohni brodí.

Hora stojí, pamětliva jmena
Svého — a toť její pravá cena!
Hora stojí, vděčné dítko matky,
Jíž by v oběť dala krev i statky;

Hora stojí, věrné město vlasti,
S nížto nesla rozkoše i strasti;
Hora stojí, v mysli mající muže,
Jižto vili okolo ní růže.

Takž i dnes tu koná obět vděčnou
Muži na památku — bohdá! věčnou,
Který pokoj našel v jejím lůně,
Vynořiv se z bouřné světa tůně,
Který jí a vlasti na ozdobu
Skvěl se, nežli hlavu sklonil k hrobu,

Slavným Hory jmenem stojím tady,
Blaze opojený hledě v řady,
Sešlé na oslavu ducha ctného,
Umělce a Čecha zdařilého;
Horník sám — zde stojím před krajany,
Po bratrsku shluklé se vší strany,
Aby vlasteneckou obět vzdali,
Městům českým krásný příklad dali.

Vítejte nám v rozmanitém sboru,
Jižto drahou naši matku, Horu,
V srdci chováte a po vše časy
K její slávě pozvedáte hlasy;
Vítejte nám, kdo se na vyzvání
Jako přítel k pěkné věci sklání,
A kdo k oslavení zdárných Čechů
Živ i posledního napne dechu;
Vítejte! — a nech nás dnešek pojí
Svazkem, jejž čas více nerozdvojí!

Ve zpomínkách na minulé roky
Podejme si ruce, spojme kroky,
Bychme hodni krve své a rodu
Konali pouť vlasti na pohodu;
Bychme potomkům tak v mysli tkvěli,
Jako pro nás předkové se skvěli;
Potom bude Hora pevně státi,
O slávu svou nemusí se báti!

Sboru německých přírodozpytatelů a lékařů

u jejich přítomnosti v Praze

dne 26. měsíce září roku 1837.

Od věčnosti posvěcena bdívá
Kněžka u svatyně poznání,
Matka je to, kterou rozum ctívá,
Před nížto se láska uklání;
A ta, kdo se v chrámu kořit chtívá,
S duší zbožnou vejít nebrání:
Příroda svým synům věčně kyne,
A syn věrný v lůně jejím slyne

I hle, syny! — Přes daleké kraje
K matce na poradu putují,
Kde co tlí, kde pučí, kvete, zraje,
Pilně, jako v zápas, pěstují;
Nad nimi pak bílý prapor vlaje,
Čelo jeho palmy věncují:
Mír je štít, je duch a oživení
Bratrských to k vědám sjednocení.

Tuť i k horám zaměřili cestu,
Jimiž ouval čárný ohrazen;
Cizinou jde o něm dávných zvěstů,
Letmo střídavých co noc a den:
V Čechy vešli — k Libušinu městu
Krok jich řadou divů zaveden,
A již poklad, jejž jen z dálky znají,
Žasnouc, okem vlastním pronikají.

Vítej, sbore, jemuž matka věčná
Odkryla již tajnou oponu;
Ústa líbají tě přesrdečná,
Česká, bez závistných ouhonů.
Vítej, sbore! — zvučí slova vděčná —
A již odhal vetchou záclonu,
Aby vidno bylo všemu světu,
Že i Čecha nemíjí čas květu!

Zlomen meč, i vyschly krve toky,
Jimiž v tuhých dávnoletých tmách
Dvojí národ znamenal své kroky,
Než je úsvit spojil ve školách!
Jsou si posud Čech i Němec soky,
Ale v šlechetnějších podobách:
Osvěta je k bohům vyšším zove,
Heslo jejich „lidské právo“ slove!

Posud skví se Karlův pomník starý,
Slavná dvou dcer slavných rodička;
Posud chová v lůně zlatém dary
Z bojů krutých vzešlá sudička;

Marné byly strastných věků zmary,
Alma mater, jejich družička,
Skví se posud — a lesk Vašich tváří
Osloní jí život novou září.

Toť jen národ — zdařilý sad boží —
Předůstojnou zdobí postavou,
Že v něm jiskra v plameny se množí,
An mu velikost je potravou!
Nezmaříme svěřeného zboží,
Snažení své nazvem zábavou,
A pak hodni v řadě obstojíme,
Kdežto zásluh věncovati zříme.

Vítejte nám — Prahou zaplesáno,
Muž i jinoch ruce napíná;
Vítejte! — i pannou zašeptáno,
Živěj se jí oko rozžíná;
Vítejte nám! — s hory zaslécháno,
Kdežto pyšný hrad se vypíná:
Celé vůkolí své „*Vítej*“ hlásí,
V oběť nesouc poklady a krásy.

Avšak proč ta perla z očí kane —
Outlý na květ rosa studená?
Loučení co hrobů dech tu vane,
Došla doba ouzce měřená!
Aj pryč bol — ať duše plesem plane,
Námť je další blahost určena;
Sňatek duší doba nerozvádí,
Z dálky časté pomnění je svádí!

Stůjte zdrávi — pevni na své dráze,
Nestraší nás bolné loučení;
Častěji si ještě v stejné snaze
Ruce dáme za dnů zkoušení!
Nechť se trudně zkazí nebo blaze
V jisto naši snové proměnì:
Jen ať Vás k nám zpomenutí pojí,
Že i Čech tu v řadě lidstva stojí!

Na den 12. února 1833.

(Na den narození JM. Františka I.)

Kamo se mnou zapoletíš,
Duchu strážce mého národu?
K východu? By v řekách krve
Tonout viděl ukrutenství
S nevěrou? By pána viděl
Blednoucího bázní před sluhou?
Kamo se mnou zapoletíš,
Duchu strážce lidu českého?
K západu? Ach, tamo staví
Pýcha zdánlivá si v písku dům,
A dům sypký vyhlašuje
Pevnou střechou všechněm národům —
Ohradiž nás proti západu!
Aj, a křídlem labutovým,
Letem tichým plynu v oblacích;
Města, vísky, hrady, sady,
Lesy, vody, hory, důl
Střelmo míjí pod zrakoma
Jako kouzedlná zjevení.
Znáte *Mír?* to zlaté dítko
V městech pěstují a vískách;
S ním se vodí *Požehnání*
Po sadě a do hor, do dolů.

Krásný pase! nejkrásnější,
Jakým nebe opásalo
Oblíbenou sobě Evropu;
Krásná země — česká moje vlast!
Blaze v tobě přebývati,
Blaze v tobě umírat!
Usmíváš se, duchu strážný?
Dotýkáš se zraku mého,
Aby pramen zříti bylo,
Z něhož do Čech blaho proudívá?
Díka tobě, duchu dobrý!
Známtě královský ten chrám,
Osloněný věčnou slávou,
A tré bohyň nejsličnějších
Hotoví v něm dary na obět;
Spravedlnost s mečem, vahou,
Dobrota tu s plným rohem,
Moudrost s všeosvětnou pochodní.
Na oltáři skví se obraz
Millionům dobře vědomý.
Tísně nad ním přebouřilo
Půlstoletí strastí vladařskou;
Skví se ještě; každým rokem
Vryl se obraz *královského*
Otce v prsa dětí živěji.
Vidíte je na kolenou
Kolkola tu rozprostřeny?
V oku svítí slza blahosti,
Páže k nebi pozdvihují,
Ze srdce jim vchází jeden hlas:
„Zachovej nám, Hospodine!
Ušetři nám *otce krále*!

Krví českých srdcí zakrop
Kořen Jeho života.
Z Jeho žití vplývá síla
V nejvěrnější Jeho lid;
A lid věrný v Něm se kochá,
Staví v něm své spásy sloup."
A ty kyneš, duchu strážný?
Pojala tě Čechů modlitba? —
Dlouho bude zelenati
Čechům Habsburský ten svatý dub!
Co jim blaha Přemyslovci
A co Karel lidumilý
V zlatém věku dali radostném:
Františkem je navráceno,
Potvrzeno *vděčným* Čechům
Spravedlivým Františkem!

Roku 1848.

Vzešla setba božích bojovníků,
Ztichla hrůza válečného ryku,
Bujně vlály kolem zlaté klasy,
Obec Páně slavila své kvasy.

Ale Pán zas pokynul — a ještě jednou
Jasné hvězdy slávy české blednou;
Ještě má Čech do očistce vstoupit,
Utrpením věčný život koupit.
Klesnul Čech a Bílá hora stojí,
Pomník jeho pádu v tuhém boji!
Klesnul Čech a katové ho spnuli,
Z roucha svlečenému ruce stnuli,
Jazyk vytrhli a vlekli k hrobu,
Čekajíce smrti jeho dobu.

Dvě stě roků stál Čech nad propastí,
Zmučen nesl břímě krytých strastí,
Darmo hrdě po něm plito,
Jméno jeho v pranýř vbito:
Zpínal se a tiše sbíral sílu,
Chystaje se k velikému dílu,
Ač mu řetěz kolem uší zníval,
Jestli o svém vykoupení sníval.

Posléz ale s ránou zajizvenou,
S hlavou ze zoufání povztyčenou,
Trhnul sebou, kvapil v sídlo Pána,
V jehož ruce vláda nad ním dána.
Pán se leknul, neznal tyto žaly —
Nohsledové báchorky mu lhali,
Neznal utrpení, bolné hoře
Ni těch slzí nevyměrné moře!
Hrozná lítost jeho srdce zchvátí,
I hned slovem nářek lidu zvrátí.
Nechci, volá, státi nad otroky
Těžce mučenými dlouhé roky;
Z noci povstaň bílý den,
Národ můj buď svoboden!

Jako blesk ta zlatá pověst letí,
Aby oblažila věrné děti! —

Jako blesk ta zlatá pověst letí,
Aby oblažila věrné děti!
A Čech žasne, na srdce si sahá,
Neví, jaká rozkoš se v něm zmahá,
Před očima stojí nové světy,
Kolem čaroháje, zlaté květy,
A v nich divné zjevy, krásné panny,
Starodávných reků zbroj a stany:
Neví, co to je, a když se doví,
Co mu dáno královskými slovy,
Že již padla pouta z jeho těla,
Že můž hlavu mužnou ztyčit zcela,
Že má volný jazyk, volné písně,
By v ně vložil rozkoše a tísně,

Že mu uděleno podle práva
Stavět nový chrám, kde trůní sláva,
Že mu z dlouhé noci vzejde nový den,
Že je zase Čechem, že je svoboden: —
Ach, tu klesne ve prach na kolena.
„Milost Páně budiž velebena!
Nebes králi! odplať vrchovatě,
Co nám zástupce tvůj přebohatě
Podal z pramene své dobroty
Na smíření dvoustoleté žebroty.
Zachovej ho, Pane! věrným synům:
A nás rozněť ku hrdinským činům,
Bychme v míru, v boji pevně stáli,
Věrni drahé vlasti, otci králi.“

Roku 1850 k narozeninám císaře a krále Ferdinanda.

Dlouhá leta stála naše muza
Podál chrámu, kde se přinášela
Obět vznešenému umění;
Zvuky rozmanitých jazyků se
Rozléhaly po svatyni, kde se
Obraz lidských vášní, křehkostí a
Cností stavěl před zvědavý zrak,
Ducha povznesl a srdce zušlechtil. Jen
Jazyk český zníval pořídku i
Ostýchavě v chrámu Thalie — a
Čekal na své novorození! — Tu
Kynul vladař, jehož jméno věčnou
Hvězdou v řadě panovníků našich
Zůstane — a staré, přirozené
Právo vrátilo se sladkým zvukům
Národního jazyka!
Vděčně, svatou povinností puzeni,
Uvodíme si dnes v pamět blahý den,
Kdežto otec národu byl narozen —
Otec národu, jenž stoupiv s trůnu,
Tichý stánek zvolil v jeho lůnu.

Skrovné síly naše nedostojí
K oslavení hlučnému,
Ale díky naše s prosbami se pojí,
Ježto od národu veškerého
Vstupují dnes k trůnu věčnému:
Sypej, Pane, na cesty mu kvítí,
Hvězda jeho nech ať dlouho svítí:
Hvězda ta je věrných Čechů blažení,
Naše outočiště — naše spasení.

Richard Lev na pahorku Svatojirském

a

Boj u diamantu na poušti.

(Dle Waltera Scotta.)

Básně k velikým plastickým obrazům na divadle sestaveným roku 1837.

I.

V plné zbroji, s vůlí pevnou přišly
Pluky knížat evropejských v kraje
Kolébky i hrobu Božího;
Svatých míst jsou přišli dobývat, kde
Slovo znělo Spasitelovo.
Mnohá bitva mezi věřícími
Korouhvemi strhla se a lesklým
Půlměsícem saracenským — posléz
Na třicet dní uzavřeno příměří.
Zbraně odpočívaly, a k novým
Ranám sílila se ramena.
Krásný umíraltě den a libé
Červánky mu k hrobu svítily.
V tichém stanu odpočíval Richard Lev,
Chlouba Angličanů — hlava vůdců
Křižáckých; tu po nemoci hověl
Oudům zemdleným.

„Slyš, jaký hluk to
Letí táborem?“ dí náhle statný
Rek a do pola se vztyčí. V tom již
Ve stan vběhne uhlazený Montferrat.
„Co se děje, Vlachu?“ Lev naň. „Kníže
Leupold, od hlučného kvasu povstav,
Vínem rozpálený s čeledí svou
Na pahorek Svatojirský vyběh',
Prapor anglický, jenž nad jinými
Vlál tam povýšený, smělou rukou
Strhnul a svůj na to místo vtyčil!“

Hoj! jak pravý lev, to rozkacený,
Třesoucí se vztekem, skočí Richard,
Roucho na se hodí — v pěsti pádnou
Sekeru, a šumí k pahorku. —
„Kdo se opovážil,“ zařve, „prapor
Strhnout Richardův?“ — „To já!“ se na to
Ozve Leupold. „Můž' i můj tak váti
Vysoko jak tvůj, my stejných dílů
V dobývání svaté země máme!“ —

Leč co blesk již opět v prachu leží
Leupoldova korouhev — a prapor
Anglický se znova větrem rozpjal,
Na znamení vlády ve křižáckém
Vojště.
Strašný křik tu z obou stran; již pluky
Anglické se kolem krále staví —
Meče z pochvy, strašlivý to bleskot.
Všude křik — jen šašek Leupoldův
S kmotrem stranou vtipy prohazuje;

Jenom chytrý Vlach rce ticho k vůdci
Templářů: „To já jsem dokázal — však
Richard pojde předc!“

Aj, tu Filip Krásný, výmluvný to
Franků král, se jeví u prostřed, a
Mnohým slovem káže mír, i kárá
Obě strany — až je smíří obě;
Ale na pahorku Svatojirském
Prapor anglický jen věje, a kol
Hlasy zkřiknou: „Zdráv buď vůdce,
Richard Lev!“

„Kennete, ty tělo udatné, ty
Ostříhej mi počest anglickou a
U praporu pobuď na stráži!
Běžíť o mou hanu — nebo hlavu
Tvou!“ Tak vece Richard, a s ním celý
Shon se rozptýlí. —
I stojí Kennet —
Tělo udatné — tu stojí sám, a
V duchu letí k milované Editě.
Dvě ho váží u praporu pásky:
Slávy veřejnost a tajnost lásky.

II.

Strážníku, kde jsi? — Noc kolem jasná,
Jako první po stvoření hvězdná;
Prapor o samotě na pahorku
Věje — věrný hlídá ho jen pes!

Rytíř svodným šeptem lásky klamán
Vábivé, ach, prapor opustil.
Nad hvězdy té noci jasné skvěla
Dívčina se v stanech královského
Richarda — to dcera bratrova, a
Jejím jmenem vymyšlena lest, že
Rytíř prapor opustil.

„Pse! — můj věrný Rosvalle!“ Tak volá
Rytíř, an se vrací na pahorek
Opuštěný — okem zoufanlivým,
Do kola se točí — běda! prapor
Zmizel anglický, a věrný Rosvall,
Kopím probodený, skučí opodál.

Soudil Richard nad rytířem — kat již
Ostřil meč — tu soudu propadlého
Darem dal král Saracenu, svému
Lékaři, a ten ho vedl v zajetí.
Slovem rytíř neprozradil, co jej
Od praporce odvábilo; věrná
Láska, vroucí úcta rty mu vázala.

Ale pozdravil se věrný pes a
Skokem, mezi tisícemi, s koně
Strhnul vraha svého — hraběte to
Vlacha Montferrata.

„Ha, ty prapor
Zneuctil jsi anglický!“ hřmí Richard Lev.
„Lež to!“ brání se mu Vlach, a darmo
Prosby knížat spojených — Lev žádá

Očištění poskvrny a stavit
Bojovníka slibuje; sámť nesmí
Proti sjednocené vůli vojska
V zápas jíti smrtný s křižákem.

Podál stanů vojska křesťanského,
V poušti, v stínu cedrů, při prameně,
Ježto diamantem pouště slove,
Tam, hle, k boji místo určenoť.
Saladina žádal Richard, pána
Východu, to jméno přepověstné
V žhavých krajinách — a sultán místo
K boji vykázal — i bojovníka
Poslal Richardu.

Hle, tam Montferrat, sám za sebe; tu
Rytíř neznámý, to statný věci
Richardovy zástupce; sto mužů
Z každé strany — kolem pět set kopí
Tureckých a skvělých turbanů; — tam
Na zad Richardova choť, i hvězda
Nešťastného rytíře.

Ráz a ráz — je krutý boj a tahé
S každé strany čekání; tu Vlach se
Valí na zemi! — a vítěz meč mu
Vtiská na srdce! — „Aj, znej se k hanbě:
Zneuctil jsi prapor?“ — „Zneuctil — ten
Ale se mnou!“ — skučí raněný a
Na velmistra kyne Templářův.
Rozlítí se zástup — Saladin sám

Ve šlechetném hněvu, rukou vlastní
Soudí zrádce jména královského,
Skvrnu křesťanstva.

„Zdráv buď vítěz!“ letí kolem hlasy,
A hle! — nešťastný to Kennet — šťastný
Kennet! — Ze zajetí Saladina,
Lékaře to zakukleného, an
V nové nyní padá zajetí —
V blahé dívčích ramen objetí;
A takž nová obvine ho páska,
Králův dík a věrné choti láska.

Před deklamováním.

Tu mne máte, paničky a páni!
Přicházím jak lehké větru vání
Bez rekomandac a bez pozvání.
Naběhav se dost po krajích českých plání,
Kam jsem zalít' k besed odbývání,
Vracím se zas do těch ....ských strání!
Aj, tu slunce na nebeské báni
Krásně svítí, mraky rozehání;
Kvítí kolem znova v rozkvétání,
Hochů švarné sobě počínání,
Krásných dívek rajské usmívání.
Ó mne nesklamalo moje zdání:
Besedu mou nebe ještě chrání!
Počnu tedy zas své povídání
S chutí velikou a bez ustání:
Práce moje bude žertování,
Všecko ale bez planého mudrování.
Kýž jen také za své namahání
Hojného si získám vyvolání!
Pak jsem vaším, paničky a páni,
Deklamatorem až do skonání.

Koruna všech lásek.

Deklamovánka pro ženskou.

(Psáno roku 1841.)

Dnes tu, vzácné shromáždění,
Budu míti divné čtení —
Každé druhé slovo bude: *Láska!*
Nemyslete, že to nedovedu
A že v sítě po rybníce jedu —
Že se utopím;
Není plavba nebezpečná —
Já to vím.
Láska, tato stará světů páska,
Srdcí lidských petlice,
Kapes lidských metlice,
Láska je tak nekonečná,
Taková je, tolikerá,
Že se o ní tisícerá
Deklamace míti dá —
Delší nežli má:
A předc ještě dosti zbyde,
O čem lidé
Poklepat si mohou.

Že je lásek na kopy — snad víte;
Protož také přisvědčíte,
Že je láska strakatá,
Chudinká i bohatá,
Studená i palčivá,
Opilá i střízlivá.
Bez lásky by pošly světy,
Zhynuly by rajské květy,
Nebylo by milánů,
Zamotaných románů,
Krásně psaných *billet-doux*,
Nebylo by *rendez-vous*;
Bez lásky by země z kruhů padla,
Všecka rozkoš pouvadla.

Snadno bych to dokázala;
Dnes mi však jen o to běží,
Abych šťastně okázala,
Kde as *koruna* všech lásek leží.

Láska — ona známá, obyčejná,
Od početí světa stejná,
Brzo sladká, brzo perná,
Vždycky stálá, nikdy věrná,
Rozumu i peněz derná,
U každého srdce berná,
Ona studně nočních pláčů,
Ona pilná pěstitelka
Soubojů a karabáčů,
Ona plodná roditelka

Ran, jež na světě nic nezhojí:
Ta mi za to nestojí,
Abych otevřela ústa.
Kdyby potisk, hezky zhusta,
Papír, jako celá země,
Nestačil by, co již lidské plémě
O té lásce napsalo,
Nabláznilo, nalhalo;
A předc nikdo nevyskoumá,
Co ta láska vlastně jest!
Nech se tedy jiný cloumá,
Do poslední žilky
Rozebere její chvilky,
Zlé i dobré — já mu přeji čest;
Mně se po ní nestýská.

Někdy arci touto láskou
Švarný jinoch s milou kráskou
Nad oblaky vyletí,
Blaženě si zavýská,
Ztráví krásné podletí;
K tomu ale musí hezky zrána
Vyjít párek na číhání,
Sice bude marné všecko žďání:
Láska taková je bílá vrána;
Avšak není ještě *koruna* všech lásek

Jiná láska je ta rozmazlená,
Láska matiček a tatínků,
Při slepotě narozená,
Plná převrácených počinků.

Hošík roste jako proutí,
Hlavičkou mu rozpustilost krouti;
Tluče okna, trhá šat,
Když má ale študovat,
Uplakaný hlavu věší;
Chère maman se ale těší,
Že ta prudkost přestane,
Že kluk rozum dostane,
Až jen mladost vybouří,
Až se oheň vykouří;
Zatím prodá domy,
Prodá luka, stromy,
Prodá dvůr i stodolu,
Jenom aby synáček,
Rozmazlený panáček,
Trefil denně — za školu.
Jinde opět slečna řádí,
Čeleď zlobí, křiky svádí;
Nebo zlostná ještěřice,
Všechněch domluv odpornice,
Do kouta se na zem sází,
Knihu škube — jehlou hází;
Ale papá nafouknutý,
Strachem bledý, hněvem žlutý,
Andělíčka svého hladí,
Pak se s guvernantkou vadí:
„Cu vos diese Kunerei?
Mane Tuchter is e Fraile;
Lossen se ihr bissl Waile —
Braucht se kane Lernerei!“
To je láska! — Či že není?
Ó mé drahé shromáždění —

Mnoho by se o ní říci dalo,
Srdce by však zaplakalo —
Raději toho necháme.

Někdy arci láska rodičů,
Opatrných mládí vodičů,
Jako anděl Páně dítky chrání;
Pak ji také ctíváme,
Celý svět se před ní sklání.
Avšak je to kvítek málo viděný,
Je to jetel s čtyrmi lupeny;
Nikdy ale není *koruna* všech lásek.

Také máme lásku manželskou.
O té slýchám divné věci;
Muž ji porovnává s klecí,
Hrozně ouzkou, nehezkou,
Nebo s poutem, které tlačí;
Proto se i z něho, co jen síla stačí,
Na svobodu dere,
Div se s profousem svým nepopere.

Jinde zase paní drahá —
Drahá, neboť hezky hluboko
Do mužovy kapsy sahá —
Miluje, ach, vysoko!
Stará se a hospodaří,
Málo vaří,
Neštrikuje,
Nešije a nepigluje,
Nepere si ani šat,
Jenom aby mohla něco zachovat.

Za to ale každý měsíc
Polovičku mužíčkovy gáže
Do pytlíčku sváže,
A pak nese — za kafíčko s vínem,
Které pila — pod komínem.

Někdy arci při manželském běhu
Muž a žena
Životem jdou jako rájem,
Jako věčným, krásným májem;
Avšak láska taková
Vzácná jest, jak růže v prostřed sněhu,
Jako v parně hora ledová;
Nikdy ale není *koruna* všech lásek.

Jenom *jedna* láska na světě
Jako z jiskry boží pochází;
V jádru, puku, ve květě —
Vždy ji stejná cena provází;
Vždycky zdravá, vždycky silná,
Vždycky bedlivá a pilná
Velikého cíle dochází.

Tato jediná je *láska k vlasti!*
Onať plná rozkoše a slasti,
Nebojí se nevděku;
Neboť vlast, co matka pravá,
Na srdci i hlavě zdravá,
Milovala také od věku,
Kdo se upřímně k ní hlásí, kdo ji
Pěstuje a krásí.

Láska k vlasti utvořuje
Z tvorů zemských anděly;
Plamen její rozněcuje
Všechněch ctností přátely.
Jí se držme! — nech i jiná zhyne,
Ona svatá nikdy nepomine:
Láska vlastenská je koruna všech lásek,
Ozdoba všech mužů, okrasa všech krásek.

Slzy vlastenek.

Deklamovánka pro ženskou.

(Páně roku 1841.)

Jednou byla jsem kdes pozvána.
K vůli vzácné společnosti —
Snad i také z marnivosti —
Myslila jsem na šperk od rána
Až do pouhynké noci;
Vtip a módu brala ku pomoci,
Volila a pohodila,
Převrátila, otočila —
Nic se mi však nelíbilo;
Ani krámec klenotníkův,
Ani poklad zahradníkův
Neměl, po čem srdce zatoužilo;
Až pak zemdlená,
Péčí ztrápená
Sednu zase k zrcadlu a — sedím,
Skoro zoufanlivě před se hledím.
Tu, hle! nevím, co se dělo,
Před očima se mi stmělo;
Polobdění,
Polosnění
Ovanulo smysly moje;
Jako roje

Včel mi v hlavě hučelo.
Mizel svět a život zdejší;
Jenom *to* mi ještě v uších zvučelo:
Který šperk je nejkrásnější?

Najednou jsem stála
Jako v lůně křišťálové hory,
Kdežto sídlí skalních duchů sbory.
Přede mnou se pnula zlatá skála,
Pod níž diamanty svítí;
Kolem kvetlo stříbroleské kvítí!
Rubínové růže,
A co příroda neb umění
Ze skvostného kamení
Na odiv jen vyvest může.

Divím se — a předce bez pohnutí
Na to hledím; podle chuti
Nenalezám ničeho.
Mnoho bylo krásného;
Čím bych se však byla ozdobila,
I v tom bohatství jsem pohřešila.

Náhle v prostřed hoře, v plné záři,
S jasnou, milovážnou tváří
Postava se objeví,
Sněžným rouchem zacloněná,
Šňůrou perel ozdobená —
A ta mojí touze uleví.

Ach, ty *perly!* — Diamantů blesk
Proti nim je mrtvý, olověný lesk!
Tyto perly! — Srdce poskočilo,
Oko se mi zajiskřilo,

Rozkoš duši proudila!
Splnilať se žádost nejsmělejší,
Jež mě za dne trápila;
Tyto perly jsou šperk nejkrásnější,
A tou šňůrou v besedě se skvíti
Musí blaho nevýslovné býti.

Takto plesám; — tu mi kyne
Postava, a toto slovo z úst jí plyne:
„Moje perly nejsou na zadání,
Podobné však rostou ve tvé vlasti;
Já ti povím, kde jsou k vyhledání —
Jdi a zdob se jimi světu k slasti!“
A hle, poznovu mi kyne!
Skála kolem boří se a hyne,
Z lůna hory křišťálové
Utvoří se podívání nové.

Sál tu vidím, skvostně ozářený,
Pestrým davem hostů naplněný —
Všechny tváře radost oblétá;
Hovor hučí, hudba hraje,
Kolem prapor veselosti vlaje —
A jak louka kvítím posetá
Hemží se tu paniček a panen řady,
Plných sladké, přemilostné vnady.
Jedno kouzlo všechny ovanulo,
Jedním ohněm srdce zaplanulo;
Jako sestry, jako bratří,
Jenžto k *jedné* rodině jen patří,
Jsou tu Čechové a Češky na plesu;
Láska k drahé mateřštině
Je to kouzlo, ježto při hostině

Svatým plamenem vše nadchnulo,
Ježto všechny přátelsky tu váže,
Krásný jazyk otců pěstit káže.
A jak nebes milosladké zpěvy,
Milostněji nežli hudby hluk,
Zní tu ze rtů jinocha i děvy
Vlasteneçké mluvy zvuk!
V tom, hle! dívka v kolo hostů kročí;
Poprvé to, co se ve svět odvažuje.
Sál se jako ve snách do kola s ní točí,
Bouřlivě jí srdce poskakuje.
Živý pramen v mladých prsou nese —
Pramen lásky k veleslavné vlasti!
Na tu myslíc blahostí se třese,
Pro vlast ztrpí zemský bol a strasti!

Teď tu stojí. — „Jak mě asi
Uvítají vlastenecké hlasy,
Jimžto nesu lásku vstříc!“
Takto myslí — v tom ji obstupují,
Ze všech stran již obklopují,
Vinou se k ní, vítajíc.
„*Ty jsi naše!*“ září
Ze všech tváří:
„Ty jsi naše, — a kdo pro vlast hoří,
Tomu právem celý svět se koří —
Tohož kroky budou požehnané!“
Jakoby se zlatí snové
Dívce byli vyjevili,
Stojí tu a slasti nové,
Posud nepoznané
Duši její naplnily.

„Ano, vaše jsem — a drahé matky,“
Zvolá — „pro niž dám i krev i statky!“
Ohnivě jí přitom tváře planou,
Z očí ale jasné slzy kanou!

Já je vidím, tyto slzy skvoucí,
Vidím je a slyším slova řkoucí:
„To jsou perly nejvzácnější,
Slzy vlastenky — šperk nejkrásnější.“

Na to náhle sál se mění,
Zmizí ples a osvětlení;
Stojím v tiché, prosté světnici.
U vřetena matka sedí,
Dceruška pak z okna hledí —
Nechala stát přeslici.
V tom se blízké kroky ozývají.
„To je on, má drahá matinko!“
„No, no, ať jen toho nelituješ,
S chudobným se nesužuješ —
Já tě varovala, dušinko!
Sousedboháč — to by něco bylo —“
„Ale srdce by se utrápilo!
Moje duše zvolila si čackého
Muže *českého!*
Jiný se mou láskou nehonosí,
Než kdo vlast svou v srdci nosí.
Třebas byl jen člověk chudý;
On v svých prsou přechovává
Poklad, jenž ho všudy
K boháčovi přirovnává;
Blažená s ním budu žít! —

A jakž jinoch vyvolený
Do světnice vejde,
Znovu její víry hvězda vzejde —
Celý život její ozářený!
Milostně se Češka k Čechu vine —
Z očí pak jí slzí proud se řine.

Já je vidím, tyto slzy skvoucí,
Vidím je a slyším slova říkoucí:
To jsou perly nejvzácnější,
Slzy vlastenky — šperk nejkrásnější!

Náhle začnou kolem divé hluky —
Meče břinčí, děla hřímají.
„Pro vlast!“ křičí bojovníků pluky,
V řady nepřátel se vrhají.
Statně se lvem český prapor vlaje,
Cizinská krev zatopuje kraje —
K rekům českým přišlo vítězství!
Hudba zvučí, zpívají se písně,
Prosta je vlast nepřátelské tísně,
K domovu se hrdinové vracejí.
Dívky, ženy,
Rozníceny
Novou slávou milenců,
Pletou kvítí do věnců;
Buď on stár, a buď on mladý,
Všecko běží mezi řady
Vítat vlasti ochránců.
Také *matka* spěchá, syna hledá,
Nevidí ho — leká se a bledá
Ptá se: „Lidé, kde můj syn?“

Tu se blíží přítel jeho.
„Matko, nelekej se slova mého —
Syn tvůj pro vlast dokonal!“
„Mrtev?“ zvolá matka zděšená —
Více promluviti bolest nedá,
Stojí jako zničená.
K nebi hledí na smrt bledá;
Tu jí ze rtů polootevřených
Slova: „Padl pro vlast!“ vanou,
Bolest uleví, a z pozdvižených
Očí horké slzy kanou!

Já je vidím, tyto slzy skvoucí,
Vidím je a slyším slova řkoucí:
To jsou perly nejvzácnější,
Slzy vlastenek — šperk nejkrásnější!

Třikráte mi tato slova opakuje
Ono divné, skvělé zjevení;
Tu se náhle sál i zemní sluje —
Vše se vůkol promění.
Zmizí sen a udivená kolem hledím
Zase u zrcadla sedím!
Ptáte se mě nyní, jak jsem asi
Potom ozdobila vlasy,
Uši, prsty, krk a čelo?
Těžko říci, co se zapomnělo.
Ze všeho jsem *to* jen v mysli podržela:
Že jsou pro veškerý život zdejší
Slzy vlastenek šperk nejkrásnější!

Ženská rada.

Žert k deklamací.

(Psáno roku 1842.)

Vždycky se mi srdce rmoutí,
Vidím-li, že děvčátko,
Pravé ještě poupátko,
Jako na drátkách se kroutí,
Jako páv si vyšlapuje,
Krček natahuje,
Očkem pohazuje —
Aby ulovila ženicha.
Dosti zle, že *ta*, co v koutku sedá.
Na mužského nepohledá,
Do klepet se dostane!
K čemu ještě *hledat* škodu?
K čemu lézti do prudkého brodu?
Neštěstí se samo namane.
A muž *jest* to pravé neštěstí;
To se vine, dotírá,
Burcuje a otvírá,
Až si cestu proklestí;

Nejkrásnější kvítí svadne,
Jež do rukou mužských padne;
A kdo s mužskými co počíná,
Sobě sám jen žíly přetíná;
Chraňte se jich, milé sestry — chraňte!
Zuby nehty se těm škůdcům braňte!

Pomyslete, co si dovolují,
K naší ujmě roztrušují!
Od pradávných, starých časů
Chodí světem tisíc hlasů,
Že je mužský — pán,
Ženě, aby poslouchala, dán;
Také prý to stojí psáno!
Ať si stojí —
Toho se jen blázen bojí;
Psáno, není ještě dokázáno.
Člověk snadno něco řekne,
Snadno také naškrábne;
Často však se péro smekne,
Jazyk do lží zahrábne;
A co chyba se lží na den vodí,
To se nám pak za pravidlo hodí?
Ne — a ne! My máme vlastní práva;
Jenom si jich pilně hleďme,
Na svém stůjme — třeba seďme,
Jen ať nezahyne ženská sláva!
Okažme jim, že jsme *paní*,
Mužský nic — a nebo k hraní.
Všecko jiné mějme radší,
Bály, šaty, promenády,
Malé klepy, tiché vady —

Všecinko je, milé sestry, sladší,
Než to mužské plemeno;
To jen k naší zlosti stvořeno!

Kdyby se však předce stalo —
Náhodou neb dopuštěním,
Svévolí neb donucením —
Že by se vám srdce zžalo,
Nebo že by vás dva spřáhli,
Abyste pak, jako v poutech,
Adonisa měly ve všech koutech
Aneb manželské již břímě táhly:
Tedy z počátku hned pozorně,
Potom škádlivě a návzdorně;
Neboť větších nevděčníků není
Nad to mužské pokolení;
Ukažte jim prst,
Hned chtí celou hrst.

Začne-li vám tedy někdo vzdychat —
Nechte, ať se moří,
Ať se koří,
Ať se plazí po kolenou,
Jmenuje vás vyvolenou
Královnou a bohyní;
Vy si točte při tom kudrlinky,
Nebo hleďte na prstýnky,
Nebo hlavou pohoďte,
Nebo „Hm, hm“ prohoďte!
Bude-li ho láska píchat,
Zahrozí snad, že se zastřelí:
Ať jen bouchne — ať jen větří;

Rána vyjde do povětří —
Srdéčko se zacelí;
Páni jsou tu hnedle s ručnicí,
Jen že mají — špatnou munici.
Chraň Bůh, abyste se lekly,
Nebo z outrpnosti změkly;
Hnedle byste pouta vlekly!
Nebojte se, že vám upýpání
Ženichy snad zaplaší;
To je teprv hodně shání,
U zdráhavých bývávají nejblažší;
A nech také jeden paty zdvihne,
Kopa jiných kolem nás se mihne —
Jenom když to — umíte;
Tuze rádi na pány by hráli,
Proto třeba v prudkém ohni stálí.

Tak si pěkně povážlivě,
Někdy hravě, někdy lstivě,
Toho posléz vyvolíte,
Jemuž ruku přislíbíte;
Ruku pravím — lásky nic;
Z té mu jen tak za čas jednou,
Když mu tonžením již tváře zbledlnou,
Dáte almužnu — nic víc.
Běda, kdybyste se zapomněly,
S plným srdcem přivinout se chtěly!
Žena, která dobré oko ukáže,
Muži uzdu povolí:
Ať si raději kámen na krk uváže,
Již je mrtva dopoly;

V prachu leží práva její,
Otrokem je na galeji.

Protož tedy — ale co se mučím,
Učenice mistry učím?
Ať dám jakoukoliv radu,
Vy ji samy dobře znáte,
Od kolébky v hlavě máte —
Zůstanu radš hezky vzadu.
Vlastní rozum vám ta káže,
Vlastní zisk vás k tomu váže;
Jen se chutě ozbrojte,
Tyranů se nebojte!
Však oni se nerozpráší,
Každý rád své pouto snáší.
Vědíť oni, že jsou to jen — řeči,
Že se jen tak — těšíme;
A že jsouce paní sebe větší,
Bez nich cenu předce tratíme;
A že zahřmí-li jen slovo pravé,
Tichounké jsme, poslouchavé,
A že metla v ženských rukou
Bývá jenom vlastní mukou,
A že — třeba přisolí,
Mužského předc nebolí.

To se nesluší.

Deklamovánka.

(Psáno roku 1841.)

Světem vládnou věci přepodivné —
Brzo pára, brzo voda,
Brzo akcie a móda,
Brzo fabriky a dráhy živné;
Ale všecko si to nechám líbit,
Ze všeho si radost mohu slíbit:
Jen dva jiní tyranové
Na zemi se roztahují,
Jako pávi tváře nafukují,
A předc učinění škaredové! —
Pranic dobrého zde nekují.
Milý Bůh ví, kdo těm ukrutníkům
Cestu na svět okázal,
A pak jako panovníkům
Právo na krk uvázal!
Nám by za mák nescházelo,
Kdyby jich tu nevězelo.

Víte, vzácná společnosti,
Jak se nazývají? — *Obyčej a zvyk!*
To jsou rodičové mnohých zlostí,
Pro ty pojde mnohý křik;

Sama já — ač nerada se zlobívám
A co možno rozmarem se zdobívám —
Hněvivě se odvracuji,
Jakmile mi do uší
Ti dva páni zamudrují:
„Zvolna, zvolna! — *to se nesluší!*“

Někdy začne v společnosti
Člověk číst a deklamovat —
Začne výt a lamentovat,
Že mi hrůza láme kosti;
Namáhá se — hází tělem,
Mluví nosem, bradou, čelem;
Neumdlívá — dál a dále
Chromou nohou kluše k cíli:
Ale po celinkém sále
Viděti jen dlouhou chvíli;
Jeden zývá
Druhý kývá,
Třetí za šátkem se směje —
S deklamátora se však jen leje!
Náhle houkne, jakby kolem bouřka jela,
Že již myslím: Teď mě ohluší!
Tuť bych arci nejraději měla,
Kdybych odejíti směla:
Ale — *to se nesluší.*

Někdy sladký panáček,
Vyfintěný švihláček,
Mluví o lásce — a vzdychá,
Že ho něco píchá;

Ruku drží k nebi pozdviženou,
Zaklíná se, prosí na kolenou,
Žebrá, hrozí, bouří,
Že se mu až z huby kouří —
Nu vždyť víte, jak to dělávají
A nás, dobré duše, mrzívají! —
Takového třeštílka,
Zblázněného motýlka
Bez vší mužnosti a kázně,
Popadla bych s chutí za uši,
Poslala jej do studené lázně:
Ale — *to se nesluší.*

Jindy zase jinoch ušlechtilý
S pokorou mě pozdraví;
Kolem jde — a pohled čilý
Sotva že se u mne zastaví;
Oči sklopí — a předc kráčí pyšně,
Jakby pánem světa byl;
Právo bývát jeho cíl,
Čelo, tvář mu smělost krásí,
Úsměv kol úst lásku hlásí;
Co se ale koná hříšně,
Duši jeho zasmuší.
Za tím bych se ráda poohlídla,
Abych ideál všech mužů zhlídla:
Ale — *to se nesluší!*

Někdy člověk prazdné hlavy,
Ale plný nadutého pokřiku,
Dá se se mnou do rozpravy
O mateřském jazyku.

Chudák neví, co je české *A*,
A předc o češtině hrůzu řeči nadělá;
Krásnou mluvu naši haní,
Modle cizinské se klaní;
O praotcích, o těch mužích statných,
O jich činech, k blahu vlasti platných,
O národní hrdosti
Nemá zdání — zakrnělý trpaslík!
A předc vede zlostný křik
Proti samé svatosti!
Takovému pošetilcův sboru
Zahřměla bych s chutí do duší:
„Vy jste skvrna božích tvorů!“
Ale — *vždycky se to neslyší.*

Jindy otevře zas ústa švarný,
Pravočeský mládenec;
Z každinkého slova zvučí zdárný,
Bohumilý vlastenec;
Mluví o snech, jež ho baví,
O palácích, ježto staví,
O rozkvětu mateřského jazyku;
A to mluví z přesvědčení,
Z plamenného zanícení,
Ne snad jenom ze zvyku;
Jako stříbro slova jeho plynou,
Neboť se mu z hlubin duše vinou,
Duši českou pak nic neruší!
Tomu bych, ach! do náručí klesla,
Z pusté země do ráje se nesla:
Ale — *to se také neslyší.*

A tak vždycky, cokoliv bych ráda —
To se nesluší!
Darmo prosba, darmo hněv i váda —
Ono se to nesluší!
Chci-li se kdy zasmát s chutí —
To se nesluší!
Jsem-li v divadle a scéna pohnutlivá
Do pláče mě nutí —
To se nesluší!
Teď jsem jenom žádostiva —
Ale ne — to bych si také darmo přála,
A zde třebas do půlnoci stála!
Skončena je totiž moje deklamace,
Na tři slova jednoduché variace;
Teď bych ráda poprosila:
„Jestli se vám zalíbila,
Laskavě mi vědět dejte,
Trochu potlesku mi přejte —
Ať mě třeba ohluší!“
Ráda bych tak poprosila:
Ale — *to se nesluší.*

Koho bych ráda?

K deklamací pro ženské.

(Páno roku 1835.)

Koho že bych ráda? — Divná otázka!
Ptáka baví let a rybu proudy,
Hocha míč a dívku těší pomláska,
Za blahem svým všecko leze z boudy;
Panna — nu vždyť každý ví, co ráda.

Muže chce! — A to jí není k pohaně;
Neboť muž — jak sami páni svědčí —
Skví se nad ni všemi ctnostmi vybraně,
Hodeť tedy trochu ženských péčí;
I já neřku, že je nemám ráda.

Avšak na vzdor tomu ctností výboru,
Pane, jakých mezi muži smetí!
A byť rozum nebyl ženským v podporu,
Smutně by se dělo pěkné pleti;
Posléz by je měla všecky ráda.

Žvatlá švihák s bičíkem a ostruhou
O tančírně, o koních a dýmce;
A kdy za ním s placky sirotkové jdou,
Zahvízdá si aneb cuchá límce:
Toho, nedej Bůh, bych měla ráda!

Když však jinoch plamenného pohledu
Sladkým slovem srdce rozebírá,
A já s ním se nad hvězdami provedu,
Kde se v živost láska s láskou svírá:
Tenkrát vzdychnu: Tebe už bych ráda!

Hleďte pána, jak se divem rozkříká,
Že naň s čepce mého růže kývá!
Když však slunko ranní roucho oblíká,
Jako sprostým před obrázkem — zívá!
Prospi se! — snům dopřeji tě ráda.

Pravá krása, kdekoli se objeví,
Musí hocha poutati co kouzla,
Buď to v sadě, před malbou neb u děvy —
Jen když já mu do srdéčka sklouzla;
Ať si chválí krásu — tím víc ho mám ráda.

V divadle, když z hrobu vstává Julie
A všech srdce žalem nad ní puká:
Švihák sklenku cukroviny vypije,
Slzám mým se směje — druha fuká;
Toho necitu bych měla ráda?!

Nezjevuj se muž co ženských slzí sklad,
Však i suché nebuď, vrbí proutí;
Jsi-li ženským prosbám rychle na obrat,
Milý's přítel na té zemské pouti;
Povolného každá máme ráda.

Kdo mi běduje, že umře ocelí,
Cukruje a u nohou se vine,
Ba i strachu dělá, že se zastřelí,
Jestli že ho milost moje mine;
Jen se zastřel! — tebe bych já ráda!

Když však jinoch ostýchavě přikročí
A jen v tváři srdce žádost plane,
Slova víznou — zrakové se zamočí,
Ruka ruku tiskne — a z úst vane:
Miluji! — ach, toho já bych ráda!

Jakou bych rád?

(Psáno roku 1833.)

Neznali jste moji tetu
Z masných krámů paní Bětu?
Škoda! Byla bohatá!
Jednu jenom chybu měla
Mysl její přepjatá —
Oženit mě totiž chtěla!
Zdrahal jsem se dlouho dost;
Vždyť pak je těch nešťastníků
S ženou živých v pří a křiku,
Že by zacpal Pražský most.
Nadarmo mé vzdorování.
„Vol, neb vezmu jiného
Dědice si chytrého;
Ze sta jich máš na vybrání!“ —
„Dobře tedy, já řku, teto!
Najdete-li, moudrá Běto,
Dívku, jakou v mysli mám,
Svatbu rychle udělám. —

Která za dne bílého
Na lůžku se ještě válí;
Kterou práce v prsty pálí,
Mozolu se bojí tvrdého —
Té chraň mě Bůh!
Kteráž ale od rána
Po domě co včelka létá,
Řídí, uklízí a smítá,
Které kuchyně je vítána —
Tu dej mi Bůh!

Která spolky miluje,
Silné kafíčko si vaří,
Dobu hraním v karty maří,
O šat, o klobouky pečuje —
I chraň mě Bůh!
Která jako růžinka
Kvete v tiché domácnosti,
Sladkou jevíc laskavosti,
Že z ní bude věrná matinka —
Tu dej mi Bůh!

Která, když jen pozdravím,
Chtivým okem po mně hází,
S přátely se o krk sází,
Že jí v týdnu svatbu vypravím —
Nu, chraň mě Bůh!
Kterouž ale lásky hlas —
Jako slovo boží chopí;
Která studem zraky sklopí,
Aniž ví, že na vdavky už čas —
Tu dej mi Bůh!

Která, řku-li: „Zdráva buď!“
Pánovitě nosík stavi,
„*Votre servante, mein Herr!*“ mi praví,
Div že pýchou nepukne jí hruď —
I chraň mě Bůh!
Choť má musí Češka býti!
Česká krev je nejvěrnější,
České srdce nejvřelejší;
Chce-li si mě statná Češka vzíti —
Ji měl bych rád!

Tu buď, teto, vyhledejte,
Buď mi s ženou pokoj dejte!“ —

„Blázen jsi, a bláznem budeš!“
Zvolá paní Bětuška;
„Jakou to jen píseň hudeš!
Myslíš, taká beruška
Na zemi že chodí?
Co svět žen a dívek zplodí,
Každá mívá křehkosti.“
Přisvědčil jsem s radostí.
„Vím,“ řku, „že jsou utvořené
Z mužské žebry pokažené;
Dá kaz něco kalého?“
Ber si ženu, komu s chutí,
Mne nic k tomu nepřinutí,
Já jsem z kovu tvrdého!

(Dlouhá přestávka.)

Již je po všem? Ještě není!
Přestalo mé zanevření

Na milostný, ženský rod.
Smilujte se, české holky:
Ctím již vaše blahé spolky!
Vyt jste nebes hlavní plod!
Co jsem řekl, hloupé bylo;
V mozku se mi rozsvětlilo.
Statným budu rytířem
Ode dneška k službám vašim,
Proti nepřátelům našim
Oděný jsa krunýřem.
Že se ale nehněváte,
Že mě trošku rády máte,
Znamení mi každá dej —
Třeba ve dlaň zatleskej!

K deklamaci.

(Psáno roku 1842.)

Také mne sem přátelé a páni
Vyslali a dali nějaké mi listy,
Bych se pustil do deklamování —
Šťastný konec, ten prý bude jistý;
Tak jsem tedy vešel do tohoto kola.
Nevím ale; ono to tak nejde zhola.
Člověk snadno řekne:
„Deklamovat — nevídáno — to je tíž!“
Když má ale začít, tu se lekne,
Až mu strachem lupá kříž.
Snadno říci: „Jakých ouzkostí!
Postavíš se, na tři strany
Sekneš poklonu, a dáš se do řeči;
Třeba úloha to byla největší,
Máš-li jenom prsa ukovány,
Dojdeš chvály u hostí!“
Když má ale zpustit — a tak na sta očí
Do huby mu kouká:
Hned si celý koncept ztočí,
Místo deklamace — houká,
Nebo potem sotva — fouká.

Já si také myslil: „Deklamovat —
To je kusů!“
Když jsem ale měl už naštemovat,
Ucítil jsem, že by to šlo jako z brusu,

Ale takhle — bez hostí!
Zde je ale tuze mnoho tváří,
Jež mě matou květem svým a září,
Zde je tuze mnoho jasnosti;
Také jsou zde tuze chytré vousy,
Leckde snad i zlatý zoubeček se brousí,
A tam vzadu
Vystrkuje bradu —
Jeden druhý, na nosíčku okuláry!
To jsou recenzenti, já je znám;
Z těch by polknul každý, sám a sám,
Deklamantů, jako já jsem, čtyry páry.
Ne, ne! Všechnu úctu před tou věcí,
Ale nesednu si v těsné kleci;
Znám já svět — a není mu co věřit,
Snadno by mě mohl špatným loktem změřit;
Jiné řeči, jiné myšlénky —
To jsou od jakživa jeho milenky.
Nevěříte? — Já to dokáži,
Na příkladech okáži.

Náhodou se potkají dvě paní,
Staré známé: obě se hned klaní,
Jedna druhou líbá. „Jak se máš?
Dobře, viď? Vždyť jako růže vypadáš.
Samé zdraví. To mě těší velice!“
Zatím myslí: „Bože! to je kostnice!“

Doma někdy malý spolek máme,
S paničkami do karet se dáme;
Jedna předhazuje nebo předává,
S druhou člověk pořád prohrává,

A ta třetí — nevyplácí;
Našinec má krušnou práci,
Musí však se usmívat,
Musí ještě o rozkoši zazpívat,
O cti, potěšení — plný ochoty;
Zatím myslí: „Milionské rachoty!“

Někdy si nás o laskavé hodině
Pozvou podomácku k svačině;
Nežli se však na stůl nosí,
Přivedě nám paní svoje poupátka,
Pěti- šesti- sedmi-letá drobátka —
Ty nás obsypou jak vosy:
Jedno začne deklamovat — vříská,
Druhé hraje na klavír a — tříská,
Třetí zpívá arii a — kokrhá,
Až nám uši potrhá;
Člověk musí chválit — do nebe:
„Charmant, charmant!“ — celý bez sebe;
Zatím je to samá lež,
V duchu myslí: „To je spřež!“

Někdo pracuje a klopotí,
Až se celý zapotí —
Potom vydá knížečku a ptá se
Potkav známého:
„Co se vám zdá o básní mých kráse?
Čet' jste někdy cos tak řádného?
Chraň Bůh, aby to snad byla chlouba!“
Druhý mumlá, kývá hlavou, svědčí:
„Mhm — ó — ó, vyť jste nad Kollára větší!“
V duchu myslí: „To je trouba!“

Starý strýček světí svátek,
Tuším, že je šedesátník,
Se zdravím to jde však právě zpátek,
Vypadá jak čtyřicátník.
Dědic jeho, modní panáček,
Zadlužený šviháček,
Ukrutně se z toho těší,
Starému se na krk s gratulací věší,
Aby ještě kopu let
Užil světa krásný květ;
V duchu myslí: „Kdybys raděj skapnul,
Abych něco lapnul!“

Mladý člověk oženil se,
Blahé lásky sen mu vyplnil se;
Vzal si pannu s dukáty,
Přitom hezky usedlou a vážnou,
Pravou kroků jeho strážnou —
Čítáť po druhé rok třicátý.
Za čtrnácte dní ho navštívíte,
On vám „ženušku svou“ představí,
Přitom milostenku oslaví —
Že se podivíte.
„To můj anděl! — to mé štěstí!“
Dokazuje jazykem a rukama,
Ano do prsou se tluče pěstí;
V duchu myslí: „Anděl — ale s rohama!“

Já bych mohl nyní z celé
Duše, upřímně a vřele
Začít ňákou deklamací,
Až bych přišel na orací

O tom, co nás Čechy blaží,
Co nás jako rosa nebes vlaží,
Jako plamen zahřívá,
Jako zbrojí odívá,
Co nás jako Bohem dané heslo,
Jako jisté, nepřelomné veslo
Bouřkou vedle lidských zlostí
Nebo živlů sápavostí —
Vždyť to vůbec tady znáte,
Jako drahý poklad v srdci máte:
Jmenujem' to lásku k drahé vlasti,
Živý pramen živých slastí;
Mohl bych zde o vlastencích
Začít chválu, o mládencích,
Kteří pro náš jazyk jenom hoří,
Všelijak se pro něj moří;
Mohl bych i zpívat o vlastenkách,
O paních a o panenkách,
Výpočítat kopu ctností:
Až by z pouhé outrpnosti
S mými prsy řekli: „Dosti, dosti!
Bravo!“ — pánové by k tomu
Třeba také zatleskali,
V duchu ale zašeptali:
„I nech toho a jdi domů!“

Pěkně děkuji! — té chvály se mi nechce,
Ať si mluví, komu se to zechce;
Já se nepoderu k deklamací,
Nebudu mít aspoň — lamentací;
Psané listy pánům navrátím —
Aspoň strachy svoje ukrátím.

Hlasové z Prahy.

(List první a poslední.)

(Psáno roku 1838.)

Nuže tedy, tu je máš —
Ať mi ale nyní pokoj dáš!
Tu je máš, ta psaní vyprošená,
Ba i hrozbou vynucená —
Dosti nerad, věř, jsem péro omočil;
Klubko myšlének svých roztočil;
Jsou to věci lektivé, a s těží
Člověk svému štěstí vestříc běží.
Veřejně-li pravdu propoví —
Aspoň málo komu vyhoví.
Praha — inu, to je Praha;
Stará dbalost, mladá snaha,
Stará matka, mladá panna,
Stará sláva, mladá hana —
Praha, to je — nu však uvidíš,
Co v mých listech o ní vyslídíš!
Musíš ale *verše* čísti —
Jinák nedalo se vlákno spřísti.

Neškleb se mi, jakbys štovík jed'!
Verše, to mi věř, jsou český med.
Že je lid náš nerad vítá,
Nerad čítá:
Za to verše nemohou
Se svou tváří ubohou!
Za to padniž kletba na jich tvorce,
Na ty hříšné krásoborce!
Neboť sotva pozná taký panáček,
Že je rodem Čecháček,
Sotva mu kdo o vlasti co oupí,
Sotva chuďas gramatiku koupí,
Sotva zví, že „vlastenec"
Rýmuje se na „věnec":
Ajta! již i z horka verše kuje
A hned do všech končin rozstrkuje;
Bůhtě živ! — tu není spisu,
Zbírky, zábavníku, časopisu,
Kde by neozval se — nezasípal,
Nezahrál a — nezaskřípal.
Milí hoši — milí páni,
Milujte, co k milování —
Pána Boha, zeměpána, vlast,
Jeť to rájská, lidův nejhodnější slast!
Kdy však to tré milujete,
Nekřičte hned: Slyš to, světe! —
Dřív se mluvit naučte,
Divým kokháním lidi nemučte!
Čili lásku k národu a králi
(V nížto ó by všickni pevně stáli!)
Neumíte jinák dáti na jevo,
Nežli *veršovánim* v pravo, na levo?

Ó jak chudá byla by ta česká země,
Kdyby milovat ji mělo jenom plémě,
Ježto verše kuje na zdař Bůh —
Toť by věru splakal její strážný duch!
Vlastencem či řádným Čechem slouti,
Není tolik, jako — jako verše kouti.
Kdo však nemůž touhu přemoci
V bláznivé té nemoci —
Inu, tedy piš a čítej slova;
Také ale maž a napiš znova,
Opravuj a s přátely se raď,
Písmo vypiluj a pouhlaď!
Přitom však i *tyto zkoušky pouhé*
Uzavírej — třeba časy dlouhé;
Veřejně si polétati zůstaň bez chuti,
Dokud nedorostou peruti;
Ledabylo rozlétáním,
Křidélkoma třepetáním
Čtenáře jen k zoufalosti uvodíš —
Redaktoru mrzutostí naplodíš!
Někdy ovšem — ale kdy? — Co bílá vrána,
Sotva po sto letech uvídána,
Vyskytne se básník v poupěti,
Orel nebo slavík v outlém pískleti.
Tomu ovšem svět se spíše dívá,
Když i mladým zobem zpívá,
Aneb ledva opeřený vyletí —
První pokus již ho posvětí.
Kolik ale je jich mezi námi? —
Tisíc snopů — ale prázdné slámy!
Tu je *Ský* a *Ík* a *Slav*,
Ička, *Ek* a *Prav* —

Jsou to básníci? — to věřím!
Jáť jim jdu jen po pás, když se s nimi měřím!
Za to arci — dosti ale — péro stůj,
Ty pak odpusť, druhu můj,
Že jsem, jako nešen v prudkém proudě,
Mimo pravou dráhu bloudě,
Místo Prahy o veršovcích psal,
Na věc hlavnější pak méně dbal.
Jakož Praha věkovitá,
Strakatá je, rozmanitá,
Plna divných uliček a náměstí,
Plna vábivých a svodných rozcestí,
Kde se oko rádo baví,
Noha užasnutím staví:
Takž i listy moje strakatina jsou,
Brzo cestou, brzo po necestě jdou,
K všemu chtíce prohlédati,
Ale ničeho se *netýkati.*
Především pak na širu i po koutku
Cosi hledat budu jako pochoutku.
Je to divné; ani kvítko, ani zvíře,
A předc růsti může v plné míře,
Dařiti se v Praze jako po kraji,
Veřejně i potají.
U nás tlelo dlouhá léta pohozeno,
Prachem, krví zanešeno,
Až pak předce přirozeným puzením,
Všech sil novorozením
Z hrobu vyniklo a srdcem českým trhlo,
Aby s něho ledovatou kůru svrhlo.
Znáš to již? — I pošeptám ti do uší,
Řeči, hluku o tom dělat nesluší.

Ani špatných veršů — — dosti tedy,
A již k Praze obratme své hledy! —
Abych panující částce roku
Dvorně prvního dal kroku,
Vypočítám nejdřív *letní procházky*
S láskou Pražanův i bez lásky.
Primo loco stojí ovšem *Barvířka,*
Čili abych raději řekl *Malířka;*
Neboť jako malíř nad barvíře
Vyniká, v též míře
Toto místo nad jiné se povzneslo,
„„Noblesse““ vyvěsilo za heslo.
Skvostný sál a pěkné lázně,
Obsloužení plno kázně,
Stromořadí, stezky, křoviny,
Sedátka i květiny,
Zvučná hudba vojenského pluku,
Chechtot šviháků — a podivného hluku,
Ba i krásných panen pohled jiskrný —
To vše vidět, slyšet *za groš stříbrný!*
Vlastníka to arci — něco málo,
Tuším, osmdesát tisíc stálo;
Jeť však za to Novotného ostrůvek
Pro vybrané hosti plný pohůvek.
Nejskvostnější ale ráje toho cena,
To je — — víno? kuchyň? krásná žena?
Nevídáno! Tu se nedbá na takové titěrky,
Tu se hledí šlechetnější na šperky;
Vlastenectví provádí tu rejdy,
Špekulací, přepodivné šejdy.
Divno tobě? Zapomněl jsi, že jsou peníze
Všeho světa devize?

Takž i tady, mezi směsí divných zvuků,
Míchanina českých písní dělá hluku,
Líbí se a peněz vynáší,
Skladateli Labickému chválu přináší.
Publikum, ač po mateřsku nezašeptá,
Francky, německy i po anglicku bleptá,
Češtinou však času nemaří,
Těmi písněmi předc vše se rozjaří —
To jsou kouzedlné Čechův písně,
Plny vděku, plny sladké tísně! —
Ubohé vy písně! — Dlouhý, ach, ba dlouhý čas
Na zahálce dlel váš divůplný hlas!
Jaký poklad s vámi tvrdě spával,
Málo který hudec pozor dával;
Ano posud komponista nepřišel,
By byl *cele* tónů vašich uslyšel,
Sluch a srdce dle nich uspořádal,
A pak teprv české zpěvy skládal.
Kéž by aspoň Labický všech pobídnul,
Aby hudbař k pramenům se ohlídnul,
Jenž by rád psal, co by lidem hnulo!
Jenom aby se mu přitom srdce dmulo
Také *něčím jiným*, nežli žádostí,
Co as platu dojde z kněhkupecké milosti:
Něčím z toho *cosi*, ježto všude hledám,
Bez čehož ni hudebníku chvály nedám;
Neboť jen co z nadání a *toho* vyplyne,
Ani divým časem nezhyne! —

Srdce vlastencovo.

(K deklamaci.)

1845.

Z pustých hor se těžká bouře valí,
Černým rouchem šíré kraje halí;
Ráz a ráz — a rudožhavé blesky
Provázejí hromů děsné třesky;
Země trne, v ledvinách se chvěje,
Nad ní morový dech smrti věje.

Vstali národové; — staré stany,
Nebem vykázané svaté schrány,
Háje, luka, předků drahé statky
Opustili otcové i matky,
V pestrém zástupu i panna stoupá.
V rukou mužův ostrá zbraň se houpá.
Ze všech světa úhlů táhnou řady —
Hrozné, temné, jedodeché hady —
Lidé táhnou proti lidům v boje,
Strašliví to, krvechtiví roje;
Otčina jich jako pustá rakev leží,
Nad kolébkou sutiny se věží,
Shasly ohně, vyschli pramenové,
Cizí lůno má jim rodit nové;

Poklad doma povrhaný,
V osiřelé poušti pochovaný
Táhnou vyrvat z cizích rukou,
Vynutit i třeba mukou;
A jak dračí sápavostí,
Vlčím hladem, tygří zlostí
Padá člověk na člověka;
Vřelá proudí krve řeka,
Zbraň se láme, střechy hoří,
Tíží kleslých zem se boří,
Kolem ryk a pláč a klení
Bohů ode všeho pokolení —
Z lidí rostou pustorodí dravci,
Krvopijáni a masožravci.

Slunce žalostí se uklonilo,
Zlaté tváře hněvem zplamenilo,
Potom odešlo — a slzy hojné,
Poslalo, co prška rosy kojné,
Na umdlené, umrtvené kraje,
Po nichžto již roucho noci vlaje.

Temnáť noc! — i ta se vzhlednout straní
Na bohatou žatvu krutých zbraní;
Jenom lidstva strážný
Duch tu stojí, veliký a vážný;
Oko jeho slzami se topí,
Hlava trudotěžká k prsům klopí;
Potom šeptá — krajinou to věje
Jako zpěv, co nad hrobem se chvěje:
„Žehnané i kletbou štvané plémě,
Ozdobo i skvrno krásné země —

Jakž tvé srdce kamenné a divé,
Hlava spustlá, ruce chtivé,
Že ni vlastní krve neušetříš,
Loupeživě do všech končin větříš,
A že pro tě žádné právo svato,
A že s tebe všechno božství sňato!“

Dí — a křídlem větrošumným letí
Z pole, kde smrt velké hody světí.

Zchvácen potem bitvy leží v dáli
Zástupy, co šťastně o život si hráli;
Těžký sen jim oči svírá,
Hru svých obrazů jim otevírá.
Mezi bojovníky pustých tváří,
Mezi vrahy, mezi žháři
Jinoch dřímá, jelen jarý,
Zdoben všemi rodu svého dary;
Nad ním strážný duch v svém letu stane.
Srdcem jeho velký soucit vane;
Vzdychne — kyne andělům, svým druhům,
Takto mluvě k pracelibým sluhům:
„Nežli všechen člověka rod zhyne,
Musíme v něj vložit srdce jiné,
V srdce kouzlo, co by k domovu je spnulo,
By se z lůna jeho nepohnulo;
Pevněť musí člověk v zemi rodné státi,
Má-li nad ním prapor blaha váti;
Věrně musí člověk tuliti se k vlasti,
Má-li se ho minout hejno žravých strastí.
Snesmež tedy z vonných květů věnce
Ku stvoření srdce pro vlastence!“

Dí — a druzí letí, aby k zdaru
Srdce nového svých snesli darů;
Jeden zloví lesky v hvězdné záři,
Druhý nese s přeradostnou tváří
Blesků, v černé chmuře nachytaných,
Třetí listů z růže natrhaných,
Čtvrtý nabral z hory ohňometné
Plameny a jiskry znětné,
Pátý ponořil se v mořském lůně,
Zlovil perlu z křišťálové tůně —
A to všecko, vedle slova rádce,
Vloží v prsa usnulého mládce,
Aby srdce bylo hvězdojemné,
Aby jako moře bylo temné,
Aby jako perla bylo jasné,
Aby jako bouře bylo hlasné,
Aby jako růže líbě dchnulo,
A své trní ku obraně pnulo,
Aby jako plamen bylo dravé,
Jako jiskra nebezpečně hravé —
Aby zázrak bylo tvorčí ruky,
Tajná pohádka a nedoslechné zvuky! –
Radostně to anděl strážce vidí,
Plesáť nad budoucím srdcem lidí,
A tuť slza, veliká a vřelá,
Z hloubi jeho prsou vyprýštělá,
Padne v prsa bujarého spáče.
Srdce oživne — i hraje už a skáče;
Andělé se kolem něho vznesou,
Pějíc nad ním píseň tichoplesou:
„Uvili jsme z vonných květů věnce
Ku stvoření srdce pro vlastence;

Aby jako perla ve své schráni,
Jako hvězda na nebeské báni,
Jako hromy v těžkých mracích,
Jako blesky po oblacích,
Jako trní při své růži,
Jako moře ve hlubokém lůži
Věrně stálo, kde se narodilo,
Po cizinách více nedychtilo:
Aby ráj svůj v zemi rodné mělo,
Z vlasti vytrženo — aby zmřelo!“

* * *

Políbením jitra probuzený,
Leskem jeho růží ověnčený,
Otevírá jinoch bystré oči.
Novou silou z chladné země skočí,
A jak ve snu pestrotvárném,
Myslmatném, divočárném,
Polekaný kolem sebe hledí,
Kde smrt ještě nad kořistí sedí,
Tu mu hrůza v mladé srdce lehne,
Tu jej bolest pochodní svou sžehne,
Tu jej žalost břemenem svým zchvátí,
Nedá prodleti a nedá státi;
Nové hlasy, neslýchaná píseň,
Budí v srdci jeho temnou tíseň,
Sladkou touhu v ňádrách jeho budí —
Ku vzdálené otčině jej pudí;
S očí padá bělmo, srdce nově bije:
Nyní ví, kde blahost jeho žije!

Hbitou nohou na to k sboru spěchá,
Kdežto spočívá pleť jemnodechá;
Směle odhodlaný k dívce kročí,
Políbením splaší spánek s očí,
Mluví sladce o svém roztoužení —
Až i její duši rozplamení;
Mluví o luhách, kde druhdy spolu hrálí,
O háji, kdež ruku v ruce stáli,
O stromu, jenž květné větve shýbal,
Když ji na panenská ústa líbal.
„Tam hle, pojď! tam život krásný plyne,
V cizině nám bledá žalost kyne!“
Dívka poslouchá a — slzí; jeho slovy
Budí se v ní víra v život nový,
Zpomenek i slibu svého,
Vzchopí se — a následuje stopy jeho.
Toť je ono kouzlo nevýslovné
Lásky veliké a bohorovné,
Že se celá v jedno srdce vhostí,
Všeho světa ostatního zprostí,
A že všechny drahé svazky zruší,
Které dřív jí poutávali duši;
Jí teď jenom jedno pouto svírá,
Jí teď jeden chrám se otevírá:
V srdci zvoleném jest její lůže,
Její život, její svět a bůže;
Protož buď z ní všechna kletba vzata,
Onať v činech svých je veliká a svatá!

Opršel květ s tváří mládce,
Parnem denních péčí trval krátce —

Statný muž teď na svém práhu sedí,
V kolo dcer a synů hledí;
Učíť on je milovati střechy,
Kdežto k bohům slali první vzdechy;
Učíť on je milovati kraje,
V nichžto outlé jejich mládí zraje;
Učíť on je svého práva hájit,
O hrdinách slavnou pověst bájit;
Učíť on je dalných hostů ctívat,
Rodu svému drahou obět clívat,
Učíť on je outlé pěstit péče,
Učíť on je břitké brousit meče,
Učíť on je srdce míti měkké,
Zhoubcům vlasti jevit jedovzteké.

A když kročí z prahu — pnou se luhy
Před ním, kde zní srp a orné pluhy;
Na čalouně lučném rdí se kvítí,
Slunce v medonosné sady svítí;
V hájích vedou mládenci a děvy
Tance, smích a sladké zpěvy —
Všude život, vzbuzen jeho rukou.
Tuť mu prsa blahým citem tlukou;
Neb toť právě vlastencova sláva,
Že si hledě člověckého práva
Kolem sebe požehnání množí,
Rovnaje se nápodobě boží!

Mužovi se hlava stříbrem bělá,
Patriarchy podoba to skvělá;
Jako dub, jenž na křovité pláni
Týčí korunu a větve sklání,

Stojí děd, a kolem něho v zbroji,
Kdo se krví, srdcem k němu pojí.
„Vzhůru!“ volá. „Cizí meč se blýští,
Ať i tedy cizí krev se prýští;
Jakož vroucí k vlasti lásku hlásám,
Tak se pro ni také zbrojí pásám.
Nepřátelé záhubou nám hrozí,
Že jim stejně nežehnají bozi;
Nech se ale meče jejich blýští,
Záhy také jejich krev se prýští!“

A jak orel s nebetyčné výše,
S pusté, povětrné skrýše
Mláďata svá poprv na hon vede:
Takto vlají větrem vlasy šedé,
Nad nimi se bílý prapor třpytí,
Za ním vlastencova mládˇ se řítí.

Parný boj — a jako moře hučí,
Jako v skalách jícen vichru skučí,
Jako rachot mechovitých kmenů
Zuří zápas o nejvyšší cenu;
Zuří boj, až zradný lupič klesne,
A pak: Sláva! nad vítězem hlesne —
Nad lvem starým; — on sám na praporu
Bílém leží v prostřed svého zboru;
Velký svátek života dnes světil,
Lásku k vlasti krví zapečetil.
„Doneste mě,“ prosí, „na horu, ať jednou
Ještě oči moje domov zhlednou,
Drahou kolébku, kde složím kosti,
Příklad vám a postrach cizí zlosti!“

Na hoře, kol reka zbroceného
Klečí věrní zástupové jeho:
Ruce spiaté, ze rtů prosba plyne:
„Odpusť škůdcům našim, Hospodine!“
Den se kloní — na nebi to plane,
Jak kdy zážeh ku svobodě vstane,
A v té záři, v níž se hora koupá,
Perut svou i strážný anděl houpá;
Kolem úst mu sladký úsměv plyne:
„Odpusť, Hospodine!“

V tom se vlastencovo srdce jeví,
Že nic o hněvu a záští neví;
Láska jesti jeho dech a hnutí,
Jeho živé k činům procitnutí,
Jeho původce a draha,
Myšlénka a nejsvětější snaha;
Rouhat se, kdo pohledá v něm pýchu.
Jakž by znalo matku černých hříchů?
Jakž by znalo zlost a zradné snění?
Jakž by znalo to, co s nebes není?
Vždyť pak sami andělové pletli věnce
Ku stvoření srdce pro vlastence!

Moje přání.

(Svobodně dle Castelliho.)

(Psáno roku 1835.)

Mnoho žluče mi to vždycky dělalo,
Když jsem slýchal: Já bych to neb ono rád! —
Síla slov tu bláznům od úst kapalo,
Přání jich by člověk sotva stačil psát;
Já tak nejsem, ač i málo mívám,
Předc jsem spokojen, a málo chtívám.

Mnohý plné káděk dukátů si přál,
Aby zem i nebesa si zakoupil.
K čemu? Abych se tím větší ztráty bál?
To bych já jen s malou prosbou přistoupil:
Hezké panství, dvacet tisíc příjmů —
Dosti mám, když z darů zemských vyjmu.

Mnohý — jak se blázen naschne, napotí,
By se dotřel světské cti a oslavy;
Po celinký život pro lesk marný opotí!
Já bych v slávě nehledával zábavy:
Dvorním radou — nejvýš jenerálem —
Dost by bylo, spokojímť se málem.

Jakých trampot mnohému to narobí,
Nežli ze sta děvčat ženu vyhledá;
Buď i samou bohyní dle osoby,
Dnes má chuti — zejtra motýl odlétá.
Mně se hodí třeba holka veská,
Je-li hodná, bohatá a hezká.

A jakž oupí mnohý a jakž naříká,
Sudy vína ve sklepě že neleží,
Sluky jen a bažanty že polyká!
Já své přání jinák držím v otěži:
Pět mis denně, flaši mělnického,
Někdy dvě — zdaž není dosti mého?

Přejte si, jenž moudré míry neznáte!
Já v tu pošetilost nikdy nepadnu,
Mne co vzor všech mírných přání poznáte,
Dokud samým přáním v trupel nesvadnu;
Ba i v hrobě nepožádám více,
Než, by slzí skáplo na tisíce!

Dětská důvěra.

(Dle Saphira napsáno roku 1842.)

Zbouřeným proudem řeka se valí,
Kde včera klidné chatrče stály,
Je divá pustina, velký hrob,
Bez kytek, bez věnců, bez ozdob.
A blízko břehu pachole stojí,
Hledí, jak vlny ve hře a boji
Se honí, lámou a znovu pnou,
Nosí a hltí, co polapnou.
Samo tu stojí, matičku milou
Schvátila řeka divokou silou;
Samo tu stojí a hledí v proud,
Jakby se nesmělo s místa hnout.
„Zlatá matičko, kde jsi tak dlouze?
Ó pojď a pomoz, vyveď mne z nouze!
Nezlob se, prosím! tvůj malý Toma
Jen trošku zameškal, už je zas doma;
Nenech mne tady, zastesknu sobě,
Zde je tak smutno, já chci radš k tobě;
Už sotva stojím a šel bych spat,
Mám ale strachy a hrozný hlad!“ —
Tak dítě pláče, do vody zírá,
Ta ale šumí, břehy jen zdírá;
Co jednou zchvátí, již nedá zpět,
Nechť by to byl světa zlatý květ.

Neneseť matku, jak dítko vzdychá,
Chvílemi jen mu na nohy šplýchá;
A dítě stojí a hledí v proud,
Jakby se nesmělo s místa hnout.
Tu jede paní ve skvostném voze
A zhlídne dítě o mokré noze,
An stojí na břehu ztrápeno.
Srdce jí žalostí zchváceno;
I běží k hochu, zpoustou se dere,
Líbá ho, tiskne, za ruku bere.

„Pojď se mnou, andílku, na můj hrad,
Budem se upřímně milovat:
Já tvoje matka, ty moje děcko,
Chtěj si co chtěj, tam dostaneš všecko.“
A dítě řeklo: „Jeď sama dále,
Já musím čekat matičku stále.
Však ona přijde, najde mě tady,
Zažene sladkým jablíčkem hlady,
Řekne, bych hádal, co v koši má,
Co svému Tomášku papat dá.“
S pláčem zas paní děcka se chopí
A horkou slzou tváře mu kropí.
„Pojď se mnou! budeš v hedbáví spávat,
Cukroví jíst a s koníčkem hrávat,
Šavli ti koupím, lesknavé domky,
Jelínka, ovce, ze zlata stromky,
Uslyšíš hudbu, veselé zpěvy,
Uvidíš, o čem tvé oko tu neví;
Všeho mám hojnost, jen — dítě ne,
Buď ty mé děťátko milené!“
Pachole arci poslouchá paní,

Pak vrtí hlavou a mluví na ni:
„Ne, ne, já nejdu! Já musím čekat,
Maminku nesmím, až přijde, lekat;
Ona mi také šavličku dává,
Kytičky váže, se mnou si hrává,
A když jsem umdlen, na klín mě vezme,
Písničky zpívá, tváře mi hladí,
Až zavru oči a sladce spím,
Než se zas hubičkou probudím.“
A po těch slovech hlavičku skloní,
Hledí, jak prudké vlny se honí,
Sedne si k tomu a hledí v proud,
Jakby se nesmělo s místa hnout,
Čelo má horké, tvářičky bledé,
A přitom stále tichý pláč vede.
A když se posléz k večeru blíží,
Tu mu již mdlobou očka se tíží;
Najde si kámen a položí
Hlavičku na něj jak na loži,
A usne s tváří k hučící vodě,
Sen ale, divné podoby plodě,
Pojme je lehounce ve svou říši,
A dítě vidí zase klidnou chýši,
Po louce běhá, potom si lehne,
Zamhouří oči a již se nehne,
Šeptá jen: „Maminko, dobrou noc,
Andílek strážný jde na pomoc!“

Matka však zatím s porvanou chýší
Umírá strachem ve vodní říši,
Neseť ji stržený, prasklý krov
Hladovým vlnám vítaný lov.

Zoufale chytla se střechy žena,
Kolem ní stříká vlnící pěna,
Pod ní zas praská dřev starých tíž,
A zkáza se hrne blíž a blíž.
A již se láme trám ode trámu.
Blízký je konec bídného prámu;
Tu žena zkřikne a s hroznou mukou
Krovu se držíc jedinou rukou,
Druhou, ach, k nebesům pozvedá,
Ku vyšší pomoci pohlédá:

„Pokyň, můj Bože, pokyň, ó Pane!
Z lupene jistá loďka mi vstane,
Z trnitých keřů vypne se růže,
Z plamenů zroste chladivé lůže,
Z hučivé bouře zašepce vánek,
Z pustiny zkvete milosti stánek.
Tvým prstem padnou hory jak hroudy,
Tvým prstem vyschnou ječivé proudy,
Tvým prstem stichnou hromové třesky,
Tvým prstem zhasnou palčivé blesky —
Pokyň, ó Pane! ó slyš mě, slyš,
A muky matčina srdce ztiš!“
Tu hle! se valí vlna jako hora,
Chatrné krovy roztrhne shora,
Jen jeden svrchu a druhý níž
Zůstane přibitý jako kříž.
A leží takto na vrchu řeky,
Nedbaje na proud, na hluk a vzteky;
A sotva žena kříž tento zočí,
Radostně zkřikne, již po něm skočí:

„Ano, mne spasí ta víra má,
Toto Tvé znamení neklamá!“
Vlna ji žene, vlna ji houpá,
Zvolna ji s křížem ku břehu šoupá,
Zas nese dál — ó běda! ale v tom
Ji chytne strmící z vody strom
A žena lapí větev a zhoupne
Se de vln, břede, na břeh stoupne,
Políbí zem a pohledne vzhůru:
„Díky Ti, Pane andělských kůrů!“
A potom pádí, nemajíc stání —
Ach, vždyť své drahé pachole shání! —
A dere se křovím, dere se houští,
Kamením, pískem, bahnem se pouští,
Ničím se nestaví prudky běh —
Vždyť je to pro dítě matčin spěch!
Rozvlasatělá — vítr ji schvátil,
Bez dechu v prsou — strach jí ho zkrátil,
Na rukou krev, to z ostrého trní,
Na nohou krev, až kosti jí brní,
S hlasitým nářkem, puzena mocí
Čarovnou, pádí ve dne i v noci,
A když stojí, kde stávala chýše:
Tu dítě — spí a slaďounce dýše.
A ona sklesne, k němu se tlačíc,
Poslouchá dechot, radostí plačíc;
A ono dřímá s tvářema k řece,
Jakby tam stála matinka přece,
A zvedá ručku, jako když kyne
Nebo se matce ku srdci vine.
A šeptá: „Maminko, dobrou noc!
Andílek strážný jde na pomoc!“

Jezdec.

(Z Freiligratha.)

Mlčky oře svého sluji vede;
S dlouhou kadeří kol tváře bledé
Splývají mu vousy na prsa i týl.
Mdlému zvířeti již uzdu pouští;
Trudě vzdychá v tmavé sosen houští:
„Proč mi, nebe, dalos písně za podíl?

Jako rudy v horách spaly časy
Dlouhé v prsou mých: — že zpěvné hlasy
V hloubi duše leží, nevěděl jsem sám.
Běda, odemknout jich tajné brány!
Vřící tekou střelmo co krev z rány
Ve srdci, a já, ach! — v krvi dokonám!

Nikdo však to neví! Lid se staví
Přede mne a: Vida! — s smíchem praví,
To je silný, to je veseloučký skok!
Jak to živě a jak bujně pryští!
Jednou, dá-li Bůh, v tom prameništi
Zrodí se a vrazí v kraje hodný tok.

Nevědí však, že již brzo zhyne
Vyschlý, že již bez přítoku plyne.
Nevědí, že moje smrt již ve dveřích,
A že krví, co jí vykypělo,
Mám-li v hrobce pokryti jím tělo,
Barviti jsem musel purpur zpěvů svých.

Předce nereptám, řka: Tu mě máte,
Oddaného Seneku mně znáte,
Z něhož v kádi zašaměly proudy žil;
Básnění mým letům prchat velí,
Zpěv, ó běda! je můj Nero celý —
A předc nerad osudu bych zlořečil.

Kdyby mne jen za šat nechytali,
Obvazky na balšám nechystali,
Kalich s miskou na krev, až mi vyskočí!
Raděj bych se na smrt ukrvácel,
Jako s ranou v pleci jelen, jejžto zkácel
Bodák lovčí v tmavém, nízkém oubočí.

Kdyby mroucímu jen pokoj dali,
Ukrutně mi ránu nestiskali —
A to na ulici jako pod střechou,
Učíce, že valné, uzavřené
Řečiště mě snáze k hrobu žene,
Nežli odtékavé, an se spánky dmou!

Ó že tolik na mé cesty dbáte,
A — co poesí je? — mluv! — se ptáte!

Bože, co jsem zaslech' již těch otázek!
Kdybyste jen oušklebků a smání
Nechali, když moje tváře v plání,
Oči ve slzách, jsem jako ve snu řek':

Vstupte na dub, ve hvozdě to pustém,
Zvolte sídlo na temeně hustém,
Širokmenném, v trpkovonném lupení,
Zamyšlení ruce křížem dejte,
Na vzdálenou milku zpomínejte,
Hledíc přitom na hrdličku v hnízdění!

Aneb sedni plavci na ramena,
By tě pomáčela mořská pěna,
Pak si, by tě vnesl do vln, vyvoliž;
Odysseu polož na zcuchanou
Hlavu jeho, výskej, by on stranou
Řekl: To je poblázněný tovaryš!

Nebo na bujarých koních seďte,
Jako diví tři a čtyři leťte —
Hle, jak frčí rozpřažení rychlíci!
Vy je bodáte, a hříva věje,
Aŋ se shýbáte, kol obličeje:
To je poesí — jen buďte věřící!

Jedete-li v noci přes most dlouhý,
Reptá z dřeva podkov hlahol pouhý,
Až pak břinkotně a náhle spřežení
Kopytami do dlažby zas bije —
Jiskry letí: — pak je poesie
První želez na kameně zaznění!

Poesí je též, an v skromné lodi
Jako labuť, když se soumrak rodí,
Zdlouha přístavem se poplaviš,
A ta loď pak, že je ve tvé vůli,
K ohromnému korábu se stulí;
Jakž dle palat stává chudá chýš.

Poesí je též, kdy černoch divý
V lanech leže, odpočinku chtivý,
Kolébavě ssaje podvečerní chlad;
Houpaje se, tichou píseň zpívá,
A kdo jemu do tváří se dívá,
Vidí zraků bělmo jako hvězdy plát.

Poesí by také bylo jistě,
Kdyby zděšen v tomto pustém místě
Sepjal se můj vraník rodu dánského,
A mnou mrštil tuhle na ouskalí,
Že by se mu zraky potrhaly,
Černá krev se lila z čela prasklého;

Potom, kdybych na posledy v tváři
Jasnou večerního slunce záři,
Kalné zvedl oko, řasy uvadlé:
Aby věrné zvíře, jakoby mělo
Žalost, hlavu klopíc na mne zřelo,
Teple řehtajíc mi v líce uchladlé!“ —

Starý komediant.

(Z A. Grüna.)

Opona se šumě stáčí,
K předu starý herec kráčí,
Rudě zmazán v poctivé tváři,
Na šatě plno cetek září.

Jakž mi tebe v srdci líto!
Týmě tvoje bíle kryto —
Nad hrobem stoje kejkly kueš,
Úsměch luze vynucuješ.

Krátký úsměch nad šedinou
Před marami a umrlčinou —
To let lidských nejvyšší cena,
Tobě, chuďase, vyměřena!

Mozek starcův poumdlívá,
I na své drahé nepomnívá;
Ty však ho nutě ještě mučíš,
Marným floskulím se učíš.

Rámě starcovo se třese;
Ruka umdlená se vznese,
Jen kdy žehná vnuky a děti,
V chrámě sepjatá při oběti.

Ruka tvoje však neustává,
K pustým slovům takt si dává,
A vše to trudné namáhání,
Ubohý, luze pro usmání!

Sedne starec na lenošku,
Pohovít chce oudům trošku.
„Hleďme — hle, jak pohodlný!“
Hned je zástup ousměšků plný.

Tiše, ztrhanými slovy
Začíná svůj hovor nový.
„Aj, vždyť neví již kouska řeči!“
Káravý hněv se kolem větší.

Starec jen šepce, zajíká se,
Vázneť mu jazyk, nebýbá se;
Hovor nedokončiv tichne,
Mlčí — již ani neoddychne.

Zvonek cinká, opona se kloní —
Kdož ví, že to umíráčkem zvoní?
Množství bubnuje a píská —
Kdož ví, že to hrobní píseň výská?

Starec na sesli mrtev sedí,
Pod ličidlem co živý hledí;

Onoť na bledé, chladné tváři
Jako lež hrubá pyšně září.

Zbyloť na líci šedivcově
Jako nápis na hřbitově
Řkoucí: Všecko je klam a lhání,
Jeho život, snaha i hrání.

Z lesů na plátně zelenavých
Nezní hlasů nad hrobem lkavých;
Luna olejem napojená
Pro mrtvé pláčem nezastená.

Herci kolem druha se staví,
Jeden z nich mu k pochvale praví:
„Blaze! kdo takto v boji zhynul;
Tenť věru co hrdina slynul!“

A, co Muza, děvče mladé?
Na stříbrné vlasy mu klade,
Z papíru věnec malovaný,
Častou potřebou podrchaný.

Průvod k hrobu je dvé hostí
Rakev odnest právě dosti;
A když ho skryli u věčném tichu,
Nebylo pláče, nebylo smíchu.

Proslov.

(1846.)

Jako zchudlá kněžna, vypuzená,
Paláce i chrámu pozbavená,
Putovala česká Muza širou
Vlastí, kojící se dlouhou vírou,
Že snad přece tichý stánek najde,
Kdežto její žel a touha zajde.
A hle, vzešel den, kde před ní brány
Posvátného domu zotvírány,
V němžto Muza sesterská, s ní v lůně
Jednom zrozená, co na svém trůně
Panuje — a tu jí posléz přáno
Útočiště, tu jí času dáno,
Aby podle sestry dospělejší
Svorně, chutě, silou nejčilejší
Pěstovala vonné květy umění,
Na svědectví trvalého smíření! —
Poprvé dnes vede žáky svoje
Ku zápasu v umělecké boje,
K utěšení zdárných synů Čechů —
A *vy* máte soudit o prospěchu,

Jakýž na bojišti sobě způsobí,
Zda-li čelo věncem ozdobí.
Suďte milostivě; její síly
Rostou teprv; k vysokému cíli
Nedosáhnou peruti; však pružně
Napnou se a zotužejí mužně;
Pak nastane zápas bujný, smělý —
Před očima bude úkol skvělý:
České Muzy slušné oslavení,
Naše čest a vaše zalíbení. —
Uchystejte jenom, kromě stanu
Tohoto i ve svém srdci stranu,
Kde by naše Muza lásku zhledla:
Bez lásky by hynula a zbledla;
Láska vaše rány staré zhojí,
V lásce vaší její život stojí!

Proslov.

(1852.)

Muze naší nepřál posud
Rozmařile hravý osud
Vlastní střechy, vlastního to prahu,
Kdež by k prsům vinouc vyvolence,
Ukájela vřelých srdcí snahu,
Na čelo si kladouc neuvadlé věnce.
Jen své žáky vypravuje v době
Této do krajů, kde jazyk otců znívá,
A tam citné srdce vyhledává,
Kdež by stánek vyvolila sobě.
Takž i my k vám nyní zavítali,
V službě vážně usměvavé bohyně
Bychom obět milou vykonali
Na oltáři její skrovné svatyně.
Co se kryje v hloubi duše vřelé,
Co se prýští z cnosti, a co z hříchu,
I co z marnosti a z pýchu,
Bujných vášní pořadí to celé
Uvedeme v rozmanitém zobrazení
Před zrak váš i k zábavě — i k posouzení.

Jestli někdy barvy slabší
Na obraze uvidíte,
Obraz neutrpí, když ho
Sluncem milosti své osvítíte.
Nechť jen vaše přízeň s námi stojí,
Při slabostech vlídné shovění,
Otužujíc ducha v uměleckém boji,
Oživujíc naše snažení:
Pak vám kvítko spokojení zkvitne,
A nám jisté zvítězení svitne!

K zahájení divadelních her.

V tradoplném světa kolotání
Procitují v hlubokosti
Lidské duše sny a přání,
Plné rájské milostnosti.
Sny a přání! Jako andělové
S bujnou ratolestí míru
Hrajou s námi zlatí snové,
Vzpřimujíce kleslou víru.
Jako krůpěj boží vlahy
Oživuje lidské přání
Všechny velké svaté snahy
Vzrůstajíc až ku doufání.
Blaze tomu, jehož hraví snové
V roucho pravdivé se oblékají,
Jehož přání — jako pupencové —
V libovonnou kytku rozkvétají!
Také my, jež drahé, pevné
Pouto — mateřský to jazyk — pojí,
A jež ani skryté ani zjevné
Cesty osudové nerozdvojí —
Také my jsme v duši vřelé
Pěstovali krásný sen a přání.
Blaze nám! Dnes kyne v září skvělé
Jeho pěkné ku životu vstání.

Muza naše vyvolila sobě
K projevení slušných radovánek,
K prolévání slzí v žalné době —
K provedení her svých nový stánek,
A dnes poprvé vás k sobě vítá.
My pak sluhové a žáci její,
Kterým nové, jaré jitro svítá,
Pro něžto se v očích vašich skvějí
Sladké odměny — my kladem
V ruce vaše podnikání nové,
Vědouce, že nezahyne ladem,
Že mu vámi vzejdou krásní dnové.
Přízní vaší zmužíme své síly,
Přání vaše bude naším heslem!
Stůjte při nás, jak se posud dělo,
Shovívavě neste naše vady,
Aby na nás oko s vírou tkvělo,
Aby k sluchu došly milé rady:
Láskou síly slabé dorůstají,
A co mladé, může ještě zráti.
Nechť jen srdce vaše plápolají,
Nechť jen zvolí věrně při nás státi;
Potom dospějeme cíle svého,
Pak se rozvine květ naší slasti
K potěšení rodu vlastenského,
Ku ozdobě milované vlasti!

Masopůst.

Kukátko, postavené v davu Pražského života.

(Psáno roku 1889.)

Podívání 1.

Ulice. Nárožní dům. O desáté hodině zrána. Houf lidu.

Ceduldř

(s balíkem cedulí pod paždí, přilepuje řadu loketních a půlsáhových návěští).

Bože, nedopusť,
By nás celým rokem trápil masopůst!

Dva tovaryši (jdou kolem).

První. Hle! hle! Jeden, dva, tři, čtyry — osm bálů
Jedním dnem — a každý v sauber sálu!
Aj, toť aby člověk čtyry nohy měl,
Kdyby všude umlsnouti chtěl.

Druhý. Abych se ti přímo vyznal, brachu —
Masopust mi nadělá jen strachu.
Člověk musí k tanci — holka pokouší;
Jednou tedy za týden se výská,
Šest dní na to huba osouší.

První. *Toujours lustig!* Ať i kapsa stýská!

Pekař a pan starý.

Pekař. Co pak nám dnes na divadle uklohnili?
(Čte.) „Masopustní žert.“ Nu, to je bon!

Pan starý. Jestli v to jen hodných špásů zavařili!
K tomu benefice? Nu, to bude shon!

Pekař. My se ale u nás uhlídáme?
Pan starý. To se ví
Pekař. Tam jinou komedii máme!
Pro nás plný žbán a koláče;
Mládí se při muzice vyskáče.

Dvě děvečky (se potkají).

První. Odkud, holka nevyspalá?
Druhá. Z chrámu Páně.
První. Jak pak večer?
Druhá. Ach, já o to nedbám tuze!
Můj mě arci pořád škemrá —
První. Ó ty skoupá!
Druhá. *Ledakams* mě mrzí chůze.
První. Zvol si místo, vždyť pak platíš, hloupá!
Druhá (po krátkém přemýšlení).
Tedy se snad sejdem — v....

Praktikant a kupecký mládenec.

Prakt. Die Mess' ist aus; jetzt werden sie wohl kommen.
Mlád. Die blaiben lank — keheren zu die Frommen.
Prakt. Ob wir sie heute in die Tanzschul bringen?
Mlád. Kain Zwaifel; uns muss Alles fesch kelingen.

Mladé švadlenky (zdaleka se již usmívají).

Praktikant. Guten Morgen, slečny ve spolku!
Smím se těšiti dnes na polku?
Švadlenka. Já si právě hlavu lámala,
Jak bych matku chytře zklamala.
Druhá. Řekni, že tě pozvala má teta;
Masopůst je — každý ho rád okusí.
Praktikant. Tak! A staří o všem vědět nemusí.

Mládenec (chtěje vtipem zablesknouti, dá se do chechtu).
Sice by mi hnáty ztloukli na kusy.
Pak by po všem unterholtu bylo veta.

Cedulář (mrazem se otřásaje dále utíká).
Hůře Pánbůh lidi trestat nemůže,
Jako že je vodí v masopůstní kaluže!

Podívání 2.

Zástavní úřad. Hodina ouřední chýlí se ku konci. Donašečky, dohazovačky, služky a šejdíři stojí ještě trojí řadou všemi pokoji až ke schodům: jedni s hodinkami a prsteny, druzí s letními obleky, jiní s prádlem a t. d.

Švihák a baba nejzadnější.

Švihák (dává jí draze vykládaný obrázek, podobiznu otce svého).
Peníze dnes míti musím — stůj co stůj!
Osmý díl z nich bude tvůj!

Baba. Žádná starost, nejsem roční kůže;
Učiním, co lidská síla může.
(Dá se do hlasitého pláče a deře se před jiné.)
Pro matičku boží! Spaste duši,
Propusťte mě ku předu!

Dohazovač. Hubu drž — anebo ti ji přejedu!

Baba (k úředníkům, plné ruce díla majícím).
Vzácní páni! Čiňte, co se sluší —
Hodné matky dítě stůně —

Dohazovačka. Nevěřte té staré kuně!

Baba (nedbajíc na štilce, plove pořád ku předu).
Peněz doma není —

Všickni (uzlíků svých pozvedajíce).
My jich také nemáme,
A co na dar na ně čekáme;

Dříví drahé, hlady velké,
Činže perná, kapsy mělké —
Mladý úředník (lítostí a ouzkostí ruce spíná).
Ubohý lid! jaké to má kříže!
Zkušený úřední posluha (zamumlá):
Lárifári! *Masopůst je hryže.*

Podívání 3.

Sál na Barvířském (Žofínském) ostrůvku. Společenský bál. Po stěnách skvostné draperie, kolem drahá oranžerie. Z nárammých lustrů denní zář. Dva tisíce hostů. Podivné hemžení. Lesknoucí se atlas, lehýnký gas; briljantů lesk po šíjích a na hlavách, květinové sady ve vlasech a po šatech. Šumot hovořících a hlahol padesáti hudebníků.

Naličená dáma se třemi dcerami.

Dáma. *Mon Dieu!* Jen zrovna, Míno! hlavu napni!
Okem střílej — lákej, lapni!
Rozo — Líno! poslechněte rady!
Či jste zapomněly, proč jsme tady?
Mína. Já mám uloviti úředníka.
Roza. Já bych ráda doktora.
Lína. Já důstojníka.

Hýskové (se potkají).

První. *Servo!* Jak je?
Druhý. Jako v ráji.
Třetí turu zamluvil jsem s Ninou.
První. Dá ji?
Druhý. Bože, a jak ráda! Všecka hoří!
První. Šťastný chlape! děvče jako poupátko,
Vtipná též —
Druhý. I třeba byla housátko!
Srdce mé se čtvrti milionu koří,

Tou-li nebude mým dluhům opravy,
Nic mi nezbude, než kulka do hlavy.

On a *Ona.*

On. Bůh mě slyší! tonu v rozkoši!
Ona. I jděte!
On. S vámi chtěl bych, mina zemi, létati,
Tam kde slunci od východu svítati —
Ona. He, he!
On. Blažen, kdy se usmějete —
Ona. He, he!
On (stranou). Probůh, co jsem to vzal do ruky!
Totě loutka, ze soustruhu hříčka,
Šité tílko, nalíčená líčka,
Nástroj z dřeva, celý bezzvuký!
Šťastný, kdo si dívku zamiluje,
Jež mu dobře — aspoň zatancuje.
(Nahlas) Půjdem k tanci?
Ona. Třeba.
On. Nebo posedíme?
Ona. Také!
On. Tedy jděm, ať — nemluvíme!

Výbor pánů bál pořádajících.

První. Hezky se to naplnilo; všude husto.
Druhý. Jenom v kase pusto!
Zdarma pozvaný se vždycky dostaví —
Outraty ať výbor jak chce zapraví.
Třetí. Za to se mu *slávou* nahrazuje,
Co zde měšec uškozuje.

Švihák (letí kolem).

Bravo, páni! Co je Praha Prahou,
Nevyvedla se vší snahou
Bálu, jak jste vy ho zpořádali!

Výbor. Vždyť jsme *dvanáct roků* študovali.

Host

(napořád v koutě stoje, bedlivým okem to peřesté kolotání pozoruje a brzo hořce, brzo útrpně se usmívá. Něco ovšem cítí — něco si myslí, posavad ale neví, jak to povědĕti).

Dva páni z výboru (mimojdouce).

První. Kdo to tamhle s tváří zamračenou?

Druhý. Nech ho blázna s myslí zakalenou;
Darmo by nás třeba zatrudil,
An si vždy jen na mudrce hrává.

První. Kdo pak jest?

Druhý. Eh — české verše psává!

První. Herr Gott! jak pak ten sem zabloudil?!

Host (jda ke dveřím.

Jak se točí, vrtí — jako vírem,
Jako uštípnutí vlaským štírem!
Veselte se; jeť vám toho přáno,
Jinak byste nevěděli,
Proč vám na tom světě býti dáno!
Bál je ono velké podniknutí,
K němužto se vaše síla nutí;
K jiné věci — napadá mi *chudina,*
Láska, umění a *otčina* —
K těm byste již menší chuti měli!
Také jsem rád vesel — ale tolik ryku,
Tolik pompy k vůli *dlouhé chvíli?*
Ne, ne, to jsem přítel jiných zvyků.

Chce-li se mi — s přátely se sejdeme,
S dívkou *známou* do kolečka vejdeme;
Sklenka vína, moudré slovo, trochu smíchu,
Bez pretensí, beze všeho pychu —
To dá ducha, to dá síly!
(Na cestě domů.)
Ale ovšem! Kdo jen *české* verše psává,
Osamělý v hluku světském stává! —

Podívání 4.

Ples domácí. Tančírna — pokojík čtyry lokte široký, půl páta dlouhý, na každé stěně skleněný svícen, na svícnu papírová růže a dvougrošová svíčka. Po levé straně ještě jeden, ale ještě menší pokojíček — v něm řada seslí a staré kanape. Po pravé straně také jeden, ale také menší pokojíček — v něm stůl, sklenice a mísa. V tančírně, ve výklenku u okna, celí tři muzikanti: dvoje skřípavé housle a falešná fletna. Pět párů lítá, *vulgo:* tancuje; pět jiných oddychuje, a patnáct jich kolem čeká.

Dva hosté (přicházejí).

První. Neměj starost — za pětku to stojí:
Jídla, pití dost, i tanečnic.
Všecko se tu s veselostí pojí.
(Přistoupí k domácímu pánu.)
Tuhle, pane, ještě hosta vedu.
Domácí. Těším se!
Host druhý. I já se těším.
Domácí. Dobře tak;
U mne přejde pánu radováním zrak.
Strojím bál ten bez ohledu,
K vůli známým; a co z toho? Nic!

(Tajně hostu prvnímu.)

Podíl váš rád tratím.

Host. Však já beztoho nic nezaplatím!
Za to jsem vám jiných pět
Do té pasti sveď.

(Hudba přestala.)

Tanečnice. Pane, to je horko — k zalknutí!

Domácí dcerka. Líbí-li se — máme pro příhodu
Cukrové a čerstvou vodu.

Tanečník (jinému). Zůstaneme aspoň při chuti.

Druhý. Já bych hladem hřeby polykal,

První. Já se dosyta již prachu nalykal.

Tanečnice. Žádné kafe? žádnou limonádu?

Druhá. Já jsem dala punč a čokoládu.

Třetí. Já poslala krůtu — bažanta —

Čtvrtá. Já sto koblih za sebe i amanta.

Pátá. Já šest kuřat —

Domácí syn (s talířem, na němžto krajíčky venkovského chleba).

Slečny! páni! prosím —
Něco k zakousnutí — již to nosím.
Jako doma — žádné zdráhání!
Máme toho, věru, k plýtvání!

Host první

(nosí za ním mísu s tenkými odřízky tvrdé uzeniny).

Domací pán a paní (opodál).

Ona (jemu tajně). Na pět neděl máme jídla dosti!

On (posvědčí radostně a rukama tleskaje, běží mezi společnost).
Alou, páni! jenom do té veselosti!

Podívání 5.

Reduta. Plno světla, plno hudby — ale málo hostí, a ještě míň maškar. Několik kalenderů, v každém koutě dvoje domino, zde onde některá zahradnice a zahradník, Turek, citronářka, Harlekin a Kolumbina. Kolem na lávicích vyšperkované dámy, jako loutky na prodej — jen že časem zívají; uprostřed sálu pánové kolem zevlující. Jedni by to všecko rádi haněli, druzí chválili.

Harlekin (mezi ně vjede).

Hola, škrobenáci! hněte oudy,
Sice dostanete s Harlekinem soudy!
Na redutě nejste na postání,
K výsměchu a pro cuchání;
Nechte moudrosti své před vraty —
Sic vás střelím do paty!

(Některé plácačkou lehýnce udeří.)

Host. Dummer Spass!
Jiný. Jemeiner Wicht!
Harlekin (se obrátí). Du bist auch keen Samet nicht!

Mladý Pražan se svým strýcem z venku.

Strýc (když se byl as hodinu díval).

Hezké je to — ale smutné trochu.
Měl bysi být *u nás,* hochu,
Když se jednou přestrojíme!
To je křiku, smíchu, kutění,
Škádlení a vrtění,
Čert by neobstál, když rozpustíme
Slovem, jak se na maškary sluší.
Ty tu, jako zmoklé, klopí uši.

Pražan. V Praze, strejčku, na *bon ton* je dbáti.
Strýc. I jdi! Chce-li člověk na blázna již hráti,
Nesmí na tóny se ptáti,
Nechť se to má venku nebo v Praze státi.

Citronářka (s košíkem plným vlaského ovoce a rozličných kornoutků, kolem houfu študentů).

Kupte, páni! Kdo mé zboží jídá,
Moudře večeří a chytře snídá.
Kupte, vám je toho třeba,
Jako káznice a všedenního chleba!

(Rozdává jim kornoutky; študenti je otvírají — všude psáno):

Seďte a předc po světě se ohlížejte,
Mimo škola mnoho v něm se děje;
Aneb smutek na klobouk si dejte,
Nevíte-li, než co školský trychtýř vleje.

Dáma (v dominu), *šviháK* (ji provádí).

Kolumbina (kolem tancujíc).

Nevěř, o čem mladý galán kváče —
Doma čtyrnedělní děcko pláče;
Nech tu, ženo věrná, všeho státi —
Do dne se ti s cesty manžel vrátí!

Harlekin (obskakuje kolem hosta v černých šatech — člověka vyzáblého, jemužto z každé vrásky kovaný praeceptor vykukuje).

Salve, asine!

Host. Jak? Víš, kdo jsem?
Harlekin. Ó jistě!
Dosti dlouho činil jsi mně muky,
Nežlis velkou věc mi vtloukl do paruky —
Kde je *„autem“* a kde *„vero“* na svém místě.

Dvě skvostné Turkyně (vejdou do sálu). *Hýskové* (je hned houfně obklopí — takže jednu dav lidstva na pravo, druhou na levo zanese).

Paníček (novomodní vousiska si hladě).

Schöne Maske, darf ich's wagen,
Mein Geleit' dir anzutragen?

Turkyně (se lekne toho množství opovážlivých dotěravců, neví hned co odpověděti a — mlčí).

Šedivý mládenec. Posílá tě z ráje Mahomed,
By nám v Praze hlavy spleť?

Turkyně (chce odpověděti): „Tobě se to stalo, nežli jsem přišla —" (neví ale, zdali by ho nepohoršila, a opět mlčí.)

Švihák (s opečenou bradou — někdy také německé básně dělává).

Škoda figury, že nemá řeči!
Snad ji na cestě i s vtipem ztratila.
Kdyby jenom o vlas byla větší,
Dobře by se vedle Turka na most hodila.

Turkyně (se dere z houfu těch mučitelů ven).

Někdo. Wer wird's auch sein? Ein Kammerkätzchen
Mit Biegelstahl-verbrannten Tätzchen!

Turkyně (šťastně vyklouzne, u dveří *druhou* zastihne a obě na to pospíchají — domů).

Host

(o sloup nejzáze podepřen dívá se na to počínání hostů).

Bravo! do toho jen tónu dále!
Brzo bude po maškarním bále.
Jaká lichotivost, jaké vtipy —
Jako sladké Amorovy šípy!
Takto musí reduta se dařit,
Kapsa podnikatelova — znařit.

Druhý (k němu). Hle, ját myslil, že tě v larvě uvidím!
První. Zde se za svou přirozenou nestydím.
V *jiné* bych rád potrkával —
Musel bych být ale bezrohý;
Rád bych všude poběhával —
Musel bych být ale beznohý.
Já rád mluvím o pravdě, a za tu —
Nežli bych se nadál — na odplatu
Musel bych se z larvy svleci,
Ano spatřil bych se třeba v kleči.

Dva recensenti

(postaví se do prostřed sálu a vyhrnují pysky).

První. Co jsem řekl? jenom žádné hádky!
Praha není pro redutu;
Praha nemá ducha, nemá smělosti
K této všeobčanské slavnosti,
Myslíť hnedle na pokutu;
Jednou skočí — a hned má dech krátký.
Druhý (potají). Aj, což abychom se sami převlekli,
A jak patří vtipem zablýskali,
Až by se ti tupci ulekli
A „kdo, co to?“ vespolek se ptali?
První (s pánovitou lhostejností, aby ukryl, že nemá peněz, že i vstupní lístek zadarmo dostal).
A bah! dnes mi není do kuráže;
K čemu také blázny dělat pro jiné?
Buďme rádi, že to všecko pokulhává;
Aspoň se nám o tom ostřej psává.
Pak i bez nás maškaráda nezhyne —
Harlekin (strčí mezi ně hlavu i plácačkou zařehtá).
— a vy zůstanete bez blamáže!

(Skočí blízkému Tyroláku na hřbet i sedne mu na šíji).

Podrž, brachu! Široká tvá záda —
Budou mojí katedrou;
Mát je také vrchnost tvoje ráda,
Neboť ví, že mnoho unesou.

(Maškary všeho druhu staví se houfem okolo něho — načež on tónem kazatelským spustí a časem plácačkou si poklepává.)

Paničky a páni — uši do rukou,
Ať se vám má slova k srdci dotlukou! —
Do reduty Pražské mnoho není!
My to víme — takéť právo máme
K jadrnému pohanění,
Protože je naše rozmazlené dítko,
Z našich sadů stobarevné kvítko,
Pro něž my si hodnou práci dáme.
Že se nám vždy nepovede?
Božínku! I maškary jsou křehké;
Snadněj také *bez larvy* se na bál jede,
Naše dílo není příliš lehké;
Víme tedy, *kde* a *jakou* hanu dáti,
Žadný se jí také nebude z nás báti.
Jsou tu ale slintáci,
Holobradí panáci,
Kteří všecko očmuchají,
Prošťuchují, ofrkují,
A kde čouhá chybička,
Jako povzteklí se ženou;
Sami ale ani slovíčka
Nedovedou podat na zlepšenou.
Znáte je? Ó, to je divná třída lidí! —
Zač se hodný člověk stydí:

Za potupu, hanbu, za týrání,
Zlomyslné posmívání,
Veřejně, ba potají a z koutku —
To vše mají oni za pochoutku,
Škrábnouti a pošpičhnouti,
Zkáleti a utrknouti —
To jim voní, to jim lahodí!
Jářku ale — (přitom začne plácačkou na dlaň poklepávati) *Harlekin* se táže,
Nežli někoho svým kordem uhodí —
Jářku, co zde rozum káže?
Máme hryzu
Takového hmyzu
Na svém kvítku trpěti?
Pánové, mne začíná již dlaň má svrběti!
Uhodím-li —

Recensenti

(byli se davem prodrali a nyní ze sálu vykloužnou).

Harlekin (je zahlídne a zvolá na sbor podřimujících hudebníků).

Hrajte, muzikanti!
Trubte, trubači!
Kritikanti —
Jako nic — se ukličdili;
Zahrajte jim v provody!
Prázno po nich bez škody —
Leda že tu trochu zasmradili!

Maškary.

Bravo, bravo, masopůstní plampači!

(Hudba začne Labického nejnovější galopádu.)

Podívání 6.

Skvostná komnata. Večer. Argantická lampa na stolku. Líbý zápach vodiček a voňavek. Na věšátku, po sesliích, na stole drahé šaty a přípravy na bál.

Slečna

(bledá, pokašlávajíc na lehátku odpočívá, v ruce lístek drží a chvílkami do něho mdlým okem hodí).

Dvě komorné (opodál).

První (potichu k druhé). Dneska nebude snad bláznit?
Poslechni, jak těžce dýchá!
Teď se kroutí — jak ji to as píchá!

Druhá. I co z toho! Ta již nepopustí,
Až jí krev se ústy, nosem spustí.
Vždyť jsem musela zas povyprázdnit,
Kde co šperků zastrkáno.

První. Bodejž bylo raději už ráno!
Na mne padá ňáký strach —
Slyšelas to hrozné „ach"?

Slečna (byla se, těžko povzdychnouc, poněkud vzchopila a začne list po páté čísti):

„Nade všecky dámy v Praze
Aurora se zaskvěje.
Bůh ví, jestli se dnes při vší snaze
Někdo na nás na ostatní nsměje.
Také Fridolín, to ptáče poletavé,
Ježto Tebe opustilo,
Na dnešek se přihlásilo,

Jako Tobě na pohromu —“ (Vyskočí.)
Nikoli! (Bolestně ji to však u srdce dojme; ona se chvějíc lehátka držeti musí.)
O neštastný můj stave!
(Zatnouc zuby, všemožně se vztyčí.)
Nic však naplat — já dnes musím z domu!
Uvidíme, kdo mne přezáří,
Až jim kouknu do tváří!
Nade mnou se nesmí triumfovat,
Jako nad zmoženou pokřikovat!
(Pokyne komorným.)
Honem, vlasy do pořádku!
Pozor ale, ať zas nemám hádku!
(Sedne si; komorná jí začne hlavu strojit.)
Kde je diadém? kde kytka? kde je *rouge?*

Komorná (postaví před ni zrcadlo).

Slečna (se líčí). Nade mne se nesmí žádná skvíti,
Byť i *pravá* Aurora to měla býti;
Všechněm navzdor budu veselá —
Veselá — (třesoucíma se rtoma) oh, veselá! —
Šněrovačku! — Více stáhni — víc!

Komorná (vidouc, že slečna sotva dechu popadá).
Nebude to škodit, paní moje?

Slečna. Nech si pro sebe ty strachy svoje!
Čiň, co tobě poručíno!
Šaty — šaty! honem oblíkejte!
(Obě komorné mají s ní plny ruce díla.)

Slečna (v úplném šperku). Nyní zazvoň, ať je zapřažíno!
(Komorná odejde.)
Tady zatím všecko zodmykejte —
(Krev se jí žene k hlavě a pot na ní vyvstává.)

Horko je tu, mdlo až k padnutí!
Ledu, ledu — čerstvé vody!

Komorná (běží ven — k sobě).

Tohle bude hezký ples a hody!

Slečna (nemůže déle na nohou se udržeti — pronikavě zkřikne, sáhne si k srdci a pozadu na širokou sesli se skácí).

(Mrtvé ticho v celé komnatě, toliko jednozvuký klepot hodin slyšeti; po chvílce začnou hodiny novomodní quodlibet z českých národních písní: „Nic nedbám, jen když mám“ — „Adie, falešný světe!“)

Obě komorné

(se vracejí a zahlednouce k tanci vystrojenou slečnu bez hlasu a bez pohnutí na sesli seděti, nevědí, co začíti).

První. Milost slečno! — To je leknutí!
Kočár čeká! (K druhé.) Snad nám neomdlela?
Druhá. Tu je voda! — Nebo snad jen zdřímnout chtěla?
První. Zbuďme ji, ať není nevrlá!
Druhá (vezme ji za ruku).
Ježíš Marja! vždyť je umrlá!

(Hodiny hrají: „Z věže smutná hrana zvučí —“)

Podívání 7.

Ulice. Nárožní dům. Jitro. Pošmourno. — Popeleční středa.

Cedulář

(tenkráte jedinou ceduli přilepuje, totiž: Pražského oznamovatele. Štětka jeho rychle a radostně po zdi tancuje).

Chvála Bohu, že to přestalo!
Vždyť pak by to poctivého
Ceduláře bylo ztrhalo!

Zdárný synek

(po včerejšku ještě nevyspalý, oči opuchlé, na čele a po tváři hodnou modřinu. Zpívá):

„Pozdrav Pánbůh otce mého!“
(Zastaví se u ceduláře.)
Aj, aj, škrobe! co to mažeš od rána?

Cedulář . (si ho prohlídne a na „oznamovatele“ ukáže).
Tuhle něco pro pána!

Synek (slabikuje). „Rakve všelijaké velkosti“ —
I jdi! (Dále se potáceje mumlá:) Také tisknou hlouposti!
(Zpívá:) „Nenaříkej, Lori!
Děj se co chce na světě,
Nám předc štěstí vykvete —“

Ševcovský učeník

(běží kolem a zahlídne jeho modřiny).

Hle hle! ten má poctivé *memento mori!*

Kuchařka (v hedbávném pláštíku a klobouku) a *panská* (v mantille a závoji).

Panská. Dobré jitro! Jak se vede?

Kuchařka. Mrzutě.
Právě jsem se s paní vyvadila,
Také hned i ze služby se uklidila.

Panská. Proč pak?

Kuchařka. I toť víš! Ty baby chtějí,
Aby holka jako slípka na prutě
Celé noci doma chrněla.
Hrozné věci se to s námi dějí!

Panská. Snad ses u muziky trochu zdržela?
Kuchařka. Co pak je to — čtyry noci, páté půl!
Panská. Toť se ví!
Kuchařka. Jen aby člověk jako kůl
Z dubového dřeva
Trpěl, mořil se a vláčel,
Přitom do vody si kůrky smáčel,
Jako pravá, nejzadnější pleva!
Radší prodám s těla všecky kloty,
Nežli bych se vzdala ledajaké moci.
Proč pak bych si poroučeti dala:
Tohle dělej, tohle nic?
Panská. Toť se ví!
Čím pak nám kdy paní také uleví?
Sama bych již nohy na ramena vzala,
Památky by po mně nezbylo —
Kdyby pána nebylo!

Studiosi.

Primus. *Ecce! Adalbertus* klopí čelo!
Co je, brachu?
Alter (se směje). Plna duše strachu.
Tertius (najednou se rozkřikne). Bodejž do něho by
tisíc hromů bilo!
Primus. Do čeho pak?
Tertius. Do masopůstu!
Dny se prováleły, noci zmařily —
Karhan, tanec, holky —
Čert si vem ty zpropadené spolky!
Alter. *Lente, lente!* To je křiku, to je šustu,
Že jsme trochu hejřili!

Nevídáno,
Že dnes examinováno!

Tertius (z hněvu a lítosti až plačtivě).
Ale *já nic neumím!*

Alter. To věřím!
Já své „*scimus*“ také snadno změřím.
Sekunda ti ale hlavu nesrazí.

Tertius. *Jedna* ovšem; ale *třetí* všecko pokazí!
Nešťastný jsem na věky!

Alter (plným hrdlem se chechtá).
To snad abys skočil do řeky!

Český spisovatel,

(respektive spolupracovník jistého — *parole d'honneur!*, velmi známého časopisu, jde za nimi a pilně poslouchá; v tom ho dohoní a pozadu pozdravuje)

Posliček redaktorův.

Prosím — pán se ptáti dává, pane,
Co prý se s tím rukopisem stane,
Jejž jste odeslal mu bez konce?

Spisovatel.

Řekněte mu, zpropadený půhonce,
Že jsem, jako masopůst, již u konce;
A než hlásný znamení dá v půldne na zvonce,
Poslední že udělám v něm čáru.
Jen ať přichystá pán honoráru! (Běží domů.)

Podívání 8.

Ve čtvrtek na to. Kavárna u 3 stříbrných homolek. Odpůldne. Hosté přicházejí — jiní tu již sedí.

Kavárník (pilně se po dveřích ohlíží).
Pozdrav Pán Bůh, pane Josef! Bílé? Černé?

Josef. Jakékoli. Srdce oběma je věrné.

(Sedne si proti stolu, kdež několik hostů nejnovější *Květy* čtou, a zvláště i především „Masopůst" anatomicky a chemicky rozbírají.)

Host. I nu, já jsem spokojen!

Druhý. Já nikoli!
K čemu to, a co to znamená?

Třetí. Všecko se to vleče jako o holi.

První. To je kritika — jen řečená!

Druhý. Co tím spisovatel chce? kam bije?

Třetí. I ba skoro na všecko nám plije!

Druhý. Škoda papíru a času!

Čtvrtý. Poslechněm i jiných hlasů —
Pánů, kteří Květy kupují
Že i takovýchto kousků milují.

První. Tak! A mně se zdá, že v jistém čase
Něco podobného spisu neškodí.
A kdo *pohledá,* i v každém klase
Aspoň *na zrnéčko dobré* uhodí.

Druhý. Pane Bože, koho ale poučí?

Třetí. I co — jen když dlouhou chvílí nemučí.
Květy slovou *zábavníkem;*
Vy si buďte zahradníkem
Někde při učených tulipánech —

Čtvrtý. Mírně, mírně! to je hněv již v pánech!
A ten více škodí,
Nežli co se v knihtiskárně rodí.

Pátý. Dobře máte! — Víte kdo to složil?
Třetí. Pro mne třeba —
Druhý. Já své zdání mám;
Pro jméno bych ale nerozmnožil
Ani chválu, ani hanu,
Na žádnou se neuchýlil stranu;
Jméno není kritiky mé cíl!
Někteří. Kdo pak je to tedy?
Druhý (krčí ramenoma).
Josef (vstane a blíže přistoupí). Páni, já ho znám!
Všickni (se vzchopí a obklopí jej).
Je-li možná?! Kdo je, pane — kdo je?
Josef *Tyl.*

Fidlovačka.

V Praze, ve středu po velikonoci. Krásný jarní den. Doba odpolední.

(Psáno roku 1833.)

Básník.

Na bezmraké sklepení se slunce vzneslo,
Stříbroskvělý otevřelo jaro den;
Aj, tu zazní po lidnaté Praze heslo:
„Do prostory, bratří! z brány ven!“

Cizinec.

Jakáž je to bouřka v městě!
Jaký shon to v úzké cestě?
Zlý a dobrý, Němec, Čech —
Kam je vede chvatný běh?

Domácí.

Neznáš pýchu Pražanů?
Zvůlí spjatých občanů?
Ó jaks hoden naší plačky!
Dnes je slavnost fidlovačky.

Za Koňskou branou. Dlouhé stromořadí až na návrší k Nuslím.

Básník.

Jako vlna vlnu prolomenou hrází
Žene, jako brav se valí z ovčína:
Tak ze sebe všech bran tmavé ústí hází
Lidské řady — křiku plná krajina.

Švec mistr.

Hejdy, kluku s rancem, hejdy!
S krejčími dnes neměj šejdy,
Abys nebyl posměván;
Našinec tu dnes je pán.

Švec tovaryš.

Víš, co modré pondělí?

Švec učeník.

Když se starej ochmelí.

Švec tovaryš.

Dnes den větších radovánek,
Dneska praskne břich i žbánek.

Hudbaři.

Honem, holky, žente se,
Jako Češky držte se,
Brzo začne rejdovačka!

Holky.

Zdráva budiž fidlovačka!

Kuchařka.

Podívej se, to je procht —
Ale Esel, gib duch ocht!

Po jiných se holub točí,
Mně div nohu nerozkročí.

Vojdk.

Abysi se neulekla,
Že se kamaš trochu smekla;
Je to chutí po rejdu,
Dokud k Nuslím nesejdu.

Studenti.

1. V Nuslích času nezmaříme,
   Do Vršovic pospíšíme.
2. Tam kde pláče Vršův duch —
1. Uděláme v krčmě dluh.

Baba.

Bodejž, draci, zdecháte!
Proč pak babou strkáte?

Kluci.

Uhni s cesty, vetchá kůže!
Čechy nejsou babské lůže.

Baba.

Světe, světe, světe, světe!
Nešvara se v tobě plete.

Stařec.

Líp ses arci mívala.
Dokuds pannou bývala.

Mudřec.

Synu, viz! to lidu tření
Zdali světa obraz není?
Noha tlape po noze,
Krok za krokem v záloze.

Žák.

Na se šlápnout nenechám,
Šlápnu jiným radší sám.

Mudřec.

Chceš-li zkusit, jak se v pátě
Líhá, čiň tak, smělé kůtě!

Švadleny.

1. Viděla jsi, jak se smáli?
2. Pod oknem co ráno stáli?
1. Zdlouha, jsou nám v zápětí,
Ženich s nimi přiletí.

Mládenci.

Meine Fräulein, sie erlauben —

Švadlena 2.

Ach, was mechtens Laite klauben —

Švadlena 1.

Nech je; stav to kupecký!

Švadlena 2.

Já neumím německy.

Kovář.

Zdráva budiž fidlovačka!
Zvíme aspoň, co je rvačka,
Z vády pojdou šarvátky,
Na celý rok památky.

Děvečky.

1. Ráda bys můj nový šátek?
2. Koupilas ho draze? 1. V pátek
Pán se na mne pozasmál,
V sobotu mi koupil šál.

Šviháci.

1. Ecce, bratře, to jsou děvy!
2. Styď se troubit na ty plevy;
   Outlejší jde vzadu laň.
1. Já mám radší hrubou dlaň.

Český spisovatel.

Ó radostné podívánky!
Lidu mého četné články,
Tisíce tu kolem jdou —
Žádný nezná knihu mou!

Sládkovd.

Retúr, muži! hanbou zhynu!
Mlynářka je v levantinu,
Milost má jen v atlase.

Sládek.

Pro mne třeba v harase.

Sládkovd.

Aspoň koně zapřáhneme,
Po pansku se okážeme.

Sládek.

I nu, pro mne —

Sládkovd.

Pro tebe? —
Já pojedu pro sebe.

Písař.

Před pátou jsem u zahrádky.

Sládkovd.

Odtamtud vůz pošlu zpátky.

Někdo.

Fi donc! jaký tho thu kámás!
V Pupenči byl nobl špáš.

Ševcová.

Hleďte pána! Odkud rodem?
S hora labuť — havran spodem?
Nehaněl nám český ples,
Zdráv by sice neodlez!

Starý vysloužilec.

Ó ty šťastná, šťastná země,
Chovajíc tak statné plemě!
Kolik jich tu zbledne as,
Zazvučí-li orlů hlas?!

Stromořadí se končí. Příkré cesty po návrší. Veliké oudolí. Křížem silnice. Na silnici panstvo na vozích. Nevelký potok. Mlýn a hospoda. V levo vesnice Nusle. Vzadu prostranná louka — vlastní to stan fidlovačky.

Básník.

Jaká kouzla užaslou tu mysl baví?
Rozbouřené moře, kvítí v lučinách,
Hejno dravých ptáků na oči se staví,
Jak se tu lid hýbá ve všech končinách.

Harfenistka zpívá.

Dokud jsem byl mladý sokol,
Blaze bylo v Čechách žít;
Co mně křídla ostříhali,
Nemohu té bídy zbýt.
Vrabci mne stíhají,
Lašťovky štípají —
Ó ty světe rozkošný!

Sbor žebráků.

Vzácní páni,
Mějte s bídou slitování!
Hleďte na nás na mrzáky —
Nám okažte stříbrňáky!

Mužík s kukátkem.

Panáčkové, panenky!
Krejcar dáte,
Uhlídáte,
Jak se v Čechách vraždy staly,
Když se myši se lvem praly.
Div to jest,
Na mou čest!

Mlýn hospoda. V besedách pod stromy strakatina hostů. Ze všech stran volání, smích, klení, cinkot sklenic, připíjení, hra v karty. Nahoře v sále křiklavá hudba.

Pijáci.

Bledé, hochu! — Barevné! dva žbány!

Sklepník.

Hnedle, páni! — Zasmolit vám chřtány!
Poroučet si umí celý svět,
Místo čtyr mi žádný nedá pět.

Tanečníci.

Hrajte, čeští muzikanti,
Ať se s nohou rozum zfantí!

Pacholek.

Běto, pí!

Děvka.

Jsem jako myš.

Pacholek (poleje ji).

Tu máš! Tím se ochladíš.

Hospodský.

Pokoj v Nuslích! pokoj dej,
V řemeslo se nemíchej!
Křtiny tady sám
Slavívám.

Množství se žene přes potok na louku. Zácpa na lávce.

Sbor po levé straně.

Kdo se v tíseň světa deře,
Ať i sílu s sebou beře.

Sbor po pravé.

Mavně lid svou sílu maří,
Také lstí se výhra dáří.

Kluk rohlíčkář.

He, he! plný koš bych za to dal,
Kdyby někdo lávku podřezal!
Kupte rohlíky — v okliky
Točené — pečené s mákem!

Na silnici u Nuslí zastavují se kočáry. Hosté slízají. Zámecká okna plní se hedbávnými klobouky, zlatými náušnicemi a líčenými tvářemi.

Urozená paní.

Daleko, *ma fille,* se nepustíme,
Sprosták hrub je, s ním se nesmísíme.

Kočí (mrakna do koní).

Mrchy, hou! tu nechte poskoků,
Neposkytnu vám sic obroku.

Šlechtic.

Zdráv buď, lide, větví mojich kořene,
Zdráv buď, pokud zvykem zvyk svých otců ctíš;
Až ti vzejdou doby blahem dařené,
Srdcem se i vůlí, duší zveselíš.

Letitý Pražan.

Jméno Páně budiž pochváleno!

Šlechtic (ruku mu podávaje).

Věčně! — Tvé a mé buď rozhlášeno!

Na louce. Hemžení lidstva; směsice všelikých stavů. Malé, veliké sbory a kupy. Řady obcházejí, scházejí se a rozcházejí. Hoši se honí za dívkami. Děti se válí po trávníku. Nesrozumitelný šumot.

Strážný duch národa českého.

Rozvesel se tedy, statný rode můj!
Setřes bázeň, zbav se strasti, těžkých žalostí;
V širém poli, v nebes chrámu se dnes rozhosti,
Staré právo obhájí zde tanec tvůj.

Sbor první. Venkovské zpěvačky, tištěné písně v osmahlých rukou.

Žena (skřehotá).

„Na té lesní poušti bydlel
Smutný mládenec;
Na těle žíněný rubáš,
Na hlavě věnec."

Vesničanka.

Přestaň, ženo, kulichati,
O smutku zde víme dost;
Chceš-li vděk nám udělati,
Vychval Čechům veselost!

Zpěvačka.

„Na stoletém dubě v háji
Sedávali kosi,
Černí byli pod volátkem,
Nohy měli bosy.“

Synkové z Nuslí.

Ha, ha! to jsou naši kmotři,
Otrhaní kosi;
Kroužky mají na volátku,
Nohy mají bosy.

Zpěvačka.

Kupte, holky, české písně,
Kupte zpěvy;
Písněmi se kazí tísně,
Zpěvem prchnou hněvy.

Sbor druhý. Bubínek a píšťalka. Komedie.

Komediant.

Slavné auditorium!
Žebráci z města, pánové ze vsi —
Zde je kunstforsteluněk se psy;
V Čechách jsou cvičeni,
Jsou to psi učení.
Auf, Čubo, hlavu k zemi skloň,
Třikrát se mi kolem nohy hoň!

Diváci.

Ha, ha! jak se chudák plazí!
Div si pupek nepokazí!

Čuba.

Směj se, lide zaslepený, směj!
Nebe oběma nám sílu dej!

Komediant.

Alou, Čubo, vzhůru! Toč se, toč!

Lidumil.

Blažený, kdo cestou jede,
Po nížto jej vůle pánů vede,
Kdo se při kročeji neptá: Proč?

Sbor nejhlučnější kolem do kola. V prostředku tyčka; na ní fáborem okrášlená *fidlovačka* a vyšňořená kopytka. Okolo ní hudba, tanec.

Tanečnice.

Zněte housle, harfy, české píšťaly;
Hrajte, jak jste před sty lety hrávaly!

Hoši.

Ňákou novou! Když se veselíme,
Rádi také hudbu zaplatíme.
Dokud má Čech krejcaru,
Ví měch cizí o zdaru.

Melodie národní.

Tancovali rejdováka
Od večera do rána;
Třeli jsou se na kozáka,
Porubali hulána;
Nesměj ty se, moudrý špačku,
Že zbuchali hulány;
Až jen začnou rejdovačku,
Padne kozák do rány.

Sbor čtvrtý. Stůl a kostky. Okolo nich tváře veselé i zakaboněné. Vzdychání a plesání.

Kostkář.

Sedlák, orel, panna, růže —
S chutí celou zemi smáže;
Kdo zde jednu nasadí,
Pětka se mu nahradí!

Starý ženich.

Na panny jsem sázel dost,
A co vyhrál? — Smích a zlost!

Kostkář.

Hejsa, páni! Kobyla, ptáček —
Je-li chuť,
Nastrkají zlata plný sáček.
Hráno buď!

Mravokárce (s vyprázdněnou kapsou).

Nevěřte mu
Podvodnému!
Hra je zkáza, jistý hrob,
Falše dům a klamu strop;
Faleš v Čechách netrpíme,
Klamu nohy podrážíme!

(Překotí stůl.)

Hráči (se perou).

Ochych, ouvej! Moje sázka — má!
Groš je můj — ta grešle tvá! —

Zloději — ty loupežníku!
Ubod — uděř! Nachte křiku!

Dráb.

Fluchtes Lebn! Wos ist turt?
Wos ist, já řku? — Ticho, furt!
Lantr hec a samá pračka,
Malér ful di Fidlovačka.

Hlasové zdaleka.

Pane drábe! s bolí sem —
Sice se tu pobijem!

Sbor pátý. Dva mužové se drží za pačesy. V pravici chumáč vlasů, v levé horkou klobásu. Lid se sbíhá.

Práči.

1. *Jitrnice* jsou to, povídám!
2. *Jaternice* — já je lépe znám!

Dráb.

Mordie, wos ist ten tos?
Jitr- oder *jater*nice —
Mochns, páni, káne špos!

Práči (se překřikují).

1. Mé je líp — 2. Mé platí více!

Školák (s grammatikou).

Ha, ha! totě jako u nás, šlaku!
Bůh jim račiž otevříti zraku.

Dráb.

Štraitn se und sulln essn —
Her mit Wuřt — wer selbr fressn.

Duch strážný národa českého.

Lide, slyš, kam hádky přivodí!
Ó již moudře ucti právo jazyka,
On tvůj statek, pýcha, rozkoš, vládyka,
Jím se jaro tvoje narodí.

Den se kloní ku konci. Slunce zlatí hory, důl. Na klekání zvoní. Lid zpovolna do města tihne.

Ona.

To byl den! — Ach zlatý kluku,
Věru-lis mi slíbil ruku?

On.

Věčně budu tvůj, ty věčně má,
Dokud fidlovačka potrvá.

Malíř.

Outlý mrave, zdvořilosti,
A vy mírných duší ctnosti —
Přijde-li kdy štětci do vás chuť,
Pak mi fidlovačka v mysli buď!

Soused z Františku.

Žádný život, kmotře, není
Bez vády a rozkmotření.

Podskalský.

Nám se však dnes láska zrodila,
Zrada v osmé pintě ztopila.

Herec.

Vivant dnešní ples a řády!
Hlomoz jeho, křik a vády
Vtluku do mozku si u vína,
Až budu hrát — reka Valdštýna.

Sbor všeobecný.

Fidlovačko, ševců slávo,
Pražská chloubo, české právo,
Medems naplnila srdce, hruď —
Vděčnou písní pochválena buď!

Básník.

Rámě boží opatruj tě, lide český,
Tichá noc ti libý spánek popřeje;
Spočiň, hrdé město i ty rode veský,
Až se jitro na sady tvé zasměje!

Pražané ve Hvězdě.

(Páno roku 1839.)

Výroční slavnost beze všeho jednání, s nečetnými výstupy, s rozličnými zpěvy, jakož s tancem po rukou a po hlavě — od *Starodávné Památky*. Hudba ode *Všeho-Něco*. Šat, jaký kdo právě v zástavě nemá.

Ranní jitro. Za Strahovskou branou.

Sbor ovocndřek a rohlíčkářů.

Kalendář nám deštěm hrozí,
Jasný bude den;
Kdo má koně, ať se vozí,
My jdem pěšky ven.
Nebe se nám zamodralo —
To by v tom byl pes!
By nám dnes co nakapalo —
Leda do kapes.

Pan Opatrný.

Je prý tam však cesta,
Když ji moudrý ocení,
Na půl míle z města
Samý prach a kamení.

Vlastenec Italictus.

Lháři, klevetáři,
Závistiví novotáři
Vidí kámen, kde je rovina —
To je denní česká novina.
Jenom jděme — nohy zhůru,
Samo nebe pobízí!
S duše střesme těsnou kůru,
Ať se smutek uklízí!
Dnes nám kyne podívání
Na živý ples národu!
Dnes bych za to putování
Nevzal stozlatovou příhodu.
Mravy, jazyk, ctnosti, zvyky —

Tři výrostkové (běží kolem).

První.

Já se těším na ty křiky!

Vlastenec.

Mládˇ i stáří, muži, paní —

Druhý výrostek.

Mně už svrbí pračka v dlani.

Vlastenec.

Celý národ se nám, jak jest, ukáže.

Třetí výrostek.

Já mám dávno s kopce do té pakáže!

Vlastenec.

Všecko pleše, rejdí, výská,
Nikde nehněte jarmo;
A tak divák mnohé získá —
Neb je přístup zadarmo!

Učeník (s trakařem plným uzenin, buchet a láhvic).

Hrom to potluč! — pot mi se zad běží,
A ta Hvězda někde v pekle leží!
Ďábel vymyslil to pravidlo:
Bohatý se nos,
Chudý budiž nosidlo!

Vzdělaný mistr.

Fluchte Kédl: sokste wos? (Švihne ho rákoskou.)

Mistrová (vede osmiletého mazánka).

Muži — Ferdáček tam nedoleze.

Mistr.

Ať si sedne! Učedník ho sveze.

Tovaryši (zpívají).

Stáří ať vadne
Péčí a tíží,
Mládenci není
Svět tuhou mříží.
Hlupák se stará,
Jak tu co platí:
V rozumných očích
Pán cenu tratí.
Dnes pijem tady,
Zejtra jsme jinde;
Čert si vem starost,
Já jí dám kvinde.

Žebrák.

Zaplať Pánbůh, co mi sdělíte —
Slepota je těžká;
Však vy sami zkusíte,
Co jí člověk zmešká.

Švadlenka.

Schöner Tag — mne kuří oko tlačí.
Hübsche Leut' — jen abych tance užila!

Druhá.

Kam pak tvoje oko stačí —
Mně se šněrovačka zoužila.

Matka (za nimi).

Kam se točí — kam to letí!
Tamhle hochů jako smetí,
Študentů a praktikantů —
Ony obě bez amantů!
Mladé dcery — boží metla,
Žádný rozum, žádné plány;
Starým abych pořád pletla
Silné sítě na galány.

Na velikém dvoře před klášterem Břevnovským. Kramáři. Pernikářské boudy. Lešení kejklířů.

Hromada děvčat z vesnice.

První.

Dnes mi nechoď s Vojtou k tanci —
To ti povídám!

Druhá.

I jdi, troubo! — já ti o něj dbám!
Dnešek slíbila jsem dávno Franci.

Mládk z města.

Podívej se, to je tělo —
To jsou boky, ruce, tváře —
Pojďme za ní!

Šviháč.

To by se mi chtělo!
Nech ty jenom nádvorníka Máře;
Tamhle táhnou naše křehotinky.

Mlsák.

Dej mi pokoj s vycpaninou,
S nafouknutou strakatinou!
Jedno děvče od mlatu
Dá mi sladší odplatu,
Nežli všecky Márinky a Ninky.

Tlustý drůbežník.

Stará — mohli jsme se předce svezt.

Drůbežnice.

Chůze je ti zdravější.
Či máš tolik desítníků ve skrejši,
Bys je ledabylo mařil?
Nevíš, jak ses jindy natrakařil,
Než se poštěstilo jeden snest?
Ti tu jedou sotva deset kroků,
Již jim vyklop desítník;
Pak si ovšem vozu majetník
Může poklad ukryt do obroku,
Ač i zisku nepochválí.

Drůbežník.

Pravda; mne však žízeň pálí,
Pot mi crčí po čele.

Okurkářka.

Mám to dobré, kyselé!

Drůbežnice.

Kup si okurku — ta chladí.

Okurkářka.

Za krejcar i láku přidám!

Drůbežník.

Na tu outratu se vydám.
(Vycucne lžíci omáčky a hryže okurku.)
Divné věci! — V Praze naříkají
Na drahotu —
Perou se a vadí
Pro tu slotu;
Zde se člověk *krejcarový*
Napřje a nají —
Jakž pak teprv tolarový!

Děvečka.

Poznalas ji? Měla s falblem šaty?
Co pak on měl? — znáš ho, Tony?

Druhá.

On měl bílé pantalony,
Klobouček dal na stranu,
Nestyděl se za pannu.

První.

Ó, ten ještěr jedovatý!
Včera ještě pětku vylíže,
Novou přísahou se uvíže.

Kramářka.

Pojďte, panny, pro udice,
Na něž hochy ulovíte;
Pojďte, matky, pro petlice,
Jimiž dcery ostražíte;

Pojďte, Češi, pro křesadla,
By vám po tmě zasvítalo;
Pojďte, páni, pro zrcadla,
By se vlastních tváří znalo;
Mám tu čtení
O zaklení,
O Brunsvíku,
Harfeníku,
O všech vzácných městách,
O dalekých cestách!

Houf žáků (hrne se kolem zpívajících).

Nepůjdeme domů až ráno,
Až bude nastláno —
Nastláno tolarů
Ze školy na faru.

Kramář.

Ti co koupí! Marné volání!
Nalož buchet na pekáče,
Okaž míč a dětské hřičky,
Pak ti jako chtivé ptáče
Padne každý na vějičky —
Jinak marné lákání!
Na hlavě nic nezáleží,
Mnohem více o břich běží.

Básník.

Uvrhnu se do hlučného víru,
Z pěny okusím i vespod ze kvasu
A byť pláč mi pak se mísil do hlasu,
Udeřím předce mužnou rukou v lyru.

Slepý houslista (hraje a zpívá u cesty).

Poskakoval špaček na dubě,
Ptáčník ho lap;
Ostříhal mu křídla, zavřel ho —
Ukrutný chlap.
Zasteskl si špaček, necvrkal,
Málo co jed;
Vypadla mu pírka, zakrněl,
Zobák mu zbled.
„Čtveráku ty špačku, neblázni,
Vítanýs host;
Nasekám ti masa, vody dám,
Všeho máš dost.“
Nezapískl špaček, z klece jen
Očička vznes,
Zatřepetal křídlem — ubožák
S bidélka skles.

Moudří páni.

Ha, ha — to byl špaček hloupý!
Masa měl,
Vody měl —
Snad chtěl omaštěné kroupy.

Před Hvězdou. U vchodu do obory. Po silnici řady kočárů. Vedle silnice pernikáři, hokyně, rolníci s vínem na trakařích. Opodál jízda na dřevěných koních. Do obory valí se rozmanitá strakatina lidstva.

Tulák (s linduškou vrací se do blízké vesnice).

Hloupý zákon! — Marné doufání!
Člověk po světě se nashání,
A když mají babky nejlíp táhnout,
Musí ptáčník čihadlo své stáhnout.

Víš-li pak již? „*Panna, vůže*“
Nic víc tady nevymůže!

Druhý.

Ba — čím dál, tím hůř — ta baba řekla —
Bodejž by se byla ztekla!
Všecka industrie se tu kazí,
Div že nechodíme jižjiž nazí.

Drvoštěp.

Bude-li jen pivo k pití?
Žbán jsem z domu vzal.

Nosička.

Hleď se jenom, bys se nesepral,
Neutržil z chlastu bití.

Čtyry děti (za nimi).

Hlehle třešně — tu i tady!
Kup nám, táto! máme hlady.

Drvoštěp.

Nejdeme sem pro žranici.
Až se v trávě vyválíte,
Mnohem víc se posilníte. —
Stará — kup mi tamhle jitrnici!

Rolník (s vínem).

Pojďte, páni — mám to sladké!

U dřevěných koní.

Sedněte si! — mám to hladké.

Oplatkářka.

Kupte, kupte! — mám to křehké.

Fiakr.

Fórmr, páni! — mám to lehké.

Básník Řetkvička.

Sladké, hladké — křehké, lehké!
Ach, vy Muzy, to je řeč —
Jako pírko, jako meč,
Rýmy z ní jak voda tekou!
Který národ má tak měkou?
Važte si jí, lidé, važte,
Cizími se nepomažte!

Krejčová.

Kdyby jen ta nace na ni dbala!
Ale, Nandl! kam pak se tam točí?
Pořád jenom po flamendřích očí —
A mou Rozu celou umačkala.

Chůva (s pětiletou holkou).

Slečince se dobře daří;
Spinká, ani chvíle nepromarí.

V oboře u hostince. Pod stromy plné stoly hostů, žbánů a talířů. Kolem na pískových cestách hejna diváků.

Sklepník.

Vzácní hosté, jen se hodně stlačte —
Více místa nemáme!

Mlynář (k dcerám).

Jen mi tady nezaplačte,
Ať se lidem do úst nedáme!
Dnes tu má pré jeden jako druhý,
Jen když nenadělá dluhy.
Nu, a když jste chtěly tu směs vidět,
Nesmíte se za ni stydět;
Kdo chce ode všeho mít,
Musí také s vlky vyt.
A pak, nevíte, co tolerancí?

Mlynářka.

U nás? Kousek tvarohu a másla.

Řeznice.

Jakpak? — nepůjdeme k tanci,
Abych trochu tělo střásla?

Domácí učitel.

Blahý, koho paní k tanci vodí!
Ten se nikde neuhodí.

Kuchařka.

Tamhle naše slečna číhá,
Kde se modrý fráček míhá.

Granátník.

Jenom *ty* se neotáčej,
Bez podvodu se mnou kráčej;
Z hrnéčků svých krm jich třeba celý krám,
V srdéčku tvém panovat chci sám.

Mladý doktor.

Mezi nejmoudřejší obyčeje
Patří hlučné slavnosti;
Po jídle a radosti
Také mně se profiteček přeje.

Mudrc.

Co ti blázni z toho mají,
Že tu maří těžký výdělek?
V neděli jen břicho v hlavě mají —
A trou hlady, když je pondělek.

Redaktor časopisu.

Kéž by jenom každý sedmý den
Národ někde nový svátek slavil!

S radostí bych běžel ven,
A pak čtenářů svých novinkami bavil!

Drab.

Totě tu dnes tlačenice,
Aby člověk deset očí měl;
To je vřesku, to je výskanice —
Já bych jim to netrpěl.

Fabrikant humoristických dopisů v ..... ých Novinách
(okusuje tvrdou krejcarovou housku).

Man sieht's dem dummen Volke ja gleich an,
Dass es aus voller Brust nicht jauchzen kann;
Allüberall die tiefste Noth,
An Leib und Seele purer Tod.

Upřímný jondk (se žbánkem v ruce).

Půjdeš, kluku? — tak tě šlehnu!
Kdyby se jen mezi nás tu v tanci
Nemíchali usmrkanci,
S prázdnou tykví místo hlavy
Bez opravy,
Místo srdce planý šípek,
Horký típek!
Táhni, kluku — sic tě sehnu!

Dlouhoprstka.

Skoupá luza, opatrná;
Šaty, dýmky — všecko uschováno,
Jako přikováno.
Živnost je tu přechatrná!

Opodál v oboře. Na desíti, dvacíti místech po trávníku šumaři s harfami, s houslemi a klarinety, s dudami a kolovrátkem. Tanečníci a diváci. Prach se chumelí.

Tanečník.

Jen tu polku, jenom do ní!
Světem se to divě honí!
Kdo se v tanci potrhá,
Sladce život promrhá.

Mladá sortýrka.

Již je dost, již nejsem v *štontu* —
Počkaj', pane Johanes!

Druhá.

Nešetř prsou — jen to snes!
Řeknou sice, že jsi z *lontu*.

Divák.

Podívej se, jak se paří,
Tamhle ta je celá měděná!

Tanečník.

Co mu po tom, co se tady vaří?
Ví pán, co je facka maštěná?

Divák.

Ouha! Chce-li pán své rejdy bránit,
Budu já též myšlénky své chránit;
Svobodnoť je myšlení.

Tanečník.

Nikoli však mluvení.
Právo ke svobodě řeči
Bajka jest, čím dál tím větší.

Komedie s panáky. Před plátěnou boudou *ředitel* vulgo komediant bubnuje, *ředitelka* na polnici troubí a *pomocník* do tureckého bubnu tluče.

Chasa.

Půjdeme se kouknout na ty tatrmánky?

Starší.

To radš vyprázdníme ještě čtyry žbánky.

Ředitel.

Hejsa, páni! za dvougrošák špatný
Podívanou tady máte
Na veliký příběh statný —
Že se celý polekáte.
Nejdřív přijde v ohni ještěr strakatý,
Potom vezme Fausta ďábel rohatý;
Pimprle jak šotek přitom řádí,
Zašprymuje, zadovádí —
Hejsa, páni —
(K ženě) Darmo mlátit slámu;
Nikdo se z nich nehne.
Hlupák raději k žbánku lehne,
V krásе nemá zalíbení,
Za mák nedbá o umění —
Dělej, co chceš, chyť se trámu,
Předce to nic nezpomůže,
Publikum je tvrdá kůže;
Nevím věru, čím je déle šálit.
Nepůjde-li brzo líp,
Opustí mě všechen vtip,
A já začnu cihly pálit!

Písničkářka (jde kolem).

Nové písně, právě z brusu,
Kupte, mládenci, sto kusů!

(Zpívá:)

„Na Josefském plácku, v boudě prkenné,
Vzácný host je bytem, zvíře učené:
Pětiletá žínka, chytrá samice,
Říká se jí slon a Baba panice.“

Chasa.

Hejsa! Na tu se tam podíváme,
Slon je více nežli panáci;
K těm si jděte jiní diváci,
My radš tam než tady krejcar dáme.

Ředitel.

Slyšelas to? Ze své slávy polovici
Hned bych za to dal,
Kdybych slona nebo medvědici
Na své tátrům přilákal.

Den dokonává. Semotam okolo stromů kupy blažených tatíků a matiček — opodál dcerušky s drahými vyvolenci. Kolem prázdné soudky, lehké nůše, holé kosti, chatrné zbytky.

Sbor mužů.

Pivo píti, vesel býti,
Z českých sadů dvoje kvítí;
To jsme si dnes dali,
Opic nachytali —
Hvězda *vivat* na věky!

Ženy.

Nechte tance,
Svažte rance,
Potáhneme domů —
Mějte se již k tomu!

Jasný večer. Chladivý větřík vane krajinou — hlukem, zpěvem, švihánim bičů a frkáním koní naplněnou. Dlouhými řady táhne strakatina z Hvězdy.

Fiakr.

Bodejž na to síra srší!
Celý večer nezaprší.

Kejklíř principál.

Nebe nám dnes přálo,
Celý den se smálo —
Krom že holka nohu zlámala.

Principálka.

Nu, proč lepší pozor nedala!

Paňáco.

Hrom bil ale do diváků!
Sotva že kdy začnu o placení —
Jakby hodil do splašených ptáků,
Památky již po nich není.

Novelista z romantické školy.

Mizerný to nyní svět,
Mrtvých duší pustý květ!
Ani krve, ani rány —
Ďas by potom našel brány,

Již se do věčnosti chodí,
An se tu tak málo rodí,
O čem bychom zazpívali,
Aby lidé nezívali.

Vozejčkář (s obvázanou hlavou).

Mrcha lebka, jako z vosku;
Sotva o ni zavadí,
Již se rozpukne až k mozku!

Žena (ho vede).

Nezlob mě již, ochlastaný!
Musel jsi křik začínat,
Jako vzteklý pěsti zatínat?
Celý týden je teď promrhaný —
Kdo mi tu co nahradí?

Mládenec.

Moje duše, moje zlato!
Živobytí dal bych za to,
Že mi Hvězda dnes tak svítila,
V tobě lásku ke mně znítila.

Panna.

Jen ty také vyplň sliby;
Bez vdavek má láska chyby.

Staří sedláci.

Pozdrav Pánbůh, městští páni —
Dobrou noc až na shledání!
Pamatujte v panském bytu
Na Hvězdu a na Markytu!

Lidumil.

Mně té cesty líto není.
Hodně jsem se potěšil;
Kdo všech lidí neocení,
Napolo jen blázen žil.

Odběratel Květů.

Pěkná slavnost, pěkný to byl den,
Jako lehký o národním svátku sen.
Jestli pak co časopis náš o něm řekne —
Zažertuje, zarejdí a sem tam sekne?

Píseň posledního houfu.

Já bych ti to rád pověděl,
Nevím ale jak;
Miluji tě, má panenko,
Buď si třeba drak!

Vysloužilec.

(Doslov.)

Odešli? — No chvála Bohu,
Že si přece jednou mohu
Oddechnout — a řádně salutirovat,
Podle povinnosti gratulirovat.

Nejsem tu sic v garnisonu,
Stojím zde jen na dovolené,
Doufám ale, že když začnu
Z upřímného tonu,
Jak mě k tomu srdce žene,
Jménem zdejších kamarádů,
S nimižto jsem vešel před vás
Několikkrát na parádu,
Že mě vlídně poslyšíte
A mým slovům víru přiložíte.

Zašel rok — a mnohé žaly
Lehly do hrobu a mnohé vstaly;
Bylo tady věčné střídání
Pláče, smíchu, smutku, plesání.

Tak to půjde bez pochyby
Zase během roku nového;
Nezdaří se mnohé sliby,
Dočkáme se mnoha dobrého.

Nejvyšší náš komandant tam na hoře
Již to jedenkrát tak řídí,
Že zde pšenici i koukol zaoře,
A tak člověk pšenici i koukol sklídí;
Jen se toho nelekejme,
Pevnou víru v něho mějme!
Kdyby málo slunce pořád hřálo,
Také by nás omrzelo;
Kdybychme se měli pořád mrazů báti,
Také by nás dopálilo;
Jednou komisárek, jednou dorty,
Pořád nadělení jiné sorty:
To jde život pod vousy,
Těší mladíky i starce balbousy.
Co se týče nás tu na těch prknách,
Ježto znamenají svět,
My vám přejem, byste žali
Samou pšenici a zlatý květ.
Pak byste nám jistě dali,
Co by někde vybývalo,
Co by umění snad prospívalo.
Vaše přízeň je dar nejkrásnější,
Láska — nadělení nejvzácnější:
Přejte nám ji v novém roce,
Jako ve starém jste přáli,
Bychme chutě před vámi tu stáli,
Pokud buben k marši nezavolá,
Osud do kasárny jiné nepovolá!
Pro dnešek již dobrou noc,
Milost Páně na pomoc!

Epilog pro první českou divadelní společnost na venkově.

(1849.)

Umlkly již hlasy, ještě v chrámu
Thalie zde zaznívaly,
Zovouce vás k časté oběti,
Konávané u skrovného oltáře.
Jako žáci Muzy bohorozené,
Věrní pěstitelé posvátného
Umění, jenž brzo lidské vady,
Brzo světa rozmanité vnady
Jako ve zrcadle před zrak staví,
Bolem dojímá i žertem baví —
Stáli jsme tu s chutí celou,
Stáli jsme tu s láskou vřelou,
Ve střídavých obrazech vám
Žert i pravdu, hřích a ctnosti
Uvodíce před oči — a jestli
Z her těch dosti skrovné símě padlo
V půdu, aby zcela neuvadlo,
Aby vzešlo dosti malé kvítko,
Českých srdcí zdárné dítko,
Jako pomník našcho tu snažení:
Budeme i v dáli blaženi.

Přízeň vaše zářila nám jako
Slunce plodně zahřívající, a
Nový domov nalezli jsme v lesku
Vaší lásky bohaté však
Život váš je nekonečnou poutí,
Nemůže se na domov jen pnouti,
A když vůkol nejkrásnější květ,
Čeká na nás zase cizí svět!
S těžkým srdcem odcházíme, a
V tom jen sladká touha nám kyne.
Že zde naše jméno nezahyne;
Vaše bude u nás věčně žíti,
Srdce naše bude u vás dlíti.
Nyní s Bohem — s Bohem buďte,
Kroky naše vlídně suďte!
Splní-li Bůh naše přání,
Loučíme se — do shledání!
Nám se — praví naše víra,
Neumenší přízně vaší míra;
Vy nám lásku svoji uchováte,
Milostně snad zase uvítáte!

Staří mudrcové — noví blázni.

Humoristické potpourri.

(Psáno roku 1841.)

Kdo chce býti mudrcem, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, musí umět *mlčet* a musí něco *věděti*. Kdybych tedy nyní mlčel, mohli byste již říci, že jsem mudrc; že však nemlčím, padám do dvojího nebezpečenství: za jedno mohu prozradit, že nic nevím — a za druhé, že nejsem mudrc. Mně ale neběží o to, aby se myslilo: Ten má hlavu! — to je hlava! — ale spíše o to, aby se řeklo: Ten má srdce! — to je srdce!

Moudrost je arci pěkná věc — a mnohá pěkná věc došla i zemské slávy; ale sláva zemská pomíjí, a mnohá věc, která byla před sty lety slavnou, nebyla by slavnou, kdyby tu nynčko byla. Ku př. *egyptské zatmění* — to mohlo být za svých časů dosti slavné; ale teď ho máme každý večer na ulici — a k tomu s velkými lucernami! I staří mudrcové byli vzácní, vážení pánové; teď bychme jim ale bláznů nadali, kdyby se svou moudrostí zas mezi námi chodili. Později to vysvětlím a dokáži svou moudrostí, že všecka moudrost a sláva za nic nestojí. Já alespoň, moji laskaví posluchači a spanilé posluchačky, nedbám o nic jiného, nežli abyste poznali, že mám *srdce* —

t. j. člověčí srdce, že jsem lásky schopen a že lásky zasluhuji. Proto se dnes také do čtení pouštím. Ano, z pouhé lásky pouštím se do toho — totiž, abych si lásku vydobyl — a pak, že bych vás rád čtvrt hodinky zabavil, a nebo — abyste viděli, že také s duchem nové české gramatiky a s gustem Pražských bontonistů pokračuji: abych vás unterhaltoval. Kdybych byl mudrcem, již bych to nedělal. Muselť bych se míti na pozoru, aby se nerekło: „Das ist ein langweiliger Mensch!“ — „Škoda času“ — a t. d. (neboť takové mudrování může i nejmoudřejšího mudrce zamrzet) — ale já vás, laskaví posluchači, a zvláště vás, spanilé posluchačky, jen miluji, a pro samou lásku nemohu tedy k moudrosti ani přijít. Neboť — to víte — láska je slepá, nevidí tedy na cestu — a z lásky dopouští se člověk nemoudrosti; já pak myslím, že jsem také člověk — *et nihil humani a me alienum puto,* to jest, moje nelatinské posluchačky: „Ať je tak, nebo tak, předce ňák bude“ — nebo: „Kdo chce kam, pomozme mu tam!“ Bude-li vaše láska hluchá, aby chyby čtení mého přeslechla, bude dobře. Já chci k vaší lásce — pomozte mi tam! —

Nejprvnější mudrcové na světě byli Řekové. Ale to není žádný div. Pro ně byla to hračka. Oni se nemuseli učit německy — řečtinu vssáli do sebe s mlékem mateřským — a češtinu neznali. Kdyby však toto poslední znamínko bylo znamením moudrosti, měli bychom v Čechách mudrců — až hanba!

Jindy přicházeli mladí lidé z těžkých zkoušek k filosofii — nyní chodí mladí páni z filosofie k těžkým zkouškám — a někdy ani to. — Řekové spojovali filosofii s medicinou. U nás je každá pro sebe. Filosofie stará se o *boží* pole — medicina o *svaté* pole. Ostatně je filosofie

pravý les; čím hlouběji člověk přichází, tím větší tma a nejistota okolo něho. Medicina je pouhý bramborový záhon; její ovoce je pod zemí.

Filosofie, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, je pravá ženská; nemůže-li něco dokázat, začne omdlívat. Její synové, páni mudrcové, jsou větrohlaví, neboť chodí neustále do kola; kde s moudrostí začnou, tam také přestanou; jenom když vejdou do kola mezi pořádné lidi — nevědí, jak se otočit a zalízají do kouta.

Mudrcové hledají pravdu, blázni mluví pravdu. Kdo je tedy větší blázen? — Mudrc, který hledá, co každý blázen vyblebtá? — a nebo blázen, který poví, z čeho mudrc tajemství dělá? Na všechen způsob jsou mudrcové blázni, že něco hledají, zač poctivý člověk, najde-li to, jenom trestu dojde — a nebo si to podržet musí. Jak jsem řekl — i kdyby oněch sedm vyhlášených řeckých mudrců nynčko živo bylo, měli bychom je za blázny.

Kdyby ku př. nyní Diogenes po městě s lucernou chodil a člověka hledal, řeklo by se, že je tulák — a policie by ho dala (abych to srozumitelně řekl) *na šup*.

Nedivte se mému toužení po srozumitelnosti! Mámeť jí v Čechách velikou sílu. Nejen každý stav, každé stáří, každé pohlaví — i každá osoba má již své zvláštní srozumitelnosti, tak že konečně, bude-li to tak ještě déle trvat, pro samou srozumitelnost jeden druhému rozuměť nebudem.

„Jeden musí přes to staunovat, jaké fortschritty ta čeština u kwis person dělá! To je něco einzig!“ Einzig, to je pravda; že by člověk splakal! Ale z druhé strany je to zase k smíchu — je to dobře, že máme takové einzig persony; neboť — jakož vůbec víme — povstává a pozůstává veškerý život, občanský i společenský, ze

dvou hlavních živlů — z dobrého a zlého. *Dobrých*, moji lask. posl. a span. posl., — to jest takových, kteří

— jazyk ten, co mocně hřímá,
Nebeskou dýše svobodou,
Kterýž i sluch i srdce jímá,
Že rozplývá se lahodou —
kteří, pravím —
— jazyk český od mladictví
Za nejdražší váží dědictví —

a ku kterým, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, i vás připočísti radostně se osměluji — *takových* je u nás již hezká hrstka; a protož musí býti také hrstka jistých lidí, kteří jako Mefistové dobrému na odpor se staví, věcem nejsvětějším překážky na cestu kladou a — jiné hlouposti dělají, sic by nebylo s dobrým ani k obstání! Však ono proto předce nepadne předce nepojde — nic mu neuškodí, nic ho neutlačí; odporem jen sesílí a konečně jako věčný fenix i z popelu a rumu k jasným nebesům se povznese! —

Jiný znamenitý mudrc řecký byl jisty Bias. Ten měl dvojí přísloví, totiž: „Strachuj se pořád smrti“ — a: „Přítel buď poslední, od něhož si peníze vypůjčíš!“ Ale pan Bias je blázínek; neboť právě proto, že se máme pořád strachovati: Teď snad přítel umře! — musíme si od něho co nejdříve peníze vypůjčit.

Mlčeti, moji lask. posl. a span. posl., naučí se člověk jenom v jedné škole — *na prkně; mluviti* naučí se člověk nejlépe, když musí *dluhy dělat*, — a *sebe sama zapříti* naučí se člověk nejspíše, když má *dluhy platit* — neboť tu se dává každou chvíli *zapírat*. —

O mrtvých nemáme prý nic nežli věci dobré mlu-

viti. Slavným mužům přeje se tedy dlouhé živobytí proto, aby se o nich nic dobrého mluviti nemuselo. Pochvala, sláva a uznání jsou pense lidských schopností; je to s nimi ale naopak nežli s jinými pensemi — člověk je užije málokdy ve vlasti.

Mudrc Periander říkával: „Dvojí věc je těžká: Tajemství zachovati a ženu zachovati.“ Ale Periander neměl také rozumu; sice by byl řekl: „Zachovej tajemství před ženou, a máš je zachováno!“ — ale *jak* se tajemství před ženou zachová, to je právě to veliké tajemství, a proč nám je moudrý Periander zamlčel, to jest *jeho* tajemství.

Kdo by rád, aby si ho ženská vzala, ať jen řekne: „Ve mně leží veliké tajemství — já jsem toliko jeho futrál; ale bez futrálu nedám to veliké tajemství od sebe!“ — a k vůli tajemství vezme si ženská i futrál!

Ženské dělávají tajemství ze svého *srdce* — muži ze svého *žaludku*. Každá paní chce, aby manžel uhodnul, co má v srdci — a každý manžel chce, aby paní uhodla, co by rád měl v žaludku. — Naši páni dělají to se ženskými jako recensenti s knihami; oni je posuzují, a nevědí, co v nich je. Ženské to dělají s mužskými také jako s knihami; celou knihu přeskočí a hledí jenom, *jak to vypadne*.

Mezi mužskými je více falešných *milovníků* a falešných *přátel* — mezi ženskými více falešných *slz* a *mdlob*. Falešní milovníci jsou jako špatný barometr: na stálé povětří ukazují — a jsou předce nestálí. Falešní přátelé jsou jako perspektiv: jednou stranou všecko zvětšují, druhou stranou všecko zmenšují. Falešné mdloby ženských nejsou nic jiného, nežli suplika se zavřenýma očima, a její text je: „*Mužíčku, peníze!*“ Falešné slzy ženské jest snadno poznati. Pláče-li ženská a nic přitom nemluví, je to tichá voda, je hluboká a prýští se ze

srdce; pláče-li ale ženská a mluví přitom — tedy to za mnoho nestojí; neboť ženské slzy s dlouhou řečí *à l'eau de Cologne* s dlouhou *annoncí* — ty nejsou nikdy pravdivé. Ženské, jenž najednou pláčí a mluví, jsou oblaka, v nichž mezi deštěm hřímá; — oboje nic neškodí.

Stav manželský mají ženské za poslední *avanž lásky* — u mužských jde ve stavu manželském láska *do pense*. Také se říká, že je stav manželský hrob lásky — a to je pravda; neboť v stavu manželském dostane každý svůj kříž, jenom že není na něm napsáno: *Tuto odpočívá v pokoji* ... etc.

Stav manželský prý se uzavírá v nebesích; může být; proto jsou také šťastní manželé jenom *nad* sluncem, nikdy *pod* sluncem. V lásce prý uteče *rok* jako *den*, ve stavu manželském *den* jako *rok*; každý manžel musí se tedy připraviti: v neděli k *sedmileté válce*, a každého prvního dne v měsíci k *třicetileté válce*. Každý rok, s manželkou ztrávený, jest rána osudu; kdo tedy stříbrnou svatbu slaví, přestál šťastně svých *pětadvacet*, kdo zlatou svatbu slaví — přestál svých *padesát*.

Jiný mudrc — nevím, jak se jmenoval — měl ve zvyku říkati: „Všecko neštěstí pochází z člověka!“ — to není však pravda. Všecko neštěstí na světě pochází z toho, že se dávají lidem hrobní kameny a nápisy teprva *po smrti* a ne hned *po narození*. Hned jak se člověk narodí, měl by se mu postaviti hrobní kámen přede dvéře, s úplným nápisem, jak ho po smrti dostane. Město, plné takových kamenů, byla by pravá škola mravnosti, a na těchto hrobních nápisech měly by se učit děti číst jako na slabykáři; tak by si lidé uvykli *býti již za živa to*, co se o nich *po smrti mluvilo*. Každému manželu měl by se ale na den jeho svatby kámen s tímto nápisem postaviti:

Tu hle pod kamenem leží muž,
Kterýž examen tu přestál již;
Po tichém se odpočinku roztoužil —
Nejdřív *jedno*, potom *obě* oči zamhouřil.

Ostatně je to ale k smíchu, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, že se za našich časů tolik peněz sbírá, aby se znamenitým mužům na hroby kameny stavěly — tak nazvané pomníky čili monumenty; kdyby se všechno kamení sebralo, které lidé na své slavné muže za jich živobytí naházeli, dostal by i dost nepatrný člověk pomník jako egyptskou pyramidu.

Co je to: monument? Připomínka na zásluhy zemřelého to není, alebrž připomínka na nevděčnost živých — a není také úcta, kterouž umrlému prokazujeme; ale je to spíše bídná výmluva na kameně, pravící: „Odpusť nám, že jsme ti za živa chleba nedali, za to ti dáme po smrti kámen.“ —

Za padesát let bude země pro samé monumenty vypadati jako ježek.

Jiný mudrc, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, byl jakýsi p. Thales. Ten říkával: „Znej sebe sama“ — a: „Já nosím všecko s sebou.“ Hlouposti! Když člověk všecko s sebou nosí, může snadno sebe sama znát — neboť pak nosí s sebou i své drahé Já. Za našich časů máme ale to drahé Já hrozně rozkouskované; kousek je ho doma ve stolečku na akciích, kousek ho leží ve spořitelnici, kousek v hamparátí posledního bankrotu — můj Bože! jak můžeme pak své drahé Já znáti?

Jiný mudrc, jménem Solon, říkal zase: „Nechval nikoho k vůli bohatství!“ Pan Solon ale dovolí, aby se mu žurnalisté a novináři trochu vysmáli. Žurnalisté chválí každého k vůli bohatství — to jest, aby sami zbohatli.

Za našich časů nemáme většího bohatství jako na vtipu; je-li někde pět osob pohromadě, můžeme říct, že je mezi nimi šest vtipáčků. Vtip je vůbec hrozně potřebná věc k živobytí — ku př. v manželství, neboť vtip je to umění, *dvě odporné věci umět porovnati.* Veliký díl žurnalistů a kritiků zapomíná, že je vtip jenom bičík na práskání — ne ale karabáč k mrskání. Veliký díl žurnalistů a recensentů podobá se chocholatým papouškům; když jim dává člověk jíst, zavírají pazoury, a když jim dává pít, zamhuřují oko. Vtipní kritikové jsou jako děvčata; smějí se, jen aby ukázali, že mají zoubky; začnou ale kousat, když nemají co kousat. V kritice děje se naopak jako v medicině. V medicině povstává ze žluče hlad, v kritice z hladu žluč.

Aby ale také z mého čtení žluč nepovstala a aby se mnohý raději u svého stolu nežli mne u tohoto stolku neviděl — jižjiž dokonávám!

Moji laskaví posluchači a spanilé posluchačky — přejte mi šťastného skonání! Jeť to jedna z nejpobožnějších povinností dopřáti člověku šťastnou poslední hodinku a nedělati mu v ní žádnou turbací. Protož učiním teď malé pomlčení pro onen díl vzácných posluchačů, kteří by snad rádi před mým skonáním odešli — aby ona částka, jenž na mou poslední hodinku počkati hodlá, v tomto nábožném díle vytrhována nebyla. —

Jak? žádný se nehýbá? — Ach, tedy počítám toto moje *první* čtení k bitvám, které jsem kdy vyhrál, jenom že své vítězství dle počtu oněch nečením, kteří se dali přede mnou *na útěk*, nýbrž jenom dle těch, kteří *na místě* zůstali.

Lidský život a železné silnice.

Čtení besední.

(Psáno roku 1844.)

Spanilé posluchačky a laskaví posluchači — ještě nikdá nebylo *železných* silnic tak náramně potřebí, jako teď, kdež tolik lidí z pravé cesty sbíhá, zbluzuje a sklouzá, jakoby se jim pod nohama viklala. Má-li teď člověk obstát, musí mít pevnou podstávku, a k tomu se hodí železo nejlépe. Ostatně si ale ještě netroufám rozhodnout, pochází-li to všeobecné bažení po železných cestách z toho, že si lidé přejou, aby se co nejdříve spatřili — a nebo z toho, že jsou rádi, když si co nejdříve z očí přijdou.

Také následky železných silnic nedají se ještě vypočíst.

Vynález jejich je vlastně zmenšení celé země. Svět bude brzy jenom jako míč. Teď celou zem čerstvěji přejedem, nežli bychom nějaké popsání její přeběhli, a geografie — moje spanilé posluchačky a laskaví posluchači — ta se nebude teď ve školách již ani přednášet; profesor si sedne se svými žáky na železnou dráhu a projede s nimi raději honem ty všechny končiny, o kterých právě přednášeti má.

Z člověka se udělá pouhé psaní. Nežli by si kdo teprva péro řezal, psal a pečetil, položí se raději na železnou dráhu — a v krátkém čase budou nám frankované lidi přinášet; my je přečteme a pošleme zas nazpátek.

Velikou změnu způsobí železné silnice ve spisovatelství — a romány ku př. — ty přestanou docela. Neboť z čeho skládají se vlastně všechny romány? Z dvou slzavých pramenů — z loučení a shledání. Železné silnice přivedou nás o všecko plačtivé rozlučování a celé romány zhubenější.

Jindá, když jel „der geliebte Wilhelm“ z Prahy do Brna, loučil se půl svazku se svou Amalií, půl svazku proplakal, Amalie mu napsala půldruhého svazku všelijakých listů, půldruhého svazku jich napsal Wilhelm, pak ještě svazek ona jemu a on jí — a pětisvazkový román byl hotový. Až bude železná silnice do Brna hotova, nebudou „der geliebte Wilhelm“ a Amalie takoví blázínkové, aby si psaním oči kazili. Na 50. stránce sednou si na železnici a na 51. stránce budou již na konci pátého svazku.

Jak povídám — slzy, ty hořké při loučení a ty sladké při shledání, které od jakživa tekly — ty odpadnou nyníčko docela. A jaká to ztráta! Slzy a naděje jsou peníze, které Bůh lidem na cestu dal, když je z ráje vyhnal — a běda tomu, kdo na pozemské pouti žádné slzy, žádnou naději nemá! běda tomu, kdo svou naději žádnými slzami občerstvit a své slzy žádnou nadějí usušit nemůže!

Plakat umí vlastně jen ženská; muž prolévá jenom slzy — tak jako si časem dýmku vylývá. Muž nepochopuje bolest dříve, až ji ucítí; ženská cítí bolest, sotva že ji pochopí. Mužský pláč je dar nebes; ženský pláč je pouhý cvik.

Slzy jsou očití svědkové bolesti — že ne, moje spanilé posluchačky a laskaví posluchači? — Při smíchu prolévá sice člověk také slzy; to jsou ale jen falešní svědkové. Oko však prolévá slzy, když se srdce směje, proto — že dále vidí nežli srdce; že vidí, jak za každou radostí bolest pokulhává, jakož obyčejně za každým slavným průvodem několik mrzáků a žebráků se vleče.

Znamenité proměny způsobí železné silnice také v srdci lidském, v celé říši citů — ku př. v lásce, ale vše k jejímu prospěchu. Neboť láska bojí se jenom jedné pohromy a nemoci — totiž vzdálení a nepřítomnosti. Ty ale nyní docela pominou.

Víte, m. sp. p. a l. p. — co láska je? — To je *to*, co mužští jako z paměti dovedou; ženské musejí přitom vždy srdce mít. V mužském se nepohne přitom ani žilička; ženské pukne přitom někdy srdce.

Při první lásce trefí ženské obyčejně na něco nehodného. V tom případu jsou jako nové sudy; dřív se musí do nich voda nalit, aby se vyměřilo, co se do nich vejde. Potom teprva přijde do nich víno. Zví-li ale jedenkráte ženské srdce, co se do něho vejde, teprva si ho něčím hodným naplní, a nedá si z toho nic více vzít; jako si vůbec paničky nic vzít nedají — leda své muže.

Když člověk někoho tak hezky ze srdce miluje, říká mu: Ty můj živote! — Jednou řekl jistý manžel ku své paní: Ty jsi můj život — ale život mě mrzí.

Muž a žena jsou jedno tělo, jedna duše; tělo je ale často doma a duše létá po bálích a po procházkách. Jsou-li ale v některém domě muž a žena jedna duše, tedy je dozajista žena duše, neboť muž nebývá nikdá s duší doma; duše jeho sedí v kanceláři nebo v kavárně. Jen žena je s celou duší doma, když je doma; jen žena

je celá milující manželka, je celá milující matka; muž je ale doma jen po kouskách; z něho je takořka jen *ústřižek* duše doma. Či má žena kdy dlouhou chvíli, když ví, že je muž u své práce vedle v pokoji? Má žena kdy dlouhou chvíli u svého dítěte? Nemá. Ale jak dlouho vydrží muž u práce, při stolku své ženy? — jak dlouho při hračkách svých dětí?

Každá žena je jenom jednou na světě; každý muž je tu ale ve dvojím vydání — jedno je pro domov, druhé pro svět. Ve světě se okazuje dobře upraven a čistě vytištěn — doma je beze vší opravy, plný chyb. Každý *muž* je živé fortepiano; ve světě hraje diskant — doma bručí bas.

Já trnu, moje spanilé posluchačky a laskaví posluchači, když si pomyslím, jaký zmatek ty železné cesty v celém nynějším životě našem asi udělají! Skrze ně nebudeme mít ani minulost ani budoucnost. Všecko se rozplyne do přítomnosti.

Ptá se snad někdo, co nynější život je? — Život je morová rána, po které až dosavad ještě všichni lidé *zemřeli* — jenom ti ne, kteří se nenarodili. Štěstí veliké, že je život krátký. Proč je ale vlastně krátký? Snad abysi mohli zamilovaní snadněji věrnost až do smrti slibovat.

Život je otec divných následků a odporných spojitostí, které jedna z druhé jako z tučné půdy vyrůstají. Čím plnější hlava, tím prázdnější kapsa; čím chudší spisovatel, tím bohatší nakladatel; čím kratší šaty, tím delší konta; čím útlocitnější panička, tím těžší pantofel; čím tenčí svíčky, tím tlustší mydlář; čím více šatů na sebe holka bere, tím méně berou na ni mládenci.

Se životem je to pravý kříž. Dokud je člověk živ, řekne

málo kdo, že má nějakého ducha; sotva je ale mrtev, řekne se i o největším hlupákovi, že ducha vypustil.

Bez peněz, bez ženy a bez zubů do života vstupujem — bez peněz, bez ženy a bez zubů z něho zase vystupujem. Co tedy na světě děláme? — Dostáváme zuby, sháníme se po penězích a bereme si ženy. Než ale člověk zuby a ženu dostane, má všelijaké zimnice, a když konečně oboje dostane, má po celý život bolesti na krku, i není to právě to nejhorší, co ho potkat může, když si dá potom zub i ženu zase vytrhnout; hůř je, když se začne zub a žena kazit a viklat. Tu se začne člověk stropu chytat.

Cestami po železných silnicích se život prodlouží — proto že se svět zkrátí a umenší. Cestu okolo světa, na které se jindá 3 leta ztrávila — tu vykonáme teď za 3 měsíce; ale přitom všem nebudeme více vědět. Boháč ku př. pošle synáčka na cesty po Evropě, aby se otesal. Jindy trvala taková výprava dvě leta; teď se vrátí synáček za 4 neděle, ale bude si na tu cestu více domýšlet, nežli o ní přemýšlet. Zeptá-li se ho člověk: Co jste viděl ku př. — v Holandech? — odpoví na to: „Račte odpustit! Holandy jsem propás' — já právě spal."

Ostatně není to věc tuze zlá, že se všude železné silnice k rychlejšímu pohybu a spojení zakládají; škoda jen, že ještě nikdo na nějakou železnici pro advokáty nepomyslil. Při procesu dělala by službu výbornou. Vždyť se ví, že musí člověk při procesu všelijaké cesty vyhledávat, jen aby se dostal ku předu; snad by to šlo tedy železnou cestou lépe, nežli až dosavade papírovou nebo stříbrnou. Mimo to je každý proces již bez toho sám sebou jako železná silnice — t. j. umění, své věci co nejčerstvěji z domu připravit.

Nejlepší advokáti jsou domácí pánové; ti mívají ke

všem stranám stejnou náklonnost, a nezapomenou je v jistých časech navštívit. Za to mají ale také zvláštní kalendář. Leta počítají od vystavění svého domu; nejdelší dny mají, když jim příbytky prázdny zůstanou; jejich čtyry roční částky jsou: Hromnice, sv. Jiří, Jakub a Havel, a zatmění mají jenom jedno — to na schodech. Škoda že se nedá železná silnice také na činže udělat. To nejde; proto že lezou pořád nahoru.

Dokud byly na světě jen diležance, šlo to trochu pomalu, člověk se protřás' — ale měl času se ohlídnout. Potom přišli rychlíky. Tu šlo všecko hned v rychlosti a na kvap. Tu se mi lidé a jejich cesty zdáli být jako ženské psaní. Ty mohou být sebe delší, pokaždé stojí předce na konci: v rychlosti a nebo na kvap. Škoda jen, že to stává na konci; kdyby to napsaly hned na začátku, věděl by člověk hned, že je psaní bez konce.

Říká se arci, že chtějí mít ženské na konci vždy pravdu; to se jim ale dělá křivda; — ony chtějí mít pravdu hned na začátku, a jenom když nemají pravdu hned na začátku, chtějí ji mít na konci. Také se říká, že prý ženské ve psaních žádné komy a puntíky nedělají — to je však pomluva. Ony je dělají — ale hned několik najednou, tak že to někdy jako kaňka vypadá. Ale takové znamínko není časem ani k zaplacení — jen že mu člověk musí rozumět. Všecko záleží na tom, kde taková kaňka stojí a potom, jak vypadá. Ku př. — když píše: „Můj jediný!“ — znamení vykřiknutí — kaňka. Tu si musí člověk pomyslit: Však já budu tak málo ten jediný — jako tahle kaňka. A nebo když píše: „Zůstávám tvoje věrná N. N. — kaňka. To je ta pravá kaňka, kterou si sama na svou věrnost přivěsí.

To pochází všecko z rychlosti a z rychlíků. Teď

jsou nám rychlíky již ale tuze zdlouhavé, proto zakládáme železné silnice.

Na příští rok, moje spanilé posluchačky a laskaví posluchači, založím také já železnou dráhu a sice skrze své čtení, a jsem přesvědčen, že to půjde jako po vodě. Já to mohl sice k vůli rychlému skončení již dnes udělat; ale ono mi to dříve nenapadlo; dobré nápady jsou jako stříkačky — vždycky přicházejí pozdě. Takž vím dozajista, že mi po čtení ledaco dobrého napadne — ku př. — abych už nikdy nečetl.

Místní a pocestní
arabesky, obrazy a zprávy.

Arabesky.

(1843.)

Tu tedy přede mnou ležíš — ne *neležíš!* tak nemohu o tobě říci. V královském ornátě pne se, vyvstává, vypíná a věží se stočlánkovité tělo tvoje k nebesům — a duch tvůj, to bujné poupě na teplém slunci, ta živá jiskra na vše strany poskakující? — mohu-liž o něm říci, že leží? Odpusť mi, Praho má! — ty chůvo národu slavného! ty bedlivá panno s hořící lampou, čekající na svého ženicha! —

Takovouto asi samomluvu, promíchanou několika hlubokými a hlubšími povzdechy, vedl jsem o půlnoci na Pražském mostě. Byl jsem právě z dostavníku vylezl. Nebe bylo tak zlatě hvězdami pokryto, jakoby je byl Pán Bůh tu chvíli plnou hrstí po modrém klenutí rozsypal. V tichých vlnách Vltavy třepetaly se poblesky měsíce, a na blízkém splavu to hučelo. Mimo to spalo kolkolem hluboké ticho, vytrhované toliko pádnými kročeji na stráži se procházejícího granátníka.

Já ani nedýchal. V prsou mých a v mozku mém to podivně vířilo. Celý život lidský, veškeré příběhy staroslavné půdy, po níž opět kráčela noha má, veliké dějiny národu českého míhaly se okolo duševního zraku mého.

Po dlouhých letech vjel jsem zase do bran Pražských. Bylo mi ouzko. Kam jsem se byl mezi tím časem vrhnul, všude mě pronásledovaly zprávy o nesčíslných okrasách, jimižto se tato tisíciletá žena nyní šperkuje. Já měl z toho strach. Bolestné tušení hnětlo duši mou, že nenajdu již Prahu — onu milou, drahou stařenu, která mi byla u kolébky uspávavé písničky zpívala. Nezávidělť jsem jí sice to novočasní roucho, ale co jsem měl počíti se svými zpomínkami? Obraz té spanilonádherné byl mi utkvěl v paměti i v srdci jako podobizna milenky — a z toho člověk nerad co stírá, i nerad k němu co přidává. Ten musí zůstati čistý, ryzí, neporušený.

A nyní mám Prahu spatřiti celou přetvářenou? Snad ji ani nepoznám?! Jako cizinec budu jí hleděti v cizí tváře? — To by přebolestně utisklo duši mou.

Rychle jsem se odhodlal. Opustiv dostavník a v hostinci věci své uspořádav, běžel jsem tryskem na most.

Tak dalece ji nemůžete přetvořiti a vyšperkovati, abych ji alespoň dle hlavních, nezrušitelných forem jejích nepoznal! — těšil jsem v rychlém běhu sám sebe, nehleděl vůkol ani v pravo ani v levo, aby mi oživující v duši mé obrazy nic nezaplašilo.

Ano! tak jste ji nemohli přetvářiti! zaplesal jsem, zastaviv se konečně na věkostarém památníku české moci a nádhery, na tom kamenném pásu jímžto *otec vlasti* boky mohutného proudu ku podivu potomstva převázal. I rozeslal jsem vůkol sebe dychtivé zraky jako dva hladové sokoly po dávno čekané kořisti. — Cokoliv mi, dne příští, ukážeš — čímkoli mi drahou podobu Prahy mé pokaziš: tohoto shledání, tohoto pohledu nemohl mě žádný předchůdce tvůj zbaviti! Tys to ještě, veleslavný

dome královský! tys to ještě, hrdohřbetý Sione, ty skalnaté čelo domu Libušina. —

Zrakové moji uvázli na tichém, v měsíčné záři třepetavém proudě. Velikán, rozkročený na celou jeho šířku, paty maje v obou břehách zakotveny, hleděl na mne smělou, vážně vypnutou tváří. Toho jediného nepoznal jsem na dávném, v mysli pevně utkvělém obraze. Ale dobře se hodil k svému okolí. *Takový* železný most je hodný soupeř velebného starce, který slýchal rozvětřené hlasy dvou měst z nesvornosti pro upáleného mistra — který viděl žebrat posledního korunovaného básníka, kterýž — ach, milý Pán Bůh sám ví co!

I stál jsem tak a hleděl a zamyslil se. Prsa moje hřmotně pracovala. Několikkráte z nich také hlasité vzdychnutí vyklouzlo. Najednou mě popadl někdo za rameno. Bylo to patero klikatých drápů starostlivého granátníka.

He, člověče! — co tu děláte? Máte-li chuť na studenou lázeň, můžete ji mít zejtra zadarmo nebo za *několik* mizerných krejcarů. Nemusíte za ni právě život dávat. Kouknětě se tamhle nahoru a jděte svou cestou — nebo vám vykážu místečko ve své budce, a pak vás někam dovedeme, kde vám takové hloupé myšlénky dočista vypadnou!

Já pozvedl hlavu svou — jako z Jiříkova vidění. V širokém řasném plášti, s lesknavou ručnicí na ramenou, stál přede mnou domnělý ochrance můj v huňaté čepici. Na první okamžení jsem mu nerozuměl — potom ale musil jsem se mu dáti do smíchu.

To bylo pěkné nedorozumění! — Ne, ne statečný obhájce

krajů,
Kde se ctíval Svantovít —

tak daleko ještě nejsem, abych si pod Pražským mostem mokrý hrobeček ustlal — a k tomu nyní, když to jsem s nejbujnější nadějí do Prahy připutoval.

S nadějí? — Já se neměl čeho nadíti, já sám neměl v Praze co doufati. Jenom viděti, slyšeti a přesvědčiti chtěl jsem se, zdali ta stověžatá hlava i nyní co měřítko všeho pohnutí v národu k nebi činí, jako byla za dnů minulých činila; zkusiti chtěl jsem, zdali se posavad všechny žíly života českého v srdci jejím stékají; zdali všeliké jich uderení také jejím tělem probíhá; zdali zlatí snové rozlehlých okolo ní krajů i místečka v duši nalézají — slovem: zdali Praha — t. j. celá Praha, souhrnkem sečtená, ne její zdarné, zachovalé částky — stejným krokem u vyvinutí toho ducha pokročila, jakový se mi skoro všude na venku zpozorovati dal, an jsem po delším v cizině meškání jednou zase drahou kolébku pacholetství svého kříž a křížem prohlédal — anebo abych ještě srozumitelněji řekl: zdali se Praha — povlastenčila.

Abych se upřímně vyznal: *něco* jsem očekával. Pozorovalť jsem skoro všude po krajích, jak se zraky všech plamenem národnosti zahřátých po Praze otáčejí, jak každé slovo vycházející z úst této šedověké věstitelky za pravidlo a pravítko považují, jak každý kročej její co vzor všeho spanilého snaženství nápodobují. Věru, někdy mě to dojalo až k pláči, s jakou dětinskou zbožností, s jakou nevyvratnou důvěrou, s jakou sladkou nadějí ti dobří na Prahu hledí! — s jakou toužebnou úzkostlivostí každý směr, každé hnutí její stíhají!

Toto všecko věděl jsem — toto všecko mluvil jsem nyní sám k sobě. Kdož tedy popíše moje očekávání?

Se starým, obnoveným obrazem Prahy mé v duši vracel jsem se k hostinci. Bylať to ještě ta dávná, po

krásných vrších táborem rozložená královna s tím hrdým a spolu mateřským pohledem — byla to posud ta bedlivá, na modrých výšinách číhající stražitelka — byltť jsem ji opět poznal, Prahu svou, a radosten kvapil jsem do tichého, osamotnělého pokoje.

Já se těšil jako dítě; bylo mi, jakoby se nejkrásnější částka zlatých snů mých byla vyjevila. Ať si na mně přikvapí den příští se svou strakatou suknicí, s tím novokrojním pláštěm — a jaké ozdoby jinak na tělo své pověsí: alespoň jednou jsem ji ještě viděl — obraz její ve mně do smrti nevybledne.

V tom se ozval tichou ulicí libozvučný hlas mužského zboru

„Kde domov můj“

atd. — jakož jsem to ve všech končinách krajů českých byl zaslechl.

To nebylo před 20 lety po těch místech slýchati. Inu, za 20 let dá se arci něco vystavět, a uvidíme, co nám zítřek a budoucí dni přinesou.

* * *

„Co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba.“ — Či jakže to zpíval náš Podunajský slavík, jehož první zvuky zavznívaly, když jsem jinošské srdce světu otvírati začínal? — Sto věků! U nás to ani nebylo sto věků, co Prahu poněmčiti hodlalo? — jaký tedy div, že se tento oumysl také zvrtnul. Nebyla to sice jediná, všim ústrojím otřásající, elektrická rána, která tuto změnu způsobila — ale mnohými, sebe slabšími ranami zkácí se i v ledvinách země zakotvený dub, a dvacet let je hezká řada.

Před dvaceti lety vypadalo to zde jináč. Nemyslím na proměny, jakových se Praha pravým vykouzlováním

spanilých i velikolepých budov, vyrovnáváním veřejných míst, zakládáním rozmanitých procházek dočkala — ale myslím na novorození, na ohnivý křest, na seslání svatého ducha, kteréž od oněch časů tisícileté hlavní město na břehu Vltavském potkalo.

O tajnostech domácího života zde mluviti nemohu. Hustětkanou oponu u svatyně domácnosti nesmím a také nechci odhrnovati. Vím sice, že je mnoho čtenářů, kteří pepřené a nebo maštěné anekdoty, nachytané za tichými záclonami soukromnosti, nad jiné pochoutky si libují — jinák sice by se cizojazyčné literatury celými bibliotékami podobných snůšek honositi nemohly: — ale mne se věc taková vždy bolestně dotknula, a výjevy skreslené u oltáře posvátné domácnosti a pak vystavené na veřejný trh lidské zvědavosti — ty jsem nemohl nikdy chváliti.

Rád bych mluvil o veřejném Pražském životě. Já se do něho uvrhnul — já se dal proudem jeho unesti — jestli vůbec život Pražský proudem lze nazvati. Lépe by mu snad predikát: Tiché jezero — slušelo. Já se ohlédal bystrýma očima a pozorlivýma ušima. Jestli mne na vzdor mé bedlivosti a pravdychtivosti něco oklamalo — za to nemohu, a dám se rád poučiti.

Z jedné strany zůstal veřejný život v Praze od 20 let skoro bez proměny — to jest: nerozšířil mezníky vlády své a nevyběhl za hranice procházek, hostinců, divadla, koncertů a masopůstu. Čas po čase odložil arci obnošený kabát a dal si přistřihnouti novější, odhodil naškrobené rukavičky, dal se oholiti, vlasy načechrati, a časem i stánek svůj přenesl; ale kdo byl živ se světem a ve světě, pozná v něm hned starého známého. A on není tak zlý, tak nechutný, tak nejapný a malomocný, jak by nám snad mnozí namluviti chtěli; ó nikoli! Třebas neměl,

čím se někteří velikáni s panovnickým domem vychloubají, má předce mnoho zdravého, mnoho jadrného, mnoho — takového, čím se vyhlášená sídla pololetních sněmů stavů zemských vykázati nemohou.

Z druhé strany ale stala se u veřejném životě Pražském změna veliká, potěšitelná, a úplný rozkvět pravé veřejnosti ještě slibující. Ujmul se v něm totiž, propukl a zmohl se živel národní; zabřeskla v něm, rozhřála ho jiskra šlechetného vlastenectví — a z ohledu toho byly mi zde nesčíslné výjevy zcela nové.

A co je při vší této změně nejdůležitějším? — Za mých časů — ach, ti blažení časové zlatých snů a hrdětkaných zámyslů... vy jste bývali také dnové hněvivého zatínání zubů a horkých jazykových bojů! — tenkráte se nám stavěli pod nos lidé, s opovržením a nebo s lítostným úsměchem nás bodajíce, když jsme o národních důležitostech — to jest ve vší české skromnosti o zachování a zvelebení mateřského jazyka mluvili. My byli také tiší beránci, my nechali celý svět na pokoji, žádnému jsme se práva ani nedotkli — a jakého odporu musili jsme přestáti? Mne odnesl osud nepříznivý na 20 roků z řady pracovníků na roli dědičné — ale zůstali zde jiní a — sláva jim! — prapor vítězný chvěje se jim nad hlavou.

Máteť arci ještě nepříznivce a odpůrce; ale opovržení a lítostný ousměch zmizel. Oni vidí spravedlivé, šlechetné, míruplné, obětovné počínání vaše — vidí jeho spasitelné následky, a musí, hluboko sáhnouce do srdce svého, o snažení vašem zvolati:

Není marný, chlácholavý to mam,
Leda v mozku bláznivce zplozen.

Schiller.

Večer na ostrůvku Barvířském.

(Páno roku 1834.)

Tichým — lenivým letem snesl se a usadil ztěžka oddychující letní večer na hornatou, denním výparem přeplněnou krajinu kolem Prahy a temnýma křídloma zastínil oholené temeno starého Vyšehradu, hrdě se bočícího Petřínu — zastínil hladinu vysychající Vltavy a celou tu velikou, po obou břehách rozprostřenou strakatinu střech a bání — chrámů, věží a lidských příbytků. Mělké vlny houpaly mne na malounké lodince, tělo nesouce k zeleným břehům outratoplodných ostrovů, an zatím duch, ten opovážlivec, po tmavomodré nebes oponě laškoval a nebo se hlavou dolu v dávnověkost potápěl, jakž mu to velel pohled na památky staročeské poctivé slávy!

To jest: Včera jsem si za osm grošů najal pramici, honil se na ní po naší Vltavě, a právě když klekání zvonili, nesl mne proud mezi ostrov Střelecký a Barvířský. Všecko se již ve tmách míhalo, jakoby se celá ta krajina co ovdovělá žena byla zahalila do hustě tkaného, černého floru. I přálť jsem ubohé brzkého vyvedení z truchlivé siroby, a očerstviv zraky na několika mrkavých světlech nebeských, otočil jsem se v pravo i v levo; — a ejhle! v pravo i v levo, v tmavozeleném houští blíkala světla

pozemská — čtyrkrejcarové, ve skleněných bambulech uschované svíčky. V levo, na jevišti Pražského střeleckého umění, ozýval se zbor českých, veselozvučných trub; a pronikavým jeho zvukem probudila se z krátkého zapomenutí láska moje ke Všeslovanstvu. Ruce moje i s veslem začaly se prestissimo pohybovati do taktu dvoučtvrtečního, aby se nohy v témže tempu i taktu na „Barvířku“ donesly, na nížto pan Morosov se spolkem krajanů svých trubky a trouby svoje stavěl na odiv.

Laskavé čtenáře prosím, v duchu alespoň zároveň se mnou roztáhnouti hnátů, a i

„čtvermonohým ujetou dupotem —“

pomoci tepat půdu; já je za to alespoň také v duchu povedu na ruský koncert, a oběma stranám stane se něco k libosti i prospěchu: vy ušetříte dvacetníků vchodného, já pak ulevím péru svému, i touhám sazeče svého, nepokojně se ohlížejícího, brzo-li se mu donese potřebný rukopis.

Stojíme tedy u mostu, přepnutého přes rameno Vltavino a vydobyvše na začátku za padesáte červenolících krejcarů právo vstoupiti naň: spěcháme po prkenném jeho hřbetě pod listnatou střechu, na pískovité pěšinky. Asi deset starobylým prachem zasvěcených, sklem a papírem potáhnutých terčů, s jakousi baňkou, v nížto olejový plamýnek hopkuje a okolo nížto se několik visacích sklíček houpá, dosti nuzně nám na cestu svítí. Pražští krčmářové říkají tomu „glänzende Beleuchtung“.

Za to však jaké to strakaté, oku lahodné hemžení se lidstva pod osekanými kaštany? Tyto naduté ženské rukávy, a tato opičí, tváře a bradu lemující mužská vousiska! Těm všem nebylo dvacetníku líto, aby se viděti daly brejlema ozbrojeným švihákům a nebo očima louska-

jícím švihačkám. — Kolik že jich za pouhým uměním přišlo? Podívejme se tamto na hubeného pídimužíka a vykrmeného skálolama, — těm jediným se zachtělo, učenou začínati rozepři, zda-li by líbeznějšího zvuku nevydávaly ruské trouby, kdyby zhotovené byly — z juchty.

Nevím, jestli by mezi námi jediného nešťastníka bylo, který by povědíti neuměl, jak to u večer na ostrůvku vypadá. Včera však bylo tu podívání zajímavější, an se byla společnost dvacetníková sešla, ježto se jiný den jenom krejcarová scházívá. Jako první hvězdy národního básnictví zářily tu rozvěšené lampy, cokoliv okolo nich buď na stole, buď na sedadlech — všecko v nadpozemském blesku objevujíce, tak že se mi na př. čtyřezdlíkové láhvice s třemi žejdlíky cukrovaného piva zdály býti plné božského plamene, jako naše ódy. Po obojích aspoň jsem dostal hlavy bolení.

U prostřed zdělané, vybroušené a ohlazené společnosti otvírává se mi srdce do kořán, a jako se nepoškvrněná rodina potomků Abrahamových výskajíc a bříškajíc před šestou hodinou průchodem do divadla drává: takto se dere i radost i blahost do brány srdce mého, kdykoliv mne náhoda do spolku vodívá, jakový se byl na tento slovanský koncert shromáždil. „Wohlmr nicht einen — Rossbraten zu Leibe nehmen?“ znělo přede mnou. „Schauts, schauts, was die gelbe Lotti für Eselsohren auf hat!“ znělo za mnou; a po pravé a po levé znělo podobným způsobem, a lítostí jsem myslil, že se zblázním, an jiní zvukové podobným řečem učinily přetrž a pozornost moji obrátili na sebe.

Ale, ajta! jací to zvukové? Ti nebyli jsou ještě slyšáni ušima, cokoliv dlouhých a krátkých kráčívalo na ostrůvku Barvířském! — Obraťte zraků se mnou, laskaví

čtenářové, a na čtyrhranném výstupku, za dřevěným zábradlím uvidíte státi asi pětmecítma mužů! Oděv jejich — tmavozelený, až po kolena dlouhý, okolo krku ouzce přiléhající a po náprsních krajech lesknoucími se knoflíčky lemovaný kabát, pod kabátem červená vesta, v botách, až na lýtka vysokých, bělavé široké kalhoty — dostatečný důkaz dává, že není roben rukama umělců, beroucích si Pařížské a Londýnské žurnály za vzory. To moda ruská! Ano ruská! A ty tváře, a ty nosy, zraky, vlasy — ta bodrost a prostosrdečnost v pohledu a v liboplynných, medotekoucích slovech — to je ráz národnosti ruské. To jest pověstný onen zbor, který před třemi lety z vlasti se vypraviv a v Angličanech, Francii, Španělích a Německé říši pochvaly a odměny nabyv, posléze i k nám, k pobratřenému kmenu, se přibral.

Již ve dvou akademiích byli jsme vás v Konviktském sále slyšeli a za provození overtur, variac a písní národních jednohlasnou pochvalu vydali. Vy pak, jenžto až dosavade nevědomými slujete, rychle do bot a střevíců, a nejprvší produkcí ruských hostů nezameškejte! —

Ty arci, učený brachu, kterýž o hudbě jadrnějšího poznání nemáš, nežli že po prvních taktech skočnou od houpavé rozeznáš — a ty, pane, s těma po vlasku vypilovanýma ušima, kterýž akademii ruských trubců s provozením naší obyčejné hudby srovnávati hodláš; vy se velice zmýlíte, a snad i naději svou vyplněnou nespatříte. — Prosím ale, račtež považiti rozdílu těchto ruských a našich hudebních nástrojů! Jaký to pozor, jaký cvik, čtyrycet a padesát trubic, z nichžto nejmenší asi tři palce, nejdelší pak asi deset střevíců délky obnáší, a každá jediný tón vydává, — tuto směsici trubic uspořádati a navyknouti tak, že jednotliví zvukové i v nej-

rychlejším tempu, v notách třivázaných co z jediného nástroje splývají!

Jakže hudba tato na posluchače působí? — Neobyčejností svou zajisté i neobyčejně překvapí, a u zdáli cosi nevyslovného, tajného do sebe chová. — Jestli by však podobný počet našich lesních rohů většího dojemu neměl, obávají se tyto moje řádky rozhodnout, ježto žádného kritického rozbírání a skoumání nechovají! —

Leč národní jich zpěvy? — Smekněme! — Operisté nám je tuto arci nepřednášejí — ale kdož může srdci a veškeré duši zakázati, aby se ohlasu písní slovanských uzavírala, a byť to srdce a duše zlomyslného barbara byla? — Nápěv slovanský je proud mocně se rozlévající s nebes vysosti v prsa lidská, buďsi v želu, buď v radosti! — Škoda jen, že jsme v hudbě své tak daleko již pokročili, že se při zvuku klarinetu a bubínku chtěj nechtěj na skoky a kroky huňatých zvířátek upamatovati musíme, která také až dosavade po lesích slovanských hojné mívají brlohy. — Naši hosté zpěvy svoje při klarinetu, při bubínku s rolničkami a při kytaře odbývají.

Že vás ještě mnohé bravo i bravissimo potká, nežli se opět k ledosousednímu Petrohradu vrátíte, to víme a to vám i přejeme, statní bratrové! My trouby vaše neznáme; cokoliv ale do naší hudby a našich zpěvů národních:

> Wenn sich zwanzig unserer Leute auf die Beine machen, sind sie im Auslande mit ihren Liedern eben das, was hier die Russen sind.

S těmito slovy obrátil se přede mnou k soudruhu svému mladý bojovník, an jsme se zborně po skončené písni stromořadím podle břehu pustili. I byl bych rád slova jeho k těmto řádkům za motto postavil: leč nevěděl

jsem autorova jména udati, a napsati zhola: „Bojovník?“ — zda-li by se bylo mnohým o moudrosti slov těchto pochybovati nechtělo? Já sám, pohříchu! nejsem z oněch, jenžto by na první pohled opěšalým těmto jezdcům doktorský klobouk přiřknuli: tenkráte však i slepá kvočna zrnko nalezla, i protož tady slova stůjte! Ale nikoli, nestůjte! Leťte a usaďte se v prsou českých, hudby a zpěvu milovných, usaďte se na roli ourodné! —

Chraň sice Skřítek a Šotek — a jak se všickni ti velcí a maličtí opatrovníci domu jmenovávali — aby komu napadlo, že chci krajany své mermomocí nutit, aby oklepali prach domácí ze střevíců svých a bedra opásali na pout v cizinu! Nikoli! Pozorna jenom jsem učiniti chtěl několika slovy, kohož netřeba největší ruskou troubou z ospalosti probudit. Pomysli, Čechu, jak bohatou hřivnu tobě Bůh uděliti ráčil v národních písních a ve schopnosti tvojí k muzice — i nezakopávejž výnosný poklad na škodu vlastní a na ujmu krajanův!

Zatím — zbude-li ti chvíle a chuti — slova bojovníkova sobě dobře rozmysli, až bude-li příhodno a potřebí, obšírnější rozpravy se ode mne dočekáš!

Procházky po Čechách.

Obrazy pocestní.

(Psáno roku 1836.

Úvod.

Ó růže spanilá, hvězdo jarních palouků — tebe líbám, v dechu tvém okřívám! Hoj! červík hlodavý v lůně tvém, líbě páchnoucím. — Opadáš-li, ubohá, v rukou mých?

Dívko milostná, slunce krajů českých — po tobě práhne duše má, ústa šeptají: „Miluji!“

A rtové tvoji se otvírají — odpovíš? Plynou zvuky, ale ach! hlahol jich cizí uchu mému! Já ti nerozumím. — Ach, jak dlouho mi bude vzdychati?

Ó louky domácí, města česká — háje naše i zámky — k vám vede pouť má!

V krásech a libeznostech kochá se duše poutníkova; ale oko jeho slzí nad jizlivými ranami.

A nevíte-liž, jak je léčiti?

Krásný jest svět i bohatý, pln léčivých prostředků, a Bůh milostiv jest od věčnosti k věčnosti.

Člověku pak dán rozum a svobodná vůle. Ejhle, rozumějmež, co naše blaženost, a volmež k ní ctnostnou cestu!

I. Hora Kutná.

Drahé palouky,
Kudy jsem putoval s otcem dobrým.
(Harfa, truchl. od J. E. Vocela.)

Sedni si, Češko milostná — sedni se mnou do úzkobokého, drkotavého dostavníku, jemuž jsi až dosaváde, neviňátko, „Stellwagen“ říkala; sedni si — ujedemeť hluku Pražskému. V tichosti venkovské ukryjeme se a rozkošně cukrujíce, jeden druhému povíme, po čem jaré srdce touží.

Slyšíš-li? — Pátá ranní hodina ještě nezavzněla, slunéčko sotva že si za Vítkovem růžové kadeře pročesávati začíná, a hle! Praha se již probudila — probudili se i koně a kočí. Zapřaženi stojí už tvorové senožraví, jichžto

„Čtvermonohým dupotem ujetou tepe podkova půdu —“

stojíť na Koňském trhu, ve Vysokém domě — stojí u vozu dostavníku.

Vidíš-li? — Ještě se všichni mučedníci nesešli, jižto se za spanilého dne na úzkém sedadle, s nohama bolestně skrčenýma, s hlavou sehnutou v té dřevěné schránce dnes potiti, dusiti, smažiti a vařiti budou; ale tři pánové byli se předce již na vozíku, na místě nejpohodlnějším, uhnízdili, dříve než kočí kola namazal.

Jsoutě to tři obchodníci; bratry jich a otce v Praze potkáváš, kdykoli Sirkovou ulicí k Staroměstskému náměstí kráčíš, a kolem sebe postavy s mnohožádoucím okem, ale málochystající rukou spatřuješ, an tě pobízejí: „Schofen se Klaider — schäne Thiecher — Schahkoneh?“ —

I prosím tě, outlá moje dušinko! odvaž si lehounký

slaměný klobouček, podvaž kulatou bradičku a zavaž jemná ouška silným šátečkem; neboť nastane doba těžkého zkoušení — doba neustálého pohybování israelských jazyků!

Ach, kde na světě roste květina milostná, aby na ni hnusná housenka nesedla? — Když byl tvůrce prvního dostavníku dílo své dokonal a hrdým okem po světě se ohlížeje, pokolení jezdivému hlásati začal: „Ejhle, totoť jsem pro tvé pohodlí učinil!“ — zašklebil se osud a uchytiv na pokoutní ulici Pražské vřeštivého bradáče, do nového dostavníku jej posadil, i řekl: „Tady denním hostem bývej!“

Svět je krásný, cestování je krásné — o tom žádná pochybnost; ale společnost na obou někdy za mák nestojí!

Ústy dnes mnoho mluviti nebudeme, Češko spanilá, a protož si to očima nahraditi musíme; co však ani očima neseslabikujeme, tisknutím ruky sobě vyložíme.

Kočí praská! — Již to letí! — S Bohem, Praho — nezoufej si: ještě se navrátím!

Jak se ti vede, Češko spanilá? — Sedíš dosti pohodlně? — Ze smrdutých dýmek, čpavého prachu a ouzkostné těsnoty mnoho si nedělej! — Rychle míjí kolem nás vinice a sady — ještě jednou se ohlídni. Tamto, v jasné výšce, strmí zámecká věž, na druhé straně vypíná se čelo Sionské a stověký hřeben jeho — okýnkovitá hradba — mezi oběma pak skvělý blankyt se leskne, a s nebeského okna toho dívá se národu genius na milou, věžatou Prahu, ana se ze spaní probírajíc, za ušima škrábe.

Nyní se i toto podívání tratí — jedemeť s vrchu v hluboký ouval, kdežto se před pyšným světem staré *Hrdlořezy* ukrývají.

Polovičku své spisovatelské pověsti — abych totiž

nejmenší škodu vytrpěl — polovičku té své pověsti bych tedy za to dal, kdybych, než na kopec vyjedeme, začátek jména *Hrdlořezy* vypátral. I tuším, že tu Čechové leta Páně, když jim zlí nepřátelé hrdla ohledávati začali, jednou sami snad ty ohledavače po česku pod bradou zalektali, až jim hlavy spadaly, a pak že potomkům na připamatování, jakož i k potřebnému povzbuzení a následování, to tiché místečko *Hrdlořezy* nazvali — — a však musím pátrání nechati; vůz jen letí — již jsme na kopci — a tuto leží *Počernice!*

Bravo, kočí! — dvě míle od Prahy! — Pěkně vítám, *Běchovice*, Běchovice s poštou i spolu znamenitou hospodou, kdežto jsem, co veselý a nevybíravý študentík, z ferií se vraceje, nakysalé víno píval a na biliáru hrával, jehožto šedivozeleněžaloutlé potažení se svým rozmanitým množstvím prachu a olejových kaněk napořád jako strakatá hadí kůže barvu měnilo.

Nyní po levé šírá doubravina se táhne — po pravé ohražená obora se zelená. Hejsa, koně! — tamto se schovávají *Ouvaly*, s kopce městys patrný, ač nepatrný pod kopcem.

Já tu jenom jedinou chatrnou chalupu znám.

Bylo‘ jednou v letě; po krásném dnu zvonili ku klekání. Zvuky malého zvonku krajinou plynuly, jako poslední píseň náboženského pěvce, před jehožto zrakoma se již brána věčnosti otvírá; z brány té pak vycházelo světlo — vůkol se vznášela zlatá záře, poselkyně tichého večera. K *Ouvalům* přicházel osmiletý chlapec; i zdálo se, jakoby do školy šel, neboť na bedrách školní tobolku s knihami nesl. A však nyní nebylo času jíti do školy, i zdál se býti chlapec dalekou cestou zemdlen, a nohy mu klesaly, žízní pak vysychalo hrdlo. I šel okolo ho-

spody a zpomínal na chléb; ale v kapse, v papíru zaobalené, měl jenom čtyry krejcary, a rozpomenuv se, že také ještě zejtra jísti musí, vřelou slzu z černého oka si utřel, i bral se dále po silnici až za poslední stavení. Tam, v pravo dle silnice, stojí kříž. Pod ním sklesnul chlapec, neboť nemohl pro mdlobu dále, a sepiav ruce, chtěl se modliti: hlad a bolest mu ale nedaly než plakati. Byltě za den celých šest mil urazil, aniž co v ústech měl, mimo doma skrovnou snídaní. A usadiv se nyní pod křížem na trávník, poslední mrkvičku snědl, kterou byl doma do tobolky strčil, a pak na tu samu tobolku hlavu položiv, brzo usnul. — „Hou, chlapče! Vstávej! Chceš, aby tě psi pokousali? — Co tu děláš?“ — Těmito slovy probudil jej na to hřmotný sice, ale přívětivý hlas mužský, a chlapec ulekaný oči si protřev, rolníka před sebou státi uviděl. Šero bylo kolem; na nebesích pak hořela večernice i vycházelat kuřátka. — „Nemám peněz, abych na hospodě přenocoval,“ řekl chlapec bázlivě. — „Aj, což pak tě rodičové neučívali na dvéře zatlouci, kde české duše bydlí?“ tázal se rolník dále. „Tamť se všude rádo příchozím říká: „Vejdi dál!““ — I vzal na to chlapce za ruku a vedl jej pod střechu svou. Hospodyně právě hrnec vařených zemčat na stůl vysýpala, a chlapci se srdce zasmálo, když ty kouřící se a zavánějící koroptvičky uviděl. I chutnaly mu po misce dobrého mléka, a skrojek domácího chleba s čerstvým máslem z rukou mu očihledě zmizel. Pak jej ukonejšila tichá noc na měkkém seně, a peřestí snové — brzy o domovu, brzy o Praze — létali okolo něho. — O Praze! — Ach, bylat to chlapcova první pouť, kterou tam, jako do země zaslíbené, konal, z domova uprchnuv. Mladá duše ráda si s nadějí zahrává, a chlapci nešťastnému dobrým znamením býti se

zdálo, že jej laskavý český rolník pod střechu přijal. Nikdy v letech pozdnějších okolo ní nešel, aby si vděčně večera toho obraz na mysli neobnovil.

Já v *Ouvalech* jenom jedinou chalupu znám! —

Ale aj! jací jsme to pocestníci, Češko spanilá, že sobě tak málo vůkolí všímáme? — Nedím sice, krásného a rozmanitého vůkolí, ale předce vůkolí. Aha, pozorujit, že poctiví Čechové jsme a k třídě oněch, doma hladem umírajících zahraničních světoběžníků nepatříme, jenžto za našich dnů z podstřeší nuzného vybíhajíce, jako hladoví po cizích krajech slídí, kolem čenichajíce, co by ledabylo pozřeli. A pánové ti pak domů se navrátí; a když jsi jim byla chleba i masa podala: napíší předce, žes nevlídná a nehostinská; když jsi jim byla bohatství dědiny své okázala, napíší předce, žes bídná, v nevědomosti své spokojená nuzačka; když jsi jim příběhy srdce svého svěřila, napíší předce, žes potměšilá a na mysli zarytá — ano, to všecko v jazyku napíší, proti němuž prý mateřský jazyk tvůj hlaholem toliko jest, a když tou nestoudnou směsicí lží několik archů naplní, rychle nakladatele hledají a na honoráru vyprošeném tak dlouho pak jako lenivý jezevec na sádle svém tráví, až dojde groš poslední a opět opásati musejí bedra svá a pustiti se v cizinách od prahu k prahu — fechtem.

Neodbývej jich mstivě, Češko dobromyslná; hodina jich sama sebou se přiblíží! Pominet doba potupných a spolu hříšných, místo v oděvu nevinného rozmaru, v zakuklení krví páchnoucím na světlo se vyskytujících škrábanin; pominet doba chuti převrácené, a jakých i nešvár na jméno tvé byli chtěli uvaliti, lhání jejich stane se plápolající hranicí jich vlastní hanby, a z popelu a prachu vzejdeš jako věčněskvělý samolet!

Tys předce jen vlídná a hostinská, lidská i líbezná, bohatá na těle a duši, Česko spanilá — tys nejkrásnější krůpěj z věčného pramene boží milosti; a byť kněhkupci sebe více názvů, jako jsou „Genre-Bilder“ a jich odrůdy, na okenice a za okna svá zavěšovali.

Ale aj! kam jsme to zase zabloudili z pozorování vůkolí? — Silnice až dosavade jako ohromný, bělavý had horem dolem v kotouče se vinouc, brzy holým návrším, brzy prázdnou nížinou se kroutí a jednotvárný, obmezený pohled na žita poskytuje. Žita? — I zdrávi buďtež, zlatoskvoucí klasové! Rozkošný jest pohled na vás, an se dalekou planinou lehkým větrem vlníte — rozkošnější, než na kraj strakatě přírodou zdobený. Hory a lesy buďtež hlasateli věčně blahé volnosti — žitnatá planina mi vždy bude svědkem krásné pilnosti. Já pak lid pilný miluji; v něm sídlí veškeré blaženosti národů spočívá, jej vzdělanost a síla mezi národy povýší.

Prosím tě, nesměj se! Tolik vím, že ve mne důvěřuješ, bych pilným lidem nenazýval těch, kdož jen rolí orají. K národní pilnosti věků a krajů našich více ovšem náleží, než pluhy ohledávati; — proto předce ale snad říci mohu, že lid pilný miluji? Chtěl jsem, aby se ta slova po dalekých vlastech rozletěla a smyslem nejširším v duši krajanův se vštípila. Kde pastýř duchovní svěřené sobě stádo svědomitě pase; kde sudí světský podřízeným spravedlivě právo zastává; kde zastaralé neřády novým, blahostnějším nálezům volně ustupují; kde řemeslník na tom nepřestávaje, čemu se byl v mládí sotva naučil, pod mnohokmenný štěp průmyslu se utíká, pod nímžto se potřebám i pohovám lidským spanilé dary přinášejí; kde se na stájích veselý brekot zušlechtěného bravu ozývá a stodoly plné boky vypínají; kde se uměnám spanilé věnce

vijí; kde čistota, nevinnost a pohostinnost bytuje: tam pilný národ sídla svoje vyvolil a toho vzdělanost a síla mezi národy povýší. -

Tu stojí *Český Brod!* Vůz náš tu také postojí. Chtěla bysi se po městě ohlídnouti, duše medová? — Jesti to tiché, klidné české město v kraji Kouřímském; tiché jako celý kraj Kouřímský, klidné jako celé Čechy. Kdykoli jsem tady chodíval, vždy se mi zdálo, jakoby obyvatelé zdejší, nevědouce a neb aspoň věděti nechtíce o světě dalším, celý svět ve svém Brodě nacházeli. U prostřed náměstí chrám, pak radnice, snad škola, několik hospod — to mi se býti viděl celý onen labyrint, jímžto se *Českého Brodu* život proplétá. Jinde jsem o něm ani zmínky neshledal, leda bych nezapomněl na veliké návěští o zdejším dostavníku, jež visívají v Praze po rozích.

Český Brod! — Krásné jméno — *české* jméno. Město v české krajině — s lidem českým. Zeptám se, družko spanilá, jak se tu daříva, co českého — —? Aj, zpropadený kočí! již opět svolává! Nuž, tedy jen koně pohánej, však já se k té otázce ještě jednou dostanu!

S Bohem, *Brode!*

Jak že se v písni povědomé zpívá?

„S Bohem buď a pamatuj!“ — Ano, pamatuj si, co jsem se tázati chtěl! —

Plaňany! Ano, tu stojí a leží — ty plané *Plaňany!* — Ještě mnohá — mnohá leta stůj a lež tam, milý městysi, až si něco hodného vystojíš a něco velkého vyležíš; pak se na tebe ještě jednou podívám!

Jakže že se tam to jednotlivé stavení nazývá? — *Slunce!* Prosím, nelekej se, duše moje! — Není to nic, než holý strašák; osamělá hospoda, na níž velmi málo

slunečního nalezneš. — Tu stojí — to *slunce*, a k tomu ještě: *Zlaté slunce!* — Kdož tě tak asi nazval, milé přístřeší několika nocí překvapených tovaryšů? — Byltě to zpropadený satyrik! — Čili snad vedlejší tvoje stavení, po pravé chlívy a kůlnu, po levé asi tři nebo čtyry baráky — mezi krtkovými hromadami nemohu je ani spočísti — za tvoje zlaté sluneční poblesky považoval? Ale tenkráte to všecko ještě nestálo — a předce *sluncem?* — Aj, ty druhu věštčí, již ti rozumím! Ano, milá hospodo, ty jsi slunce mezi hospodami od Plaňan až do Kolína, neb jsi aspoň jedenkrát *slunce* skrývala! — Vidíš-li, spanilá Češko, ono okno nad vchodem? Z něho zářilo slunce věku osmnáctého, z něho se díval Fridrich Veliký dne 18. června 1757 tamto v levo k vrchu — věčně památnému v pruských dějinách a českých dějinách. Slove *Křečhoř*. Prusové tu v ten den pochovali 326 důstojníků a 13.773 sprostých těl — připočte-li se 5380 zajatých. Rakouští, pod zprávou vítězného *Dauna*, jen o 8110 hlav a ještě jednou tolik ruk přišli, ježto statečně k provození té krvavé tragédie pomáhaly na jevišti od Sukdola mezi Chocenicemi a Křečhoří až k Plaňanům a k Nimburku. Celá bitva trvala jen půl sedmé hodiny; o půl jedné vytáhla se na králův rozkaz opona generálem Hülsenem, a o sedmé bylo po všem. Půl sedmé hodiny! — Kolik duší tu přišlo na hodinu? Prosím tě, počítej, já z počtů vždy bolení hlavy dostávám.

Cesta ubíhá! — Již nás vůze Kolínské vítají. Opět před hospodou tu stojíme.

Slezeme z vozu? — Slezeme. drahá holubinko; musímeť k obědu, mysl i tělo posilniti; neboť další pouť naše půjde — pěšky. Nebledni, Češko hrdinská! Dostavník odtud do Hory nejede. Mohliť jsme ovšem z Prahy o ně-

jakou hodinu kratší cestou přes Černý Kostelec jeti — ale pak bysi nebyla poznala *Kolín,* a nebyla poznala to jeho patero nebo šestero podloubí, tu jeho kolonii synů Abrahamových, to náměstí a čtvero ulic, kdež nejvíce po celé jedno poschodí vysoká stavení se pyšní, ten klášter vel. pp. Františkánů, a tu střelnici, a to rozsáhlé předměstí se stlačenými domky; pak bys nebyla poznala tento hostinec a to létavé bzučivé mračno nestydatých much; pak bych já byl s tebou ani hodinku nemohl důvěrně porozprávěti, a — nu, slovem: nabudeš přesvědčení, že jsem dobře učinil, an jsem s tebou — z Kolína pěšky jíti umínil.

Po pravici tu ovšem mnoho nevidíme; délkou celé cesty táhne se návrší, sem tam prolomené oudolím, kde *Nebovidy* a *Pečky* mezi pěknými stromořady prohlížejí. Po levici otvírá se rozmanitá, rozlehlá krajina — luka, háje, role, Labe, zámky — Konárovice, Týnice — vrch Bernadovský — hory Krkonošské; již toto podívání stojí za těch osm mil cesty z Prahy vážaté.

A nyní, když jsme za *Kuklíkem* na vrch vylezli — po pravé starověký *Kaňk* s horou tříhřbetou, v oudolí před námi, u prostřed krásných, zelených sadů, jako v rouše věčně mladém klášter *Sedlice* a *Hora Kutná!* Ach, tu mi dovol na chvilku domácího povětří se nassáti; kroky zastaviti musím, oko v rozkošném pohledu, duše v pomnění blahostném se potápí! —

Tu jsme — u cíle svého! — Množství těchto pahorků a pádolin, kdežto se do roka tisíce beček brambor rodí, slovou kopaniny. Bývalať to pustá místa, nežli je ouřad horní za levný peníz pronajal, a pilný lid pracně okopal. Tu v levo na vréku u prostřed nevelkého hřbitova stojí kostel *Všech Svatých,* na památku zde zalo-

žený. Z toho místa, praví kroniky, Hora svůj prvopočátek vzala, an zde r. 1237 kněz *Antonín* z kláštera Sedleckého tři pruty ryzího stříbra nalezl. A byloť požehnání s novým, brzo povstalým městem od těch let tak veliké, že již l. 1306 král Václav II. napsal, „že nad jiné hory stříbrné velebností svou se raduje“. Tak to arci po všechen čas nezůstalo — ale kdož může věčně se střídajícím, klesajícím a vstávajícím osudům poroučeti? Zastav a dívej se na mne stále s tváří veselou!? — Povím ti, drahá družko, jindy o příbězích naší Hory — nyní tuto viz *bránu Kolínskou.*

Především pomysli, že do horního, starobylého, nyní jako ladem ležícího města vstupuješ. Pěkných, rovných ulic a dle jednoho vzoru i vkusu stavěných domů zde neočekávej! Tu stavěli Horníci dle příležitosti a pohodlí, stavěli vedle sebe, stavěli opodál, až jich domky řadou a křížem v ulice se vtěsnaly a z nich veliké, slavné město povstalo. Stavení jsou větším dílem dle starověkého způsobu laciná sice, ale ohni neodolávající směsenina z cihel, hlíny a silných trámů, a před ohněm r. 1823, kdež hladové plameny skoro dvě stě rozličných budov ztrávily, naskrze šindelem pobita byla. Po ohni se ovšem ulice urovnaly, doma zcela vyzděly, střechy cihlami začervenaly: předce mi však Hora i na vzdor těchto novoletých oprav míti se zdá podobu staré, přívětivé matrony, kterážto, vzdálivši se novokrojního fintění, na své dávnoleté slávě si toliko zakládá a, čeho jí potřeba, hojně v ní nalezá. — Proto jsem tě, ctihodná matrono, miloval!

Položení města jest velmi utěšené a malíři obrazu pěkného poskytuje. Od paty lehce se vypínajícího návrší, jež potok Vrchlice a neb v řeči hornické „Pach“ nazvaný na východě a severu vroubí, město se rozbíhá,

i táhne se od brány Čáslavské polovicí, městem dolejším, až k Panskému rynku — čili nevydlážděnému až dosaváde spáleništi, kdež asi před třiašedesáti lety veliká radnice popelem lehla — odtud pak se rozprostírá až k bráně Kouřímské. Tímto do vrchu postupováním vyskytuje se ti město, když se naň u *Sedlic* díváš, jakobys v nejkrásnější panorama nahlížel. Nejspodněji rozmanité sady zelené své roucho rozprostírají; z nich se vypíná červená věže chrámu Marianského, v pravo pak krásné stavení kláštera jeptiškého; dále za ním jako veliká jehla strmí pěkná věž bývalého chrámu sv. Bartoloměje; rozmanitá skupení menších, větších domů táhnou se pak, kde ohromný šedý velikán, chrám Svatojakubský, a pod ním roztáhlý „Vlaský dvůr" s malou vížkou jakoby je obmezovaly; a ještě výše, na temeně návrší, hledí co hrdý panovník na celé údolí bývalý klášter jesuitský s pěti velikými věžemi a jemu po boku ozdobný věnec Hory Kutny — po Čechách jinde nevídaný chrám svaté Barbory. Jesti to koruna ctihodné naší matrony! —

Tu se tedy opět v lůně tvém vidím, město staroslavné, drahá otčino! — a duše moje plesá; ale když mne i dálka odlučuje od tebe, když se i noha neprochází ve tvém vůkolí a oko se nebaví jeho krásami: předce vděčná duše ráda k tobě zalétá a v duchu baží se pohlédáním na tvé památky a na rajské položení po potoce k *Sedlicům*, rozkošným *Novým Dvorům* a pověstné *Huse* — z druhé pak strany romantickým oudolím, okolo desíti mlýnů až k utěšeným lázním, *Roztěži!*

Horníci, opět jsem mezi vámi! — Vy mě snad již neznáte, neboť nepatrný klouček běhával mezi vámi, a mnohý, jenž nepatrného kloučka znal a k němuž klouček nepatrný s úctou hledíval — mnohý již u „Matky boží"

spočívá, a vděčné děti, snad moji soudruhové, tam k hrobu jeho denně putují. Čas učinil změnu v našem stáří, ve stavu i jménu; vy jste však předce Horníky zůstali.

Horníci! — Krásné a slavné toť jméno po Čechách. Bývaly časy po vlastech, kdež za heslo všeho šlechetného — víry v Boha, věrnosti ku králi, lásky k národu, rytířské statečnosti, domácího bohatství — kdež za sloup královského trónu a za okrasu královské koruny platilo. Obec vaše byla první po Praze, byla milenka vladařů, pokladnice národu, nádnera celé vlasti!

Zpomínáte-li pak na ty zlaté časy, Horníci? Veliká za vámi leží minulost; — kdože z vás na to pomýšlí, jaká před vámi budoucnost? — Čili na tom dosti máte, potomci mužů slavných, ježto se rádi vládykami nazýváte — čili se tím spokojíte, když v krajině požehnané křen okopáváte — že by v řadu měst nejprvnějších povznesti se potřebí nebylo, se domnívajíce? Ach, opět jsem mezi vámi, a rád bych zde jen veselé tváře, statné postavy, lidomilý mrav — jen rozkoš a blaho potkával; rád bych zde řemesla se zmáhati, průmysl zrůstati, obchod zkvétati, vědomosti zářiti viděl: rád bych — ach, to přání je tak sladké a tak půvabné, že bych život obětoval, kdyby se v skutek obrátilo! — rád bych vás opět v záři viděl, v jakové jste se skvěli za věků minulých. — A je-liž marné přání mé? — Není tedy síla? Není duch?

Jen dále, dále, Českо spanilá! vstup a pobudiž jako doma! Veliká zámožnost a nádherné bohatství tě tu arci neuhýčká — neboť jich nedostatek jediná jest chyba Horníkův, a potkáš-li se i někde jinde s vadami, za dcery téhož nedostatku je musíš považovati! — ale srdečná vále, upřímné, z lepších starých časů zachované hostinství rádo

ti všude podá, co domácí stůl poskytne. I uvidíš tady prostotu venkovskou, jakáž i v městech menších napořád mizí, ustupujíc pýše, toužení po zevnitřním lesku a bažení po cizoté, z města hlavního přilétajícímu. Hora s počtem obyvatelů mezi nejprvnější města vlasti naší náleží, duchem ale, obyčeji a mravy svými zhusta k menším se schyluje. Horliti na ni proto ale ve všech kusech nemohu. Abych pak tobě, srdcejemná Pražanko, příklad zdělil nejsrozumitelnější — raduj se, že pěkný kloboučeк máš; neboť oči všech žen a dívek, paniček, ouředníků i zelenářek, budou se po tobě otáčeti — protože kloboučeк máš; zde ještě čepečky panují. Jakož Hora v průmyslu, obchodu a zámožnosti za Libercem, za Plzní, za Budějovicemi a za jinými i menšími městy stojí: rovněž tak v ní pokroku nenalezneš, jakový se při hojnosti všech věcí i v jich užívání a v potřebách tělesné i duševní rozkoše činívá. Velikého, veřejného, spolu však i nenuceného, rozmarného veselí mezi měšťany tu nalezneš — ani vlastního divadla ještě město s 12ti tisíci duší nemá: ale s hezkými děvčaty — jakož vůbec s lidem zdravým, pěkně zrostlým nejčerstvěji se tu seznámíš, když tě času nedělního do Roztěžských lázní nebo na střelnici nebo i za hutě dovedu. Času všedního bychom jen sebe aneb vůkolí na pustých procházkách zpytovati museli; ale v neděli a ve svátek odpočívá řemeslo, zavře se krám —

Ty však hlavinkou vrtíš? Nedychtíš po těch známostech? Aj, šlaku! — na věc hlavní jsem zapomněl! Říci mám především — ne zdali Hora Kutná pěkné, bohaté a veselé — ale zdali *české* město jest? Inu, páni Horníci vůbec a veskrz po česku rozmlouvají — v českém jazyku dítky vychovávají, česky se pozdravují a taktéž veřejně i své věci zastávají. To vím; zdali jim ale kdy napadlo,

uvážiti předce na mysli, proč to asi právě v tom jazyku činí, a zpomenutí přitom na rod, z něhož pocházejí, a na vlast, v které obývají — a těm oběma drahým majetnostem ke cti a spasení se zachovávati: to jistě nevím; v to ale předce pevně věřím, že Horníci nikdy s hrdostí vyznávati nepřestanou, že Češi jsou! —

Víš ale, družko moje milostná, co vosi, medáci a sršně jsou? — Ach, krvavé slzy bych vycedil, kdybych se dozvěděl, takoví že se v tom pěkném oulu — té mé drahé Hoře — rozlízají. — Miláčkové moji jsou chasníci, kteří za mezí vyleževše nebo po městech se prožebravše, z *vandru* se pak navrátí a ubohou materčinu tak strakatě záplatují, že by je vlastní chůva nepoznala, ježto je po česku žvatlati a po česku kříž dělati učila; miláčkové moji jsou študenti o feriích, kteří nějaký čas pod záštitem alae et alarum pobyvše, ano až k poslechnutí nebeských zvuků „Quousque tandem“ se dodrápavše, při shledání matku zpotvořeným jazykem tak poděsí, že ubohá neví, jestli dítě svoje — českou čistou krev — a nebo Latinofrankonedoněmce objímá; miláčkové moji jsou páni s perem za uchem a s několika archy složeného papíru, kteří s ohrnutým nosíčkem kolem pohlížejí, řkouce: „Gemeines Pack!“

Tito jsou všickni miláčkové moji; rozlízajíť se jako jedovatý hmyz, a kam padnou, rez a škvrnu zanechávají; miláčkové moji jsou — ale tebe, milá Horo, račiž Bůh milostivý před nimi opatrovati! Na každou ruku bych ti železnou rukavici přál, abys vosy a sršně takové rozmačkala, jak mile se jen k lůnu tvému přiblíží. Pamatuj, žes město *české*, ale za tou myšlénkou i všecky své síly napni, abys v české zemi nestálo v řadech posledních.

Slibuješ mi, že jazyka otcovského co nejdražšího dědictví po slavných praotcích věrně a vždy šetřiti budeš? To učiň, poctivá matrono, a však i k jeho rozkvétání na jiných místech pomáhej! Poslyš radu lehce splnitelnou! Byltě jsem ještě klouček nepatrný, ale čítal jsem již znamenité kroniky o zazděné slečně, i o Mageloně, čarodějnické pohádky, ba také letopisy Trojanské. I vímtě dobře, že až podnes jednoho domu v Hoře není, kdež by se někdy nějaká kniha nečetla. — Tedy nelitujete skrovné výlohy, když se o zábavu a neb i ponaučení ducha a zušlechtění srdce jedná? — Velmi chvalitebné — a nejjistější kročej k žádané i potřebné osvětě. Ale aj! Proč jsou knihy vaše tak ošumělé, tak otrhané, pane sousede? — I vždyť to běhá z ručky do ručky, až se to po celém městě potoulá! — Jakže, vaši spoluměšťané by chtěli, abyste jediný za ně kupoval a zdarma jim pak věc trhati dával? I nechte vy si knihy své pro svou a svých nejdůvěrnějších potřebu, a řekněte druhým, ať mezi sebou *čtenářskou společnost, bibliotéku na půjčku,* založí! Nevíte, co a jak? za tu otázku bych skoro nepřízeň vaši zasloužil. Či bojíte se vydání?

Aj šašky! pro věc, kterou milujeme, nikdy se vydání nebojíme; — a jakého také vydání? Chcete, abych vám to v žertu pověděl? — Kdyby vás 60 bylo, v potřebné a užitečné věci zalíbení nacházejících, hravě si za rok, za dvě a tři leta českou bibliotéku pro všeobecní potřebu zřídíte, že ji rovno nebude!

(Zůstalo zlomkem.)

Zpomínka na Kutnou Horu.

(Psáno roku 1842.)

Opět jsem ji tedy viděl — tu *drahou,* jižto co milenku v srdci nosím a jížto bych se jako dobré matce rád odsloužil. Opět jsem ji viděl — svou starou Kutnou Horu. — Starou? Ne! Ona Hora ze dnů pacholetství to již není; ty staré, ctihodné dřevené domy, každý s vysokou střechou a dlouhým do ulice číhajícím žlabem — ty zmizely, a řady nově vyvedených, nově překuklených stavení hledí na příchozího. Já věru nevím, co o tom tak nazvaném okrašlování měst našich souditi mám. Není to arci na první pohled věc ošklivá, viděti podle šňůry stavěné ulice a vedle jistých vzorů přistřihnutá stavení; oko se tím napase, jako podíváním na pěkné malované klece; ale potěšení netrvá déle nežli okamžik. Takové na rub obrácené město neví, má-li člověka těšiti nebo rmoutiti. Stojí tady beze všeho významu, bez ducha a života; nejdražší a nejsvětější památky z mladosti, z veřejných dějin jsou v nich pochovány jako pod nově obíleným hrobním kamenem. Nemyslím ovšem, aby se člověk z pouhé lásky a úcty k starožitnostem lecjakou rachotinou zasýpati dal anebo k vůli památnému prahu ne-

pohodlí snášel: ale ve všech věcech nalezá se jistá míra, a za našich dnů semotam zářivě panující převlékání, přemílání starověkých staveb mělo by alespoň jisté, znamenité, historicky památné budovy ušetřiti — a nebo jen s dobrým uvážením k jich opravě přikročiti. Ano i soukromný dům pouhým zevnitřním a násilným přeličováním málo kdy co získá; — za několik let je nově nastrčená larva jeho opět ušpiněna, a jelikož staré, ctihodné roucho, pro které jedině oči potomkův na zdech jeho s nábožnou vážností meškávaly, docela byl zrušil a odhodil — nikdo si ho nyní nevšimne. Kdož na př. všimne sobě za deset let v Praze nárožního domu u mostu, který tak dlouhé časy zřetel všech příchozích svou starožitností vábil? Za deset let zmizí i poslední na to zpomínka, a Praha zchudne o pěknou starobylost, o jedno historické datum. Jakž jinák zaradoval jsem se tady nad *Kamenným domem!* Ještě stojí toto památné sídlo urozených mužů, a město může věru nynějšímu jeho majetníkovi děkovati, že jej krasochuť i úcta k věci vzácné k tomu vedla, aby tento pozůstatek z někdejší slavné doby ještě na dlouhá leta neodrodilým potomkům zachoval. Škoda jen, že se vysoké, velebné průčelí stavby této křiklavě ožlutilo; šedivé, zahnědlé barvy byly by k přísně gotickému slohu, k těm starobylým kamenným sochám a okrasám, lépe se hodily. Avšak tomu sám čas parným a ledovým dechem svým v několika letech pomůže — a „Kamenný dům“ bude ještě mnohé pokolení Kutnohorské těšiti.

Ale s bolestí, právě dětinskou žalostí obcházel jsem *Vlašský dvůr*. Bylo mi, jakobych přípravy ku pohřbu nejdražší osoby dělati viděl. Neviděl jsem sice necitelných bořitelů — zhoubné jich nástroje právě odpočívaly;

ale v prsou svých cítil jsem každé jich bořící bodnutí a kopnutí jako krvavou ránu.

Vlaský dvůr! — tento památník nejznamenitějších v království našem dnův a událostí, tento svědek Kutnohorské slávy, pádu a opětného zotavování, tento domov nejznamenitějších koruny české služebníků, tento miláček panovníků, tato sněmovna českého panstva, tato kolébka nejlepších českých peněz — tato jediná a poslední významná dějepisná památka Kutnohorská stojí nad hrobem; — co nevidět se do něho položí, a brzy budou se dětem o Vlaském dvoře jenom pohádky povídati. Náš průmysl jesti časem předce jen věc mizerná, beze všeho citu, beze všeho nadšení, beze vší poesie. Z dílen, kdežto jindy jadrné stříbrné groše cinkaly, urobil si tady koňské chlévy; z veliké sněmovny udělá řadu příhradek, z nichžto mu čtyrykráte za rok několik zlatých nájmu vyplývati bude; ohromnou pavlač, klenuté chodby, šlechtickými znaky ozdobené zdi, mřižovaná okna vyhubí — za několik málo časů bude přicházeti necitelná láj a bude se diviti uhlazeným, prázdným, prosaickým stěnám s pořadím nově oskleněných oken — v krátkém čase zmizí z nich půvab novoty — cena starobylosti byla již beztoho dávno zmizela — a takž jí ubohé konečně ani upamatování nezbyde! A což medle jesti život beze všech zpomínek? Holá, děsná poušť, i nestojí za to, aby se jí člověk potloukal.

Ostatně lhal bych, nechtěje vyznati, že moje drahé rodinné město za časem ducha, za potřebami a nebo alespoň za požadováním věku našeho nepospíchá. Ti dobří Kutnohorané, toho i onoho pohlaví, vylupují se ze starých slupek jako nejzralejší jadýrka — a já měl jak náleží lidské potěšení z pokroků strakatých mód. Kde jsou

zlaté a stříbrné čepce našich matek, jejich kabátky a živůtky, jejich hedbávné sukničky a fértoušky? Pryč, pryč musili jste, sprostáčkové — a viklery a mantlíky a klobouky zastoupily místo vaše! Bože ale nedej, aby se všeliká drahá staročeská věc poctivé paměti z Hory vypuditi dala, jako vy! — aby se všechna stránka života zdejšího změnila! — aby i sladký, libozvučný jazyk náš v rodišti dávném se poprznil, pokazil, povymřel! Já tě znal tak čistou, zachovalou, Horo slavná, a nechci se dnův dočkati, kdežto bych snad jako pěvec na sutinách Babylona nad tebou kvíleti a žalmy zpívati musel. Ještě se toho arci nebojím! — a jakkoliv divý jestřáb ciziny kořist svou obletuje a peruti jeho nad hlavou ti šumíce, nehodu prorokují: předce doufám a stavím naděje své v ono mladistvé, zdravé semínko národního smýšlení, ježto zde onde z lůna tvého spanile již pučeti a vzcházeti začíná, a jistě i v libovonný květ dospěje.

Bylo to několik krásných — několik oněch dnů, ježto člověka za všechny minulé nesnáze a protivenství se životem smiřují. Zlatým písmem stojí v srdci mém památka oněch hodin zapsána, ježto jsem ve společnosti vůbec uctívaných, šlechetných mužů, drahých, milovaných přátel a upřímných vlastenců ztrávil. Díky jim! Díky spanilým Češkám, oněm ušlechtilým paním a nezapomenutelným pannám, při jichžto sladkém hovoru hodiny jako při nebeské hudbě letěly! Rozkoší chvělo se srdce mé, chmurné starosti minulých roků rozprchovaly se a hynuly jasnými jich ducha paprsky, a ledové, zde onde prsa pokrývající okorání rozhřívalo se a tálo čistou jich srdce vřelostí. I zdáť mi se, že bude Hora ještě jedenkráte velikou a starého rodu svého dostojnou úlohu na poli naší národnosti a vlastenského počínání hráti — až

se v ní jen užitečné a škodné protříbí, až si oči protře, jak náleží se pouhlídne, stav svůj rozezná a účelu i sil svých uvědomění nabyde. Smělé jest mé doufání; ale onotkví tak hluboce v kořenech života a dějin tohoto pohlavě království našeho druhdy nejslavnějšího města, že mě nemůže sklamati.

Také jsem zde viděl divadelní hry a — truchlil jsem. Za jedno litoval jsem města, že nemá ještě žádného vlastního, stále stojícího divadla; za druhé litoval jsem obecenstva, že takovéto surogáty místo dobré, živné stravy kupovati musí, a za třetí litoval jsem divadelní společnosti, že z většího dílu raději rýč a motyku do rukou nevzala, nežli se pod plášť Thalie a Melpomeny utekla.

Vím arci, že je v každé osadě dříve mnoho jiných věcí potřebí, nežli se na stavění divadla pomysliti může; vímť, že stavení a zvelebování chrámů, zakládání škol a knihoven, okrasa města, veřejný pořádek, dlažba nebo osvětlení v řadě občanských potřeb na prvnějším místě stojí nežli divadlo: vím ale také, že sotva pátý díl Kutnohorského obyvatelstva počítající městečka již svá divadélka mají a že je Hora mezi nejlidnatějšími v Čechách městy snad poslední, které se ještě podobným zřízením vykázati nemůže. A to mě bolí. Nebudu mluviti o prospěchu divadla, co pouhého uměleckého ústavu, aniž o jeho potřebě, co pomůcky k povzbuzení národního ducha a lásky k mateřskému jazyku — neboť k čemuž vodu do moře v slabých nádobách nositi? — ale musím říci, že tu o to běží, aby se nezdálo, jakoby si Hora cop zastaralých předsudkův ještě ustřihnouti nemohla a ústav pod svou hodností ležeti nalezala, který právě tam nejlépe zkvétá, kdežto vzdělanost k nejvyššímu stupni dostupuje, a který bohatým prameništěm ducha plných zábav bývá.

Řekl jsem také, že mi bylo obecenstva líto. A jakž by nebylo? — Velké, hojné obecenstvo českého města musí jakouž takouž stravou spokojiti se, o které neví, je-li slaná nebo mastná, musí na kejkly hleděti, jimžto nerozumí, nežli co z posuňků pitvořících se před ním Sasíků, Bavorů a jiných cizinců a nebo z chechtotu některého školou proběhlého panáčka a zpanštilé panenky vedle sebe pochytí; musí lidem ze všech světa končin sběhlým peníze nositi, které ku vzdělání jeho krasochuti a k pravé duševní zábavě ani nejmenšího nepeskytují! Nechci a nemohu arci dokazovati, že by měšťan Kutnohorský posud na tom stupni české prostoty a neporušenosti stál, na jakém ještě alespoň za mého pacholetství stával — ačkoli již tehdáž chutě na německou komedii o Vodní žínce, o Pumprniklu a jiných znamenitých osobách běhával, třeba z toho sotva desáté slovo (jak se patří) pochytil; právě naopak! viděl a slyšel jsem nyní veliké shromáždění, jemuž ani nejmenší mrknutí německého komika neušlo, aby se nebylo v úplném vědomí, že mu rozumí, srdečně nezachechtalo — a předce mi bylo obecenstva líto! Nejčetnější jeho částka je předce jen pouze česká (neboť troška lecjak drmolené němčiny nepostačí k úplnému a *platnému* pojmutí všechněch dotisků, ježto z divadelní hry, jako z každého jiného díla uměleckého, v duši lidskou vplývají), a tato částka musí u plného stolu se postiti, ta musí okolo otevřených dveří chrámových jen obcházeti; posaditi se ke stolu, vejíti ve svatyni nemůže; jídla nejsou pro ni připravena, ve svatyni je pro ni tma! A předce by jí mělo divadlo tak sloužiti, takovou rozkoš ploditi, tak mysl a srdce zušlechťovati, takový zisk přinášeti, jako částce ostatní — té šťastné, kteráž umí náhodou německy!

Všemu tomu nedalo by se arci jinák pomoci a vyhověti, nežli (abychom starý známý žalozpěv obnovili!) kdybychom měli vlastních divadel — alespoň *jednoho* takového ústavu, který by plody *uměleckého* snažení svého lidu v přirozeném mateřském jazyku na oči uváděl. Slova o tom jsou arci napořád marné do pouště volání, a já bych zde o tom ani zmínku nečinil, kdyby mi bezděky na mysl nepadala otázka: zdaliž by podobný ústav národní také aspoň takového účastenství, takové podpory nacházel, jako zde nynější německý nachází? — Z části nemám o tom pochybnosti; z části ale vím, že by o rozmanité překážky a těžkosti zavadil — z nichžto by nejpřednější asi byly neúčastenství k věci vlastenské lhostejných a nemajicnost k věci národní linoucích. A však — zdání a soudové lidští bývají klamaví, a z čeho na člověka největší bázeň přichází, z toho mu posléze mnohdy největší potěšení vykvítá; — přišlo by tedy jenom na zkoušku; a k té je věru již tak svrchovaný čas, jako k leckterému jinému dílu vlasteneckému, k němužto si člověk hezky pohodlně doma pero ořezává.

Měl bych ovšem ještě také povědíti, proč jsem divadelní společnosti litoval, ale — o tom někdy jindy! — k čemu mé blahostné zpomínky truchlivým žalmem končiti? — Apollo a všech devatero Muz je vezměte pod svou ochranu a uveďtež je na cesty, po kterých by k něčemu přišli, čemu v prosaickém životě *chleba* říkáme! Vím sice, že to není hlavní puntík uměleckých ideálů; ale čehož jiného mám lidem přáti, mezi nimiž *největší* částka na nic jiného touhy a žádosti své neupírá? Ját jim přeji všeho nejlepšího.

Již ale odpusťte, *drazí a drahé,* s nimižto v duchu se zabývaje, podivné skoky z věci k věci dělám! Po druhé se polepším a zůstanu jen v koleji své úcty a lásky.

Do Hory — a třeba dál.

(Psáno roku 1844.)

. . . Dlouho, není-liž pravda, nedávám o sobě věděti? — a nebo vlastně nedávám světu věděti, co jsem u vás zvěděl? . . . Stýskejte na osudy — jenom na osudy, ježto člověkem jako míčem pohazují, ať se jim i sebe mužněji opírá! Nebylo možno dříve se pera uchopit . . .

Tuto je tedy máte — těch několik pomněnek, jichžto semínko mezi vámi do prsou mi padlo, krví mou se napojilo a v ní zrostlo. Trhám je nyní ze srdce svého a doufám, že se jim tak nepovede jako nevinným kvítečkům, ježto jsem vám před třemi lety poslal. Teď není mezi vámi žádný komediant, který by několik toužebných povzdechů českého srdce hned za nepřátelský a ničivý útok na svou existenci považoval a lidu se ujímal, o kterých zajisté jednou — jen až mu svět oči protře a věk ho ochladí — řekne: Ba, upíjeli krev naši a my je krmili jako pošetilcové! — Jestli se ale mimo nadání do mého věnečku několik trnů vloudí . . . a to se může snadno stát, jelikož mezi trním pořád pracuji . . . tedy si pomyslete, že je to vaše mučednická koruna, bez které na bojišti našich záležitostí nikdo nezůstane, a vtlačte si ji pyšně na hlavu! Toť je naše nejpěknější okrasa — třeba pod ní krev crčela . . .

Krásný byl sice den, nebe se jasně usmívalo, když jsem přijížděl: ale srdce mi klepalo tou tichou rozkoší, jako když jsem jindy k branám naší Hory přicházel. Byloť mi, jakoby se povětří kolem ještě vyzváněním našich krásných zvonů třáslo, které byly toho dne muže *)

*) Míněn tu *Josef Herzan*, ředitel c. k. hlavní školy na Kutných Horách a později arciděkan Kutnohorský, jenž dne 14. dubna 1844 náhle zemřel. Jeho životopis podal v Horníku, almanachu na r. 1845, zasloužilý národovec Petr Miloslav Veselský, jemuž děkujeme i za následující objasnění k Tylově kresbě.

„Za doby Herzanovy dosáhly školy Kutnohorské, ač jako všechny hlavní školy tehdejšího času německé, největší proslulosti v domácnosti i cizině; neboť byl Herzan výtečný pedagog, doveda posouditi schopnost a vlohy žáků, a bystrým duchem nadán, věděl již záhy, k čemu by se který obrátiti mohl; proto také, kde u žáka schopností pozoroval, nepřestal rodičů pobádati, by dítě své k dalším studiím odhodlali a nákladův nešetřili, a kde mohl, sám se o podporu přimlouval, jak právě při Tylovi bylo, jehož rodiče na něho ničím nakládati nemohli. Z jeho žáků mimo jiné prosluli Tyl, Vocel, Jos. M. Pohořelý, posud profesor na Pražské akademii malířské Antonín Lhota a školní ředitel Štěpán Bačkora.“

Herzan se stran svého „zápasu o zaslouženou důstojnost“ před p. Veselským Voršulinkám Kutnohorským takto vyjádřil: „Víte to z mé skušenosti, že já od biskupa Hanla, toho litého Němce, pro svoji svobodomyslnost, a protože jsem ze škol odstranil „signum“, jímžto české dítko trestáno býti mělo proto, že ve škole česky mluvilo, pronásledován jsem, že se i mému ustanovení za arciděkana protivoval a toho překaziti chtěl. Tak si počínali vyšší hodnostové kněžští proti každému, kdo nějakou novou, byť i pravou a svatou myšlenkou, proti jejich zastaralým učením povstal a jiné učení hlásal. Tak kněžstvo řecké otráviti dalo Sokrata, že počal vyučovati o nesmrtelnosti duše, hierarchie židovská dala ukřižovati Krista, že učil náboženství lásky, hierarchie křesťanská dala upáliti Husa, že jí vytýkal hanobení učení Kristova, a tak se bude díti i jiným, kteří proti mocným povstanou.“ *Pozn. red.*

k hrobu doprovodily, jehož jméno zlatým písmem v paměti naší uchováno leží. Na cestě došla mě truchlivá zpráva o jeho náhlém a však líbezném úmrtí — a od té chvíle provázely mě zpomínky na leta dětinská, kdyžto milovaný nebožtík ještě jakožto vzor mužské statečnosti vzdělaným duchem o pěknou pověst domácích škol se staraje,. bujarostí kypěl — a na leta pozdnější, kdyžto v nemilém, krutém zápasu o zaslouženou důstojnost tělesná schránka jeho klesati a k hrobu se chýliti počala. Teď je po boji. Odešel, tiše a pokojně, jak si to vždy přával. Nyní ví, proč bojoval.

Rouškou lehké trudomyslnosti byl zastřen duch můj, když jsem vjel do města, tak že mě ani nová, pěkná a však i dávno žádaná dlažba povyjasniti nemohla. I začal jsem se již v skutku obávati, že tu bloudí strašidla, jimižto mě byl pověstný cestovatel ze Šťávnice nedávno před tím poděsil; avšak byly to jen zbytky po zpomínkách na umrlého — a v přátelském objetí vašem záhy se rozprchly.

Nešťastný akademik! — Já myslil, že celou Horu na ruby převrácenou naleznu. Ona zatím stojí až posud tak pevně, jako jindy stávala. Že se o ni leckde duch času otřel a otírá — za to nemůže. Spala, jako jiní spali... probudí se ale bohdá, jako se jiní probudili. Zpomeneť si, že stávala jindy po boku stověžaté Prahy, že byla druhým hlasem, druhou mocí v království, že na ni města jiná pozorným okem hleděly — zpomene si na to: a nebude chtít ani za našich dnů státi pozadu. Otevře srdce své a připraví lůno své, aby se v něm uhostilo, co ji sesílí a povznese — aby stačila za Prahou, která jde již v mnohém ohledu ku předu.

Časy naše mají arci hrozně málo poesie, a mnohý

by raději uschnul starostmi o sto korců žitných polí a křenovky, nebo o nový Oselský couk *), nežli by se upomínkami na slavnou minulost k podobné přítomnosti ojařil. I bylo by to všecko dobře, kdyby pouhé žitné pole, křenovky a couky štěstí naše dokonávaly; k tomu je ale něco více potřebí — a na to něco musíme si jiným světlem posvítit. Vůbec — jen světlo a jasno! toho se držme a po tom dychtěme!

Světlo a jasno! — pamatujte si to, páni cestopiscové! — vám, pane akademiku, to nebude také škoditi! Třeba byste prošli město od brány ku bráně, usadili se v hospodě a tam s dobrými přáteli několik sklenic vyprázdnili: to nestačí, abyste mohli o městě platný úsudek pronesti. Jsouť arci oči, které letmo více vidí, nežli jiné, které leta na věc koukají; jsouť ale zas také věci, které ani nejbystřejší oči při dlouhém zpytování do dna neprohlídnou a dobře nepojmou: a k těm náležejí především národní záležitosti. U jich posuzování musíme býti velmi pozorni. Často nás oslepuje veliká zář, pod níž to nic není nežli prach a popel; a jindy mineme zas kvítko, jenž po svém skrovném okolí sladkou vůni vydává.

Takto se vedlo, tuším, i p. Šťávnickému akademikovi! Něco zahlídl, něco zaslechl — chtěl o tom něco povědíť, nemaje ale mysl ustálenou, oči protřeny, cele zmateně si počínal. „Jaké to lidstvo, praví laskavě o Hornících, nevědomé své někdejší a svých předků velkosti a slávy *na mnoze pohříchu poněmčilé*...“ a trochu níže dokládá: „měšťanstvo zde vesměs mluví česky“. Jakáž to tedy srovnalost? Co je z obou věcí pravdivé? Mluví-li měšťanstvo vesměs česky — a já doufám, že mluví, že

*) Pověstná druhdy šachta Kutnohorská.

tuto pěknou stránku své bytosti až posud nepoškvrněnou uchovalo — co je tam tedy na mnoze poněmčilé? Jednotlivé osoby — mužíčkové, kteří z druhé nebo třetí třídy hlavní školy proklouznuvše, jehly nebo šídla se chopili, potom několik mil na vandr vyběhli a nyní zase doma sedíce, jaksi na polopány hrají, vespolek per: „Khošamr dýnr — vi kéc ine?“ se pozdravují — takové figury nepadají na váhu a nevydávají nic počtem. Ty se v celé sumě ztratí. Ty se nalezají všude, v nejzachovalejších, nejčeštějších osadách, k vůli těm nemusí člověk do Hory zajíždět. O nich platí však: „Pane, odpusť jim, neboť nevědí, co činí!“ Kdyby věděli, jak jim za jedno ta českozvuká němčina sluší, jak tím samochtivým pachtěním po jazyku jim nepřirozeném a tím zápasením s jeho těžkostmi ousměšky u samých Němců zbuzují — kdyby to věděli, kdyby se jim řeklo, že mnohem výše, rychleji a skvěleji se povznesou, když budou *toho* pokladu šetřiti, z kterého blaženost všech národů vyplynula — když budou totiž přirozený, mateřský svůj jazyk ctít a velebit, v tom i své vzdělání, svou „polituru“ vyhledávati, a že jenom národní hrdostí národ k něčemu skvělému dospěti může — kdyby se to všecko takovýmto zbloudilým, svedeným duším na mysl uvedlo: zajisté by mnohá z nich, přestanouc „khošamrdýnrovat“, do pravého ovčince se vrátila a příště tou cestou kráčela, která jen k pravému a jistému požehnání vede.

„Lidstvo na mnoze poněmčilé“ nalezl p. akademik bezpochyby v hostincích, kdežto se vojenské důstojnictvo a úřednictvo scházívá. Může liž ale tato třeba i hodnostmi povýšená částka obyvatelstva býti měřítkem, kde se otázka o jazyku celého města rozhodnouti má?.... Tou se neměl p. akademik dáti zavesti; tu však měl oči lépe

otevříti, měl jen uši natáhnouti, měl rozdíl dělati, a byl by shledal, že právě v Hoře a právě mezi touto částkou obyva elstva, mezi honorací tak řečenou, mužové se nalezají, jakých každému městu přeji, kde se čisté, ryzé smýšlení ujmouti, kde se na roli národní s prospěchem pracovati má.

A však obraťme se již k něčemu veselejšímu... pojďme do divadla!

Musím se přiznati, že jsem byl nemálo žádostiv, hry vaše a jich působení seznati. Věděl jsem, že vaši ochotníci často hrají, že si k tomu i dosti těžké kusy obírají, a že předce (dle Šťávnického akademika) jazyka mateřského ani dosti mocni nejsou.

Dle toho, co jsem viděl a slyšel, musím říci, že máte mezi svými ochotníky mnohé pěkné síly a že se jimi i těžší veselohra, snad i snadnější činohra vyvesti dá. Záležít vždy jen na tom, aby se úlohy dle přirozených vloh, dle podobnosti jejich s hercovou povahou rozdělovaly. S p. ochotníky bývá ovšem těžké řízení; tu platívá přísloví: Kolik hlav, tolik smyslů .... a každý by hrál obyčejně rád něco dobrého; u vás ale shledal jsem neobyčejnou srovnanlivost a opravdivou k věci lásku, a protož myslím, že byste vždy něco ve všech částech dokonalého provesti mohli, kdybyste kromě krásného oučelu, k vůli němuž hrajete, při hře také uměleckou dokonalost na zřeteli měli.

Naši ochotníci (v závorce tu musím poznamenati, že nemyslím zde vás, ale že mluvím všeobecně) — naši ochotníci měli by vůbec na to mysliti, aby na své hry, jak jen možno, pečeť nějaké dokonalosti přitiskli. Tu nestačí jejich krásný a blahoplodný úmysl, že obětováním času svého dobročinné ústavy podporují; tu nestačí pěkná

i příkladná vůle, že namahánim sil svých k probuzení jazyka našeho přispívají; tu nestačí také, že dobří známí v sladkém vytržení volají: Koudelovic Frantík — ten to zaá, to je ferina! — a nebo že později dobromyslný dopisovatel napíše: Ani v Praze to tak neumějí! — to všecko nestačí, tím se nedejte zmýliti! Vy musíte svědomitě, přísně, se vší vůli a se vší silou o to dbáti, abyste — bez ohledu, že jste ochotníci a že hrajete k dobrému účelu — něco dokonalého vyvedli, něco takového, aby sami odporníci naši, příčinu k ousměškům nemajíce, pochvalu vám vzdáti musili a snad i k věci přilnuli. Naše obecenstvo — t. j. ty šlechetné, bystře vidoucí a vřele cítící duše, které vědí anebo aspoň tuší, co je národnost — ty se arci snadno uspokojí, jen když medové zvuky jazyka našeho uslyší, a třebas i obě oči při pokleskách zamhouří; také ono množství, ježto se baví, jen když má nač hleděti, a jemuž vlastní fantasie nejsouci zoužena kritickým pomyslem, i třeba naskytlé nedostatky doplní — tato třída diváků se také snadno spokojí; ale tím není ještě nic pro věc národní získáno. Jeť tu ještě lidí takových, kteří buďto byli mnoho viděli nebo krasocitněji se vzdělali nebo chladnější úvahy nabyli, a kteří tedy i větší požadování dělají — zvláště když věci naší nepřejí; — i ti se musejí hrou vaší uspokojiti, a nebo alespoň v takové míře udrženi, aby ke všem hrám českým chuti neztratili, myslíce, že se nedá ani jazykem ani herci našimi nic dobrého vyvesti.

Menší místa nepadají ani v toto nebezpečenství tak často, jako města větší. Povídám to ze zkušenosti. P... ku př. — a já bych mohl v tomto ohledu více míst jmenovat — je krásné město. Před mnohými lety probouzeni mužem na poli našich záležitostí horlivě pracujícím, pro-

vozovali tam ochotníci hry v našem jazyku; ale následek toho všeho byl, že se vůbec myslilo: do českých her nic není! — a že později ani tenkráte do divadla jíti nechtěli, když se od jiných v skutku hry dobré uspořádaly.

Kdo ví, jestli to našim ochotníkům kdy napadlo, že by mohli svou roztomilou ochotou věci tak dobře škoditi jako prospěti? A je to v skutku pravda. Řeknete snad — jakobych vás slyšel — že jsem tuze přísný; ale to jste na omylu. Vímtě předobře, že se i slabými hereckými silami věc tak provesti dá, že na ni také přísnější člověk spokojeně hleděti může. Jen se musí těchto sil náležitě použiti; všechny se musejí jedinou hlavní myšlénkou a vůlí říditi, musejí dobrého navedení dostati a častým zkoušením se otužiti.

Především kladu všem našim ochotníkům na srdce, aby nevolili k provození kusy, k nimžto jich síly nestačí a nebo které pro lecjaké překážky právě co nejlépe obsaditi nemohou — pak aby jeden jako druhý (je to arci trochu mnoho požadováno!) myslil, že nic a nebo mnoho neumí — a posléze aby hojné a řádné zkoušky drželi. Toto poslední je zvláště nejhlavnější, co ochotníci vůbec v mysli podržeti mají. Jen pořádné zkoušky — po každé s tou vážností a opravdivostí, jakoby již byla produkce. Jinak nelze něco dokonalého vyvesti. Nevěřte vychvalujícím kmotříčkům a nebo referentům, kteří se bojí, aby vás neurazili, kdyby pořád kadidlo netrousili: ale věřte člověku, který divadlu, uznav pro nás jeho důležitost, více přeje, nežli všichni přátelé — uvěřte mé zkušenosti, uvěřte mé lásce!..... pak zvedete věci, které vás budou teprva jak náleží blažiti.

Dosti však! — zabloudil jsem již dosti daleko. Chtěje psáti o vás, vydávám stesky, ježto se vás méně nežli

jiných týkají. Řekl jsem již, že máte pěkné síly — a pravím ještě jednou, že pochybuji, aby se kde jinde ochotníci takovou mocí vykázati mohli. A ty vaše dívky! Při sám Bůh! já jsem skoro zpyšněl myšlénkou, že Hora tak spanilých dcer — bohdá i vlastenek? — má! Mnohé veliké divadlo mohlo by si gratulovati, kdyby se tak půvabnými tvářemi, tak živýma krásnýma očima vychloubati mohlo.

Co se konečně toho týče, zda-li česky umíte — o tom mohl jen Štávnický akademik, maje snad bánským hřmotem uši zalehlé, pochybovati. A nebo vjel do něho duch odporu, jen aby s vámi šašky prováděl? — ale na všechen způsob byl to poněkud nešetrný — nechci říci pošetilý duch.

Ten kritický cestovatel je vůbec podivný panáček, a já bych měl chuti mysliti, že se vydal na cestu se zacpanýma ušima a zavázanýma očima. Nemohl pochopiti, proč jsem nad spoustou Vlaského dvoru bědoval! A já tam stál zase — a zase vznášely se přede mnou všechny výjevy několika století, ježto se byly mezi těmito stěnami udály a častěji tak rozhodně v dějiny celého království zasáhly — ražení prvních grošů, panské sjezdy, zemské sněmy, královské mandáty, hornické zbouření — vše stálo zase před mýma očima — a nesměl jsem truchliti, abych něco nečinil, co pocestný akademik pochopiti nemůže!... Ne, ne! já musel truchliti, jakož truchlím nad zmařením všelikých starověkých památek, bez nichžto by se život náš brzo kotácel jako beze všeho základu. Otázka, zdali by se podobné památky jako náš Vlaský dvůr s nějakým nákladem v původní podobě udrženi daly a nebo jestli se i násilím (jako se zde stalo) rušiti musejí? — ta patří na jiné pole: ale i potom, když takový

drahý svědek slavné minulosti, nemilosrdným zubem *času* porouchaný, skliditi se musí: i potom není ta věc tak nepochopitelná, když se nad tou pohromou člověku srdce zarmoutí.

A však nechme již těch věcí hořkých a obraťme se k něčemu radostnějšímu!

À propos, co dělá váš almanach

Horník na r. 1844

a co nový na r. 1845? — Vím, že jste o letošním nějaký úsudek ode mne očekávali. I chystal jsem se k tomu, navzdor vší své antipatie k pracím podobným; ale od vás samých zaslechl jsem pak nejlepší úsudek a platnější nežli úsudky celého světa, že jste totiž Horníka až na několik 50—60 výtisků již rozprodali. Což tedy potřebí k jeho pochvale a rekomendací ještě rozhlašovati? I tu skrovnou zásobičku, doufám, ještě odbudete, a získáte si pěknou zásluhu o Kutnohorskou opatrovnu a nemocnici, v jížto prospěch toto pěkné dílo podnikáte. Slyším, že je v Jordanových letopisech o Horníku nějaká zpráva. Ještě jsem ji nečetl; je-li ale v celku tak podstatná jako v ní obsažená novinka, že je vydavatel almanachů a bývalý diletant na stav. divadle, Veselský, tatáž osoba, nejsem po ní tuze žádostiv. Hleďte si jen tiše, upřímně a ze vší síly cesty své, a zajisté shledáte, že se podnikání vaše pevnými kořeny ujme, jak mile naše obecenstvo horlivé snažení a pokroky vaše uhlídá. Každý začátek je těžký — to považ každý rozumný — tím se nedejte zastrašit!

V Hoře samé, doufám, odbyli jste také hezkou částku exemplářů — či že ne? Hora mívala za mých pacholetských let hodně čtenářů, a také jich snad posud má. Nejlépe to poznáte u své zápůjčné knihovny. Jak se jí

asi vede? . . . Až posavad nepodali jste nám žádné zprávy.

Kdybych měl u této příležitosti také nějaké mínění podati, radil bych — neohlížeje se na jiné zdání strany odporné a jinýma očima na věc hledící — abyste co možno nejvíce zábavných (a je-li možná, s příjemnou zábavou spojených naučných) kněh zjednali. Za všechny jiné vám netřeba hned na začátku peněz vydávati. Je to stará, dobrá zkušenost, že se knihy takovéto *nejvíce* čítají — a nám musí především jenom na tom záležeti, aby lidé čtli. Proto mohou čísti předce věci dobré a délkou času připravují se i k čtení vážnějšímu. Veliké množství chce se baviti; nu, bav se tedy — však ono se může předce dle jistého směru a při věcech dobrých baviti. Potom hleďte na to, aby se knihy dle poměrů stavu a chuti čtenářů rozpůjčovaly — leda byste měli jich seznamenání a čtenář si mohl sám voliti. Snad byste ani neuvěřili, že někdy půjčená kniha u člověka, jenž teprva čísti počíná, více škoditi než prospívati — že mu chuť k dalšímu čtení spíše zkaziti nežli rozmnožiti může — a třeba byla kniha ve svém způsobu sebe lepší.

Podobného uvážení a pozoru potřebuje věc, když se nahodí člověk, který by si rád „něco k čtení“ koupil, sám ale neví, jak to začíti a co si vybrati. Pěkný tu zárodek; padne-li ale do nezběhlých nemotorných rukou — veta po něm. Člověk si knihu koupí, jak mu bylo razeno — koupí ale první a poslední. Ta první zkazila mu chuť k dalšímu čtení a kupování.

Mohl bych několik příkladů ze své zkušenosti uvesti. Zpomeňte si prozatím na S . . . ského mlynáře. Rozkošná to figura do novel z našeho venkovského, ještě ryzího a původního života, jakých v literatuře naší posavad ne-

máme. Já se o jednu pokusil; v příštím Věnci budete ji čísti. Není to však ještě to, co vlastně myslím; snad ale ještě pravou cestu naleznu.

Posud ho vidím, toho dobromyslného človíčka s osmahlou tváří a lysou hlavou, v té zelené kazajce a v širokých nohavicích, jak se k nám na vysokou, lesnatou horu drápal, pak o Roháči povídati měl a za ušima se škrábal, že nic nevěděl, nežli co mu byly vypůjčené Květy o „Sionské svatbě“ zdělily. Náhodou jsme to již ale také věděli. — „Tedy nic jiného o tom Roháči nevědí?“ ptal se ho náš dobromyslný společník. — „Nic, prosím — leda prosím — mám tu prosím ještě tu . . . encinklonpendii — prosím; tam je také něco, prosím.“ — A v skutku přinesl nám potom, když nás byl po pěkné louce okolo svého osamělého mlýna, po hřbitově, vedle hrobu svého tříletého utopeného synáčka . . . ještě stojí v té chvíli, v tom tichém, prostém žalu přede mnou! . . . do kostelíčka uvedl — v skutku přinesl nám potom Tomkův český dějepis, a na zvonici zvěděli jsme od něho, že má také čtení „o meči a kalichu.“

Pro milý Bůh! k čemu takové knihy takovým lidem do rukou? Kdo mu to radil koupiti? Ať si má i Tomkův dějepis — ačkoliv ani tento, maje jiný oučel, tak psán není, aby z něho prostinký čtenář žádaného prospěchu nabyl; k čemu ale knihy, jako je „Meč a kalich“ — a byť sebe větší ozdobou naší literatury byly — k čemu je vnucovati čtenářům, jako je tento poctivý človíček, jenž se upřímně vyznal, že se mu v celé knize nic nelíbilo, nežli v zadu to „o Žižkovi“. Přirozená věc. Na to by měli všickni hleděti, kdož mají někdy radu poskytnout, a vždy uvážiti, aby svou radou více neuškodili než prospěli. Já — to mi věřte! — raději bych docela

zrážel knihu kupovati, kdyby se pro člověka nehodila. Ostatně máme již také ledaco na vybranou a nemusíme z ohledu toho uváznouti v nesnázích. — Rád bych věděl, jestli náš milý mlynář po Meči a kalichu ještě nějaký dvacetník za knihu obětuje.

Pozdravujte se vespolek, s nimižto jsem ten radostný den na Sioně ztrávil! — kéž by se zase brzo jeden podobný v životě mém zalesknul! Jen malinkou — malinkou příchuť nelibostného jsem z toho dne v sobě zachoval. Divíte se? — že mi navzdor těm rozkošným hodinám, ježto mi pod hostinskou, pravočeskou střechou srdečného krajana, po boku jednoho z nejstarších „kamarádů“, v kole upřímných přátel tak sladce uplynuly . . . že mi navzdor tomu všemu předce něco nemilého v prsou uvízlo? ba uvízlo a dělalo mi to trampoty. Je to maličkost, ale právě proto mi to tím více překáží. Hádejte!

Malešov je celé české městečko — není-liž pravda? — já alespoň nevím, aby si tam byl kdo, kromě leda honorace první a druhé třídy, jaktěživ hlavu a jazyk němčinou lámal. A předce zdá se, jakoby tamnější hospodský pro žádného Čecha nalívati a truhlář pro žádného Čecha hoblovati nechtěl. Jinák sice nevím, proč by tam stálo: „Schänck-Zimmer“ (nebo tak nějak) na jedné a „N. N., Tischlermeister“ na druhé tabulce. Povězte mi — pro koho? — Čekají snad na obou místech snad jenom na „kunty“ německé? To pochybuji; sice by mohli tuším brzy zkysané pivo sami zunkati a třiščky s pilinami k tomu přikusovati. Pánové, pánové! — kam se děje slušnost a kam rozumy?

Že na veřejných cestách, v okolích pouze českých, sloupy a ukazovadla s německými nápisy nalezáme — že i v pouze českých vesnicích tabulky s pouze německým

oznamem čítáme, ačkoli nejvyšší zákon zřetelně oba jazyky na ně předpisuje a k tomu český na vrch — na to všecko zvykli jsme již jako na své vlastní hříchy: ale podobné počínání českých živnostníků v krajinách, kde pouze pro Čechy pracují a na koupi českou čekají — není-liž to aspoň k smíchu, ne-li k politování?

Odpusťte, že mezi vonné růže zpomínek na vás takovéto trní zaplétám; ale nemohl jsem si pomoci. Mělť bychom vůbec pořád bičík v ruce držeti a naši pošetilost jím přihlazovati. Však by v Hoře také hodně dlouhá plácačka — a třeba byla je harlekýnova — neškodila. Tam máte také jen samé „Schneidermeistry", „Uhrmachry" a jiná cizozemská zvířata, jichžto předkové se v dalekých končinách okolo Čáslavské a Kouřímské brány rodili. Pán Bůh je osvětiž!

Uchovejte mě ve své lásce, a buďte ujištěni, že vás vesměs miluji a přeji, aby se Hora nových stříbrných časů dočkala! Snad by se pak s ní dalo dobře jednati.

Rodina Nerudova.

1844.

(Psáno roku 1847.)

Listopad potřásal již svoje žlutolisté kadeře, když jsem přijel do Brna.

Touha moje mne tam unášela rychleji nežli parovůz. Dychtil jsem pohleděti na ohnisko, kdež posud jenom jednotlivé jiskry svatého plamene doutnají, který nás Čechy již mocně zahřívá, když pomyslíme na minulost a budoucnost. Ztrávil jsem v tomto lůně nově pučících nadějí několik utěšených dní, jichžto obraz ale na jiné místo schovávám.

Jednoho dne — z nesčíslných komínů městských fabrik valila se mračna dýmu k nebesům a z těch se tlačila za to hustá mlha k zemi — toho dne jsme se procházeli se S. po Františkově. I nedbali jsme, necítili jsme, že se hustý, drobounký déšť sype; tak nás dojímala rozmluva.

S. je rozený Slovák a byl toho času duchovním pastýřem na Moravě; znal Štúro-Hurbanovské plány, které tenkráte po českém světě strašiti začínaly, a objevil se jakožto rytíř téže barvy. I já chtěl tenkráte tomu strašidlu z blízka do tváří nahlédnouti — to byl vedle pohledění na sesterskou Moravu hlavní záměr cesty mé;

což tedy divu, že jsme na první potkání o té věci horlivě rokovati začali?

Tenkrát jsem arci ještě to dítko neznal, ježto Novoslováci již ku křestu nésti se chystali; neznal jsem jazyk, jímžto novorození celého národu hlásati chtěli. Musel‘ jsem proti jich odpadlictví jenom všeobecně z dějepisného a jazykového stanoviště brojiti, a přitom užívati zbraně, kterou prostý zdravý rozum k uhájení literární spojivosti do rukou klade; ale přítel S. dokládal mi touž filosofií o rozdrobování, kterou potom Štúr a Hurban na krám vyložili a dle které by posléze každá stolice slovenská jinou literaturku míti mohla — tou mi dokládal, že není pro lid slovenský jiného spasení, nežli když se od českého jazyka odtrhne, a to prý hlavně — to prý hlavně za tou příčinou, poněvadž mu nerozumí, anebo vlastněji, poněvadž prý Čechové, velmi málo jich vyjímaje, tak píšou, že jim Slováci nerozumějí. Přitom paradovalo arci v každé sadě: Lid, lid a lid!

To mi vrtalo trochu mozkem! Což je platen sklad vší moudrosti ve knihách, kterým lid nerozumí, když se má tento lid osvěcovati? — Byli-li a jsou-li tedy všickni ostatní Slováci snad z nějaké předpojatosti, snad ze starodávného zvyku na omylu, pravíce, že slovenský lid jazyku českému rozumí a tudíž i nejdůležitější knihu života, totiž bibli, v českém jazyku čítá; bylo-li všechno pouhé, dlouhé mámení: tedy s Pánem Bohem! okažte mu jinou cestu, aby z bahnitého proudu vybředl: vložte mu do kněh jazyk, který je z *něho* vyrostlý, z jeho hlavy, z jeho srdce vybřesklý; pište, aby vám rozuměl!

Já povoloval horlivému hájiteli interesů lidu slovenského; neboť myšlénkou na lid nechám se rád ohnouti, a hájil jsem jenom pravdu, že sami jeho krajané, kteří

nejvíce na srozumitelnost, ba i zmalátnělost jazyka českého naříkají, největší vinu této zdánlivé vady nesou, protože posud snad ani jednu knihu nenapsali, která by byla okolnostem, poměrům, vůbec veškerému stavu *lidu slovenského* přiměřena. Ovšem, kdybych byl tenkrát věděl, jak bude ta jejich novoslovenčina znít a jak budou její orgány vypadat: byl bych byl měl ostřejší zbraň v rukou!

Ale i pak bychom se byli snad bez posekání rozešli, jakož jsme učinili onoho dne, opouštějíce Františkov, v hlavní věci jsouce u přátelském srozumění.

Malý nádech hořkosti zmizel brzo v kole mladých Moravanů, kteří mě svou návštěvou potěšili, potom ve společnosti přítele Ohérala. Den byl pryč, ani jsem se nenadál.

Pod večer přišel Mikšíček. Vedl mě na vrch, kdežto chrám sv. Petra trůní.

„Dnes uvidíte ještě dvě Brněnské vzácnosti," ujišťoval mě.

Já se těšil. Nízkými dveřmi vešli jsme do úzké, tmavé předsíně starobylého stavení, ze síně do skrovného pokoje.

Skoro uprostřed stálo otevřené fortepiano a na něm dvě hořící svíčky; u něho sedělo asi sedmi- nebo osmileté děvčátko — ještě mladší stálo vedle něho s houslemi; na pulpitě před malými muzikantkami ležel Beriotův koncert.

To byla první Brněnská vzácnost — dcerušky p. Nerudy, hudebníka při dotčeném hlavním chrámu.

On sám stál vedle fortepiana, když jsme vstoupili, a radostně nás uvítal. To učinily také dvě vlídné ženštiny. Jedna mi byla představena jakožto domácí pa-

nička, druhá mladší, tuším že její příbuzná, byla mi uvedena jako jediná vlastenka v hlavním městě moravského markrabství.

To byla druhá vzácnost Brněnská; o jiných pro tenkráte arci nemluvím.

Mladší Nerudova hleděla na mne svým živým očkem tak neohroženě, jakoby byla chtěla říct: No, počkej, však uslyšíš! — a otec dal dceruškám brzo znamení. Bylyť na ten podvečerní koncert jako schválně připraveny a jenom na nás čekaly.

Otec počal dávati takt a děvčátka spustila.

Já poslouchal i žasnul jsem; — ale buďto že mě obtížné horko ve skrovném pokoji tísnilo anebo že jsem byl celodenním bavením s přátely o záležitostech národních na duchu zemdlen — slovem: nemohl jsem žádnou čistou pochoutku ve hře mladých Nerudových nalezti.

Obě, zvláště ten malý roztomilý šotek s houslemi, hrály již ovšem zběžně až k ustrnutí; ale mně nebylo přitom volno; struny pod prstíčky slabounké houslistky ještě pronikavě sténaly; ještě bylo slyšeti, jak nerády, s jakým násilím zvuky z nich vyklouzají....., ještě jsem musel malounkou Vilemínu v duchu litovat. Nemohu za to; ale jsem nepřítel násilného přehánění dětských sil, a tady se mi to *zdálo* býti takové.

Člověk je pojednou s úsudkem hotov; meč je snadno z pošvy venku, zvláště nad počátky uměleckými. Tu se již mnohdy nejnesmyslnější soudy pronesly. Tu se bere kvašení ducha za jeho výkvět, bolestný nářek prvního porodu za hotovou píseň — a hloupost je hotova. Znám několik příkladů, které by mohly k odstrašení sloužiti.

Tenkráte bych se byl málem sám něčeho podobného dopustil; ale vina ležela mimo mne — byl to unavený den.

„No, jak se vám líbí naše moravská Milanollka?“ ptal se mě přítel, který nás byl také k Nerudovům provázel, když jsme se konečně zas pod hvězdnatým nebem octnuli.

Já krčil rameny; nechtěl jsem s barvou na světlo; *chválit* jsem arci musel; jakožto děti hrála Vilemína i Amalie ku podivu; — ale moravská Milanollka? — to nevím. — Teď za to pykám.

1847.

Zase počínalo lupení žloutnouti a pokrývalo cestu přicházejícímu Listopadu. Tenkrát jsem to pozoroval na našem Petříně a na sychravém výparu Pražských ulic.

Najednou zahlídnu na rohu mezi strakatinou přilepených cedulí oznámení o koncertě Nerudových.

Ah, tedy jsou již tady! Noviny jich příchod již ohlašovaly; noviny vypravovaly již o jejich triumfech ve Vídni a, nemýlím-li se, také v Berlíně a Vratislavi.

Já byl nad míru žádostiv. Nebyly to sice již po celém světě vyhlášené Milanollky, ale pro mne byly zajemnějším zjevením; pro Čecha musejí býti dvojnásobně vítaným úkazem. Z jejich oslavy padá paprslek na jich pospolné dědiny otcovské.

I ptal jsem se v duchu: Jak asi za ty tři leta prospěly? — ba ani ne za tři, neboť ve Vídni hrály již před půl letem.

Konečně jsme stáli v sále. — Očekávání obecenstva nezdálo se býti veliké. „Zázračné děti“ vycházejí už z módy. Jsmeť přesyceni; jmenovitě udusily sestry Italky všechen další interes. Což mohlo po nich ještě přijíti?

Tu vystoupila děvčátka v červených sukýnkách a

v bílých kalhotkách. Menší jsem poznal na první okamžení; to byla ta hlavička, ježto se před třemi lety v Brně po mně otočila, když měla Beriotův koncert začíti; to bylo to očko . . . tu jsem poznal; a však nikoli, nepoznal jsem ji, když se jí ze strun zvuky perliti začaly; když se vlnily, na perutech větru za sebou létaly, čistě a jistě, silně a jemně jako z houslí nejprvnějších mistrů. Tu jsem ji nepoznal.

To může genius v outlé schránce lidské za píď časů, kterou jmenujeme půl třetího leta! — Toho se nenadál snad nikdo z přátel, když jsme Vilemínu v Brně slyšeli — leda otec, který tušil ducha svého dítěte.

Já zde nepíšu referát. — Jděte a poslechněte sami, jděte dozajista; povinnoť vám to učiniti nejen k vůli vlastní své duševní rozkoši ale i k vůli příbuzné krvi, která proudí v žilách mladých umělců; — jděte a zajásejte, jakož zajásali, kteří se byli hned k prvnímu a druhému koncertu sešli. Zajásali, pravím, a mně se to zdálo býti srdečnější a vřelejší nežli při Milanollových.

Nyní stojí vedle sester i bratr Viktor, bratr basetlista, kterého jsem ani neznal, a z pospolné hry jejich zaznívá opravdu bratrský a sesterský souhlas.

Ó nechte je zníti před námi často, ty milozvuky svojí hry — my se budeme v nich kochati! — Vítejte nám, květiny z luhů moravských, vy nové ozdoby zpěvavého národu; vítejte nám! — a když nás opustíte, když bude okolo vás hluk světoslávy zaznívati, když budete pod věnci svých vítězství odpočívati: pomněte i na domov, který se vámi honosí!

SATYRICKÉ A OBRANNÉ ČLÁNKY.

Dopisy

patrných (t. j. mezi odběrateli Květů poznamenaných) osob. *)

(Květy 1835.)

I.

Můj velice vážený p. vydavateli!

Chtěl jsem Vás připamatovati, že staré a poctivé přísloví o hlavním městě našeho království českého: „V Praze je blaze!“ — nikoli a žádným způsobem o venku neplatí a platiti nemůže. Tady je peněz po málu, a musíme-li je dnes nebo zítra vydati, rádi za ně také něco *užijeme*. Ale ty, milý Bože, jakž pak Vy nám k tomu užívání pomáháte? — Na to Vaše veřejné pobízení všech Staročechů, aby Vás při spisování a tisknutí těch Vašich listů nějakým pakatelem podporovali či, jak Vy tomu říkáte, aby předplatili; odhodlal jsem se na to i já, a každého čtvrt leta jsem Vám po našem obecním poslíčkovi dva rýnské posílal. Myslil jsem: kdož ví, kdy tobě a

*) Srovn. Frant. Lad. Čelakovského *Patrní dopisové nepatrných osob* v II. svazku jeho *Sebraných spisů*, XXXIX. díle Národní bibliotéky, str. 121.

nebo tvým dětem někdo něco dobrého udělá, a v duchu jsem se také na to těšil, že jméno mé veřejně tištěno, a takto, jak sluší a patří, před celým světem oslaveno bude, což by mi arci při mém ouřadování k udržení respektu v celé obci bylo přispělo.

Co se těch čtyrykráte dvou rýnských do roka dotýče, abych Vás upřímně pochválil: loni jsem jich nelitoval. Každých čtrnácte dní jste mi po starém Kašparidesovi osm, někdy i devět čtvrtkových listů posílal, a tak jsme na dva i na tři dny co čísti mívali. A my rádi čítáme — zvláště co se mé starší holky dotýče. Tak hle na večer, zvláště když je suchá nádržka a mlejnice stojí na prázdno, sedneme si před mlýnem pod starou lípu, žbáneček před sebe, a čteme s boží pomocí. Dva, tři sousedi poslouchají — a je-li něco, čemu nerozumíme, tu je hlavy lámání a hádání, až nás při tom tmavá noc přepadne. A to, můj velice vážený pane vydavateli, je při těch Vašich listech, co mě těší nejvíce; neboť že při těch hádkách jenom vždycky já, co přednější osoba i soused, výhru mám, samo sebou se rozumí, a takž se moje reputací v celé obci vždy více a více rozmáhá.

I potěšil jste nás, velice vážený, an jste na začátku tohoto běžícího roku jako zvláštní korendou ohlásil, že nám budoucně za ten samý peníz každých čtrnácte dní ještě o půl archu více posílati budete. — Ten človíček má uznalé srdce, řekli jsme všickni vespolek a opět jsme Vám na novo dva rýnské poslali. Ale ach, nastojte! co s tím půlarchem začíti? — Zprvku jsem říkal: Stalo se to omylem, a nebo ze čtveráctví, poněvadž starý Kašparides v náležitý čas do Prahy s penězi nemohl; ale půlarch přicházel za půlarchem — a ono pořád stejné sypání.

Aj, pro milý Bůh, což pak je nám do toho, co a kterak Vy o nových knihách, o komedii a nebo o muzice smýšlíte? Proto my se jimi předce neobveselíme ani nepoučíme; proto předc žito nepokvete, když nezasejeme. Chcete-li nám radost způsobiti, pošlete nám ty knihy, vystrojte nám komedii a nebo nás k muzice pozvete; my si napotom sami řekneme, co se nám líbilo, a co nic; jednoho gusto není jako druhého, a násilně si dáti něco vecpat, k zdraví neslouží.

Mimo to bych řekl, že si svými soudy jenom mnohdy nepřátely děláte. Mouka není a nemůže býti jako mouka, a předce mlynáře nepotěšíte, řeknete-li: Ta je špatnější. A což, kdybyste se na trh postavil, a plnými ústy vyzváněl: Nekupujte od Mikuláše — zboží jeho za nic nestojí! — Pohanět je lehko — ale jinák a lépe učinit a neb aspoň k tomu platné navedení dáti, pane, to jest jiná melodie. Proč to neřeknete jedinému skladateli, máte-li na díle jeho něco vytýkati? Což my na tom opravíme, je-li věc chatrná? — a není-li, ta se sama pochválí. Můžete-li mi něco k vůli učiniti, nechte své tak nazvané kritiky, a neb to mezi sebou vyjednejte, abychom my ostatní nepřišli k zkrácení. — Něco nového, něco k smíchu, něco k louskání, to je nám, věřte, nejmilejší, a na to několik grošů rádi obětujeme. Učiňte již podle moudrého nahlídnutí, a dejte mě cele tak mezi svými laskavými odbírateli vytisknouti, jakž se Vám na odslouženou podepisuji

Václav Lopatka,
mlynář, soused a konšel obce M . . . . ské.

II.

Spásyplodný vlastenče!

Dějíť se věci pod hvězdami, o nichž se toliko duším vyvoleným snívá! — Takto pozdravuji spásyplodnost Vaši! — Rozumějtež mi říkoucí: duším vyvoleným, jelikož jimi filosofy nevyrozumívám. K čemu také filosofie se srdcem kamenným? Těžký tento svět i bez filosofie tak důtklivé na nás doléhá, že věru nadčlověcké síly k tomu potřebí, zapomenouti naň a povznesti se v ideálů říši, v krajiny krásnější a neukončené.

A kdokoliv se rozpálenou ducha silou až k tomu oblakovému domovu povznese — ba netoliko povznese, ale opět slitovně na zemi se spustí, mezi námi usedne a slovy prorockými o tom, co byl nahoře spatřil, povídá; zkrátka, kdo nám to nevýslovné ducha prahnutí, naše tajné žádosti, radosti a žalosti ústy zpěvnými vysloví — kdokoliv *básní:* zdaliž naši veškerou přízeň, — nezardím se to vysloviti! — naši *lásku* nezasluhuje? Já miluji všechny básníky, a nejvroucnější prosba denní jest: Dejž mi, nebe, za přítele básníka!

Pane, spásyplodný vlastenče! — neubližujte těmto volencům, těmto dobrým dušinkám! — Kdykoliv nové jméno pod několika veršíky zočím, zaplesá duch můj, a ústa v radostném třesení se zašeptají: Ach, hleďte, již opět jeden, který nenalezne, co by platného na tomto světě hmotném robil, na pout se pustil nadvětrnou! — Chraňte jej duchové strážní, aby nespadl!

Ó chraňte jej také Vy, pane spásyplodný, a nevztahujte po něm ruce, a neztrhujte jej z blahého zaspání. —

Nemáte-liž jiných křehkých dělníků zemských, o jichžto hrubé vady pero své brousiti můžete? Dobře jste učinili, pane, zaraziv̌še list kritický a umínivše plody domácí přísné podrobiti prohlídce. Moudře — ach, já bych pána spásyplodného do nebes povznesla, kdybych věděla, že snažení moje marné nebude! — moudře jste učinili, an jste se odhodlali, našich mudrců poklesky jiným na výstrahu u veřejnost uváděti. Takovýmto neshovívajičným, veřejným bděním nad chybami tak nazvaných škribentů učených musíť se i slabost otužiti, a všeliká péče k tomu obrátiti, aby se k slavnému cíli dokulhala. Neboť tiť jsou, ježto patří na zemi, a snesou metlu kritickou. — Ale s básníky, pane — ach, s těmi již dle jich přirozenosti jako s parou jednejme — tiť se nám pod rukama rozsypou!

Pomysletež tedy, abyste si jméno spásyplodného zachovali — vždyť i to s Vašnostinou škodou nebude. Ve všech časopisech zníti budou zpěvy o Vašnostiných zásluhách a kdybych naše básníky sama pobízeti měla, čehož arci potřebí nebude, jestli jste si předsevzali všecko napořád chváliti.

S Vašností

upřímně smýšlející

Jaroslava Pětisilka Šimáčkova.

NB. Jestli byste, Vašnosti, nějaké zdařilé básně do časopisu svého potřebovali, já bych celým svazečkem, pěkně opsaným a dobře sešitým, Vašnostpánu mohla posloužiti.

III.

Pane,

já Vás rozdrtím! — — — Z těchto tří němých znamení hlubokého mlčení souditi můžete, jaká směsice smůly a síry ve mně víří. Běda Vám, až puknu a jako bořící se Vesuv Vás zaleji!

Kritiky psáti? — Pěsti se mi zatínají, když na to jenom pomyslím! Hleďte se a vyberte si jiné lebky pro své jedovaté šípy, neli pomazanou — olejem svatého dramatického básnictví! Víte-li, co básník dramatický jest? — — — Tu máte opět tři tajná znamení: odpovězte si na mou otázku, jak nejlépe umíte; já toliko pravím, že vím, co dramatický básník jest, i co já jsem.

Vy mě ještě neznáte! — Jsem jako jehně, dokud mě hladíte po vlně, ale vlčí zuby vyšklebím, začnete-li proti srsti škrábati. Našim znělkářům a písničkářům — našim povídkářům rozžete světlo, aby si posvítili na svou chorobu a málomocnost, na své klopýtání a plouzení, na své po krásných průpovídkách lapání a cizí myšlénkou se ozdobování; zasluhují toho — Vám nic neudělají; zmužilost jejich rozplyne se s honorárem, za nějž si ani cukrované vody nekoupí. Ale já?! — Já rozumím svému umění; já znám ingrediencí dramatického života. V mých truchlohrách se dráždí a vraždí po Shakespearovsku, v mých veselohrách se vadí a svádí opět po Shakespearovsku. Moje verše — to mně i nepřítel dosvědčiti musí — tekou jako po křemeně vodička. Já herci každé vzdechnutí, každé okem zakroucení odměřím a odpočítám — já napřed určím, kolikkrát mu bude tleskáno, kolikkráte jej voláno. A protož mne i on, i já sebe sám vážím —

a ničeho na se dopustiti nedám. Vás, pane, jak maškaru na divadle v posměch uvedu — tak se Vám žádný znělkář pomstiti nemůže.

Co Vám jest do toho, jak a co já píši? — Řekl jsem kdy: Povězte, prosím, kdy se Vám co líbí a kdy nic!? — Vám k vůli nebudu psávati lépe, nežli jak dovedu. To si pamatujte a dle toho se řiďte!

O ceně mých prací toliko nakladatel a nebo divadelní ředitel má posuzovati — *těm* je prodávám. Nelíbí-li se Vám pak jejich zboží, na ně meč svůj obraťte — mně ale přejte výdělku. Já cítím v sobě k tomu schopnosti, a pevně jsem si umínil, jej získati. Ničím se nedám odstrašit. Hrubé střelbě rozumím, a jak bych si počínal, kdyby šlo o něco velkého, z toho uzavříti můžete, jak se při pouhém návěstí Vašeho žurnalu otáčím; zpomeňte si na pravdivé: Ex ungue leonem!

Chleborád.

IV.

Bratříčku!

Především Tobě a všem poctivým přátelům upřímné políbení! — Hrstka prázdných ořechů jest lidský život, a blázen člověk, kdo se každé tvrdší skořepiny bojí, že zuby vyláme; v těch vězí jádro! Ty a Tvoji poctiví nebojíte se tvrdé skořepiny — jste jonáci dobrých zubů; já bych vás radostí ulíbal! — Měl jsi mě viděti, jak jsem po pokoji skákal, když mě Tvoje poslední zpráva došla. Starý můj Mikuláš myslil, že jsem zprávu o nenadálém dědictví obdržel, a nijak pochopiti nechtěl, že by radost moje z toho jediné pocházela, že jste si konečně

předsevzali, kritickým listům hlásiti se za otce. Haha! budeť se jich, tuším, víc mezi vámi diviti, a nebudou moci pochopiti, jak že drží rukou na jich nedotýčnost smíte sahati. A však jen sahejte, bez ohledu, bez bázně!

Nemůžeť býti ourodnějšího deště na osení mladé literatury, jako *přísné, moudré kritiky, prosté všechněch osobností.* Geniovi nezažene strachu proto, že v ni věří; a co slaboučkého, trpaslického a předce plno obrovských dúmínek — myslíte-li, že hýčkáním a ulizováním sílu z toho vychováte? — To vám nevěří, to vám laje a literaturu ovšem rozšiřuje, ale nepovyšuje. I budiž tedy svázáno a vrženo do ohně!

Běda, běda nám, kdybychom onu svatou jiskru, onen poblesk z trůnu věčné lásky, vlastenectví naše, jinák nedovedli v plápol znítiti, než spisováním špatných kněh!

Ostatně — že mi nebudete, dle starodávného zvyku, slovíčka přemílati, a šupinou, v nížto až dosavad naše soudy vázly, že proniknete k jádru; v sílu a vůli Vaši se spoléhám. Ale pro dobrý Bůh, jen slávu svoji v trpkostech a v jedovatém uštipkování nezakládejte — tou tinkturou kalí se krev a plodí hlavy bolení, an zatím sladká vodička cum grano salis dobře se nechá zažíti. Tvář ve tvář moudrou pravdu si mluvme, ať z toho svět má užitek; jinák škoda každého perem trhnutí. Doba nastala, kdežto se převaří, co smíchaného a co ryzího: šťasten, kdo se dočká, až proud zlatý vyplyne; pak honem se škvárami na stranu!

A nyní Tobě a Tvým poctivým prospěšného setrvání! — Den, co mě zpráva Tvoje došla, červenou literou v kalendáři zaznamenám, a vedle něho vás všech milou památku.

Věčně Tvůj

Vojtěch.

V.

Milý strýče!

Jaký mi to činíš zármutek? — Ani se tě neptám, jak se máš, tak mi to: „Proč mě, hochu, zarmucuješ?“ leží na srdci. Když jsem tě ještě před patnácti lety tak nemluvného vídával, myslil jsem si: Ten se bude někdy rozumným způsobem živiti ve světě, s každým hezky v božím pokoji; a Ty nyní — Bože nedopouštěj! s celým světem válku začínáš. Pro spasení duše! kam se Ti rozum zatoulal? Na jaké jsi se pustil okliky? Za jakými se honíš bludičkami? Kam se na té své kritice dovezeš? — Neviš-li to, já ti věc rozložím. V hrdlo lidské nenávisti se uvrhneš, a já chtěl, aby tě svět miloval; v mrzuté hádky se zapleteš, a já chtěl, abysi s každým v míru obcoval; ve světské zlehčování upadneš, a já chtěl, aby šly o Tobě dobré pověsti!

Hochu! což pak je právě *Tobě* do toho, co a jak kdo ve světě počíná? Proč právě *Ty* bysi štouchal do vosího hnízda; proč ne druhý, třetí a desátý? Ty mě usoužíš. Což pak nemáš tolik povážení, abysi se s krví studenou na věc podíval? Musí Ti o ní starý, neučený strýc kázati? — Ale tak jest mládež nynější. Jenom tváře nadýmat a křidélka napínat; — což pak staří balbousové s tváří scvrklou, s otřenýma kosinkama! ti za ní nemohou létati. Za mých mladých let jsme jinák smýšleli!

U vás to není jako v říši rozlehlé; vezmi Němce nebo Francouze! Tam jeden komposicí u Dunaje udělá, jiný mu jí na výtoku Labe zhanobí. Je to nekřesťansky, může se ale státi bez velkého nebezpečenství. Ti dva páni sotva kdy se v životě potkají. I netřeba jim, aby se potkali, aby si ruce po bratrsku podávali. Oba nezbourají, ani nevystaví, oč se hádají. — Jinák je to u vás. Vašinců

je — mluv si, co mluv — malá hrstka, vy byste jako jediná rodina k jednomu cíli pracovati měli, jako bratří byste sebe měli voditi. A myslíš, kochu, že to půjde, když tomu nebo onomu řekneš: Bratře, moudře bys učinil, kdybys nic nepsal — anebo: Nemaluj — a nebo co říci musíš, máš-li býti spravedlivým, když se něco nezvede? A dobrých věcí všude neroste, toť také víš; ano i na jednom poli nebývá stejná úroda — jen se upamatuj, když jsme se spolu ještě po mezníkách vodili. Odpusť, že s tebou tak starostlivě rozprávím: máš již arci také vousy — ale činíš mi zármutek. Nech té kritiky! Ať si dohromady napíší — Ty do nich neléhej! Popícháš se třeba, popálíš se, pomažeš se — nu vždyť víš, jakých na hromadě smetí bývá — nezarmucuj mě! Pavlík Ti dnes ruku tiskne, zítra musíš jeho špatné verše pohanět — ani se Tě více netekne. Petřík Ti dnes svou službu slibuje; zítra musíš říci, že darmo kazí papíru — na sto kroků se Ti bude vyhýbati z cesty. A předces jen o Pavlíku i o Petříku pravdu psal, *oni* i *Ty* poctivými zůstanete — ale kam se děje přepotřebné přátelství?

Nezarmucuj mě! Buď s celým světem v míru! Popřej každému sladké domnění, že výborná hlava jest — tobě neubyde. Čili Tě ďábel tak opanoval, že jest Ti těžko samotnému ze sítí se vyplesti? I počkej tedy — toť si pro Tebe hned na druhý týden, jak mile ještě jednu přílohu vydáš — přijedu, a v našich lesích, po našich lukách, mezi našemi skalinami, pod širým nebem zpamatuješ se opět, že veškeré dílo člověčí hříčkou jest proti dílům věčné lásky — —!

Zatím Tě v ochranu Její poroučím

Tvůj
upřímný strýc.

Můj velevážený pane mistře, sousede i konšeli Lopatko — spásyplodná Šimáčkova — pane Drtile — bratře Vojtěše a můj zarmoucený strýčku! Denně dopisy Vaše v rukou držívám a slzy radosti nad nimi cedívám; povstane-li mimo v listech našich nová povodeň, na Vás budou věkové naříkati. Denně se zaklínám, činiti podle soudu a uznání Vašeho, i podle proseb a hrozeb Vašich. Tak zábavně své kritiky vylíčím, že jich jako nejnovější Bulwerovy povídky čítati budete! Tak něžně a sladince je uspořádám, že je jedni za patrný med, druzí za ukrytý jed pokládati budete; a k tomu ke všemu tak se s pravdou spřátelím, že mi všickni okolo krku padnete, řkouce: Spiegelberg! du bist ein grosser Mann, oder — —

Ano, moji nejmilejší! já i moji věrní přátelé ono arcanum divotvorné kritiky, pro které nás celý svět milovati bude, vypátráme, jelikož mu nikdy, že blázní, neřekneme, alebrž jen někdy jeho chřestících rolniček se dotkneme. — Zachovejte nás v milosti.

Obrany proti F. L. Čelakovskému, t. č. redaktorovi *České Včely.* [1])

(Psány roku 1834.)

I.

Div že mi leknutím pero z ruky nevypadlo a ještě veliká kaňka nestala se na ubohé potulce, an jsem, přečítaje a opravuje skrovnou pračičku, takové množství trub a trubačů napadl. Vímtě, že není každému, aspoň jemnoušatému, milo, jednati mnoho s troubami. Leč tenkráte jsem, věru! nemohl se odřeknouti zlopověstných trub, maje dalekozvučným hlaholem roztrubovati světu

d i v.

Časové se mění; roční částky vzdělanosti nabývají; země se pomalu rájem stává; na podzim se rojí včeličky. Ano, rojí se! A ta naše Česká Včela obzvláště. Celou zimu, celé jaro, celé leto jako moudrá hospodyně pěkně doma sedala — hospodářové jí medu snášeti museli z Polsky a z Kavkazu. Sílilať se šťavou květů cizích, strojilať se k letu včeličímu po tři roční částky, až hle! vyletěla, a vyletěvši na „Květy české“ usedla!

A však nechme „žertíků“, a upřímně se p. redaktora České Včely zeptejme: za jakou příčinou, z jakého

[1]) Viz str. 445—458 v LVIII. dílu *Národní bibliotéky*, 4 sv. Fr. Lad. Čelakovského *Sebraných spisů*.

ohledu *vzdělanosť* jeho „Květy české“ vtipu svému terčem udála? — Přeje-li nám, jakož se na českém srdci jeho nadíti chceme, opravy a prospěchu: i pro Bůh! ať to učiní; většího věku neudělá jako nám. Ať to ale moudrým považením učiní; ať to onou šetrností učiní, jakové snad i žádá Včela na Květech! Pracovníků na roli dědičné jesti mezi námi, bohužel! hrstka nevalná: k čemu tedy vtipem nevčasným — (ač jestli hrubou kyji švihným prutem nazývati slušno) — mezi sebou se *škádliti?* K čemu brousiti jedovatý jazyk na ctnosti a zásluhách, jelikož možno otříti jej na vadách a pošetilostech? — „Květy“ zajisté až posaváde nedaly příčiny k uzdobným nápadům, jakovými nyní p. Č. „Včelu“ šnořiti začíná. Mlče opominul jsem varem ducha vzdělaného kypící poznamenáníčko v listech prvnějších *„o chlupu* na dlani“, mlče opominul jsem líbeznou *o troubě* melodii na lesní rohy; mám-liž také opominouti uzdobný *vzdělanosti* žertík v č. 45tém? Bylo-li tamto právo, zastati se o *„pašery“* proti *„pašákům“: proč bychom i tuto neměli zastati se „roztřených rukou“* proti *netřenému ousměchu?* —

Mizerné *s*! Hodno-liž toho, že proň závist zuby vyšklebuje, že se dobří horší — že se maří času a papíru? — Chtěje omylů nepatrných napravovati, jakové se nalézají ve „Včele a novinách“ — a který týdník říci může: Já jsem prost všech omylů!? — hezkých řádečků bych dovedl napsati. Stalo-li se ve Květech něco pro libozvuk, ten proklatý, co jiní nečinívají: toliko proměnou *ž* v *z* aneb někdy vynecháním shluklých *z* (ze *ž*) a *v*, stalo se — ač, jak doufám, všude beze škody, beze zkázy srozumitelnosti. Hodno-li podobné uchýlenîčko od zvyku zastaralého opravy a důtků — přijděteż na nás, a však mezník práva svého nepřelížejte! Týkejte si věci, *věci,*

pravím; ducha spisovatelova stíhejte, ne šatu náhodou někde pomačkaného! — Víte li pak — co bychom as my byli napsali, kdybychom se byli chtěli někdy *věci* v České Včele dotknouti? — I za vašimi ouly zůstávají lidé, a soudíte-li hlavní básníkovou potřebou býti zdravé *ruce*, spolehnou se oni na zdravou *hlavu*, a takž doufám, napíše i „*ubohý, s roztřenýma*“ rukama tolik pěkných věcí, jako jiný kdosi neubohý s rozstřenýma.

A však dosti slov o pouhém — jak se hajitel *vzdělanosti* domnívá — žertíku! Vezmemť si na práci, uvěřiti, že to pouhý žertík (rovněž jako věříme, že i slova naše za žert jmína budou), a Bůh dá, že i takovým štilcům zvykneme. Budoucně pak, abychom nikomu k pohoršení nesloužili, pilně na pozor si dáme, jakkoli těžko bude ubrániti, aby se moudrá, *pilná* Včela na Květech nenapásala; neb kdož by se přírodě, té tvrdohlavé ženě, protiviti směl? — radili bychom ale v užitek obecní, aby se ta pilná medussavka zdáním nedávala zavesti a nesedala na kvítí, skrývající v kalíšku svém — jed!

Jenom kde *nadutá zpozdilost* hlavu prázdnou pozdvihuje aneb *shnilá malátnost* smrduté své oudy rozkládá, napni, Včelo Česká, ostré žíhadlo; pokoušením se o spisovatele „Obrazů ze života mého“ ani cti ani prospěchu nezískáš. — Mírně, vlídně, neouhonně, bratrsky máme kráčeti, ruka v ruce, k velikému *jedinému* cíli — *k vzdělanosti a osvětě:* k čemu tedy jedni druhým na obapolné dráze klásti překážky? Dejž Bůh, aby tato moje slova poslední byla o věci velmi škodlivé; mámeť jiných prací, nežli robiti listy, odpovědi a obrany, jichžto smysl povždy jenom na Matyášova (v Rohovínu čtverrohém) slova se vykládá:

Bylo to špičaté, ale mohl toho míti dost! —

II.

Dobrodinci mému

(nejlepšího, jak se praví, v Čechách časopisu) „České Včely“ redaktoru, p. Čelakovskému, úctu mou a služby mé.

Ponížený Vašnosti přípis ode dne 25. list. r. b., který jste — jak z první i poslední čárky patrně v oči bije — věru! v nejhlubší ducha *poníženosti* „Českou Včelou“ ke mně vypraviti ráčili, nám všechněm, přátelům Vašim i našim, jak říkáme, ukrutánské veselí způsobil. Dalič jste nám podařilý otisk jemné své povahy, překrásný obrázek moudrého smýšlení, neomylný důkaz spisovatelské šetrnosti vůbec a milosti ke mně obzvláště.

Řádek za řádkem rozsvěcovalo se mi pod lebkou, že se mi ještě mnoho nedostává, nežli se budu moci postaviti s Vašností na tentýž stupeň ponížení; cítil jsem, že proti Vašnostiným ranám zbraň odložiti *musím*, že proti Vašnostině střelbě — tomu hranatému krupobití — jiné není ohrady, nežli zalezti pod pláštík mučedlnické trpělivosti a ústa zamknouti. A však, ejhle — bohové nechtěli, aby bylo na tomto úmyslu přestalo! Závěrek pověstného přípisu Vašnostiného takový jest klínek dolízavý — *dolízavý*, pravím, nebo že by na cti mé jenom byl *ulizoval*, o to zajisté sami jste nedbali — že mi jiného nic nezbylo, nežli postaviti se proti Vašnostem ještě jednou se štítem. Ráčili jste mne vyzvati, ajta, již i na obranu proti Vašnostem pravici napínám! —

Aby mne však i laskaví snad až dosaváde čtenářové „Květů“ v úplné mé škaredosti, v té ničemné nicosti poznali, jakož jste Vy mne svým čtenářům nalíčiti milost mi prokázati ráčili: kladu zde Vašnosti slova za

slovy, jakž je ve Včele umístěna nalezám. Pravili jste takto: „Ještě jedno — což vlastně nás vybídlo k odpovědi této, ješto bychom se jinák byli předce rozmýšleli, zajížděti do bláta m. p. vámi nadělaného. Vy jste napsal mezi jinými hrubostmi vám přirozenými: „K čemu brousiti jedovatý jazyk na ctnosti a zásluhách“ — patrně osobností touto, kterých se každý *vzdělaný* spisovatel vystříhá, dotýkaje se cti naší. Míníte-li svou ctnost a své zásluhy, nedím ani slova: míníte-li koho jiného, zvu vás před veřejný soud, a dokud pohanění tohoto nedolíčíte anebo neodvoláte, zovu vás drzým a potupy hodným utrhačem. Těmto mým slovům bez objasnění můžete rozuměti. Konečně pak a na závěrek buďte ubezpečen, že kdykoliv mne na souboj vyzvete, hotova mne najdete, s tou však výminkou, abyste pořádnou zbraní a ne motovidlem opatřen na pole se dostavil, jinák byl bych přinucen ovšem ucouvnouti. Přeji dobrého zdraví a zažívání.“

I také mne — aneb abych dle Vás, drahý pane, po redaktorsku řekl — i *nás*, moje lektivé sebemilství totiž a oškrábaný husí brk, *toto jediné* vybídlo, přiblížiti se ještě jednou k tomu „blátu“, v němžto se Vašnost vyválela s takovou chutí a rozkoší, že se zdálo, jakoby drahně času byla po té koupeli toužila. Budeť dostatečné, rozviklati hrubé sice, nepevně ale zadělané podstávky tohoto Vašnostiného závěrku, abyste spadli i s lešením, kdežto jste o mé nepatrné osobě tolik vřesku učiniti za těžko sobě nepokládali. „Po školácku“ — abych nápadu Vašeho, jakož obyčejně nejněžnějšího po vlastech žertíku, použil — budu vykládati přípis Váš — z brusu nového klassika. Poslyšme:

„Ješto bychom se byli předce rozmýšleli“ — „*roz-*

mýšleti se“ jest 1) ukrývati za rouškou hrubě potrhanou, že se pokládáme býti modlou — (nedím tu, jako Vy, „o Židech“ na poušti) — která v prachu skloněných, slepých vyznavačů potměšile smí škádliti; 2) dělati, jakobychom se neradi chápali oštěpů proti mečíkům — a protož i trestati jiného z přenáhlenosti, jenž po desíti dnech s outlou zbraní proti pánovi se postavil, sebe samy ale po pěti dnech ohražovati naplněným žaludkem — neb což asi jedno jest: dobrým rozumem — an jsme se na odpůrce vyřítili s cepem. Nezapírám, že jsem žíhadlem Vašnostiným popíchnut, pera se chopiv, jedním tokem zanevření svoje — a však napořád v mezech slušnosti — vyproudil. Hodno-li bolestné rozhořčení moje hany — svět o tom již o všem soud svůj pronesl. Čeho však směli jste se Vašnosti, jakož v letech dospělejší, do soudu světa nadíti, an jste, jak sami pravíte, po vyspání, po snídaní, s tichou tedy myslí a chladným rozvážením jméno moje tak hanebně pokáleli, že byste na něm za celý život svůj omývati měli, a já jen mezi nečistými povrženci klopýtati musel, kdybych na štěstí sám do sebe tolik síly necítil, abych je i před očima Včely Vaší očistil? — Bůh Vás napraviž!

„Hrubostmi vám přirozenými“ to jest: Napiš něco, z čeho se zodpovídati nemůžeš. — Táži se Vás, pane, odkud jste nabyli tak dokonalé známosti o věcech mně přirozených, že mi právě *hrubost* jako vtělenou — jako jedinou bytostí mou býti hlásáte? Znáte mě aneb *a)* z nepatrných dosaváde prací mých, *b)* aneb z mého s Vašností obcování, aneb *c)* z úst přátel svých.

Ad a) Okažte mi jediného řádečku, který jsem kdy napsal — a psalť jsem po dvě leta o věcech dosti rozmanitých — jenž by se Vašim vyrovnal, kdež mi „kaňhalů, trubačů,

nedouků, třeštíků, hrubiánů, ba i vzteklých a šílenců“ nadáváte? (Probůh, jaký to asi obraz čtenářové „Včely“ o mně si udělají! Nebylo by věru divu, kdyby ode dneška „Květy“ odbírali, jen aby na mně tu nestvůru shledali, kterou jste hned na počátku tak vtipně redaktorskou důstojností obmyslil.) Okažte mi, pravím, v jakékoli práci mé podobného místečka, a uvěřímť soudu Vašnosti, že umíte dělati rozdílu mezi přirozenou mně hrubostí a sobě nadělenou jemností. *Quoad b)* Známosti osobní, blízké nebývalo, Bohu dík, mezi náma nikdy, a *quoad c)* jestli Vás donášiví přátelé tak anebo jinak zpravili, měli jste dříve zkoumati, nežli jste podepsali vysvědčení o mé hrubosti! — Nuž tedy, drahý p., jak to s Vašimi důkazy vypadá? — Což, abych já Vás před veškerou vlastí nazval — — a však nikoli! Z toho práva „utrhačů“ přezdívati, těšte se Vy jediný; — Bůh Vás posilniž!

„Patrnou osobností touto“ *item*: Napiš, třebas to zodpovídati nemohl. A *item* táži se Vás, pane, z které písmenky v celé té sadě, ješto Vás jako bidlem pohodlného bydla vybídla, něco vykouká, jež by dobré pánovo svědomí bylo mohlo uřknouti? Stojí-li pak psáno: Já, ty anebo vy že brousíte anebo že jste brousili? Ó juristo! Pronesl jsem sadu, jako vůbec platící. Pronesl jsem ji — protože pravdivá jest — ne pouze Vám, i sobě za pravidlo. Dle kterého paragrafu osmělil jste se pohaněti mne proto na veřejný soud? Jest-li že se osten slov mých svědomí pánova dotekl, mohu-li já za to? Proč se *nutíte,* nacházeti kámen, kterým byste mi rád hlavu rozrazili, dělajíce, jakobyste byli sami dříve o roh jeho zavadili? — Bůh vás osvětiž!

„*Vzdělaný* spisovatel“ — *est ironia* (nebo dle výkladu některých *satyra*, a dle jiných *pasquill* na spi-

satele). Nepochybně jste mnou tuto nemilosrdně *strčiti* chtěli, proto jste to vádyplodné slovíčko *prostrkati* kázali. Ach ouvej! což mám o té *strkavé* a *prostrkané vzdělanosti* mluviti? Račte si, prosím, brejle otříti a pěkně pomalu svůj „přípis“ přečísti; vsadím se o Vašnosti přízeň, že pak „*mea culpa*“ zvoláte. — Bůh Vás vyslyšiž!

„Svou ctnost a své zásluhy“ — myslím, že jest omyl tisku. Jakž by *mně* bylo kdy napadlo, mluviti o své ctnosti a svých zásluhách. Vímť, kdo jsem, a nikdy jsem se za cenu předraženou neprodával. Přejte střízlíčkovi zacvrkati si v zelených křovinách; k rozpínání orlových perutí zbyde vám mlhovitá výška. Neslušíť pánovi vytýkati mi, že jsem několik děl svých oznámil. Nevyšlo-li až posud ničeho, jsou toho zajisté tak důležité příčiny, jako pánovy byly při prvním a druhém vydání jeho „básničekˇ, „Márinky“ etc. U mne platí: raději doma líhati, nežli váleti se v kněhoskladu, v mnoholetém prachu! — Ostatně nevíte-li opravdu, co já ctností a zásluhou ve vlasti nazývám — líto mi Vás jest. Že bych výslovně byl na někoho narážel, ani zjevno ani skryto není v slovech mých, a tak jste tedy na všechen způsob měl slib svůj splniti, napsav „nedím ani slova“ — až bych já Vás byl z bludu vyvedl. A však pán sotva že „na stokrát omletou“ figurku přeskočil, již jako sokol zaťal drápy v pověst mou, nepomysliv na bolestné následky. Nyní já bych Vás, d. p., pohánětiˇ měl k dolíčení a odvolání — než jak byste mohli co napraviti, abyste se sami neuvedli v horší ještě potupu? A toho nežádám. Odpouštím Vám, dobrodinče, pohanění jména svého — ještoˇ jste se jím sami dosti zhaněli. To jediné mi za zlé pokládati nebudete, že si dám „přípis“ Váš na pergameně opsati, abych — bude-li kdo

někdy životopis Váš psáti — nejdůležitějšího mu podal pramene.

Cokoliv jste jiného o mém humoru, o mé geniálnosti a o Květech vůbec povědíti ráčili, mlčením opominu milerád; hnusnou hádkou jsme již dobrých lidí dosti pohoršili a trpělivých čtenářů omrzeli. Pošlete mi opět přípis nebo nic: tatoť byla jsou poslední slova má. Dokázal jsem pánovi, že i se zbraní jeho na pole se dostaviti dovedu, nechav motovidel doma, aby nemusel pán jíti s bratry do boje.

Chcete-li mi tu milost prokázati a se mnou (an jste již o tom sami zmínku učinili) jíti na souboj, okažte se na budoucí rok pracemi ve Včele — já se okáži ve Květech. Tak se tuším nejchvalitebněji skončí naše přípisy.

Večer Svatomikulášský.

(Pravda i báj.)

(Květy r. 1836.)

Jaká to světla míhají se v mlhách večerních? Zažloutlá jejich záře padá kolem na směsici podivných stvůr, jakoby osvěcovala podzemní skrýše diblíků a skalních kováříků!

Aj, podivné mámení! — Řady pěkných bud stojí na Staroměstském náměstí — řady bud, naplněných dětskými hračkami, vyřezávanými a vycpávanými pannami, olověnými vojáky, malým domácím nádobíčkem, plechovými šavlemi, strakatými obrazy k vystrojení brzkého Betlema, a jiným rozmanitým zbožím — blahosti pacholíků a děvčátek. Mlhavý večer byl zadýchal ulice Pražské, a když kramáři v boudách svých, podivně vyšperkovaných, lampy rozsvítili, poskytovaly ty osvícené schránky strakatých hraček zajímavého pohledu ve tmách večerních.

Před každou stál zástup kupujících, i pouze dívajících se, ptaní, volání a odpovídání mísilo se ve hřmot mimojedoucích kočárů — a celou délkou velkého náměstí hemžilo se množství domů spěchajících dělníků, švadlen

a čepčářek, s koupí se vracujících paní a děveček a za povoláním svým do kafíren se ubírajících študentů.

Byloť to večer před sv. Mikulášem.

Já se byl u rohu Staroměstské radnice postavil, dívaje se tomu peřestému semotam se pohybování. Ale na tisíc lidů běželo okolo mne, aniž jsem koho zastaviti mohl: Stůj, příteli, a se mnou se dívej!

Jeť to mizerně-veselé — bídně-pěkné živobytí, když takto člověk o samotě stává! Já pak stál sám, a viděl jsem jich na sta, jenž k veselé domácnosti spěchali. A tu jsem v duchu pozaletěl k dobám minulým, kdežto jsem nebýval samoten o sv. Mikuláši, alebrž radoval se z matčiných slov, slibujících mně překrásné dary, a otce poslouchal, napomínajícího mě, jakž bych se chovati měl, až ten veliký, vousatý muž s vysokou čepicí přijde.

A v uších mi poznovu zvoneček zaznívá, jakož jsem jej tenkráte na předsíni zvučeti slýchával, a vidím se ještě, jak jsem na kolena padl, an se na to dvéře otevřely a veliká postava v bílém rouše — ach jaké to byly strachy, že jsem naše prostěradlo nepoznal! — s dlouhými lněnými vousy do světnice vkročila. Ach, a jak jsem tenkráte pěkně „Otčenášek“ i „Zdrávas, Královno“ uměl odříkávati! — a po slabikáři jezdil jsem rafičkou, až milo bylo se dívati. Na Mikuláše samého nedůvěřoval jsem se hrubě pohleděti, neboť veliká postříbřená metla v ruce jeho, ač mi nehrozil, mě v náramné úctě držela; ale po očku za Mikuláše nahlížeti, ani ta náramná úcta mi nezbraňovala. Neboť tam stál spanilý anjel — neměl jsem času, poznati v něm sousedovic Márinku — a v rukou držel veliké cínové mísy, na misách pak jablka, ořechy, perník, cukroví a obrázky — až se srdce smálo!

Ach — bylit to vždycky dnové radosti, když nás

na venku Mikuláš navštívil, z Prahy se navraceje — jak mi otec říkával; a větší rozkoše byl bych snad jen tenkráte okusil, kdyby sama Praha jednou byla kolem jela — jakž mě matka vždy těšívala. A zpomínáním na ony dny tak sladkobolestná touha v srdci mém vznikla, že bych se byl s chutí ledajakés mimojdoucí matky uchytil, jen abych ještě jednou těch dětinských radostí z Mikulášského nadělení okusil.

Začalo však pršeti — a já, nechtěl-li jsem, abych naskrz promokl a ona sladkobolestná touha v srdci mém uhasla, s rohem Staroměstské radnice rychle se rozloučiti musel. Spěchal jsem domů. I měl jsem tam také nadělení; ale — pomiluj nás, Pane! — jakého? — Stolek, plný polonebo nepotřebných rukopisů, přeházených papírů, i pěkně složených čistých archů, toužebně posavad čekajících na propuknutí některé poetické žíly, aneb na ohlas prosaického zanícení. A mezi touto míchanicí papírovou vykoukaly pověstné věnečky „Květů“ jako vypíchané oči nuzných žebráků, žalujících a oupících: „Smiluj se nad námi!“

Já pak mám od jakživa srdce měkké, i věděl jsem, že mi zítra milý můj sazeč hezky časně upomínku o rukopis pošle: a protož jsem se smiloval!

I chtěl jsem scénu ze života domácího vyobraziti — k té jsem byl vlastním pomněním na domov nejvřeleji roznícen. I chtěl jsem otce vyobraziti u prostřed milých dítek, an se byly za dary Mikulášské vděčně okolo něho shromáždily a on jedno po druhém líbaje, s blahostnou v oku slzou je napomíná: „Dítky, buďte jen poslušny! Mějte se rády vespolek — i všelikou nenávist vypuďte ze srdce svého!“ I chtěl jsem pak naličiti otce, upřímného, věrného Čecha, přemítajícího na mysli, k jakému

konci děti své přivede, a tuť by byla přítulnost k spravedlivému vladaři, láska k vlasti, oddanost v služby národa a zlatý prospěch krajanů thematem bývala, na něž se nejkrásnější variace vyvesti daly — kdyby mě nebylo spaní přemohlo. I byltě jsem v duchu již u nejkrásnějšího začátku; podoby povstávajícího obrazu jako anjelské hlavinky okolo Rafaelovy Madonny vznášely se přede mnou; a však tu jsem s hlavou na dlani podepřenou v mrákovitou říši snův upadl.

A tu se mi událo, viděti sebe samého jako redaktora nějakého časopisu. Ale postava moje byla jako dětská, ačkoli vůle byla mužná — a celé počínání bylo jako dětinské — to jest: při mladých silách, v dobách všeobecné mladosti, pro mladý věk. I byloť též jako před mladým rokem — to jest na den sv. Mikuláše, a já se touželně po nadělení ohlížel. Tu se mi nad míru podivné divadlo zjevilo!

Octnul jsem se opět před boudami — ale jakže naplněnými? Nic jiného jsem v nich nespatřil, než rukopisy, a opět rukopisy — pastvu nejmilejší očí redaktorových. V jedné ležely hromady samých povídek — z časů dávných i nynějších — obrazy to hrdinských dob Otokarových, zlatých Karlových i smutných válek domácích, a opět nástiny rozkvetajících dnů věku devatenáctého, s jich touhami, žádostmi a žalostmi — a již při pouhém na ně pohledu jsem se radostí smál i soucitné slzy vyléval. Jinde rozvěšená visela menší pojednáníčka časopisecká: důtky a metly na světské pošetilosti, zrcadla lidského snažení a blesky ducha důvtipného; onde opět táhla se řada podivných denních událostí, tragických a komických tvářností, i byloť jimi k výsosti nebes i v hlubinu země viděti, a okolo toho všeho vinuly se lákavé věnce nejstrakatějších básní, líbě i čpavě zapáchajících kytiček.

Duše má zaplesala při tom vidění.

„Ach, nyní jen sáhnouti v ty hojné poklady", zvolal jsem v duchu toužebně — „a plnou rukou je rozsívati národům!"

V tom bylo, jakoby zvoneček zazvonil, a před očima zjevila se mi postava věkovitá, veliká, velebná, v rouchu široko vlajícím, s tváří vážnou ale otcovsky se usmívající. A v ruce držela skvějící se metlu, okolo níž otočena byla páska s nápisem „kritika", a však mi stařec nehrozil.

I bylať mi povědoma tvář starcova, jako upamatování z dávných let, a čím déle jsem na ni hleděl, tím živěji jsem poznával, že jsem se již od let pacholetských s ní potkával. I očekávalť jsem, co dobrého mi as přinesla.

„Díváš se, panáčku, díváš — co ti nesu?" jala se ctihodná postava konečně mluviti. „Oči se ti jiskří samým toužením, a ruce napínají se k braní. Leč k jakému prospěchu ti dary mé poslouží, kdybych ti jakých naděliti chtěl?"

„Tys dnes velmi milostivého rozmaru, pane Mikuláši," odpověděl jsem na to, všemožně si smělosti dodávaje — a mysle: skoč již oko nebo zub — „ty velmi laskavé žerty se mnou provádíš! Čili jsi zapomněl, jakými těžkostmi sklíčen jsem, v jakých nesnázích vězím a v jaké zodpovídání se pouštím, když se rukopisů nedostává? — A tamto jich takové pěkné hromady leží!"

„Dříve se podíváme, zdalis jich zasloužil!"

„A proč bych medle nezasloužil? — Cokoliv darů mi dosavad poskytnuto, já ničeho skoupě pro sebe nepodržel, já sebe samotného tím nepotěšil, alebrž k užitku veřejnému obrátil. Viz tyto mé haldy papírů a považ, mnoho-li potu vyteklo, mnoho-li mozolů naskočilo, než

povstaly. A měl-li jsem ještě více dělati, na mou víru, pane Mikuláši, věř, jako chvoštiště kouzelnického učedníka, o němž nebožtík Goethe zpíval, bych se byl na dva i na tři díly roztíti a každým dílem až do unavení pracovati musel.“

„Aj, aj, panáčku! Tyť si mnoho na své pilnosti zakládáš!“

„Pranic, Mikulášská milosti! — Poznalť jsem ale, kam jsi slovy „jest-li jich zasloužím“ — namířil; a v té věci mohu se statečně brániti.“

„Nežalujeť svět na váhavost a neb neoučinnost tvoji, jako spíše na rozkouskovanost prací tvých a jakousi nesloučenost — neřku-li disharmonii — časopisu tvého; a jeť mi se strachem, že bys i s těmito novými dary rovně tak naložil, kdybych je svěřil v ruce tvé.“

„Viděti jest, pane, žes od jakživa jen Mikulášem býval, a nikdy českým redaktorem. Rozkouskovanost a nesloučenost — jaká to slova! Měl bys týdně arch vydávati, a pánové, jenžto se psáti naučili, na tebe jen by pokřikovali: Piš, piš! — aniž by sami pera se chápali, a ty bys i dnes věc dobrou rozepsal, ale zítra nenadálými příhodami zadržán — a kdož ví, co člověka jedním dnem potkati může? — pero na čas opět odložiti musil: ty bys brzo za redaktorství se poděkoval, maje k soudu pohnán býti, žes ve dvou neb třech arších povídku přetrhl — leda bys pouhé překlady robiti chtěl, v čem by ti ovšem tak snadno žádná příhoda překážku činiti nemohla. Já však dle plánu svého na pouhé překlady mysliti nemohl — a kdybych si byl sám prací původních do zálohy a zásoby nadělati mohl —“

„Mlč!“ rozhorlil se starec a ruku s metlou pozdvihl. — „Hle, jak mu huba jede po redaktorsku! Tak pošetilé snášenlivosti od obecenstva jen opět pošetilec

nadíti se smí! Čtenář, který peněz vydává, i časopis pořádně dostávati chce."

I osmělil jsem se, podotknouti, že celý ten peníz, který se za časopisy naše platí, ani za řeč nestojí, že by se člověk jiným jazykům jen v posměch dal, chtěje o penízkovém platu za naše žurnály mluviti, a že my jen z lásky k věcem národním groše za dukáty přijímáme: a však řekl jsem to všecko předc jen potichu, neboť mě byla jakási ouzkost před velikou metlou pronikla.

Ale jakkoliv jsem i tiše slova ta z úst vypustil, předce as nelíbezně v uších velebné postavy zavzněla; neboť táž postava velebná ruku pozdvihla — a mne na záda padla metla „kritika".

Jeť to věc podivná s tou „Mikulášskou metlou"! — Ne že bych bolest na těle byl pocítil, ale strachem — že snad žádaných darů nedostanu - tak jsem zkrotnul, že jsem uznal poklesků svých i začal velmi úpěnlivě za odpuštění prositi. Co jsem důvodného, co bezdůvodného přednesl — kdož by to v strachu byl mohl pamatovati? Vím však, že jsem se vznešené postavě i k nohám uvrhnouti chtěl; ale, aj! tuť ona sama, metlu odhodivši, mne již již klesajícího v náruč pochytila a jako upřímného, ochotného syna k srdci přitulila. V tom obejmutí však poznával jsem z nenadání, že se mi postava pod rukama v mlhu a dým rozptyluje, a místo jedné tváři dívalo se jich nyní sta i tisíce na mne — a to vesměs laskavě se usmívajících; při bystřejším pohlednutí poznal jsem pak v nich — české publikum!

I chtěl jsem radostí zavýsknouti a věí mocí tomuž drahému publikum k srdci se přitisknouti — ale silným pohnutím vjel jsem hlavou do svíčky a leknutím se žena po hořících vlasech, ze sna jsem se probudil.

Popálen — a nebo jak někdy říkáme: „*spálen*“ — chtěl jsem i hned novou silou o potřebné rukopisy péči míti, i umínil jsem si, všech nedokončených rukopisů jako žhavého uhlí se varovati, domnívaje se, dosavad rozespalý, že se ještě ve snách nacházím: tu však oko mé na papír padlo, kdež jsem již před večerem byl jakési písemné vyznání učinil a okamžitě bylo po péči! I přečetl jsem si těch několik řádků ještě jednou a zhluboka si oddechna, těžkých starostí jsem z ramenou setřásl.

Komu by na tom záleželo, poznati řádky, jenž mi tak náhle skálu ze srdce svalily, laskavě na poslední stránku dnešního archu pohledni; ját jim tam skromného místečka vykázal.

A komuž by dále na tom záleželo, zvěděti o „Květech“, jak se s nimi od nového roku povede: tomu budiž vědomo, že — touž péčí, touž horlivostí, touž neunavností pan vydavatel o jich budoucí rozkvetání se postará, jakož já jsem si byl po Mikulášském vidění umínil. Pán Bůh ze všech stran své požehnání uděliž! —

A však podívejme se! — Z večera byl jsem si na samotu stýskal, a srdce po upřímné společnosti toužilo: nyní pak bije dvanáctá — kolem všecko pochováno v půlnočním tichu, já pak dosavad se bavím v nejkrásnější společnosti — s naším obecenstvem, a hodiny mi uprchly v lahodících snech. Nu, již tedy všechněm „*dobrou noc*“!

OBSAH.

Báchorky. Stránka

Militka čili báchorka o skleněném kopci 3
Rozpustilý Janeček čili báchorka o vodníkovi 16
Báchorka o svévolné dcerušce 28
Báchorka o vodní růži 41
Panna jezerní 54
Pohádka o zlatém jablku 63
Hlídač vinohradu 67
Báchorka o zamilované ústřici 80

Básně a besední čtení.

Vprovod 99
Žižkův soud 101
Pohádka o rozptýlených dětech 104
Zpěvcům 107
Čeští osudové 109
Zpěv Čechů při novém roce 112
Sbor bojovníků 114
Granáty 116
Znělky 122
Jindy a Nyní 128
Květy české 131
Úvod do České Včely na r. 1838 134
Proslov o Prandlovské slavnosti v Hoře Kutné dne 26. a 27. září 1842 136
Sboru německých přírodozpytatelů a lékařů u jejich přítomnosti v Praze dne 26. měsíce září roku 1837 . . 139
Na den 12. února 1833 143
Roku 1848 146
Roku 1850 k narozeninám císaře a krále Ferdinanda . 149

Stránka
Richard Lev na pahorku Svatojirském a Boj u diamantu na poušti 151
Před deklamováním 157
Koruna všech lásek 158
Slzy vlastenek 165
Ženská rada 172
To se nesluší 177
Koho bych ráda? 182
Jakou bych rád? 185
K deklamaci 189
Hlasové z Prahy 194
Srdce vlastencovo 200
Moje přání 209
Dětská důvěra 211
Jezdec 216
Starý komediant 220
Proslov 223
Proslov 225
K zahájení divadelních her 227
Masopůst 229
Fidlovačka 251
Pražané ve Hvězdě 266
Vysloužilec 284
Epilog pro první českou divadelní společnost na venkově 286
Staří mudrcové — noví blázni 288
Lidský život a železné silnice 296

Místní a pocestní arabesky, obrazy a zprávy.

Arabesky 305
Večer na ostrůvku Barvířském 312
Procházky po Čechách 318
Zpomínka na Kutnou Horu 334
Do Hory — a třeba dál 341
Rodina Nerudova 355

Satyrické a obranné články.

Dopisy patrných (t. j. mezi odběrateli Květů poznamenaných) osob 363
Obrany proti F. L. Čelakovskému, t. č. redaktorovi České Včely 374
Večer Svatomikulášský 383

Stanford University Libraries
3 6105 011 831 349

TG
5038
T9
1867
v.12

Stanford University Libraries
Stanford, California
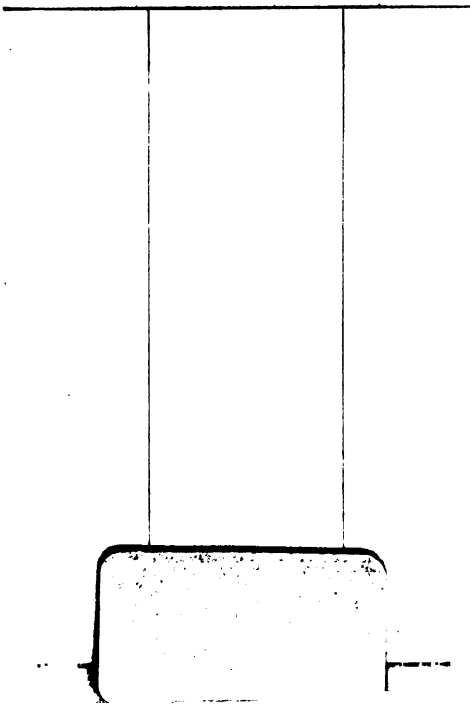
Return this book on or before date due.